

IZYPY MEHE ARER

Tupàn uzapo ma'e upaw rupi a'e

¹ Izypy mehe Tupàn uzapo ywak a'e, uzapo ywy a'e no.

² Nuzapo kwaw Tupàn ywy ikatuahy ma'e romo a'e 'ar rehe a'e rihi. Naheta kwaw wikuwe ma'e a'e 'ar mehe ywy rehe a'e rihi. Xo yryhu ohoete ma'e zo heta. Ipytunahy haw upyk yryhu a'e. Tupàn Hekwe wiko 'y 'aromo a'e.

³ Na'e uze'eg Tupàn. — Tuwe heta tatainy, i'i. A'e 'ar mehe we tatainy uzypyrog weta pà. ⁴ Wexak Tupàn tatainy ikatuahy haw. Umunyryk kar ipytunahy haw imono izuwi. ⁵ Tupàn omono her tatainy pe. — 'Ar, i'i izupe. Omono her pytunaw pe no. — Pyhaw, i'i izupe. Upaw pytun oho a'e. Iku'em kury. — 'Ar ipy, i'i izupe.

⁶ Na'e Tupàn i'i uzeupe. — Amuza'ak putar 'y ihe nehe kury, mokoz pehegwer romo iapo pà ihe nehe kury, i'i uzeupe. ⁷ Uzeapo ma'e ize'eg rupi katete. Tupàn uzapo 'y imuza'akaw a'e. Amo ipehegwer upyta iwy pe a'e. Amo ipehegwer inugwer upyta i'aromo a'e no. ⁸ Na'e Tupàn omono her a'e 'y imuza'akaw pe a'e. — Ywak, i'i izupe. Upaw pytun oho no. Iku'em kury. — Mokoz haw 'ar, i'i izupe.

⁹ Uze'eg wi Tupàn a'e kury. — Tuwe 'y ywak iwy pe har uzemono'og pitài 'y romo uzeapo pà a'e nehe. Nezewe mehe ywy uxinig ma'e uzekwa kar putar a'e nehe no, i'i. Uzeapo ma'e ize'eg rupi katete. ¹⁰ Tupàn omono her ywy uxinig ma'e pe kury. — Ywy, i'i izupe. Omono her 'y uzemono'ono'og ma'e kwer pe no. — Yryhu, i'i izupe. Tupàn wexak wemiapo kwer ikatuahy haw paw rupi. ¹¹ Na'e Tupàn uze'eg uzeupe. — Tuwe ywy umuezuz kar ma'e tetea'u nehe. Tuwe hezuz ma'èà'yz hereko har

paw rupi a'e wà nehe. Tuwe hezuz i'a ma'e paw rupi a'e wà nehe no, i'i. Uzeapo ma'e ize'eg rupi katete. ¹² Ywy umuezuz kar ma'e tetea'u a'e: ma'eà'yz hereko har paw rupi katete, ma'e'a hereko har tetea'u no. Na'e Tupàn wexak uzeapo ma'e kwer ikatu haw. ¹³ Upaw pytun oho. Iku'em kury. — Na'iruz haw 'ar, i'i izupe.

¹⁴ Na'e Tupàn uze'eg wi kury. — Tuwe heta tatainy ywak rehe a'e wà nehe. Nezewe mehe 'ar uzawy putar ipytunaw nehe. Nezewe mehe teko ukwaw putar agwer ma'e ihemaw wà nehe: 'ar, kwarahy, àmàkyhaw, huwixàgaw, haku haw, mynykawhu, mai'u hawhu. ¹⁵ A'e tatainy uhyape katu putar ywak rehe ywy hexak kar pà a'e wà nehe, i'i uzeupe. Uzeapo ma'e ize'eg rupi katete. ¹⁶ Tupàn uzapo mokoz tatainy uhua'u ma'e a'e wà. Kwarahy uhua'u wera'u zahy wi a'e. Tupàn umuigo kar kwarahy 'ar heruze'egar romo a'e. Tupàn umuigo kar zahy pytun heruze'egar romo a'e no. Uzapo zahytata a'e wà no. ¹⁷ Tupàn omono a'e tatainy ywak rehe ywy rehe wamuhyape katu kar pà a'e wà. ¹⁸ Umuigo kar a'e tatainy 'ar izar romo wà, ipytunaw izar romo wà no. Nezewe umunyryk kar tatainy ipytunuhu wi a'e. Na'e Tupàn wexak wemiapo kwer ikatuahy haw a'e.

¹⁹ Upaw pytun oho. Iku'em kury. — 4 haw 'ar, i'i izupe. ²⁰ Na'e uze'eg wi Tupàn. — Tuwe 'y tynehem wikuwe ma'e 'y pe har pupe a'e nehe. Tuwe heta wiràmiri ywak rehe uwewe ma'e ywy rehe a'e wà nehe no, i'i.

²¹ Nezewe Tupàn uzapo wikuwe ma'e yryhu pe har uhua'u ma'e a'e wà. Uzapo wikuwe ma'e hexakaw paw hereko har a'e wà: 'y pupe wiko ma'e tetea'u wà, wiràmiri wà no. Tupàn wexak wemiapo kwer wakatuahy haw. ²² Na'e omono uze'egatu wikuwe ma'e yryhu pupe har wanehe a'e kury. Uze'eg nezewe wanupe. — Tuwe peneta tetea'u nehe. Pemynehem yryhu nehe, i'i wanupe. Uze'eg

wiràmiri wanupe no. — Tuwe peneta tetea'u ywy rehe nehe, i'i wanupe.

²³ Upaw pytun oho. Iku'em kury. — 5 haw 'ar, i'i izupe. ²⁴ Na'e Tupàn uze'eg wi a'e kury. — Tuwe ywy umuigo kar wikuwe ma'e hexakaw paw hereko har a'e wà nehe: ma'ea'yr tàpuznaw pe wiko ma'e wà, miar ka'a pe har wà, ma'e wie rehe wata ma'e wà. Tuwe wana'yr nuzawy kwaw u a'e wà nehe. Tuwe nuzawy kwaw uhy wà nehe. Uzeapo ma'e ize'eg rupi katete. ²⁵ Tupàn uzapo ma'ea'yr pitàitàigatu a'e wà. Pitàitàigatu nuzawy kwaw u wà. Nuzawy kwaw uhy wà: ma'ea'yr tàpuznaw pe wiko ma'e wà, miar ka'a pe har wà, ma'e wie rehe wata ma'e wà. Tupàn wexak wemiapo kwer ikatu haw. ²⁶ Na'e uze'eg wi kury. — Xiapo putar teko zane wà nehe kury. Wiko putar zanezàwe wà nehe, i'i Tupàn uzeupe. — Wanexakaw nuzawy kwaw zanerexakaw wà nehe, i'i uzeupe. — Wiko putar wikuwe ma'e paw wazar romo a'e wà nehe: ipira wazar romo wà, wiràmiri wazar romo wà, ma'ea'yr tàpuznaw pe wiko ma'e wazar romo wà, miar ka'a pe har wazar romo wà, ma'e wie rehe wata ma'e wazar romo wà, i'i uzeupe.

²⁷ Tupàn uzapo teko wikuwe ma'e nezewe a'e wà. Umuigo kar uzezàwe nugar romo wà: Uzapo awa. Uzapo kuzà no. ²⁸ Omono uze'egatu wanehe wanupe uze'eg pà. — Tuwe heta tetea'u pena'yr wà nehe. Tuwe pena'yr uhàuhàz ywy nànàgatu wà nehe. Tuwe wiko ywy izar romo wà nehe. Tuwe wiko wikuwe ma'e paw wazar romo wà nehe: ipira yryhu pupe har wazar romo wà, wiràmiri ywy 'aromo uwewe ma'e wazar romo wà, ma'e wie rehe wata ma'e wazar romo wà. ²⁹ Amono putar ma'e hezuz ma'e ma'èà'yz hereko har peme upaw rupi katete ihe nehe, penemi'u ràm romo ihe nehe. Heta tetea'u putar ma'ywa 'yw peme nehe no. Amono putar i'a kwer peme

penemi'u ràm romo upaw rupi katete nehe no. ³⁰ Amono putar ka'api'i ma'ea'yr wanupe wanemi'u ràm romo ihe nehe. Amono putar ka'a wanupe wanemi'u ràm romo ihe nehe no: miar hehaite ma'e upaw rupi katete wà, wiràmiri wà, ma'e wie rehe wata ma'e upaw rupi wà, i'i wanupe. Uzeapo ma'e ize'eg rupi katete. ³¹ Tupàn wexak wemiapo kwer ikatuahy haw upaw rupi a'e. Upaw ipytunaw. Iku'em kury. — 6 haw 'ar, i'i izupe.

2

¹ Nezewe Tupàn umumaw iapo haw a'e kury: ywak, ywy, ywak rehe har wà, ywy rehe har wà. ² 7 haw 'ar mehe Tupàn umumaw ma'e iapo haw upaw rupi katete. Upytu'u uma'ereko re a'e ma'e iapo re. ³ Na'e omono uze'egatu 7 haw 'ar rehe kury. Omonokatu a'e 'ar uzeupe ikatu ma'e romo, ta'e upytu'u a'e 'ar mehe ma'e paw iapo re xe. ⁴ Nezewe Tupàn uzapo ywak. Nezewe uzapo ywy.

Ma'etymaw En her ma'e

⁵ Tupàn ywak iapo mehe, ywy iapo mehe, naheta pixik kwaw ni ka'api'i ni ma'e hezuz ma'e a'e 'ar rehe rihi, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e xe, numugyr kar kwaw àmàn a'e 'ar mehe a'e rihi xe. Naheta kwaw teko ko pe uma'ereko ma'e ywy rehe a'e wà rihi. ⁶ Ywy wi uhem typyàkwenahy ma'e oho uwyryk pà ywy imuàkym pà. ⁷ Na'e Tupàn umuapu'a ywy ku'i kwer awa romo iapo pà a'e kury. Nuikuwe kwaw awa a'e rihi. Upy Tupàn awa iapygwar rupi ywytu purumuigo kar ma'e imono pà izupe kury. Nezewe mehe wiko wikuwe ma'e romo a'e kury.

⁸ Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ma'etymaw a'e pe kury, En ywy her ma'e rehe kury, ywy kwarahy ihemaw kutyr har rehe kury. Omono wemiapo kwer awa a'e ywy rehe. ⁹ Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umutua'u kar ma'e'yw puràg eteahy ma'e tetea'u paw

rupi katu a'e pe kury. I'a katu a'e pe. I'a kwer ikatuahy i'u mehe. Heta amo ma'e'yw purumuigo kar ma'e a'e pe. Amo ae ma'ywa 'yw heta a'e pe no. Aze amo u'u i'a kwer nehe, ukwaw putar ma'e nehe: ikatu ma'e, ikatu 'ym ma'e no.

¹⁰ En ywy wi uwyryk amo 'y a'e, a'e ma'etymaw imuàkym pà a'e. A'e wi uhem mehe a'e yrykaw uze-muza'aza'ak 4 yrykawhu romo. ¹¹ 'Y ipy Pizom her romo a'e. Uwyryk Awira ywy izywyr. Heta ita hekuzar katu ma'e or her ma'e a'e ywy rehe. ¹² Or a'e ywy rehe har ikatuahy a'e. Naheta kwaw ywy a'e or inuromo. Heta kàpuhàg zàwenugar a'e pe no. Naheta tetea'u kwaw a'e kàpuhàg. Zawaiw katu agwer kàpuhàg hexakaw. Heta amo ae ita hekuzar katu ma'e a'e pe no. ¹³ Yrykaw mokoz haw a'e, Ziom her romo a'e. Uwyryk oho Kuxi ywy nànn. ¹⁴ Yrykaw na'iruz haw a'e, Xikire her romo a'e. Uwyryk Axir ywy izywyr kwarahy heixe haw kutyr. Yrykaw zeirugatu haw a'e, Ewparat her romo a'e.

¹⁵ Na'e Tupàn umuigo kar awa ma'etymaw En her ma'e rehe a'e kury. — Ezekaiw katu hehe nehe, i'i izupe. — Ezapo ma'etymaw xe nehe, i'i izupe. ¹⁶ Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e awa pe, wemiapo kar imume'u pà izupe. — Erepuner ma'e'yw i'a kwer paw i'u haw rehe nehe, i'i izupe. ¹⁷ — Xo pitài ma'e'yw i'a kwer zo nere'u kwaw nehe. E'u zo a'e ma'e'a kwer nehe, i'i izupe. A'e ma'e'a ukwaw kar ikatu ma'e purupe a'e, ukwaw kar ikatu 'ym ma'e purupe a'e no, i'i izupe. — Aze ere'u nehe, nerezuzar kwaw heze'eg nehe. Aze nereruzar kwaw heze'eg nehe, a'e 'ar mehe we eremàno putar azeharomoete nehe, i'i izupe.

¹⁸ Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Na'ikatu kwaw awa a'e zutyka'i heko haw, i'i. — Azapo

putar ipytywàgatu har izupe nehe. Wiko putar ipehegwer zàwenugar romo izupe nehe.

¹⁹ Tupàn ywy iapo pawire kury, uzapo miar hehaite ma'e upaw rupi wà, wiràmiri paw wà no. Weraha wemiapo kwer a'e pe awa pe upaw rupi wà. — Emono waner wanupe upaw rupi nehe, i'i izupe. Omono awa waner wanupe upaw rupi. A'e waner imono pyrer wà, wiko waner azeharomoete har romo wà. ²⁰ Omono her wiràmiri wanupe upaw rupi. Omono her ma'ea'yr tàpuznaw pe har wanupe, miar hehaite ma'e ka'a pe har wanupe no. Naheta kwaw hemireko awa pe a'e rihi. Naheta kwaw ipehegwer zàwenugar izupe.

²¹ Na'e Tupàn umugerete kar a'e awa. Iker mehe o'ok iàrukàgwer izuwi. Umuzeruwyk i'ok awer no. ²² Na'e Tupàn uma'ema'e a'e awa iàrukàgwer a'e, kuzà romo iapo pà a'e. Weraha awa pe kury. ²³ Na'e awa i'i uzeupe,

Ikatuahy tuwe Tupàn hemiapo kwer ihewe kury.

Ko kuzà a'e, to'o hero'o wi i'ok pyrer romo hekon a'e, i'i uzeupe.

Kuzà, a'e putar izupe nehe, ta'e Tupàn o'ok awa wi a'e xe.

²⁴ A'e rupi ko 'ar rehe awa wezar u a'e wà, wezar uhy a'e wà no, uzemono'og pà wemireko rehe we a'e wà. Pitài teko zàwenugar romo wanekon wà.

²⁵ Awa a'e, hemireko a'e no, na'ima'e kwaw wà. Ni kamir ni topoz numunehew kwaw wà. Nezewe rehe we na'imiranugar kwaw uzewi wà.

3

Awa ipy kuzà ipy nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg a'e wà

¹ Uzapo Tupàn moz a'e, ma'ekwaw katu har romo a'e. Ukwaw wera'u ma'e, amogwer miar wanuwi. Upuranu wà kuzà rehe. — Azeharomoete ru'u Tupàn i'i peme a'e, —

Pe'u zo ma'e'yw i'a kwer ma'etymaw pe har nehe, ni pitài zo zepe nape'u kwaw nehe, i'i ru'u peme a'e, i'i mua'u moz kuzà pe.

² — Nan, i'i kuzà izupe. — Urupuner wызàì ma'e'yw i'a kwer i'u haw rehe ure 'y, i'i izupe. ³ — Xo pe ma'e'yw tymaw myter pe har i'a kwer zo nape'u kwaw nehe, i'i Tupàn urewe a'e ma, i'i kuzà moz pe. — Aze pe'u nehe, aze pepokok hehe nehe, pemàno putar nehe, i'i urewe, i'i moz pe.

⁴ — Kwa, napemàno pixik kwaw nehe, i'i mua'u moz izupe. ⁵ — Tupàn uze'eg nezewe a'e, ta'e ukwaw ko ma'e a'e xe. Aze pe'u 'àg ma'e'yw i'a kwer nehe, penehazawok putar nehe, peiko putar Tupàn zàwegatu nehe. Aze amo ma'e ikatu nehe, pekwaw putar ikatu haw nehe. Aze amo ma'e na'ikatu kwaw nehe, pekwaw putar ikatu 'ymaw nehe no, i'i mua'u izupe.

⁶ Kuzà ume'e a'e ma'e'yw rehe kury. Ipuràg eteahy izupe. — I'a kwer ikatuahy i'u mehe aipo ma, i'i uzeupe. — Aze mo akwaw katu ma'e, ikatu mo, i'i. Na'e opo'o i'a kwer imuwà i'u pà kury. Weraha amo umen pe no. U'u imen a'e no. ⁷ A'e 'ar mehe we hehazawokaw zàwenugar uzeapo wanupe kury. A'e rupi — Zaiko ima'e 'ym ma'e romo zane, i'i uzeupe wà. Na'e upyhyk amo ma'e'yw pi her ma'e huwer a'e wà. Umuwywyk wopoz romo iapo pà uzeupe wà kury.

⁸ A'e 'ar mehe we karuk mehe ywytu purumurywete kar ma'e ihem mehe awa a'e, hemireko a'e no, wenu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg mehe a'e wà kury. Ta'e ukwaw oho iko ma'etymaw myteromo a'e xe. Na'e uzeàmim ma'e'yw myter pe izuwi wà. ⁹ Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenz awa imuwà kury, hehe upuranu pà kury. — Ma'e pe ereiko ty, i'i izupe.

¹⁰ Awa uwazar ize'eg izupe. — Aenu neze'eg kwez ihe, ma'etymaw myteromo nekwaw mehe ihe. Akyze kwez newi, ta'e nahema'e kwaw xe. A'e rupi azeàmim kwez newi, i'i izupe.

¹¹ A'e rupi Tupàn upuranu hehe. — Mo ukwaw kar nema'e heta 'ymaw newe a'e, i'i izupe, hehe upuranu pà. — E'u zo a'e ma'ywa nehe, a'e peme ihe. — Aipo ere'u ra'e, i'i izupe.

¹² — Kuzà herehe we har ihewe neremimurer a'e, umur a'e ma'ywa ihewe i'u kar pà a'e. A'e rupi a'u ihe, i'i izupe.

¹³ Na'e Tupàn upuranu kuzà rehe kury, — Màràzàwe tuwe erezapo nezewe haw, i'i izupe. — Moz hemu'em ihewe, a'e rupi a'u ma'ywa, i'i Tupàn pe.

Tupàn uzepyk Ànàw rehe hemireko rehe no

¹⁴ Na'e Tupàn uze'eg moz pe kury. — Azepyk putar nerehe ihe nehe, ta'e erezapo kar heremiapo putar haw 'ym kuzà pe ne xe, i'i izupe. — Nazepyk kwaw amogwer miar wanehe nezewe nehe, xo nerehe zo amono putar heze'egaiw nehe, i'i moz pe. — Ko 'ar henataromo ereata putar ywy rehe nehe, nerie rehe nehe. Ere'u putar ywy ku'i kwer nehe no. Tuweharupi ereata iko nezewe nehe, i'i izupe. ¹⁵ — Urumuigo kar putar a'e kuzà iàmàtyry'ymar romo ihe nehe, amuigo kar putar a'e kuzà neàmàtyry'ymar romo ihe nehe no. Nezuapyapyr a'e wà nehe, wiko putar izuapyapyr waàmàtyry'ymar romo a'e wà nehe. Izuapyapyr wiko putar nezuapyapyr waàmàtyry'ymar romo a'e wà nehe no. Pitài izuapyr ukamik putar neàkàg newi nehe. Ne erexi'u putar izuapyr ipyakaza rehe ne nehe no, i'i izupe.

¹⁶ Na'e Tupàn uze'eg kuzà pe. — Nememyr wazexak kar 'ym mehe hahy wera'u putar newe nehe, i'i izupe. Uhua'u putar hahy haw newe izexak kar mehe nehe no. Nezewe rehe we neho wer putar nemen ipuhe nehe. Nemen wiko

putar nereruze'egar romo a'e nehe. Wiko putar nezar romo nehe, i'i izupe.

¹⁷ Na'e Tupàn uze'eg awa pe kury. — Neremireko u'u kar a'e ma'e 'a kwer newe a'e. — E'u zo a'e ma'ywa 'yw i'a kwer nehe, a'e newe. Nezewe rehe we ere'u. Nereruzar kwaw heze'eg, a'e rupi amono putar heze'egaiw ywy rehe ihe nehe. Ywy rehe nereko mehe erema'ereko tetea'u putar tuweharupi nehe. Xo nezewe mehe zo ywy umuezuz kar putar neremi'u rà m newe nehe. ¹⁸ Ka'a tetea'u hezuz putar ywy rehe newe nehe. Xu tetea'u hezuz putar ywy rehe newe nehe no. A'e rupi ere'u putar ma'e ka'a pe hezuz ma'e nehe no, i'i izupe. ¹⁹ Erema'ereko tetea'u putar nehe. Nepirakor putar nehe no. Xo nezewe mehe zo ywy umuezuz putar neremi'u rà m newe nehe. Tuweharupi erema'ereko putar nezewe nehe. Amuapu'a ywy ihe, awa romo neapo pà ihe. Amo 'ar mehe erezewyr putar ywy rehe nehe, ywy romo nereko wi pà nehe. Xo a'e 'ar mehe eremumaw putar ywy rehe nema'ereko haw nehe, i'i izupe.

²⁰ Na'e Ànàw omono her wemireko pe kury. — Ewà, i'i izupe. — Teko paw wahy, i'i her zaneze'eg rupi.

²¹ Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzuka ma'ea'yr wà. Upyhyk wapirer wanuwi. Uzapo wama'e Ànàw pe, hemireko pe no. Umunehew a'e uma'e uzehe wà.

Tupàn omono kar Ànàw ma'etymaw wi hemireko rehe we kury

²² Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg a'e kury. — Awa wiko zanezàwegatete a'e kury. Aze wexak ikatu ma'e, — ikatu ma'e, i'i izupe. Aze wexak ikatu 'ym ma'e, — ikatu 'ym ma'e, i'i izupe. A'e rupi nupuner kwaw ma'ywa 'yw i'a kwer purumuigo kar ma'e i'u haw rehe a'e nehe kury. Nuiko kwaw tuweharupi nehe. Umàno putar nehe.

²³ A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuhem kar awa imono ma'etymaw En her ma'e wi a'e kury. Utym kar ma'e izupe ywy rehe, ta'e izypy mehe umuapu'a ywy a'e awa romo iapo pà a'e xe. ²⁴ Tupàn umuhem kar awa imono a'e ma'etymaw wi a'e. Omono kar amo weko haw pe har kerumin her ma'e a'e pe wà, ma'etymaw tupaw pe wà, kwarahy ihemaw kutyr wà. Umupu'àm takihepuku tata zàwenugar a'e pe no. A'e takihe tata zàwenugar oho ko rupi, uzewyr kwe rupi no, oho ko rupi no, uzewyr kwe rupi no. Tupàn uzapo nezewe haw a'e. Nezewe mehe zo teko noho kwaw a'e ma'e'yw purumuigo kar ma'e huwake a'e wà xe.

4

Kain Apew rehe we

¹ Ànàw upurumuzàg iko wemireko Ewà rehe we a'e kury. Ipuru'a kury. Imemyr uzexak kar. Na'e uze'eg Ewà uzeupe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hepytywàgatu a'e. A'e rupi uzexak kar hememyr kwez kury. Awa a'e, i'i uzeupe. Omono Kain umemyr her romo kury. ² Uzexak kar amo imemyr Kain tywyr no. Apew her romo a'e. Tua'u mehe wiko àràpuhàràn hawitu ma'e mono'ogar romo. Kain wiko ma'etymar romo.

³ Kwehe wanekon nezewe wà. Amo 'ar mehe Kain upyhyk wemitygwer i'a kwer heruwà Tupàn pe imono pà kury. ⁴ Na'e Apew upyhyk àràpuhàràna'yr weimaw wainuromo uzexak kar romo ma'e kwer ipy heruwà a'e kury. Uzuka kury. Omono ipegegwer ikatu wera'u ma'e Tupàn pe. Ikatu Apew hemimono kwer Tupàn pe. Ikatu Apew izupe no. ⁵ Kain hemirur kwer na'ikatu kwaw izupe. Kain na'ikatu kwaw izupe no. A'e rupi Kain wikwahy uwywyr pe huwamànoahy pà. ⁶ Na'e Tupàn uze'eg izupe, — Màràzàwe tuwe erekwahy ne, màràzàwe

tuwe neruwamànoahy ihewe, i'i izupe. ⁷ — Aze mo erezapo ikatu ma'e, nerurywete mo, i'i izupe. — Erezapo ikatu 'ym ma'e. A'e rupi ikatu 'ymaw upyta neràro pà neràpuz hukenaw huwake a'e kury. Heko wer nezar romo a'e kury. Aze erepuner nehe, eityk nehe, i'i izupe.

⁸ Na'e Kain uze'eg uwywyr Apew pe kury. — Zaha ka'api'i heta haw pe zane nehe kury, i'i izupe. Oho a'e pe wà. Na'arewahy uzàmàtyry'ym Kain uwywyr Apew kury. Uzuka kury.

⁹ Nan kwehe tete Tupàn upuranu Kain rehe kury. — Ma'e pe nerywyr Apew hekon a'e, i'i izupe. — Nakwaw kwaw heko haw ihe. Aipo aiko herywyr rehe uzekaiw ma'e romo ihe, i'i izupe.

¹⁰ — Màmàzàwe tuwe erezapo nezewe haw, i'i Tupàn izupe. — Nerywyr huwy kwer ywy rehe uwyryk ma'e a'e, uhapukaz iko ihewe a'e. Wenz nerehe hezeyk àwàm ihewe a'e. ¹¹ A'e rupi amono putar heze'egaiw nerehe ihe nehe kury. Nerepuner kwaw nema'ereko haw rehe ywy rehe kury, ta'e nerywyr izuka mehe ywy u'u huwykwer a'e xe, i'i izupe. ¹² — Aze eremuhyk ywy neremitym ràm rehe nehe, nahezuz pixik kwaw ma'e newe nehe. Ereata e putar eho iko ywy nànàn nehe, puruwi nezàn pà nehe, i'i izupe.

¹³ Uze'eg Kain Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. — Napuner kwaw hereko haw rehe ihe nehe, ta'e herehe nezepykaw ipuhuz katu wera'u ihewe xe, i'i izupe. ¹⁴ — Kutàri hemuhem kar pe iko ko ywy wi ne kury, hemuata e kar pà ne kury. Tuweharupi ata putar aha iteko ywy nànàn nehe kury. Tuweharupi àzàn putar hezeàmim pà newi ihe nehe kury. Wyzài teko heremiàwàxi ràm a'e wà nehe, ipuruzuka wer putar herehe a'e wà nehe, i'i izupe.

¹⁵ Na'e Tupàn uze'eg izupe. — Nuzeapo kwaw nezewe haw nehe. Aze amo nezuka nehe, azuka kar putar 7

iànàm ihe wà nehe, ta'e azepyk putar wanehe nezewe ihe nehe xe, i'i izupe. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukair Kain hetekwer rehe kury. — Aze amo neruwàxi nehe, nanezuka kwaw nehe, ta'e wexak putar nerehe heremimuapyk kwer nehe xe, i'i izupe. ¹⁶ Na'e Kain uhem oho Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henatar wi kury, Noz ywy rehe weko haw iapo pà kury. Upyta En ywy izywyr kwarahy ihemaw kutyr.

Kain izuapyapyr wà

¹⁷ Na'e Kain hemireko imemyrzexak kar kury. Awa a'e. Omono Enok izupe her romo wà. Amo 'ar pawire Kain uzapo amo tawhu kury. — Enok, i'i a'e tawhu pe, wa'yr her imono pà izupe. ¹⁸ Heta amo Enok ta'yr Iraz her ma'e izupe a'e. Heta amo Iraz ta'yr Mewzaew her ma'e izupe a'e. Heta amo Mewzaew ta'yr Metuzaew her ma'e izupe a'e. Heta amo Metuzaew ta'yr Aramek her ma'e izupe a'e.

¹⁹ Heta mokoz hemireko Aramek pe a'e wà. Hemireko ipy Ata her romo a'e. Inugwer Zira her romo a'e. ²⁰ Heta amo imemyr Ata pe a'e. Zamaw her romo a'e. Zamaw wiko tapi'ak imuzehu kar har ywy rehe har waipy romo a'e. Tàpuzràn pupe wanekon wà. ²¹ Heta tywyr Zamaw pe. Zumaw her romo a'e. Zumaw wiko xi'àm ipy har ywy rehe har paw waipy romo a'e. Wiko wioràwiràn imupu har ywy rehe har paw waipy romo a'e no. ²² Heta imemyr Zira pe a'e no. Omono Tumàwkàin izupe her romo wà. Tumàwkàin a'e, tuweharupi umupyràn itatàtà ima'ema'e pà a'e, ma'e iapo pà amogwer wanupe a'e: takihe, zapepo. Uma'ema'e mokoz itatàtà: itazu morog her ma'e, itaun per her ma'e. Heta heinyr Nààm her ma'e Tumàwkàin pe.

²³ Amo 'ar mehe Aramek uze'eg wemireko wanupe.

Ne Ata Aramek hemireko ne, ne Zira Aramek hemireko ne no,

peinu katu heze'eg àwàm nehe.
 Azuka awa ihe, ta'e hekutuk takihepuku pupe a'e xe.
 Azuka kwàkwàmò ihe, ta'e hemugaz a'e xe,
 i'i wanupe.

²⁴ Tupàn umume'u 7 teko wamàno àwàm a'e,
 Kain imàno awer hekuzaromo a'e.
 Aze amo hezuka nehe,
 heànàm uzuka putar 77 teko hezuka har iànàm a'e
 wà nehe no,
 i'i wanupe.

Xet Enoz rehe we

²⁵ Heta amo ta'yr Ànàw pe hemireko rehe we a'e no.
 Uze'eg hemireko izexak kar ire. — Tupàn umur wi amo
 hememyr ihewe Apew hekuzaromo a'e, Kain hemizuka
 kwer hekuzaromo a'e, i'i uzeupe. Omono Xet her romo
 izupe. — Imur pyrer, i'i her zaneze'eg rupi.

²⁶ Heta ta'yr Xet pe a'e no. Omono Enoz izupe her romo.
 A'e 'ar mehe, teko Tupàn imuwete katu mehe, uzyppyrog
 amo her imume'u pà izupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko
 Ma'e, i'i izupe wà kury.

5

Ànàw izuapyapyr wà

¹ Amuapyk putar Ànàw izuapyapyr waner xe ihe nehe.
² Awa iapo mehe kuzà iapo mehe Tupàn umuigo kar
 uzezàwe a'e wà. Uzapo awa a'e, uzapo kuzà a'e no. Omono
 uze'egatu wanehe. — Teko wà, i'i wanupe.

³ 130 kwarahy hereko mehe heta amo ta'yr Ànàw pe.
 Ta'yr nuzawy kwaw u a'e. Omono Xet her romo izupe.

⁴ A'e re Ànàw umumaw we amo 800 kwarahy wiko pà.
 Heta we amo ta'yr izupe wà, tazyr izupe wà no. ⁵ 930
 kwarahy hereko mehe Ànàw umàno.

⁶ 15 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Enoz her ma'e Xet pe a'e. ⁷ Ta'yr izexak kar ire Xet umumaw amo 87 kwarahy no. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no. ⁸ 912 kwarahy hereko mehe umàno.

⁹ Enoz a'e, 90 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr izupe a'e. Kàinà her romo a'e. ¹⁰ A'e re Enoz umumaw 815 kwarahy wiko pà no. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no. ¹¹ 95 kwarahy hereko mehe Enoz umàno. ¹² Kàinà a'e, 70 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Maararew her ma'e izupe a'e kury. ¹³ A'e re Kàinà umumaw we amo 840 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no. ¹⁴ 910 kwarahy hereko mehe umàno Kàinà a'e.

¹⁵ Maararew a'e, 65 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Zare her ma'e izupe a'e. ¹⁶ A'e re Maararew umumaw amo 830 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no. ¹⁷ 895 kwarahy hereko mehe umàno.

¹⁸ Zare a'e, 162 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Enok her ma'e izupe a'e. ¹⁹ A'e re Zare umumaw we amo 800 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no. ²⁰ 962 kwarahy hereko mehe umàno.

²¹ Enok a'e, 65 kwarahy hereko mehe ta'yr uzexak kar izupe a'e. Matuzarez ta'yr her romo a'e. ²² A'e re Enok weruzar Tupàn ze'eg, izupe uze'eg pà tuweharupi. Umumaw 300 kwarahy nezewe wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no. ²³ Enok umumaw 365 kwarahy wiko pà. ²⁴ Tuweharupi weruzar Tupàn, izupe uze'eg pà. Tupàn uze'eg izupe tuweharupi no. Amo 'ar rehe ukàzym ywy wi, ta'e Tupàn weraha a'e xe.

²⁵ Matuzarez a'e, 187 kwarahy hereko mehe ta'yr uzexak kar izupe a'e. Aramek ta'yr her romo a'e. ²⁶ A'e re Matuzarez umumaw amo 782 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no. ²⁷ 969

kwarahy hereko mehe umàno. ²⁸ Aramek a'e, 182 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr izupe a'e. Amo 'ar mehe uze'eg Aramek amogwer wanupe a'e kury. ²⁹ — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono uze'egaiw ywy rehe a'e. A'e rupi zanema'ereko haw ipuhuz katu zanewe a'e, i'i wanupe. — Ko kwarer werur putar zanepytu'u haw zanewe a'e nehe, i'i wanupe. Na'e omono Noe wa'yr pe her romo kury. — Zanepytu'u haw, i'i her zaneze'eg rupi. ³⁰ A'e re Aramek umumaw 595 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no. ³¹ 777 kwarahy hereko mehe umàno.

³² Noe a'e, 500 kwarahy hereko mehe heta na'iruz ta'yr izupe a'e wà kury. Xem, Kàm, Zape ta'yr waner romo a'e wà.

6

Teko wakatu 'ymaw

¹ Teko uzypyrog uhàuhàz pà ywy rehe a'e 'ar mehe a'e wà. Heta tazyr wanupe wana'yr wanehe we wà. ² A'e 'ar mehe amo tekwe wana'yr wexak kuzà ywy rehe har a'e wà kury. — Ipuràg eteahy a'e wà, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi wexaexak amo uzeupe wemireko romo wà. ³ Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg uzeupe a'e kury. — Namuigo kar kwaw teko tuweharupi ihe wà nehe. Ta'e umàno ma'e ràm romo wanekon a'e wà xe, i'i uzeupe. — Ko 'ar henataromo ni amo numumaw kwaw kwarahy tetea'u wiko pà a'e wà nehe. Xo 120 kwarahy zo upuner imumaw paw rehe a'e wà nehe kury, i'i uzeupe.

⁴ A'e 'ar rehe tekwe wana'yr wereko awa wanazyr wemireko romo wà. Heta wana'yr wanupe wà. Heta wanazyr wanupe wà no. A'e teko iaiha katu a'e wà. Wiko ywy rehe wà. A'e teko iaiha katu ma'e kwehe arer ikàg

tuwe a'e wà. Teko tetea'u umume'u wanemiapo kwer purumupyтуhegatu kar haw uzeupeupe kwehe mehe wà.

⁵Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak teko wanemiapo kwer a'e 'ar rehe a'e kury. Iaiw wanemiapo kwer izupe. — Xo ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe ima'enukwaw waiko a'e wà, i'i uzeupe. ⁶Uzemumikahy a'e. — Màràzàwe tuwe azapo teko ihe wà, i'i uzeupe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzemumikahy tuwe a'e, ipuhuz katu ipy'a izupe. ⁷A'e rupi nezewe uze'eg kury. — Amukàzym putar ko teko heremiapo kwer ywy wi ihe wà nehe. Amukàzym putar ma'ea'yr heremiapo kwer paw ywy wi ihe wà nehe: miar, wie rehe wata ma'e wà, wiràmiri wà. Ta'e azemumikahy tuwe ihe xe, i'i uzeupe.

⁸Xo Noe wanemiapo kwer zo ikatu Tupàn pe.

Noe uzapo kanuhu

⁹⁻¹⁰Na'aw Noe hemiapo kwer imume'u haw xe a'e kury. Heta na'iruz ta'yr izupe a'e wà: Xem, Kàm, Zape. Noe wiko awa ikatuahy ma'e romo a'e. Weruzar Tupàn ze'eg oho iko tuweharupi. Amogwer teko a'e 'ar rehe har a'e wà, nuputar kwaw Tupàn a'e wà. Xo Noe zo wiko Tupàn rehe we har romo a'e, izupe uze'eg pà a'e. ¹¹Amogwer teko paw iaiw Tupàn pe wà, heta zeàmàtyry'ymaw ywy nànnàn. ¹²Ume'e Tupàn ywy rehe. Tynehem ikatu 'ygwer pupe a'e, i'i uzeupe. Teko paw uzapo xo ikatu 'ym ma'e oho waiko wà.

¹³Na'e Tupàn uze'eg Noe pe a'e kury. — Azuka putar teko paw rupi ihe wà nehe kury. Azuka putar tuwe ihe wà nehe. Amumaw putar ywy ihe nehe no, ta'e teko tetea'u umugaz amo teko wà xe, uzuka amo wà no xe, i'i izupe. ¹⁴— A'e rupi ne nehe ty, emonohok ywyrà ikatu ma'e eho ne nehe ty. Ezapo kanuhu uhua'u ma'e nezeupe nehe. Ezapo ipupyaikaw paw tetea'u kanuhu pupe nehe. Ewàpytym ikwaikwar iraity zàwenugar pupe

nehe no, imukatu pà ipupe nehe, ikupe pe nehe no.
¹⁵ Amume'u putar uhua'u àwàm newe nehe kury. Heta putar 133 met ipukua'u haw nehe. Heta putar 22 met iànàmaw nehe. Heta putar 13 met iaiha haw nehe no.
¹⁶ Ezapo tàpuz kanuhu i'aromo nehe. Tuwe tàpuz utyryk kanuhu heme'yw wi nehe. Emono pitài met iku'aw har rehe we tàpuz heme'yw kanuhu heme'y wamytepe nehe. Ezapo na'iruz ata haw tàpuz pupe pitàitàigatu amo ata haw i'aromo nehe no. Ezapo uken ipehegwer rehe nehe no. ¹⁷ Amo 'ar mehe amugyr kar putar àmànuhu ihe nehe, ywy ipyk kar pà izupe ihe nehe. Nezewe mehe azuka putar wikuwe ma'e ywy rehe har upaw rupi katete ihe wà nehe. Wikuwe ma'e ywy rehe har umàno putar upaw rupi katete wà nehe. ¹⁸ Azapokatu putar heze'egaw nerehe we ihe nehe kury. Eixe kanuhu pupe nehe. Eraha neremireko nezeupi nehe. Eraha nera'yr nezeupi ne wà nehe no. Eraha nera'yaty nezeupi ne wà nehe no. ¹⁹⁻²⁰ Exaexak miar pitàitàigatu ne wà nehe: pitài awa nehe, pitài kuzà nehe no: wiràmiri hexakaw paw hereko har wà, miar hexakaw paw hereko har wà, wie rehe wata ma'e hexakaw paw hereko har wà, amogwemogwer hexakaw hereko har upaw rupi katete wà. Eraha kanuhu pupe upaw rupi katete ne wà nehe, wapyro pà wamàno haw wi wamuigo kar pà ne wà nehe, i'i Tupàn Noe pe. ²¹ — Emono'ono'og penemi'u ràm wyzài hexakaw hereko har tetea'u ne nehe no. Nezewe mehe heta putar penemi'u ràm peme nehe, ma'ea'yr nànan nehe no.

²² Noe uzapo ma'e paw Tupàn ze'eg rupi a'e.

7

Àmànuhu

¹ A'e re Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Noe pe a'e kury. — Eixe kanuhu pupe nehe, eraha neànàm paw

nezeupi ne wà nehe no. Ta'e aexak neremiapo kwer ihe xe. Xo ne zo erezapo ikatu ma'e tuweharupi, i'i izupe. ²— Amo ma'ea'yr ikatu ihewe herenataromo izuka pyràm romo a'e wà. Eraha a'e ma'ea'yr ikatu ma'e nezeupi kanuhu pupe ne wà nehe. Pitàitàigatu eraha 7 awa ne wà nehe, eraha 7 kuzà ne wà nehe no. Amo ae ma'ea'yr na'ikatu kwaw ihewe herenataromo izuka pyràm romo wà. Eraha agwer ma'ea'yr nezeupi kanuhu pupe ne wà nehe no. Pitàitàigatu eraha pitài awa ne wà nehe, eraha pitài kuzà ne wà nehe no, i'i Noe pe. ³— Eraha wiràmiri nezeupi ne wà nehe no. Pitàitàigatu eraha 7 awa ne wà nehe, eraha 7 kuzà ne wà nehe no. Nezewe mehe heta putar wiràmiri hexakaw paw hereko har ywy rehe tuweharupi a'e wà nehe, i'i izupe. ⁴Ta'e ko 7 haw 'ar mehe amugyr kar putar àmànuhu ihe nehe. Umumaw putar 40 'ar ukyr pà a'e nehe. Ukyr putar 'aromo nehe. Ukyr putar pyhaw nehe no. Nezewe mehe azuka putar ma'e wikuwe ma'e ko ywy rehe har heremiapo kwer upaw rupi katete ihe wà nehe.

⁵ Na'e Noe uzapo a'e ma'e Tupàn hemiapo karer upaw rupi katete a'e kury. ⁶ Noe wereko 600 kwarahy a'e 'ar mehe àmànuhu ywy ipyk mehe. ⁷ Izepyro wer àmànuhu wi, a'e rupi wixe kanuhu pupe, wa'yr waneraha pà uzeupi no, wemireko heraha pà no, wa'ytaty waneraha pà no. ⁸ A'e miar Tupàn pe wenataromo izuka pyràm romo ikatu ma'e a'e wà, amogwer ma'ea'yr a'e wà no, wie rehe wata ma'e a'e wà no, wiràmiri a'e wà no, ⁹ wixe kanuhu pupe Noe henataromo a'e wà. Mokozi wixe a'e pe wà. A'e re amo mokozi wixe a'e pe wà. Nezewe wixe kanuhu pupe upaw rupi wà. Wixe ma'ea'yr awa, wixe a'e ma'ea'yr kuzà awa rupi no. Ta'e nezewe haw Tupàn uzapo kar Noe pe a'e xe. ¹⁰ 7 'ar pawire àmànuhu ukyr tetea'u. 'Y àmànuhu imono'og pyrer uzyppyrog ywy ipyk pà kury.

¹¹ A'e 'ar mehe, Noe wereko 600 kwarahy. Umumaw pitài zahy a'e pe wiko pà wà. Umumaw amo 17 'ar kanuhu pupe wata pà wà no. A'e 'ar mehe 'zygwar yryhu iwy pe har uzewàpytymawok upaw rupi wà. Ywak uzewàpytymawok ukenaw ài no. ¹² Ukyr àmànuhu tetea'u. A'e àmànuhu umumaw 40 'ar ukyr pà ywy rehe upik 'ym pà. ¹³ A'e 'ar mehe Noe wixe kanuhu pupe wànàm wanupi: hemireko, a'e na'iruz ta'yr (Xem, Kàm, Zape waner romo wà), wanemireko wà no. ¹⁴ Miar tetea'u hexakaw paw hereko har wixe kanuhu pupe wanupi wà no: ma'ea'yr tàpuznaw pe har wà, miar ka'a pe har wà, wie rehe wata ma'e wà, wiràmiri wà. ¹⁵ Paw rupi wixe oho kanuhu pupe wà, Noe rupi wà, mokomokoz wixe ipupe wà, awa wà, kuzà rehe we wà. Ta'e Tupàn umuixe kar a'e wà xe. ¹⁶ Awa xiroxirogatu wexakaw hereko har wixe ipupe wà, kuzà wexakaw hereko har xiroxirogatu wixe ipupe wà no. Ta'e nezewe haw Tupàn uzapo kar Noe pe a'e xe. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwàpytym uken kanuhu rehe har a'e kury.

¹⁷ Na'e àmànuhu umumaw 40 'ar ukyr pà. 'Y uzeupir ywy 'aromo kanuhu heraha pà kury. Uzyppyrog uwyar pà. ¹⁸ Uzeupir wiwi 'y iko kury. Kanuhu wata i'aromo. ¹⁹ Uzeupir tuwe 'y. Te upyk ywytyr ywy rehe har iaiha wera'u ma'e upaw rupi katete kury. ²⁰ Na'e uzeupir we amo 7 met oho kury. ²¹ A'e rupi ma'e wikuwe ma'e ywy rehe har umàno upaw rupi katete a'e wà kury: wiràmiri wà, ma'ea'yr tàpuznaw pe har wà, miar wà, ma'e wie rehe wata ma'e wà, teko wà. Ywy rehe har umàno upaw rupi katete wà. ²² Upaw rupi katete izuapyapyr umàno wà kury. Wikuwe ma'e paw ipytuhem ma'e paw umàno wà. ²³ Xo Noe zo a'e, hehe we har kanuhu pupe har zo a'e wà, xo a'e zo wikuwe a'e re a'e wà. Tupàn uzuka amogwer upaw rupi katete a'e wà: teko wà, ma'e tàpuznaw pe

har wà, miar wà, wie rehe wata ma'e wà, wiràmiri wà.
²⁴ Umumaw 150 'ar a'e ma'e uzeapo pà. Xo a'e re zo 'y
 uzyppyrog typaw pà kury.

8

Upik àmànuhu

¹ Na'e Tupàn ima'enukwaw Noe rehe a'e kury, ma'ea'yr
 kanuhu pupe har wanehe upaw rupi a'e no. Umur kar
 ywytu ywy rehe kury. 'Y uzyppyrog typaw pà a'e kury.

² 'Yzygwar yryhu wy pe har, uzewàpytym a'e kury. Ywak
 uzewàpytym uken ài no. Àmànuhu upik oho kury, ukyr
 ire upytu'u pà kury. ³ Umumaw 150 'ar typaw romo.
 Mewe katu typaw. ⁴ Kanuhu umumaw 6 zahy wata pà 'y
 rehe, amo 17 'ar imumaw pà wata pà no. Na'e upytu'u
 ywy Ararat her ma'e ywytyr heta haw rehe kury. ⁵ 'Y
 typaw oho iko. Zahy 10 haw mehe pitài 'ar mehe uzekwa
 ywytyruhu àkwà kury.

⁶ Amo 40 'ar pawire Noe uwàpytymawok uken kanuhu
 rehe har wemiapo kwer a'e kury. ⁷ Umuwewe kar amo
 wiràmiri pihun ma'e a'e kury. Wiràmiri uwewe ko rupi,
 uwewe kwerupi no. Wekar ywy ikàgaw. Nuexak kwaw.

⁸ Na'e Noe umuwewe kar pykahu kury. Ipurukwaw
 wer ywy ixinigaw rehe, a'e rupi wekar kar pykahu pe.
⁹ Pykahu nuexak kwaw wapykaw. Ta'e 'y upyk ywy upaw
 rupi a'e rihi xe. Na'e Noe omono opo pykahu pe iapykaw
 romo kury. Upyhyk imuzewyr pà kanuhu pupe kury.

¹⁰ Umumaw amo 7 'ar ma'e hàro pà. Na'e umuwewe
 kar wi pykahu kury. ¹¹ Karuketea'i mehe uzewyr ka'akyr
 herur pà uxi rehe. Ma'e'yw uriwar her ma'e huwer werur.
 Nezewe Noe ukwaw 'y typapaw kury. ¹² Umumaw amo
 7 'ar ma'e hàro pà kury. Umuwewe kar wi pykahu kury.
 Nuzewyr kwaw.

¹³ Noe 61 kwarahy hereko mehe wexak 'y ywy rehe har typapaw azeharomoete har a'e kury. Zahy ipy mehe 'ar ipy mehe Noe upiowok kanuhu kury, ipykaw henuhem pà izuwi kury. Wexak amo ywy kury, ta'e typaw 'y oho iko a'e xe. ¹⁴ Mokok haw zahy rehe 27 haw 'ar mehe ywy ikàg tuwe a'e kury. ¹⁵ Na'e Tupàn uze'eg Noe pe kury.

¹⁶ — Ehem eho kanuhu wi nehe, neremireko rupi nehe, nera'yr wanupi nehe no, wanemireko wanupi nehe no, i'i izupe. ¹⁷ — Emuhem kar ma'ea'yr nepyr har upaw rupi ne wà nehe no: wiràmiri wà, ma'ea'yr tàpuznaw pe har wà no, miar ka'a pe har wà no, wie rehe wata ma'e wà no, i'i izupe. — Tuwe uhàuhàz ywy nànn wà nehe, tuwe upurumuzàmuzàg wà nehe, ywy imynehem pà wà nehe, i'i izupe.

¹⁸ A'e rupi Noe a'e, hemireko a'e no, ta'yr a'e wà no, wanemireko a'e wà no, uhem oho kanuhu wi a'e wà kury. ¹⁹ Ma'ea'yr paw a'e wà no, wiràmiri a'e wà no, pitàitàigatu uhem oho kanuhu wi a'e wà no, uzezàwe har rupi a'e wà no.

Noe uzapo ma'ea'yr hany haw Tupàn henataromo

²⁰ Na'e Noe uzapo ma'ea'yr hany haw a'e pe kury, ma'ea'yr wazuka pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo kury. Upyhyk wiràmiri wà, upyhyk ma'ea'yr Tupàn pe ikatu ma'e wà no. Wapy ma'ea'yr xiroxirogatu hexakaw hereko har Tupàn henataromo pitàitàigatu a'e pe wà, ma'ea'yr hany haw rehe wà. ²¹ Hyàkwegatu a'e ma'ea'yr hany pyrer Tupàn pe kury. A'e rupi uze'eg nezewe uzeupe kury. — Nazapo wi pixik kwaw agwer iaiw ma'e ywy rehe har wanupe ihe nehe, teko wanemiapo kwer ikatu 'ygwer rehe hezeyk pà nehe, i'i uzeupe kury. — Akwaw ko ma'e ihe. Teko a'e wà, kwàkwàmo mehe arer we, kuzàwaza mehe arer we, xo ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe ima'enukwaw a'e wà, i'i uzeupe. Nezewe rehe we

namono wi kwaw heze'egaiw ywy rehe nehe. ²² Nazuka wi pixik kwaw ma'e wikuwe ma'e paw nezewe ihe wà nehe, ko 'ar rehe har zàwe ihe wà nehe, i'i uzeupe. — Ywy heta mehe we heta putar ma'eà'yz itymaw àmàn nànnàn nehe, heta putar temi'u ipo'o haw kwarahy nànnàn nehe no. Heta putar huwixàg mehe nehe, heta putar haku mehe nehe no. Heta putar kwarahy nehe, heta putar àmàkyhaw nehe no. Heta putar 'ar nehe, heta putar pytunaw nehe no, i'i tuwe uzeupe.

9

Tupàn omono uze'egatu Noe rehe

¹ Na'e Tupàn omono uze'egatu Noe pe a'e kury, ta'yr wanupe a'e no. — Tuwe heta tetea'u pena'yr peme wà nehe. Tuwe pezuapyapyr uhàuhàz ywy nànnàn a'e wà nehe, i'i wanupe. ² — Ma'ea'yr paw a'e wà, wiràmiri paw a'e wà no, ma'e wie rehe wata ma'e paw a'e wà no, ipira paw a'e wà no, ukyze putar pewi a'e wà nehe. Ukyze putar azeharomoete wà nehe. Peiko putar wazar romo nehe, pezapo kar putar penemimutar wanupe nehe. ³ Pepuner wano'o kwer i'u haw rehe nehe, pepuner hezuz ma'e i'u haw rehe nehe no. Amono agwer ma'e peme penemi'u ràmmò romo ihe wà kury. ⁴ Amo ma'e na'u kar kwaw peme. Ma'ero'o kwer huwykwer inuromo har pe'u zo nehe, ta'e tuwykwer umuigo kar tetekwer a'e xe. ⁵ Aze amo teko uzuka amo nehe, azepyk putar izuka arer rehe ihe nehe. Aze amo miar uzuka amo teko a'e nehe, azepyk putar izuka arer rehe ihe nehe. ⁶ Azapo teko hezàwenugar romo ihe wà. A'e rupi aze amo teko uzuka amo teko a'e nehe, amo ae uzuka putar izuka arer a'e nehe no.

⁷ Tuwe heta tetea'u pena'yr peme wà nehe, penazyr peme wà nehe no. Tuwe pezuapyapyr uhàuhàz ywy

nànnàn a'e wà nehe, i'i wanupe. ⁸ Na'e Tupàn uze'eg wi Noe pe kury, ta'yr wanupe no.

⁹ — Azapokatu putar heze'egaw penehe we ihe nehe kury, peme heremiapo rà m imume'u pà ihe nehe kury, pezuapyapyr wanupe heremiapo rà m imume'u pà ihe nehe no, i'i wanupe. ¹⁰ — Amume'u putar heremiapo rà m ma'ea'yr wanupe no, pepyr arer kanuhu wi uhem ma'e kwer wanupe: wiràmiri wanupe, ma'ea'yr tàpuznaw pe har wanupe, miar hehaite ma'e wanupe, ma'ea'yr ywy rehe har paw wanupe. ¹¹ Na'aw heze'egaw heremiapo katu rà m xe kury. — Nazuka pixik kwaw ma'e wikuwe ma'e à m à nuhu pupe ihe wà nehe. Namugyr wi kar pixik kwaw agwer à m à nuhu ihe nehe, ywy imumaw pà ihe nehe. ¹² Aexak kar putar ma'e peme ihe nehe kury. Hexak mehe pekwaw putar heremimume'u kwer azeharomo har kury. Pekwaw putar à m à nuhu pupe pezuka pixik 'ym à w à m nehe kury, hexak mehe nehe kury. Pekwaw putar à m à nuhu pupe ma'ea'yr wazuka pixik 'ym à w à m nehe no, hexak mehe nehe no. ¹³ Amono putar zanurape ywak rehe ihe nehe kury. A'e zanurape a'e nehe, ukwaw kar putar ywy rehe har wanupe heremimume'u kwer peme a'e nehe. ¹⁴ Aze azupyk ywak ywà kun pupe nehe, aze aexak kar zanurape teko wanupe nehe, ¹⁵ a'e 'ar mehe pekwaw putar peme miar paw wanupe heremimume'u kwer nehe. Naheta pixik kwaw amo à m à nuhu ikyr à w à m nehe. Naheta pixik kwaw amo ma'e wikuwe ma'e paw izuka à r à m nehe. A'e mehe hema'enukwaw putar heze'egaw heremiapo katu kwer rehe ihe nehe. Ta'e amume'u wazuka pixik 'ymaw ma'e wikuwe ma'e ywy rehe har paw wanupe ihe xe. ¹⁶ Zanurape ywà kun inuromo izexak kar mehe aexak putar nehe. ¹⁷ Zanurape umuma'enukwaw kar putar heremimume'u kwer rehe a'e nehe, wikuwe ma'e ywy rehe har paw wanupe a'e nehe, i'i

wanupe.

Noe, ta'yr wà no

¹⁸ Noe ta'yr uhem kanuhu wi u rupi a'e wà. Xem, Kàm, Zape waner romo wà. Kàm wiko Kànàà tu romo a'e. ¹⁹ A'e na'iruz awa a'e wà, Noe ta'yr romo wanekon a'e wà. Wazuapyapyr uhàuhàz ywy nànnàn a'e wà. ²⁰ Noe wiko ma'etyymar romo a'e. A'e ràgypy uzapo uwà 'yw itymaw a'e. ²¹ Amo 'ar mehe ui'u tetea'u Noe uwà tykwer win pupe a'e kury. Uka'u kury. U'aw oho wemyhar 'ym pà ukamir 'ym pà wàpuzràn pupe kury. ²² Ta'yr Kàm a'e, Kànàà tu a'e, wexak u ima'e 'ym mehe a'e. Nupyk kwaw u. Uhem a'e wi wyky'yr wanupe imume'u pà. ²³ Na'e Xem a'e, Zape a'e no, upyhyk amo pàn axi'i pykaw a'e wà kury. Upyk waxi'i pàn pupe wà. Wata oho u kutyr hehe ume'e 'ym pà wà. Upyk u a'e pàn pupe wà, ta'e wanu numunehew kwaw wemyhar a'e xe. Nume'e kwaw hehe, a'e rupi nuexak kwaw u hemyhar 'ym mehe wà. ²⁴ Uka'u re Noe ume'e kury. Ukwaw wa'yr Kàm hemiapo kwer a'e kury. (Kàm a'e, Noe ta'yr ipyahu wera'u ma'e romo hekon a'e.) ²⁵ Na'e Noe uze'eg wanupe kury.

Amono putar ze'egaiw Kànàà rehe ihe nehe kury.

Uma'ereko e ma'e romo hekon putar wyky'yr wanupe nehe.

Uma'ereko e ma'e uzemumikahy ma'e romo hekon putar nehe.

²⁶ Umume'u wi amo ma'e a'e no.

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, ikatuahy a'e, ta'e Xem izar romo hekon a'e xe.

Tuwe Kànàà wiko Xem pe uma'ereko e ma'e romo a'e nehe.

²⁷ Tuwe Tupàn umuigo kar Zape
       ywy tetea'u izar romo a'e nehe.
 Tuwe Zape izuapyapyr wiko
       Xem heko haw pe wà nehe.
 Tuwe Kànàà wiko Zape pe
       uma'ereko e ma'e romo a'e nehe,
 i'i Noe a'e 'ar mehe.

²⁸ Àmànuhu ikyr ire Noe umumaw amo 350 kwarahy.
²⁹ 950 kwarahy hereko mehe umàno.

10

Noe ta'yr wazuapyapyr wà

¹ Amume'u putar Noe ta'yr wazuapyapyr waner xe ihe wà nehe kury, Xem, Kàm, Zape wazuapyapyr waner imuapyk pà xe ihe wà nehe kury. Àmànuhu ikyr ire heta wana'yr Noe ta'yr wanupe wà, heta wanazyr wà no.

² Amume'u putar Zape ta'yr waner xe ihe wà nehe kury: Komer, Makok, Manaz, Zàwà, Tumaw, Mezek, Xiraz.

³ Na'aw Komer ta'yr waner xe wà kury: Akenaz, Hipat, Togarimà. ⁴ Zàwà ipurumuzàmuzàg a'e wà, uhàuhàz oho waiko amo ywy rehe a'e wà. Eriza ywy rehe, Epàn ywy rehe, Xip ywy rehe, Hoz ywy rehe. ⁵ Zape izuapyapyr a'e wà, uzapo weko haw oho yryhu iwyr a'e wà, yrypyo'o rehe a'e wà no. Teko pitàitàigatu a'e wà, uzeànànàm ma'e kwera'e wà no, upyhyk uiwy oho a'e wà, a'e pe weko haw iapo pà a'e wà, uze'eg rupi uze'eg pà a'e pe a'e wà.

⁶ Na'aw Kàm ta'yr waner xe wà kury: Kuxi, Ezit, Irim, Kànàà. ⁷ Na'aw Kuxi ta'yr waner xe wà kury: Xewa, Awira, Xawita, Hama, Xateka. Na'aw Hama ta'yr waner wà: Xama, Nenà. ⁸ Kuxi wiko Nihoz tu romo a'e. Nihoz wiko puruàmàtyry'ymar ikàg ma'e ipy romo a'e. ⁹ Tupàn upy-tywàgatu Nihoz a'e. A'e rupi wiko uzemi'i kar ma'e ikàg

ma'e romo. A'e rupi teko ko 'ar rehe har uze'eg nezewe uzeupeupe hehe a'e wà kury. — Eiko Nihoz zàwegatu nehe ty. Ta'e Tupàn upytywà a'e xe. A'e rupi wiko uzemi'i kar ma'e ikàg ma'e romo a'e, i'i uzeupeupe wà. ¹⁰ Izypy mehe Nihoz wiko amo tawhu pe har wanuwihawete romo a'e kury: Mawiron tawhu, Ereka tawhu, Akaz tawhu. A'e na'iruz tawhu Xinar ywy rehe wanuz a'e wà. ¹¹ Na'e Nihoz uhem oho a'e ywy wi kury, Axir ywy rehe oho pà kury. Uzapo kar 4 tawhu a'e ywy rehe: Nin, Heomot-Ir, Kara tawhu uhua'u ma'e, Hezem. ¹² Hezem tawhu a'e, mokoz tawhu wamyter pe tuz. Nin tawhu xe kutyr Kara tawhu uhua'u ma'e pemutyr tuz a'e.

¹³ Heta Ezit izuapyapyr a'e wà. Na'aw a'e teko waner xe wà kury: Iri, Anam, Ereaw, Napitu, ¹⁴ Paturu, Kaziru, Kereta. Teko Piri ywy rehe har her ma'e a'e wà, Kereta izuapyapyr romo wanekon a'e wà.

¹⁵ Heta mokoz Kànàà ta'yr izupe wà: Xitom tyky'yr her romo a'e. Ete tywyr her romo a'e. ¹⁶ Heta amo Kànàà izuapyapyr a'e wà no. Na'aw waner xe kury. Zepu, Amohe, Zirikaze, ¹⁷ Ewe, Araki, Xine, ¹⁸ Ariwaxi, Zemare, Amat. ¹⁹ Kànàà izuapyapyr waiwy uzypyrog Xitom tawhu pe Zerar tawhu rehe uhyk pà a'e. Zerar tawhu Kaz ywy huwake tuz a'e. Oho kwarahy ihemaw kutyr te Xotom tawhu pe, Komor tawhu pe no, Anima tawhu pe no, Zemoim tawhu pe no. Zemoim tawhu Araz ywy huwake tuz. ²⁰ Amume'u putar Kàm izuapyapyr waner xe ihe wà kury. A'e teko paw wereko uiwy pitàitàigatu a'e wà. Uzeànànànàm ma'e kwer wereko uiwy pitàitàigatu wà no. Uze'eg uze'eg rupi pitàitàigatu wà no.

²¹ Xem a'e, Zape tyky'yr a'e, teko Emerew her ma'e paw wanu romo hekon a'e. ²² Na'aw Xem ta'yr waner xe a'e wà kury: Eràw, Axur, Arapaxaz, Iruz, Àrà. ²³ Na'aw Àrà ta'yr waner xe wà kury: Uz, Ur, Zeter, Maaza. ²⁴ Arapaxaz

wiko Xera tu romo a'e. Xera wiko Emer tu romo a'e. ²⁵ Heta mokoz ta'yr Emer pe a'e wà. Tyky'yr a'e, Pereg her romo a'e. — Uzemuza'aza'ak ma'e kwer wà, i'i her zaneze'eg rupi. Ta'e a'e 'ar mehe teko ywy rehe har uzemuza'aza'ak a'e wà xe. Tywyr a'e, Zokità her romo a'e. ²⁶ Heta ta'yr tetea'u Zokità pe wà. Na'aw waner xe wà: Awmona, Xerew, Azar-Mawe, Zer, ²⁷ Anoniràw, Uzaw, Nikira, ²⁸ Omaw, Amimaew, Xama, ²⁹ Opir, Awira, Zoaw. A'e awa paw wiko Zokità ta'yr romo wà. ³⁰ Wiko oho amo ywy rehe wà. A'e ywy uzypyrog Mez tawhu pe. Oho Xepar tawhu pe. Heta ywytyr tetea'u a'e ywy rehe. Kwarahy ihemaw kutyr a'e taw tuz. ³¹ Amume'u putar Xem izuapyapyr waner xe ihe wà kury. A'e teko paw wereko uiwy pitàitàigatu a'e wà. Uzeànànànàm ma'e paw wereko uiwy a'e wà no. Uze'eg uze'eg rupi pitàitàigatu a'e wà no.

³² Amumaw Noe ta'yr wazuapyapyr waner imume'u haw kwez ihe kury, waneko awer imume'u haw ihe no. Wazuapyapyr wanemiapo kwer pitàitàigatu imume'u haw amumaw kwez kury. Àmànuhu ikyr pawire teko ywy rehe har paw wiko Noe izuapyapyr romo wà.

11

Teko uzapo tàpuzaiha a'e wà

¹ A'e 'ar mehe teko paw uze'eg pitài ze'eg rupi a'e wà. Ze'eg wyzài ywy rehe har nuzawy kwaw ze'eg amogwer ywy rehe har wà. ² Amo teko uhem ywy kwarahy ihemaw kutyr har wi a'e wà, amo ae ywy ywate wera'i har Xinar rehe har pe oho pà wà, ywy apyepaw pe wà. Uzapo weko haw a'e pe wà. Upyta a'e pe wà. ³ Amo 'ar mehe amo uze'eg amogwer wanupe a'e wà kury. — Zaha ty wà, i'i uzeupeupe wà. — Xiapo ywytàtà tetea'u nehe, tata pupe imuàtà pà nehe, i'i uzeupeupe wà. Uzapo ywytàtà tetea'u

wà. A'e rupi heta tetea'u ywytàtà wanupe kury, tàpuz iapo haw romo kury. — Nezewe mehe naxiapo kwaw tàpuz ita pupe zane nehe, i'i uzeupeupe wà. Nomono kwaw a'e ywy xig ma'e ywytàtà wamyter pe wà. Omono iraity zàwenugar ywytàtà wamyter pe wà. ⁴ Na'e uze'eg wi uzeupeupe wà kury. — Ko 'ar rehe xiapo tawhu zane nehe kury. Tawhu myter pe xiapo tàpuzuhu aiha katu ma'e nehe no. A'e tàpuzuhu aiha katu ma'e uhem putar ywak rehe a'e nehe, i'i uzeupeupe wà. — Nezewe mehe teko ywy nànnànar wenu putar zaneremiapo kwer imume'u haw a'e wà nehe. Nezewe mehe ni amo nazanemuhàmuhàz kwaw ywy nànnàn a'e wà nehe, i'i uzeupeupe wà.

⁵ Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wezyw wà ywy rehe a'e kury, a'e tawhu hexak pà a'e kury, a'e tàpuzuhu iaiha ma'e iapo pyr hexak pà a'e kury. ⁶ — 'Aw teko a'e wà, pitài teko romo wanekon a'e wà. Uze'eg pitài ze'eg rupi wà. Uzyppyrog ma'e iapo pà wà kury. Tàrityka'i upuner putar wyzài wemimutar iapo haw rehe wà nehe, i'i uzeupe. ⁷ — Zawezyw putar wapyr nehe, waze'eg imuaiw pà nehe. Nezewe mehe amo nuenu katu kwaw amogwer waze'eg a'e wà nehe kury. Ni amo nukwaw kwaw amogwer waze'eg wà nehe.

⁸ Nezewe Tupàn umuhàmuhàz a'e teko paw ywy nànnàn a'e wà kury. Upytu'u a'e tawhu iapo re wà. ⁹ Mamew a'e tawhu her romo a'e. — Ma'e imuaiw pyrre, i'i her zaneze'eg rupi. Ta'e Tupàn umuaiw ywy rehe har waze'eg upaw rupi a'e xe, ywy nànnàn teko wamuhàmuhàz pà a'e xe.

Xem zuapyapyr wà

¹⁰ Xem izuapyapyr waner amume'u putar xe ihe wà nehe kury. Umumaw mokoz kwarahy àmànuhu ikyr pawire. A'e kwarahy rehe Xem wereko 100 kwarahy. Uzexak kar ta'yr Arapaxaz izupe a'e 'ar mehe. ¹¹ A'e re

Xem umumaw amo 500 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no.

¹² Arapaxaz a'e, 35 kwarahy hereko mehe amo ta'yr uzexak kar izupe a'e kury. Xera ta'yr her romo a'e. ¹³ A'e re Arapaxaz umumaw amo 43 kwarahy wiko pà a'e. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no.

¹⁴ Xera a'e, 30 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Emer her ma'e izupe a'e kury. ¹⁵ A'e re Xera umumaw amo 43 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no.

¹⁶ Emer a'e, 34 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Pereg her ma'e izupe a'e. ¹⁷ A'e re Emer umumaw amo 430 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no.

¹⁸ Pereg a'e, 30 kwarahy hereko mehe ta'yr Heu her ma'e uzexak kar izupe a'e kury. ¹⁹ A'e re Pereg umumaw amo 29 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no.

²⁰ Heu a'e, 32 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Xerug her ma'e izupe a'e kury. ²¹ A'e re Heu umumaw amo 27 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no.

²² Xerug a'e, 30 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Naor her ma'e izupe a'e. ²³ A'e re Xerug umumaw amo 200 kwarahy. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no.

²⁴ Naor a'e, 29 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Ter her ma'e a'e kury. ²⁵ A'e re Naor umumaw 119 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no.

²⁶ 70 kwarahy imumaw ire heta na'iruz ta'yr Ter pe wà. Na'aw waner xe wà: Àmàràw, Naor, Àrà.

Ter zuapyapyr wà

²⁷ Na'aw Ter izuapyapyr waner xe wà kury: Àmàràw, Naor, Àrà ta'yr waner romo wà. Heta Àrà ta'yr Iro her ma'e izupe. ²⁸ Ta'yr Àrà Mawiron ywy rehe imàno mehe Ter wikuwe a'e rihi. Àrà umàno Ur tawhu pe uzexak kar awer pe.

²⁹ Àmàràw wereko Xaraz wemireko romo a'e. Naor wereko Miwka wemireko romo a'e. Miwka a'e, Izika a'e no, Àrà tazyr romo wanekon a'e wà. ³⁰ Xaraz na'imemyr kwaw a'e, ta'e nupuner kwaw umemyr haw rehe xe.

³¹ Ter uhem oho Ur tawhu Mawiron ywy rehe har wi a'e. Oho Kànàà ywy rehe kury. Weraha wa'yr Àmàràw uzeupi no. Weraha wemimino Iro Àrà ta'yr uzeupi no. Weraha wa'yr hemireko Xaraz uzeupi no. Uhem wà Àrà pe wà kury. Upyta a'e pe wiko pà wà. ³² Ter, umàno Àrà ywy rehe. Wereko 25 kwarahy umàno mehe.

12

Tupàn wenz Àmàràw

¹ A'e 'ym mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Àmàràw pe a'e. — Ehem eho xe wi neiwy wi nehe, neànàm wanuwi nehe, neru heko haw wi nehe. Aexak kar putar amo ywy newe ihe nehe. Eho a'e ywy rehe nehe, i'i izupe. ² — Nezuapyapyr heta tetea'u putar a'e ywy rehe upuner ma'e romo wiko pà a'e wà nehe. Amono putar heze'egatu wanehe nehe. Teko ywy nànànar ukwaw putar waner a'e wà nehe, ukwaw putar waneta haw a'e wà nehe. Ne nehe, nezuapyapyr a'e wà nehe no, peiko putar ikatuahy ma'e amogwer teko wanupe nehe, i'i izupe. ³ — Aze eremono neze'egatu amo teko wanehe nehe, amume'u putar heze'egatu a'e teko wanupe ihe nehe no. Aze eremono neze'egaiw amo teko wanehe nehe, amono putar heze'egaiw a'e teko wanehe ihe nehe no. Teko

paw waneko haw ikatu wera'u putar nehe, ta'e amono heze'egatu nerehe ihe nehe xe, i'i izupe.

⁴ 75 kwarahy hereko mehe Àmàràw uhem oho a'e ywy wi, Àrà wi a'e kury, Tupàn hemimume'u kwer rupi katete a'e kury. Iro oho hupi a'e no. ⁵ Àmàràw weraha amo teko uzeupi a'e wà no, amo ma'e uzeupi a'e wà no: hemireko Xaraz, i'ir Iro her ma'e, uma'e paw, wemetarer paw, uzeupe uma'ereko e ma'e paw wà, ma'e Àrà pe wemipyhyk kwer paw. A'e ma'e paw weraha uzeupi Àrà wi oho mehe kury. ⁶ Kànàà ywy rehe uhem mehe Àmàràw wahaw ywy, Xikez tawhu pe uhem pà. Xikez a'e, tawhu Tupàn pe imonokatu pyrer a'e. Heta amo ywyrà Tupàn pe imonokatu pyrer a'e pe no. More, i'i teko ywy pehegwer a'e ywyrà hereko har pe wà. A'e 'ar rehe teko Kànàà izuapyapyr wiko a'e ywy rehe a'e wà. ⁷ A'e pe ihem mehe Tupàn uzexak kar wi Àmàràw pe kury. — Amono putar 'aw ywy nezuapyapyr wanupe ihe nehe, waneko àwàm romo ihe nehe, i'i izupe. A'e ywy rehe Àmàràw uzapo amo ma'ea'yr hany haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo a'e kury. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak kar izupe a'e pe a'e xe. ⁸ A'e re Àmàràw oho ywy ywytyr heta haw pe kury. A'e ywy Metew tawhu huwake a'e tawhu wi kwarahy ihemaw kutyr tuz a'e. Umuapyk wàpuzràn a'e pe wiko pà kury. Iker haw wi kwarahy heixe haw kutyr Az tawhu tuz a'e. Àmàràw uzapo ma'ea'yr hany haw Tupàn henataromo a'e pe no. Umuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e pe kury. ⁹ A'e wi wata ko rupi amo 'ar rehe, kwe rupi amo ae 'ar rehe. Wata mehe oho iko Kànàà ywy rehe kwarahy ihemaw awyze har kutyr tuweharupi.

Àmàràw oho Ezit ywy rehe a'e kury

¹⁰ Amo 'ar rehe Kànàà wwy rehe upaw etea'i temi'u teko wanuwi kury. Ta'e àmàn nuhyk kwaw xe. Ima'uhez tuwe teko wà. A'e rupi Àmàràw wata oho Ezit wwy kutyr kury. — Amumaw putar amo zahy a'e pe hereko pà nehe, ta'e heta temi'u a'e pe teko wanupe xe, i'i uzeupe. ¹¹ Ezit wwy rehe uhem etea'i mehe Àmàràw uze'eg wemireko Xaraz pe kury. — Ezeapyaka katu heze'eg rehe nehe, i'i izupe. — Ereiko kuzà ipuràg eteahy ma'e romo. ¹² Nerexak mehe Ezit wwy rehe har uze'eg putar nezewe uzeupeupe a'e wà nehe. — Kwez kuzà a'e, Àmàràw hemireko romo hekon a'e, i'i putar uzeupeupe a'e wà nehe. A'e rupi hezuka putar wà nehe, ta'e neputar putar a'e wà nehe xe. Nanezuka kwaw wà nehe, i'i Àmàràw wemireko pe. ¹³ A'e rupi, — Aiko heinyr romo ihe, ere wanupe nehe. A'e rupi nahezuka kwaw wà nehe, ta'e nepuràg eteahy ne xe. Herereko katu putar wà nehe, i'i izupe.

¹⁴ Ezit wwy rehe uhem mehe a'e wwy rehe har wexak hemireko Xaraz a'e wà. — Ipuràg eteahy, i'i uzeupeupe wà. ¹⁵ Amo tuwihaw ikàg wera'u ma'e ipytywà har wexak hemireko a'e wà no. Umume'u ipuràg eteahy haw oho uwihawete pe wà. A'e rupi amo weraha hemireko tuwihawete hàpuzuhu pe wà.

¹⁶ Xaraz ipuràg eteahy tuwihawete pe, a'e rupi tuwihawete uzapo kar ikatu ma'e Àmàràw pe. Omono ma'ea'yr izupe wà: àràpuhàràw wà, tapi'ak wà, zumen wà, kawaru kupewa'a kamer her ma'e wà. Omono uma'ereko e ma'e izupe wà no: awa wà, kuzà wà no. ¹⁷ Tupàn wexak Xaraz pe uzeapo ma'e kwer. A'e rupi uzepyk a'e tuwihawete rehe kury. Uzepyk iànàm wanehe wà no. Umuma'eahy kar ma'eahy haw iaiwahy ma'e pupe wà. ¹⁸ A'e rupi tuwihawete wenz kar Àmàràw imuwà kury. Upuranu hehe. — Màràzàwe tuwe herereko pe nezewe ne, i'i izupe, hehe upuranu pà. — Màràzàwe tuwe

neremume'u kwaw Xaraz neremireko romo heko haw ihewe, i'i izupe. ¹⁹ — Hereinyr romo hekon a'e, ere ihewe. A'e rupi areko heremireko romo ihe. Nako neremireko xe. Eho xe wi heraha pà nehe, i'i tuwihawete Àmàràw pe. ²⁰ Na'e tuwihawete uze'eg zauxiapekwer wanupe kury. — Eraha Àmàràw Ezit ywy wi pe wà nehe kury, i'i wanupe. Weruzar ize'eg wà. Weraha hemireko wà no, ima'e paw heraha pà wà no.

13

Àmàràw utyryk Iro wi

¹ Uhem Àmàràw oho Ezit ywy wi wemireko rupi kury, uma'e paw heraha pà no. Oho Kànàà ywy pehegwer kwarahy ihemaw awyze har kutyr har pe kury. I'ir Iro her ma'e oho hupi a'e no. ² Hemetarer katu Àmàràw. Heta tetea'u ima'e: tapi'ak wà, ita parat her ma'e, ita or her ma'e. ³ Wata ko rupi amo 'ar rehe. Wata kwe rupi amo 'ar rehe. Amo 'ar mehe uhem Metew tawhu pe. A'e wi oho amo ywy rehe. A'e ywy Metew huwake Az huwake tuz a'e. Wamyter pe tuz. A'e 'ym mehe amo 'ar mehe uzapo weko haw a'e pe. ⁴ Uhem a'e Tupàn henataromo ma'ea'yr zuka awer pe kury, wemiapo kwer amo 'ar rehe arer pe kury. Umuwete katu wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e pe kury.

⁵ Iro wata oho iko Àmàràw rupi a'e no. Weraha weimaw tetea'u uzeupi wà no: àràpuhàrà, àràpuhàrànete, tapi'ak. Weraha uma'ereko ma'e uzeupi wà no. Weraha wànàm uzeupi wà no. ⁶ Heta tetea'u waneimaw wanupe wà, a'e rupi ka'api'i nuhyk kwaw wanupe. A'e rupi nupuner kwaw uzemono'ogaw rehe wà. ⁷ Àmàràw heimaw wanehe uzekaiw ma'e uzàmàtyry'ym Iro heimaw wanehe uzekaiw ma'e oho a'e wà kury. A'e 'ar rehe Kànàà izuapyapyr a'e wà, Perize izuapyapyr a'e wà no,

wikuwe a'e ywy rehe a'e wà rihi. ⁸ Amo 'ar mehe Àmàràw uze'eg oho Iro pe a'e kury. — Aiko neànàmete romo ihe. Ereiko heànàmete romo ne. Na'ikatu kwaw zanezeàmà-tyry'ymaw. Na'ikatu kwaw ihewe uma'ereko ma'e newe uma'ereko ma'e wazeàmàtyry'ymaw. ⁹ Zazemuza'ak kury ty. Eho amo ywy kutyr ne nehe. Aha putar amo ae ywy kutyr ihe nehe. Ai'aw ywy paw rupi. Exak amo ipehegwer nezeupe nehe. Aze ereho ko rupi nehe, aha putar kwe rupi nehe. Aze ereho kwe rupi nehe, aha putar ko rupi nehe, i'i Àmàràw Iro pe.

¹⁰ Iro ume'e ywy uzeake har rehe kury. Wexak ywyàpyznaw Zotàw yrykaw izywyr har Zoar tawhu huwake har. Ikatu izupe, ta'e heta tetea'u 'y a'e pe xe. Nuzawy kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemitygwer a'e. Nuzawy kwaw Ezit ywy. Ikatuahy a'e ywyàpyznaw a'e rihi, ta'e Tupàn numumaw kwaw Xotom tawhu a'e rihi xe, numumaw kwaw Komor tawhu a'e rihi xe. ¹¹ A'e rupi Iro wexaexak ywyàpyznaw Zotàw yrykaw izywyr har kury. Wata oho kwarahy ihemaw kutyr kury. Nezewe utyryk uzewi wà. ¹² Àmàràw upyta Kànàà ywy rehe. Iro wiko oho tawhu ywyàpyznaw Zotàw izywyr har rehe har rehe. Uzapo Iro uker haw oho iko, te uhem Xotom tawhu huwake kury. ¹³ Teko iaiw ma'e wiko Xotom tawhu pupe wà. Uzapo iaiwahy ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà, imuikwahy kar pà wà.

Tupàn umume'u uze'egatu Àmàràw rehe

¹⁴ Iro oho Àmàràw wi. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wà Àmàràw pe kury. — Xe nereko haw pe nereko mehe eme'egatu kwarahy ihemaw awyze har kutyr kury, kwarahy heixe haw awyze har kutyr no, kwarahy ihemaw kutyr no, kwarahy heixe haw kutyr no. ¹⁵ Ko ywy neremixak kwer paw amono putar newe

nehe, nezuapyapyr wanupe nehe no. Peiko putar izar romo tuweharupi nehe. ¹⁶ Amueta tetea'u kar putar nezuapyapyr ihe wà nehe. Waneta haw nuzawy kwaw ywy ku'i kwer heta haw wà nehe. Ni amo nupuner kwaw ywy ku'i kwer wapapar haw rehe wà. Nezewegatete ni amo nupuner kwaw nezuapyapyr wapapar haw rehe wà nehe no. ¹⁷ A'e rupi eata eho ko ywy rehe nehe, heixe haw awyze har kutyr har wi nehe, ihemaw awyze har kutyr har pe nehe, kwarahy ihemaw kutyr har wi nehe, kwarahy heixe haw kutyr har pe nehe no, ta'e amono putar newe ihe nehe xe, i'i Tupàn Àmàràw pe.

¹⁸ A'e rupi Àmàràw umuàgà'ym wàpuzràw wata àwàm rehe kury. Uzapo weko haw oho ywyrà Manire ywy rehe har Tupàn pe imonokatu pyrer huwake a'e kury. Emerom tawhu huwake upyta. A'e pe Àmàràw uzapo amo ma'ea'yr hapu haw Tupàn henataromo a'e kury.

14

Àmàràw upyro Iro

¹ A'e 'ar rehe heta 4 tawhu a'e ywy rehe. Pitàitàigatu heta tawhu pe har wanuwihawete a'e wà no. Arapew wiko Xinar tawhu pe har wanuwihawete romo. Ariok wiko Erazar tawhu pe har wanuwihawete romo. Kenoraomer wiko Eràw tawhu pe har wanuwihawete romo. Xinaw wiko Koim tawhu pe har wanuwihawete romo. ² Amo 'ar mehe a'e 4 tuwihawete uzàmàtyry'ym amo ae 5 tuwihawete oho a'e wà kury. Amume'u putar amogwer tawhu waner xe ihe wà, wanuwihawete waner xe ihe wà no. Mer wiko Xotom tawhu pe har wanuwihawete romo. Mirixa wiko Komor tawhu pe har wanuwihawete romo. Xinawe wiko Anima tawhu pe har wanuwihawete romo. Xemewer wiko Zemoim tawhu pe har wanuwihawete romo. Heta amo tuwihawete no. Mera tawhu pe har wanuwihawete

romo hekon a'e. Heta amo her a'e tawhu pe no. Zoar her inugwer romo. ³ Na'e a'e 5 tuwihawete omono'og wemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà kury, ywyàpyznaw Yryhu Umàno Ma'e Kwer her ma'e huwake har rehe a'e wà kury. Xinim a'e ywy her romo a'e. ⁴ Tuwihawete Kenoraomer her ma'e a'e, umumaw 12 kwarahy a'e 5 tawhu pe har waneruze'eg pà a'e. ¹³ haw kwarahy rehe a'e 5 tawhu pe har wikwahy tuwihawete Kenoraomer pe wà kury. — Naxiputar kwaw a'e tuwihawete zanezar romo zane. A'e rupi xiàmàtyry'ym zaha zane nehe kury, i'i uzeupeupe wà. Omono kar zauxiapekwer ikutyw wà. ⁵ ¹⁴ haw kwarahy rehe Kenoraomer hemiruze'eg zauxiapekwer paw a'e wà kury, weityk a'e zauxiapekwer a'e 5 tawhu pe har a'e wà kury. Weityk zauxiapekwer Hepai her ma'e Aterot-Karanai tawhu pe wà. Weityk zauxiapekwer Zuz her ma'e Hà tawhu pe wà. Weityk zauxiapekwer Emi her ma'e Xawe-Kiriatai tawhu pe wà. ⁶ Weityk zauxiapekwer Ore her ma'e ywytyr Xeir Enom ywy rehe har rehe wà no. Uzuka zauxiapekwer tetea'u wà. Umuzàn kar amogwer wà. A'e zauxiapekwer uzàn ma'e kwer uzàn oho Ewpàrà ywy kutyr wà. Ywyxiguhu uzyppyrog a'e pe, Ewpàrà ywy izywyr. ⁷ A'e re Kenoraomer hemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà, inugwer zauxiapekwer wazuka arer a'e wà no, uzewyr Kanez tawhu pe a'e wà kury. A'e 'ar rehe heta amo ae her a'e tawhu pe. En-Mipat her inugwer romo. A'e zauxiapekwer uzàmàtyry'ym Amarek ywy rehe har oho wà kury, teko wazuka pà wà, wama'e ipyhyk pà uzeupe wà. Weityk Amohe ywy rehe har Azàzàw-Tamar tawhu pe har wà no. ⁸ Na'e a'e 5 tuwihawete omono'og wemiruze'eg zauxiapekwer oho wà kury: Xotom tawhu, Komor tawhu, Anima tawhu, Zemoim tawhu, Mera tawhu. ⁹ Oho ywy Xinim her ma'e pe wà kury, a'e 4 tuwihawete wanemiruze'eg zauxiapekwer waàmàtyry'ym pà wà kury.

Eràw tawhu, Koim tawhu, Xinaw, Erazar. Nezewe mehe 4 tuwihawete uzàmàtyry'ym inugwer 5 tuwihawete a'e wà kury. ¹⁰ Heta tetea'u ywykwar ywyàpyznaw Xinim her ma'e rehe, heta tetea'u iraityràn a'e pe no. A'e rupi Xotom pe har wanuwihaw a'e, Komor pe har wanuwihawete a'e no, uzeagaw zeàmàtyry'ymawhu wi uzàn pà a'e wà. Nupuner kwaw a'e wi uhemaw rehe wà, ta'e u'ar a'e ywykwar pupe a'e wà xe. Amogwer tuwihawete uzàn oho ywytyr kutyr wà. ¹¹ A'e rupi a'e 4 tuwihawete a'e wà, upyhyk temi'u Xotom pe har Komor pe har upaw rupi a'e wà. Upyhyk ma'e hekuzar katu ma'e a'e tawhu pe har paw wà no. Oho a'e wi wà, a'e ma'e paw heraha pà wà. ¹² Iro a'e, Àmàràw i'ir a'e, wikuwe Xotom tawhu pe a'e 'ar rehe a'e. A'e rupi a'e tuwihawete weraha Iro uzeupi wemipyhyk kwer romo a'e wà no. Weraha ima'e paw uzeupi wà no. Ipurumuigo kar wer hehe uma'ereko e ma'e romo uzeupe a'e wà.

¹³ Amo awa uzàn zauxiapekwer wanuwi wame'e 'ym mehe a'e. Umume'u uzeapo ma'e kwer paw oho Àmàràw pe. A'e 'ar rehe Àmàràw Emerew wikuwe ywyrà Tupàn pe imonokatu pyrer huwake a'e. Manire Amohe ywy rehe har wiko a'e ywyrà izar romo a'e. Manire a'e, tywyr Eko a'e no, tywyr Aner a'e no, wiko Àmàràw imyrypar romo a'e wà. ¹⁴ I'ir ipyhyk awer ikwaw mehe Àmàràw omono'og wemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà kury. Paw rupi wiko heko haw pe uzexak kar ma'e kwer romo wà. Heta 318 wà. Àmàràw oho wanupi. Uzàn oho a'e 4 tuwihawete wanaikweromo wà. A'e 4 tuwihawete umupytu'u kar wemiruze'eg Nà tawhu pe wà kury. ¹⁵ Àmàràw uhem a'e tawhu huwake a'e wà kury. Umuza'aza'ak wemiruze'eg zauxiapekwer mokoz imono'og pyrer romo wà kury. Pyhaw uzàmàtyry'ym a'e 4 tuwihawete wanemiruze'eg oho

wà. Weityk amo wà. Uzuka zauxiapekwer tetea'u wà, amogwer wamuzàn kar pà Oma tawhu kutyr wà. A'e pe uzuka amo wà no. Oma tawhu a'e, Namaz tawhu huwake kwarahy heixe haw awyze har kutyr tuz a'e. ¹⁶ A'e pe Àmàràw upyhyk a'e ma'e wanemiraha kwer paw heruzewyr pà heruwà weko haw pe. Werur uwi'ir Iro uzeupi no, ima'e paw no, hemireko wà no, hemiaihi wà no. Upaw rupi werur weko haw pe wà.

Mekizetek omono uze'egatu Àmàràw rehe

¹⁷ A'e re, Kenoraomer heityk ire, amogwer tuwihawete waneityk ire, uzewyr Àmàràw oho iko weko haw kutyr kury. Xotom tawhu pe har wanuwihawete uwàxi Àmàràw oho ywy Xawe yrykaw izywyr har rehe a'e kury. Tuwihawete iziwy amo a'e ywy her romo a'e. ¹⁸ Mekizetek a'e, Xarez tawhu pe har wanuwihawete a'e, xaxeto Tupàn Ywate Wera'u Har henataromo har a'e, werur typy'ak a'e pe a'e kury. Werur uwà tykwer win her ma'e a'e pe no. ¹⁹ Mekizetek omono uze'egatu Àmàràw rehe kury. Nezewe i'i a'e.

Tupàn Ywate Wera'u Har a'e,
 ywak iapo arer ywy iapo arer a'e,
 Tuwe omono uze'egatu nerehe a'e nehe.

²⁰ Ximume'u Tupàn Ywate Wera'u Har ikatu haw izupe
 nehe,
 teko wanupe nehe no.

Ta'e umur peàmàtyry'ymar kwez pepo pe a'e wà kury xe,
 i'i izupe.

Na'e Àmàràw omono ma'e wemirur kwer ikurer Mekizetek pe kury. Aze heta 10 ma'e, omono pitài izupe. Ma'e imono pyr omono izupe.

²¹ A'e re Xotom pe har wanuwihawete uze'eg Àmàràw pe kury. — Epyhyk ma'e neremipyhyk kwer nezeupe nehe. Xo teko heànàm zo emuzewyr ihewe ne wà nehe, i'i izupe.

²² Àmàràw uwazar ize'eg izupe kury. — Aupir hepo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ihe kury. Tupàn Ywate Wera'u Ma'e romo ywak ywy iapo arer romo hekon a'e. ²³ Amume'uahy putar heremiapo rà m ihe kury. Napyhyk pixik kwaw ni pitài nema'e ihe nehe, ni inemu'i nehe, ni xapat ihàm nehe. Nezewe mehe — Kwa, amuigo kar Àmàràw hemetarer katu ma'e romo ihe, nerepuner pixik kwaw ne'e haw rehe nehe, i'i Àmàràw a'e tuwihawete pe. ²⁴ — Naputar kwaw nema'e. Xo heremiruze'eg wanemi'u apyhyk kwez newi. Naputar kwaw amo. Heta na'iruz hemyrypar wà: Aner, Eko, Manire. A'e ae upuner ma'e ipyhykaw rehe pitàitàigatu uzeupe wà nehe.

15

Tupàn umume'u wemiapo rà m Àmàràw pe

¹ Amo 'ar rehe Àmàràw wexak amo ma'e upuahu pe har zàwenugar a'e kury. Hexak mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wà izupe. — Ekyze zo nehe, Àmàràw. Uropyro putar ikatu 'ymaw paw wi ihe nehe. Amono putar ma'e tetea'u newe nehe, neremiapo kwer hekuzaromo nehe, i'i izupe.

² Uwazar Àmàràw ize'eg izupe kury. — O hezar. O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Ma'e neremimur rà m ikatu wewer putar ihewe nehe. Naputar kwaw nehe, ta'e naheta pixik kwaw hera'yr ihewe xe. Ni pitài naheta kwaw ihewe. Eriezer Namaz tawhu pe har a'e nehe, upyhyk putar hema'e kwer hemàno re upaw rupi a'e nehe.

³ Neremur kwaw hera'yr ihewe ne wà, a'e rupi amo ihewe uma'ereko ma'e a'e nehe, hereko haw pe uzexak kar ma'e a'e nehe, upyhyk putar hema'e kwer hemàno re a'e nehe, i'i Àmàràw Tupàn pe.

⁴ Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izupe. — Nera'yrete wiko putar nema'e kwer ipyhyk àràm romo nemàno re a'e nehe. Newe uma'ereko ma'e Eriezer nupyhyk kwaw nema'e kwer nehe, i'i izupe.

⁵ Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weraha Àmàràw hàpuz wi katu pe kury, izupe uze'eg pà kury. — Eme'e ywate. Eparar zahytata, aze erepuner. Azeharo-moete nezuapyapyr waneta àwàm nuzawy kwaw zahytata waneta haw nehe, i'i izupe.

⁶ Àmàràw uzeruzar tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe kury. A'e rupi, — Nekatu ihewe, i'i Tupàn izupe.

⁷ Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izupe, — Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Kwehe mehe urupyro Mawiron ywy wi Ur tawhu wi ihe, ta'e hep-oromono wer ko ywy rehe newe nereko haw romo ihe xe, i'i izupe.

⁸ — O hezar, O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ne, i'i Àmàràw izupe. — Màràzàwe akwaw putar ko ywy heywy romo heko àwàm ihe nehe, i'i izupe, hehe upuranu pà.

⁹ Uwazar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg izupe. — Erur amo tapi'ak kuzà xe ihewe nehe kury. Erur amo àràpuhàrànete amo àràpuhàràn hawitu ma'e rehe we nehe no, paw rupi na'iruz kwarahy hereko har wà nehe. Erur amo pyku'i nehe no, amo pykahu nehe no, i'i Tupàn izupe.

¹⁰ Àmàràw upyhyk a'e ma'ea'yr ize'eg rupi katete wà kury, waneraha pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà kury. Upei'ài'àg pitàitàigatu mokoz pehegwer romo wà. Amo tapi'ak ipehegwer omono xe, inugwer ipehegwer

huwake. Nezewegatete omono amo ma'ea'yr ipehegwer inugwer pehegwer huwake. Nupei'ài'äg kwaw wiràmiri wà. ¹¹ Na'e apitaw uzyppyrog wezyw pà a'e ma'ea'yr wa'aromo wà kury. Àmàràw umuwewe kar a'e wi wà. ¹² Ikaruk etea'i mehe Àmàràw uker tuwe kury. A'e 'ar mehe we uker mehe we ukyze tuwe kury. Ikyzeahy haw wiko izar romo. ¹³ Na'e uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury. — Ekwaw katu kò ma'e nehe. Nezuapyapyr wikuwe putar oho amo ae ywy rehe a'e wà nehe. A'e pe uma'ereko e putar amo wanupe wà nehe. A'e pe har upuraraw kar putar ma'erahy nezuapyapyr wanupe wà nehe. Umumaw putar 400 kwarahy a'e ywy rehe ma'erahy ipuraraw pà wà nehe. ¹⁴ Ihe azepyk putar teko a'e ywy rehe har wanehe ihe nehe, nezuapyapyr wanupe ma'erahy ipuraraw kar har wanehe ihe nehe. Amo 'ar mehe nezuapyapyr uhem putar oho a'e ywy wi wà nehe, temetarer tetea'u heraha pà uzeupi wà nehe, ma'e hekuzar katu ma'e tetea'u heraha pà wà nehe no. ¹⁵ Na'e amo 'ar mehe netua'uete mehe nereko haw ikatuahy putar nehe, eremàno putar nerurywete haw inuromo nehe. Utym putar neretekwer wà nehe. A'e re ereho putar neipy wapyr nehe, umàno ma'e kwere wapyta haw pe nehe. ¹⁶ Nera'yr upurumuzàg putar wà nehe. Wana'yr upurumuzàg putar wà nehe no. Wana'yr upurumuzàg putar wà nehe no. Wana'yr upurumuzàg putar wà nehe no. 4 haw wapurumuzàmuzàg ire nezuapyapyr uzewyr putar xe wà nehe. Namuhem kar kwaw xe har Amohe her ma'e ihe wà rihi. Amo 'ar mehe, iaiw tuwe ma'e romo waneko mehe amuhem kar putar xe wi ihe wà nehe, ta'e a'e 'ar mehe ikatu putar wanehe hezeyyk àwàm ihewe nehe xe, i'i izupe.

¹⁷ Pyhaw kury. Ipytunahy. Tàrityka'i uzexak kar tâtàpyzgwer hyru a'e pe kury. Tàtàxiner uhem wà izuwi.

Uzexak kar amo tatainy a'e pe no. A'e tàtàpyzgwer a'e, tatainy a'e no, ukwaw oho a'e ma'ea'yr pehegwer wamyter romo a'e wà kury. ¹⁸ A'e 'ar mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapokatu uze'egaw Àmàràw rehe we kury. — Amono putar ko ywy nezuapyapyr wanupe ihe nehe. Ko ywy uzypyrog Ezit ywy izywyr. Oho yrykaw Ewparat pe. ¹⁹ Nezuapyapyr upyhyk putar ywy amo teko waneko haw wà nehe: Kene izuapyapyr wà, Keneze izuapyapyr wà, Kazimone izuapyapyr wà. ²⁰ Etew izuapyapyr wà, Perize izuapyapyr izuapyapyr wà, Hepai izuapyapyr wà, ²¹ Amohe ywy rehe har wà, Kànàà izuapyapyr wà, Zirikaze izuapyapyr wà, Zepuze izuapyapyr wà. Upaw rupi katete waiwy amono putar newe nehe.

16

Agar Izimaew rehe we

¹ Xaraz Àmàràw hemireko na'imemyr kwaw a'e rihi. Àmàràw nata'yr kwaw a'e. Heta amo kuzà uma'ereko e ma'e Ezit ywy rehe har Xaraz pe. Agar her romo a'e. ² Amo 'ar rehe Xaraz uze'eg Àmàràw pe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nehemumemyr kar kwaw a'e. A'e rupi eker eho ko kuzà ihewe uma'ereko ma'e puhe nehe 'y. Nezewe mehe zo ru'u apuner hememyr haw rehe aipo ihe no 'y, i'i umen pe. — He'e, i'i imen izupe. ³ A'e rupi omono Agar umen pe kury, hemirekoagaw romo kury. A'e 'ym mehe Àmàràw umumaw 10 kwarahy Kànàà ywy rehe wiko pà. ⁴ Uker Àmàràw oho Agar puhe. Ipuru'a kury. Upuru'a haw ikwaw mehe Agar uzypyrog uze'eg pà upy'a pe. — Kwa, aiko wera'u Xaraz wi ihe, ta'e na'ipuru'a kwaw a'e 'y. Ihe hepuru'a ihe kury, i'i uzeupe. Ima'enukwaw zemueteahy uzar rehe. ⁵ Na'e Xaraz uze'eg

Àmàràw pe kury. — Agar uze'eg zemueteahy iko herehe a'e, ta'e eremumuru'a ne 'y, i'i izupe. — Ihe ae amono newe ihe. Ukwaw upuru'a haw kury, a'e rupi herereko uzemueteahy haw romo a'e kury. Aze ru'u ne erezapo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo, aze ru'u ihe azapo ikatu 'ym ma'e henataromo. Tuwe Tupàn Tuweharupi Wikuwe Ma'e umume'u ikatu 'ym ma'e iapo arer nehe. Aze ru'u ne, aze ru'u ihe, i'i umen pe.

⁶ Uwazar Àmàràw ize'eg izupe. — Ne kutu erekwaw. Agar wiko newe uma'ereko e ma'e romo a'e. Ne ae erezapo kar ma'e izupe. A'e rupi ezapo neremimutar izupe nehe, i'i izupe. A'e rupi Xaraz uzypyrog ma'erahy ipuraraw kar pà Agar pe kury. Tuweharupi uzapo ikatu 'ym ma'e izupe. A'e rupi amo 'ar rehe Agar uzàn oho a'e wi izuwi. ⁷ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weko haw pe har zàwenugar romo uzeapo ma'e kwer wexak Agar oho ywyxig heta haw pe heko mehe. Wiko amo 'zygwar huwake a'e 'ar rehe. Xur tawhu piar izywyr hin a'e. ⁸ Upuranu Tupàn heko haw pe har Agar rehe kury. — Agar, Xaraz pe uma'ereko e ma'e ne, ma'e wi erezur iko ne, ma'e pe ereho putar nehe, i'i izupe. — Àzàn tuwà iteko hezar wi ihe 'y, i'i izupe.

⁹ A'e rupi a'e Tupàn heko haw pe har umume'u hemiapo ràw izupe kury. — Ezewyr eho nezar pe nehe, ezapo hemiapo kar upaw rupi nehe, i'i izupe.

¹⁰ Nezuapyapyr amuigo kar putar teko tetea'u romo ihe wà nehe.

Azeharomoete heta tetea'u putar wà nehe.

Ni amo nupuner kwaw wapapar haw rehe wà nehe.

¹¹ Nepuru'a kury. Awa uzexak kar putar newe nehe.

Emono Izimaew her romo izupe nehe.

Ta'e Tupàn wenu nerehapukaz tawer ma'erahy ipuraraw mehe a'e xe.

(Izimaew a'e, — Tupàn zanerenu katu, i'i zaneze'eg rupi a'e).

¹² Nememyr awa a'e nehe,

zumen hehaite ma'e zàwe hekon putar a'e nehe.

Uzàmàtyry'y'm putar amogwer teko upaw rupi katete a'e wà nehe.

Amogwer teko uzàmàtyry'y'm putar nememyr awa upaw rupi katete a'e wà nehe no.

Uzapo putar weko àwàm multe a'u amogwer wànàm wanuwi nehe,

i'i Tupàn heko haw pe har kuzà pe.

¹³ Na'e Agar omono amo ae her Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe kury. — Tupàn ma'e hexakar, i'i a'e her pyahu. Omono a'e her izupe ta'e Tupàn uze'eg wà izupe a'e xe. Ta'e upuranu uzehe nezewe a'e xe. — Aze ru'u aexak herexakar ihe. Aipo aexak tuwe ihe, i'i uzeupe, uzehe upuranu pà. ¹⁴ A'e rupi teko a'e wà, — 'Yzygwar herexakar wikuwe ma'e, i'i izupe a'e pe a'e wà kury. Kanez tawhu huwake Mere tawhu huwake hin a'e. Wamyter pe hin.

¹⁵ Uzexak kar Agar imemyr a'e kury. Agar omono umemyr Àmàràw pe ta'yr romo kury. Omono Izimaew her romo. ¹⁶ Àmàràw wereko 86 kwarahy Izimaew izexak kar mehe.

17

Àmàràw uzapo zawaiw katu ma'e Tupàn pe

¹ Umumaw amo kwarahy. Àmàràw wereko 99 kwarahy kury. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak kar wà izupe a'e kury. Uze'eg izupe, — Tupàn upuner wera'u ma'e romo aiko ihe. Eze'eg eho iko ihewe tuweharupi nehe. Ezapo heremimutar eho iko tuweharupi nehe no.

² Azapokatu putar heze'egaw nerehe we nehe. Amono putar nezuapyapyr tetea'u newe ihe wà nehe, i'i izupe.

³ Na'e Àmàràw wapyk upenàràg rehe kury. Uhyk uwa ywy rehe. Uze'eg Tupàn izupe. ⁴ — Ko heze'egaw azapokatu putar nerehe we kutàri ihe kury. Ereiko putar teko tetea'u wanu romo nehe.

⁵ Tàrityka'i amono putar amo ae nerer newe nehe kury. Àmàràw, a'e iteko newe kury. Kutàrigwepe kury, Àmàrààw, a'e putar newe ihe nehe. Ko 'ar rehe nehe, amo 'ar rehe nehe no. Ta'e urumuigo kar putar teko tetea'u wanu romo ihe nehe xe. — Teko tetea'u wanu, i'i Àmàrààw her zaneze'eg rupi. ⁶ Amueta tetea'u putar nezuapyapyr ihe wà nehe. Amo nezuapyapyr wiko putar tuwihawete romo wà nehe. ⁷ Azapokatu tuwe ko heze'egaw nerehe we. Nazewyr pixik kwaw izuwi nehe. Nahereharaz pixik kwaw izuwi nehe. Amume'u kwez newe. Amume'u putar nezuapyapyr wanupe nehe no. Ihe Tupàn ihe, tuweharupi aiko putar nezar romo ihe nehe, aiko putar nezuapyapyr wazar romo ihe nehe no. ⁸ Ereiko ko ywy rehe amo ae ywy rehe har zàwegatete. Amono putar ko ywy newe nehe, nezuapyapyr wanupe nehe no. Nezuapyapyr wiko putar Kànàà izuapyapyr waiwy nànnàn wà nehe, tuweharupi wà nehe. Aiko putar wazar romo ihe nehe no, i'i izupe.

⁹ Uze'eg wi Tupàn izupe kury. — Ne Àmàrààw ne, ereruzar putar heze'eg tuweharupi nehe. Nezuapyapyr weruzar putar heze'eg tuweharupi wà nehe no.

¹⁰ Azapokatu tuwe heze'egaw kwez nerehe we kury, nezuapyapyr wanehe we no. A'e rupi, ezapo ma'e nezar romo hereko haw hexak kar pà nehe kury. Emonohok kar nepirera'i nezewi nehe. Awa nereko haw pe har paw omonohok kar putar upirera'i a'e wà nehe no, uzar romo hereko haw hexak kar pà purupe a'e wà nehe no.

¹¹ Pirera'i imonohok kar haw ukwaw kar putar heze'egaw

heremiapo katu kwer purupe nehe, pezar romo hereko haw hexak kar pà purupe nehe no. ¹² Ko 'ar henataromo nehe, tuweharupi nehe, pemonohok kar putar pena'yr wapirera'i upaw rupi pe wà nehe. Wazexak kar ire nehe, tuwe pemumaw 8 'ar nehe. A'e mehe pemonohok kar wapirera'i nehe. Pezapo nezewegatete uma'ereko e ma'e wana'yr peneko haw pe uzexak kar ma'e ràm wanupe nehe no, uma'ereko e ma'e amo ae ywy rehe penemime'eg karer wanupe nehe no. ¹³ Pemonohok kwarer peneko haw pe har wapirera'i paw rupi pe wà nehe. Ni pitài nupyta kwaw imonohok 'ym pà nehe. Pirera'i monohokaw nuzawy kwaw herer wanetekwer rehe imuapyk pyrer nehe. A'e rupi teko ukwaw putar heze'egaw heremiapo katu kwer ipaw pixik 'ym àwàm a'e wà nehe. ¹⁴ Aze amo nomonohok kar kwaw upirera'i nehe, nupuner kwaw pepyr weko haw rehe nehe, ta'e numuawate kwaw heze'egaw heremiapo katu kwer a'e xe, i'i izupe.

¹⁵ A'e re Tupàn uze'eg wi Àmàrààw pe kury. — Ko 'ar rehe, — Xaraz, ere neremireko pe. Epytu'u nezewe ne'e re nehe. — Xar, ere izupe nehe kury. — Tuwi-hawete tazyr, i'i her zaneze'eg rupi. ¹⁶ Amono putar heze'egatu neremireko rehe nehe. Amono putar kwarera'i izupe nera'yr romo nehe. Azeharomoete amono putar heze'egatu hehe nehe. Wiko putar teko tetea'u wahy romo nehe. Amo izuapyapyr wiko putar tuwi-hawete romo a'e wà nehe no, i'i izupe.

¹⁷ Wapyk Àmàrààw upenàràg rehe kury. Umuhyk uwa ywy rehe. Uzyppyrog upuka pà. Uze'eg nezewe uzeupe. — Aipo heta putar ta'yr amo awa 100 kwarahy hereko har pe. Heta 90 kwarahy Xar a'e no. Aipo upuner umemyr haw rehe azeharomoete nehe, i'i uzeupe. ¹⁸ Na'e uze'eg Tupàn pe kury. — Aze mo Izimaew wiko neze'egatu hereko pà,

ikatu mo ihewe, i'i izupe.

¹⁹ Uze'eg wi Tupàn izupe. — Amume'u Xar neremireko imemyr àwàm kwez newe ihe. Umur putar kwarer newe nera'yr romo nehe. — Izak, eremono putar izupe her romo nehe. — Upuka, i'i her zaneze'eg rupi. Azapo putar ma'e heze'eg heremimume'u kwer rupi katete Izak pe nehe, izuapyapyr wanupe nehe no, tuweharupi nehe, awyze har rupi nehe. ²⁰ Emono neze'egatu Izimaew rehe nehe, ere ihewe. Amono putar heze'egatu hehe ihe nehe no. Heta tetea'u putar ta'yr izupe wà nehe no. Heta tetea'u putar izuapyapyr izupe wà nehe no. Umuzàg putar 12 tuwihawete a'e wà nehe. Amuigo kar putar izuapyapyr teko ikàg ma'e tetea'u romo ihe wà nehe no. ²¹ Heze'eg heremimume'u kwer azeharomoete har rupi azapo putar ma'e Izak nera'yr pe ihe nehe. Uzexak kar putar nera'yr Izak neremireko pe ko 'ar rehe amo kwarahy rehe nehe, i'i izupe.

²² Àmàrààw pe uze'eg pawire uzeupir Tupàn a'e kury, a'e pe hezar pà a'e kury. ²³ A'e 'ar mehe we Àmàrààw uzapo ma'e Tupàn ze'eg rupi katete. Omonohok wa'yr Izimaew ipirera'i oho izuwi kury. Uzapo nezewegatete amogwer awa weko haw pe har nànnàn no, uma'ereko e ma'e weko haw pe uzexak kar ma'e kwer wanupe, amo ae ywy rehe wemime'eg karer wanupe no. ²⁴ Àmàrààw wereko 99 kwarahy upirera'i imonohok kar mehe a'e. ²⁵ Ta'yr Izimaew wereko 13 kwarahy a'e no. ²⁶ Àmàrààw omonohok kar upirera'i. A'e 'ar mehe we omonohok wa'yr ipirera'i izuwi no. ²⁷ Uzapo nezewegatete haw uma'ereko e ma'e nànnàn no, weko haw pe uzexak kar ma'e wanupe, amo ae ywy rehe ime'eg kar pyrer wanupe no. Upaw rupi katete awa omonohok kar upirera'i a'e 'ar mehe wà.

18

Tupàn umume'u ta'yr ràm Àmàrààw pe

¹ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak kar Àmàrààw pe a'e kury, ywyrà tyw Manire her ma'e pe a'e kury. (Teko omonokatu a'e ywyrà Tupàn pe wà.) Kwarahy ywy imuaku wera'u kar mehe uzexak kar izupe. Àmàrààw wapyk in wàpuz huken huwake. ² Ume'e pe pe kury. Wexak na'iruz awa wà. U'àm pepa'i wà. Hexak mehe uzàn oho wanuwàxi mà. Wapyk upenàràg rehe. Umuhyk uwa ywy rehe wanupe uze'eg pà kury. ³ — Hezar wà, aze hekatu penenataromo nehe, pekwaw zo hereko haw huwake pepytu'u 'ym pà nehe. Pepytu'u xe hereko haw pe nehe, i'i wanupe. ⁴ — Arur kar putar 'y heremiruze'eg wanupe nehe, peme nehe. A'e mehe pepuner pezepyez taw rehe nehe. A'e re pepytu'u putar xe ywyrà iwype nehe, i'i wanupe. ⁵ — Arur putar temi'u pixik peme nehe no. Nezewe mehe pekàgaw uzewyr putar peme nehe. A'e mehe pepuner peata wi haw rehe nehe, i'i wanupe. — Hemuwete pe xe hepyr pezur mehe. A'e rupi, tuwe azapo ikatu ma'e peme nehe, i'i wanupe. Uze'eg wi izupe wà. — Ikatu. Ezapo a'e ma'e neremimume'u kwer rupi nehe kury, i'i izupe wà.

⁶ Uzàn Àmàrààw oho wàpuzràn pupe kury, wemireko Xar pe uze'eg pà kury. — Tàrityka'i epyhyk 10 kir arozràn imuku'i pyrer nehe, ezapo typy'ak nehe, i'i izupe.

⁷ A'e re uzàn tapi'ak wamono'ogaw pe kury. Wexak amo tapi'aka'yr ipyahu ma'e kury. Omono wemiruze'eg pe. Hemiruze'eg uzuka tapi'ak imuàgà'ym pà a'e awa wanemi'u ràm romo kury. ⁸ Àmàrààw upyhyk tapi'ak kamykwer imuazahy kar pyrer. Upyhyk tapi'ak kamykwer no. Upyhyk ma'ero'o kwer imuàgà'ym pyrer no. Weraha a'e weko haw pe uhem ma'e kwer wanupe kury.

A'e pe ywyr a iwype u'u kar a'e temi'u a'e na'iruz awa wanupe. Ume'e wanehe wamai'u mehe. ⁹ Na'e upuranu hehe wà. — Ma'e pe wiko neremireko Xar a'e, i'i izupe wà. — Heràpuzràn pupe hekon, i'i wanupe.

¹⁰ Amo i'i Àmàrààw pe. — Kwezomo kwarahy mehe azewyr wi putar xe nerexak pà ihe nehe. A'e kwarahy mehe ko zahy rehe heta putar imemyr Xar pe nehe, i'i izupe. Xar u'àm Àmàrààw hakykwepe a'e 'ar mehe we a'e, tàpuzràn hukenaw huwake a'e. Wenu waze'eg mehe.

¹¹ Àmàrààw tua'uhez tuwe a'e, Xar ihya'uhez a'e no. A'e rupi Xar nupuner kwaw umemyr haw rehe. ¹² A'e rupi Xar upuka upy'a pe kury. — Hehya'uhez ihe. Hezar itua'uhez a'e no. Aipo apuner agwer ikatuahy haw ikwaw paw rehe hemem puhe ihe nehe, i'i uzeupe upy'a pe.

¹³ Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuranu wi Àmàrààw rehe kury. — Màràzàwe tuwe upuka Xar a'e, i'i izupe. — Hehya'uhez wera'u ihe, a'e rupi napuner kwaw hememyr haw rehe ihe, i'i kwez uzeupe kury. Màràzàwe tuwe uze'eg nezewe, i'i Àmàrààw pe. ¹⁴ — Aipo Tupàn nupuner kwaw wызàì ma'e iapo haw rehe, i'i izupe, hehe upuranu pà. Ko ma'e amume'u kwez newe. — Kwezomo kwarahy mehe azewyr putar xe nerexak pà ihe nehe. A'e kwarahy rehe ko zahy rehe heta putar imemyr Xar pe nehe, a'e kwez newe, i'i wi izupe.

¹⁵ Ize'eg henu mehe Xar ukyze izuwi kury. — Naze'eg kwaw nezewe ihe, i'i mua'u wer izupe. — Napuka kwaw kwez ihe, i'i izupe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi izupe. — Neremu'em kwez ne. Erepuka tuwe kwez ne, i'i izupe.

Àmàrààw ipurupyro wer Xotom tawhu pe har wanehe

¹⁶ Na'e a'e awa Àmàrààw heko haw pe upytu'u ma'e kwer oho amo me a'e wà kury. Àmàrààw wata oho

wanupi, wanape rà̀m hexak kar pà wanupe. Ipurexak wer Xotom tawhu rehe wà. ¹⁷ Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg uzeupe kury. — Nazumim kwaw heremiapo rà̀m Àmàrà̀aw wi ihe nehe, i'i uzeupe. ¹⁸ — Izuapyapyr a'e wà nehe, heta tetea'u putar a'e wà nehe, ikàg putar a'e wà nehe no. Wanexak mehe amogwer teko ywy rehe har paw ukwaw putar hekatu haw a'e wà nehe. — Emur neze'egatu urerehe nehe, i'i putar ihewe wà nehe. ¹⁹ Aexak Àmàrà̀aw hezeupe ihe. A'e rupi uzapo kar heremimume'u rà̀m wa'yr wanupe nehe, uzuapyapyr wanupe nehe no. A'e rupi izuapyapyr uzapo putar ikatuahy ma'e wà nehe, heze'eg iawy 'ym pà wà nehe. Aze weruzar tuwe heze'eg wà nehe, azapo putar heremimume'u kwer upaw rupi katete ihe nehe, ikatuahy ma'e purupe iapo pà Àmàrà̀aw rehe ihe nehe, i'i uzeupe.

²⁰ A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Àmàrà̀aw pe kury. — Amo umume'u Xotom tawhu pe har wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihewe wà. Umume'u Komor tawhu pe har wanemiapo kwer ihewe wà no. — Iaiw tuwe wanemiapo kwer, i'i ihewe wà. Iaiw tuwe wanemiapo ihewe. Iro ihewe. ²¹ Awezyw putar aha a'e pe wapyr ihe nehe kury, waneko haw hexak pà wanemiapo hexak pà ihe nehe kury. Nezewe akwaw putar a'e imume'u pyrer nehe. Aze ru'u azeharomoete, aze ru'u temu'em, i'i Àmàrà̀aw pe.

²² Na'e mokoz awa Àmàrà̀aw ipyr har uhem oho Xotom tawhu kutyr wà kury. Àmàrà̀aw upyta a'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe we. ²³ Uhem Àmàrà̀aw huwakea'i hehe upuranu pà. — Aipo erezuka putar teko ikatu ma'e amogwer teko iaiw ma'e wainuromo ne wà nehe, i'i izupe. ²⁴ — Aze ru'u heta 50 teko ikatu ma'e a'e tawhu pe wà. Aze heta 50 wà nehe, aipo eremumaw putar tawhu ne

nehe, i'i izupe. — Aipo nanereharaz kwaw wanemiapo kwer wi nehe, a'e 50 ikatu ma'e neremiamutar wapyro pà nehe. ²⁵ Nerezuka kwaw ikatu ma'e ikatu 'ym ma'e wainuromo ne wà nehe. Ta'e ikatu ma'e nuzapo kwaw iaiw ma'e amogwer wazàwe wà xe. Ezuka zo a'e paw rupi ne wà nehe. Ereiko teko wanemiapo kwer ikwaw par romo ne, ikatu 'ym ma'e wanehe uzepyk ma'e romo ne. A'e rupi nerezepyk kwaw ikatu ma'e wanehe nehe, i'i Àmàrààw Tupàn pe.

²⁶ Tupàn uze'eg wi izupe. — Aze aexak 50 teko ikatu ma'e Xotom tawhu pe ihe wà nehe, hereharaz putar a'e pe har wanemiapo kwer wi upaw rupi ihe nehe, a'e 50 teko wakatu haw hekuzaromo ihe nehe, i'i izupe.

²⁷ Uze'eg wi Àmàrààw izupe kury. — Aze'eg wi putar nehe kury. Aze heze'eg àwàm na'ikatu kwaw nehe, ezepyk zo herehe nehe, ta'e ereiko teko paw wazar romo ne xe. Ihe aiko umàno ma'e ràmm ikàg 'ym ma'e romo ihe. ²⁸ Aze ru'u heta xo 45 teko ikatu ma'e zo wà nehe. Nezewe azo'ok 5 teko a'e 50 teko wanuwi ihe wà. Aipo eremumaw putar tawhu a'e 5 teko wanehe nehe, i'i izupe. Uze'eg wi Tupàn izupe. — Aze heta xo 45 teko ikatu ma'e zo wà nehe, naityk kwaw tawhu ihe nehe, i'i izupe.

²⁹ — Aze heta xo 40 teko ikatu ma'e zo wà nehe, i'i izupe. Uze'eg wi Tupàn izupe. — Azamutar katu a'e 40 teko ihe wà, a'e rupi nazuka kwaw tawhu pe har ihe wà nehe, naityk kwaw tawhu ihe nehe, i'i izupe.

³⁰ Uze'eg wi Àmàrààw izupe. — Eikwahy zo ihewe nehe, hezar, heze'eg wi haw rehe nehe. Aze heta 30 wà nehe, i'i izupe. — Aze heta 30 wà nehe, hereharaz putar tawhu pe har wanemiapo kwer wi ihe nehe, i'i Àmàrààw pe.

³¹ Uze'eg wi Àmàrààw. — Azeharomoete uruputupyk iteko ihe, hezar. Aze heta 20 wà nehe, i'i izupe. —

Azamutar katu a'e 20 ihe wà nehe, a'e rupi naityk kwaw a'e tawhu ihe nehe, i'i Àmàrààw pe.

³² Na'e iahtykaw rehe uze'eg wi Àmàrààw izupe. — Eikwahy zo ihewe nehe, hezar. Xo pitài haw zo apuranu putar ihe kury. A'e re naze'eg kwaw nehe. Aze heta 10 wà nehe, i'i izupe. — Aze heta 10 wà nehe, naityk kwaw tawhu ihe nehe, i'i izupe.

³³ Tupàn Àmàrààw pe uze'eg pawire oho a'e wi izuwi kury. Uzewyr Àmàrààw weko haw pe kury.

19

Tupàn umumaw Xotom tawhu Komor tawhu a'e wà kury

¹ Karuketea'i mehe uhem a'e mokoz Tupàn heko haw pe har Xotom tawhu pe a'e wà kury. Iro wapyk in pàrirogaw huwaxe uken huwaxe a'e. A'e Tupàn heko haw pe har wanexak mehe upu'àm kury, wakutyr wata pà kury, wamuixe kar pà tawhu pupe kury. Wapyk upenàràg rehe, umuhyk uwa ywy rehe. ² Uze'eg wanupe. — Hezar wà. Aiko xe penehe hezekaiw katu ma'e romo ihe. A'e rupi peinu heze'eg nehe. Peixe heràpuz pupe nehe. Pepuner pezepyey taw rehe nehe, peker putar heràpuz me nehe. Pyhewe peme'e nehe, peata wi pà nehe, i'i wanupe. — Nan, uruker putar katu pe nahu rupi nehe, i'i izupe wà.

³ Uze'eg wiwi tuwe Iro wanupe. A'e rupi weruzar ize'eg wà, hàpuz pupe oho pà hupi wà. Iro uzapo kar wanemi'u rà m pyhaw har wanupe. Umihir kar typy'ak imuapiruru kar pyr 'ym no. Umai'u katu hàpuz me uhem ma'e kwer wà. ⁴ Waker 'ym mehe we awa kwer Xotom tawhu pe har upaw rupi wà, kwàkwàmo wà, te tua'u kwer wà no, upu'àm Iro hàpuz izywyr wà: xe wà, pe pe wà no. ⁵ Wenz Iro imuwà uzeupe wà. Upuranu hehe wà. — Ma'e pe oho a'e awa karuketea'i mehe neràpuz me uhem ma'e kwer

wà, i'i izupe wà. — Erur xe urewe ne wà kury, ta'e ureker wer wapuhe ure no xe, i'i izupe wà.

⁶ Iro uhem weko haw wi wanupe uze'eg pà katu pe. Uwàpytym uken. Uze'eg wanupe. ⁷ — Hemyrypar wà. Pezapo zo iaiwahy ma'e nehe. ⁸ Pezeapyaka katu ko heze'eg rehe nehe. Heta we mokoz herazyr ihewe wà rihi. Awa puhe oho 'ym ma'e romo wanekon wà rihi. Arur putar xe katu pe peme ihe wà nehe. Pezapo penemimutar wanupe nehe. Pezapo zo ma'e ko awa wanupe nehe, ta'e heràpuz pupe heremimuixe karer romo wanekon a'e wà xe. A'e rupi napuner kwaw iaiw ma'e iapo kar haw rehe wanupe ihe, i'i wanupe.

⁹ Nezewe rehe we uze'eg nezewe izupe wà. — Ehem eho urerenatar wi nehe, i'i izupe wà. — Ko awa a'e, amo ae ywy rehe arer romo hekon a'e. Nezewe rehe we ipuruapo kar wer ma'e rehe zanewe a'e, i'i uzeupeupe wà. Uze'eg wi Iro pe wà. — Iaiw ma'e rehe urepurapo wer neràpuz me uhem ma'e kwer wanupe ure. Tàrityka'i uruzapo putar iaiw wera'u ma'e newe ure nehe kury, i'i izupe wà. Uzemomor awa Xotom pe har Iro kutyr wà kury. Uhem uken huwakea'i wà. Ipuruityk wer ukenaw rehe wà. ¹⁰ A'e awa Iro hàpuz me har upyhyk Iro oho wà, imutyk pà tàpuz pupe wà. Uwàpytym ukenaw wà. ¹¹ A'e re umuigo kar awa katu pe har hehàpyhà 'ym ma'e romo tàrityka'i wà kury, kwàkwàmo wà, tua'u kwer wà no. A'e rupi nuexak kwaw uken wà.

Iro uhem oho Xotom tawhu wi a'e kury

¹² Na'e a'e hàpuz me uhem ma'e kwer uze'eg Iro pe wà kury. — Aipo heta amo neànàm xe wà. Epyhyk nera'yr ne wà nehe, nerazyr ne wà nehe no, nera'lytaty ne wà nehe no, amogwer neànàm tawhu pe har ne wà nehe no. Eraha paw rupi xe wi ne wà nehe kury. ¹³ Ta'e uruityk putar 'aw tawhu imumaw pà ure nehe xe. Tupàn

Tuweharupi Wiko Ma'e wenu iaiw ma'e xe har wanemiapo kwer imume'u awer a'e. A'e rupi weityk kar 'aw tawhu Xotom her ma'e urewe a'e. ¹⁴ Na'e Iro oho a'e wi a'e kury, wazyr wamen ràm wanupe uze'eg pà a'e kury. — Pezemuàgà'ym tàrityka'i nehe kury, peho xe wi nehe kury, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weityk putar tawhu a'e nehe xe, imumaw pà nehe xe, i'i wanupe. — Uzemaraz iko zanerehe a'e, i'i uzeupeupe wà. Nuzeruzar kwaw ize'eg rehe wà.

¹⁵ Izi'itahy iku'egwer pe a'e Tupàn heko haw pe har uze'egahy wiwi Iro pe wà kury. — Ezemuàgà'ym tàrityka'i kury ty, epyhyk neremireko nehe, epyhyk nerazyr ne wà nehe no. Pehem peho xe wi nehe kury. Nezewe mehe napemàno kwaw tawhu imumaw mehe nehe, i'i izupe wà.

¹⁶ Mewe katu Iro uzemuàgà'ym iko. A'e rupi a'e Tupàn heko haw pe har upyhyk ipo rehe wà. Upyhyk hemireko ipo rehe wà no, upyhyk tazyr wapo rehe wà no, tawhu wi waneraha pà wà. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuhareko Iro a'e xe. Na'ipuruzuka wer kwaw hehe a'e. ¹⁷ Na'e amo Tupàn heko haw pe har uze'eg Iro pe kury. — Ezàn kury ty, ezepyro nemàno haw wi kury ty. Eme'e zo neraikwer kutyr nehe. Eme'e zo 'aw ywyàpyznaw rehe nehe. Ezàn eho ywytyr pe nehe. Aze nerezàn kwaw nehe, eremàno putar tuwe nehe, i'i izupe.

¹⁸ Uze'eg Iro izupe. — Hezar, ezapo kar zo a'e ma'e ihewe nehe. ¹⁹ Nekatuahy ihewe ne, hepuhareko pe kwez ne, mào haw wi hepyro pà ne. Ywytyr multe xe wi a'e. Iàrew putar a'e pe hehem àwàm nehe. A'e rupi ma'e imumaw paw uhem putar ihewe nehe, hezuka pà ywytyr pe hehem 'ym mehe we nehe. ²⁰ Heta amo tawhu pe pe. Aipo erexak. Namuite kwaw xe wi a'e. Hemono kar pe a'e pe nehe, hepyro pà mào haw wi nezewe nehe. Pixika'i

a'e taw. Erexak ipixika'i haw, i'i Iro Tupàn heko haw pe har pe.

²¹ Uze'eg wi Tupàn heko haw pe har izupe. — Ikatu. Eho pe pe a'e taw pe nehe ty. Namumaw kwaw a'e tawhu nereko àwàm ihe nehe. ²² Eho tàrityka'i kury. Ta'e napuner kwaw ma'e iapo haw rehe a'e pe nehem 'ym mehe we ihe rihi xe. — Pixika'i a'e, i'i Iro a'e tawhu pe. A'e rupi — Zoar, i'i teko izupe. — Pixika'i, i'i her zaneze'eg rupi.

Tawhu wamumaw paw

²³ Kwarahy uhem kury, iku'em kury. Iro nuhem kwaw Zoar tawhu pe iku'em 'ym mehe we a'e. Kwarahy ihem ire uhem a'e pe. ²⁴ Na'e, tàrityka'i, ywak rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umugyr kar tata Xotom tawhu rehe a'e kury, Komor tawhu rehe a'e no. (Umugyr kar ita izu ma'e ukaz ma'e enixo her ma'e hehe a'e no.) ²⁵ Umumaw a'e mokoz tawhu kury, hapy pà kury. Wapy tata a'e ywyàpyznaw nànàn no, a'e ywy rehe har wazuka pà upaw rupi no. Umumaw ka'a upaw rupi, umumaw ywyr a'e ywy rehe har upaw rupi no. ²⁶ Iro hemireko ume'e uwaikwer kutyr. Tàrityka'i uzeapo xa romo kury, kuzà hagapaw romo kury.

²⁷ Iku'egwer pe Àmàrààw ume'e izi'itahy a'e. Oho Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe uze'eg awer pe a'e. ²⁸ Ume'e Xotom kutyr, Komor kutyr, ywyàpyznaw kutyr. Tàtâxiner uzeupir ywy wi, tâtâxiner tatahu wi uhem ma'e ài. ²⁹ Nezewe Tupàn umumaw a'e tawhu ywyàpyznaw rehe har. Ima'enukwaw Àmàrààw rehe. A'e rupi upyro Iro a'e ma'e ikaz tawer wi, heko awer tawhu imumaw pawer wi.

Moaw izuapyapyr Amon izuapyapyr wanu

³⁰ Iro ukyze kury. Naheko wer kwaw Zoar taw pe. A'e rupi oho ywytyr rehe wazyr waneraha pà kury. A'e pe wiko amo ywykwar ywytyr rehe har pupe wà. ³¹ Amo 'ar rehe tazyr ihya'u wera'u ma'e uze'eg ukypy'yr pe. — Zanneru itua'uhez etea'i a'e. Naheta kwaw amo awa ko ywy rehe wà. A'e rupi naheta kwaw zanemen ràm zanewe wà nehe. Nazapuner kwaw zanememyr haw rehe amo ae ywy rehe har wazàwe nehe. ³² Ezur xe herupi nehe, xi'u kar kàwiahya zanneru pe nehe, imuka'u kar pà nehe. A'e mehe zaha ipuhe nehe. Nezewe mehe heta putar zanememyr zanewe nehe, i'i izupe.

³³ A'e 'ar mehe we, pyhaw, u'u kar kàwiahya u pe wà. Tyker uker oho ipuhe. Uka'u tuwe, a'e rupi nukwaw kwaw wemiapo. ³⁴ Iku'egwer pe i'i ukypy'yr pe kury. — Pyhaw aker zanneru puhe ihe. Ximuka'u kar wi kutàri pyhaw nehe no. Eho ipuhe nehe. Nezewe heta putar zanememyr zanewe wà nehe. Nezewe heta putar izuapyapyr izupe wà nehe no, i'i izupe.

³⁵ Pyhaw u'u kar wi kàwiahya u pe wà. Ikypy'yr oho ipuhe. Uka'u tuwe a'e, a'e rupi nukwaw kwaw wemiapo. ³⁶ Nezewe a'e mokoz Iro tazyr ipuru'a wà. Wanu umumuru'a wà. ³⁷ Tyker imemyrzexak kar kury. Awa a'e. Omono Moaw izupe her romo. — Moaw izuapyapyr, za'e izuapyapyr wanupe ko 'ar rehe. — Heru izuapyr, i'i her zaneze'eg rupi. ³⁸ Ikypy'yr imemyrzexak kar a'e no. Awa a'e no. Omono Menami izupe her romo. — Amonit, za'e izuapyapyr wanupe ko 'ar rehe. — Heànàm ta'yr, i'i her zaneze'eg rupi.

20

Àmàrààw Amimerek rehe we

¹ Àmàrààw uhem Manire ywy wi a'e. Oho Kànàà ywy rehe, kwarahy ihemaw awyze har kutyr har pe. Wiko

Kanez tawhu Xur tawhu wamyter pe. Amo 'ar rehe oho Zerar ywy rehe wiko pà kury. ² Uze'eg iko a'e pe har wanupe. — Hereinyr a'e, i'i mua'u a'e pe har wanupe wemireko Xar rehe uze'eg pà. Na'e Amimerek Zerar pe har wanuwihawete a'e, werur kar Xar uzenataromo kury. Ipurereko wer hehe wemireko romo. ³ Pyhaw ipuahu mehe Tupàn uzexak kar Amimerek pe uze'eg pà kury. — Azepyk putar nerehe nezuka pà nehe, ta'e a'e kuzà neremirur karer a'e xe, imen ma'e romo hekon a'e xe, i'i izupe ipuahu pe.

⁴ Amimerek nopokok kwaw Xar rehe a'e 'ar rehe a'e rihi. A'e rupi Amimerek uze'eg Tupàn pe. — Hezar, nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe. Aipo hezuka putar pe ne nehe, aipo erezuka putar teko heremiruze'eg ne wà nehe. ⁵ — Hereinyr, i'i Àmàrààw ihewe a'e. — Heinyr romo aiko ihe, i'i Xar ihewe a'e no. Nakwaw kwaw Àmàrààw hemireko romo heko haw herur kar mehe ihe. A'e rupi nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe, i'i izupe.

⁶ Uze'eg wi Tupàn izupe ipuahu pe. — Akwaw Àmàrààw hemireko romo heko haw neremigwaw 'ygwer ihe. Noromopokok kar kwaw hehe ihe, nezewe mehe nazapo kar kwaw iaiw ma'e newe herenataromo ihe. ⁷ Emuzewyr kar a'e kuzà imen Àmàrààw pe nehe kury. Ta'e Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon a'e xe. Uze'eg putar ihewe nehe, nezuka 'ym àwàm henoz pà ihewe nehe. Aze neremuzewyr kar kwaw kuzà izupe nehe, amume'u putar nezuka àwàm ihe nehe. Azuka putar neremiaihu paw ihe wà nehe no, i'i izupe.

⁸ Iku'egwer pe Amimerek upu'àm izi'itahy kury. Wenz wemiruze'eg paw wamuwà uzeupe wà. Umume'u uzeapo ma'e kwer upuahu parer a'e. Ukyze tuwe wà. ⁹ A'e re wenz Àmàrààw uzeupe izupe uze'eg pà kury. — Iaiw ma'e erezapo. Aipo azapo amo ikatu 'ym ma'e newe.

Màràzàwe tuwe eremuzepyk kar Tupàn herehe heywy rehe har wanehe ne. Ni amo nuzapo pixik kwaw agwer ikatu 'ym ma'e neremiapo kwer zàwenugar wà. ¹⁰ Ma'e rehe nema'enukwaw a'e ma'e iapo mehe ne, i'i izupe.

¹¹ Uze'eg Àmàrààw izupe kury. — Aze ru'u ko ywy rehe har numuwete kwaw Tupàn a'e wà, a'e hezeupe ihe. — Aze ru'u hezuka putar wà nehe, heremireko ipyhyk pà wà nehe, a'e hezeupe. ¹² — Azeharomoete Xar hereinyr romo hekon a'e, ta'e heru tazyr romo hekon a'e xe. Nuiko kwaw hehy imemyr romo. A'e rupi apuner imen romo hereko haw rehe. ¹³ Kwehe mehe Tupàn hemuhem kar heru heko haw wi a'e, ywy heremigwaw 'ym rehe hemuata kar pà a'e. A'e 'ar mehe aze'eg Xar pe ihe. — Wyzài tawhu pe wyzài ywy rehe zaneata mehe hepytywà pe nezewe nehe. — Aiko heinyr romo ihe, ere a'e pe har wanupe nehe, a'e izupe, i'i Àmàrààw Amimerek pe.

¹⁴ Na'e umuzewyr kar Amimerek Xar imen Àmàrààw pe kury. Omono ma'ea'yr izupe wà no. Àràpuhàrà, tapi'ak. Omono uma'ereko e ma'e izupe wà no: kuzà wà, awa wà no. ¹⁵ I'i izupe. — Eme'e heywy rehe kury, Àmàrààw. Eiko wyzài ywy pehegwer neremimutar rehe nehe, i'i izupe.

¹⁶ Uze'eg Amimerek Xar pe kury. — Amono e putar 11, 5 kir ita parat nemen pe nehe. Nezewe mehe nerupi wata ma'e ukwaw putar iaiw ma'e iapo 'ymar romo nereko haw wà nehe. Nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e a'e, i'i putar newe wà nehe.

¹⁷⁻¹⁸ A'e 'ym mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukwaw Xar Àmàrààw hemireko herur awer a'e, Amimerek hàpuz me herur arer a'e. A'e rupi uze'eg nezewe uzeupe a'e. — Kuzà Amimerek heko haw pe har a'e wà nehe, nupuner kwaw umemyr haw rehe a'e wà nehe, i'i uzeupe. A'e rupi umupyty'u kar upaw rupi a'e wà. Na'e Àmàrààw uze'eg tuwe Tupàn pe kury, Amimerek pe ikatu ma'e

hemiapo rà m henoz tà izupe kury. A'e rupi Tupàn umukatu Amimerek. Umukatu hemireko no. Umukatu kuzà izupe uma'ereko e ma'e wà no. Nezewe mehe upuner umemyr haw rehe wà kury.

21

Izak izexak kar awer

¹ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u wemiapo rà m ikatu ma'e Xar pe a'e 'ar 'ym mehe we a'e. A'e rupi uzapo ma'e wemimume'u kwer rupi kury. ² Ipuru'a a'e kury. Tua'uhez tuwe Àmàrààw a'e. Omono hemireko amo ta'yr izupe. Uzexak kar 'ar Tupàn hemimume'u kwer mehe a'e. ³ Àmàrààw omono Izak wa'yr her romo. ⁴ Izak umumaw 8 'ar wiko pà kury. Na'e Àmàrààw omonohok ipirera'i izuwi Tupàn hemiapo kar rupi. ⁵ Izak izexak kar mehe Àmàrààw wereko 100 kwarahy. ⁶ Na'e Xar i'i kury. — Tupàn uzapo ikatu ma'e kwez ihewe 'y, hemupuka kar pà kwez 'y. Teko ko ma'e henu àrà m paw upuka putar heinuromo a'e wà nehe no, i'i. — Upuka a'e, i'i Izak her zaneze'eg rupi.

⁷ — Xar umukamu kar putar umemyr a'e nehe, ni'i pixik kwaw amo Àmàrààw pe wà. Nezewe rehe we hehya'uhez mehe amono ta'yr izupe, i'i.

⁸ Itua'ua'i kury. Upytu'u ukamu re. A'e 'ar mehe, ipytu'u haw 'ar mehe Àmàrààw uzapo mynykaw uhua'u ma'e izupe kury.

Xar omono kar Agar uzewi

⁹ Amo 'ar mehe Izimaew a'e, Àmàrààw ta'yr Agar Ezit ywy rehe har imemyr a'e, uzemaraz Izak rehe we a'e, Xar imemyr rehe we a'e. ¹⁰ Wazemaraz taw hexak mehe Xar uze'eg Àmàrààw pe kury. — Emono kar a'e kuzà uma'ereko e ma'e xe wi nehe 'y, imemyr imono kar pà xe

wi nehe no 'y. Ta'e ko uma'ereko e ma'e imemyr nuiko kwaw nera'yrete romo a'e 'y, Izak hememyr zàwe a'e 'y. Nupyhyk kwaw nema'e nemàno re nehe, i'i umen pe.

¹¹ Àmàrààw uzemumikahy ize'eg awer henu mehe. Ta'e Izimaew wiko ta'yr romo a'e no xe. ¹² Tupàn uze'eg izupe. — Àmàrààw, i'i izupe. — Ezemupy'apy'a katu zo kwarer rehe nehe, ni newe uma'ereko e ma'e rehe nehe no. Eruzar Xar ze'eg paw rupi nehe, ta'e heta putar nezuapyapyr newe wà nehe. Izak izuapyapyr wiko putar nezuapyapyr romo a'e wà nehe, i'i izupe. ¹³ — A'e kuzà uma'ereko e ma'e imemyr a'e, nera'yr romo hekon a'e. A'e rupi izuapyapyr a'e wà nehe no, teko tetea'u ikàg ma'e romo wanekon putar a'e wà nehe no, i'i izupe.

¹⁴ Iku'egwer pe Àmàrààw upu'àm izi'itahy kury. Omono temi'u Agar pe. Umynehem amo 'yryru imono pà izupe no. Omono kwarer iaxi'i rehe kury. — Eho xe hereko haw wi nehe, i'i izupe. Oho tuwe Agar a'e wi kury. Wata e oho iko ywyxiguhu Merexewa her ma'e rehe. ¹⁵ 'Y i'u pawire umuapyk kar kwarer ywyrà pixika'i ma'e i'àgaw pe. ¹⁶ Wapyk ihy oho xeràna'i kury. Uze'eg in uzeupe. — Napuner kwaw hememyr imàno haw hexakaw rehe ihe, i'i uzeupe. Upyta a'e pe wapyk pà. Kwarer uzypyrog uzai'o pà.

¹⁷ Wenu Tupàn izai'o mehe. Tupàn heko haw pe har ywate har uhapukaz Agar pe kury. — Ma'e rehe nanepy'apy'a katu kwaw, Agar, i'i izupe. — Ekyze zo nehe, ta'e Tupàn wenu nememyr izai'o mehe a'e pe a'e xe. ¹⁸ Eho kury. Epyhyk kwarer ipo rehe. Amueta tetea'u kar putar izuapyapyr ihe wà nehe, i'i izupe.

¹⁹ Na'e Tupàn umume'egatu kar Agar kury. Wexak amo 'yzygwar a'e pe. Oho 'yzygwar pe 'yryru imynehem pà. Umui'u kar umemyr Izimaew kury.

²⁰ Tupàn uzekaiw katu kwarer rehe. Itua'u kury. Wiko ywyxiguhu Pàrà her ma'e rehe. Wiko u'yw pupe ma'e izywà katu har romo a'e. ²¹ Ihy wexak amo kuzà Ezit ywy rehe har hemireko romo a'e. Uzereko wà.

Àmàrààw Amimirek rehe we

²² Amo 'ar mehe Amimerek uze'eg oho Àmàrààw pe kury. Hemiruze'eg zauxiapekwer wanuwihawete Piko her ma'e a'e no, oho uzar rupi a'e pe a'e no. Uze'eg Amimerek Àmàrààw pe. — Tupàn nepytywàgatu tuwe a'e, wызàì ma'e iapo mehe a'e. ²³ A'e rupi, xe, emume'uahy neremiapo ràì ihewe nehe, Tupàn henataromo nehe. — Naheremu'em pixik kwaw newe nehe, ni nera'yr wanupe nehe, ni nezuapyapyr wanupe nehe, ereahy ihewe Tupàn henataromo nehe kury, i'i Amimerek Àmàrààw pe. — Ihe naheremu'em pixik kwaw newe ihe, a'e rupi emume'u ihewe neremu'em pixik 'ym àwàm tàrityka'i nehe kury. Emume'u ko ywy rehe har wanupe neremu'em pixik 'ym àwàm nehe no, i'i Amimerek Àmàrààw pe.

²⁴ — Amume'uahy tuwe a'e ma'e newe kury, i'i Àmàrààw izupe.

²⁵ Na'e Àmàrààw umume'u ma'e Amimerek pe kury. — Heta amo 'zygwar pe pe. Heremiruze'eg umui'u kar weimaw a'e pe wà. Neremiruze'eg uzàmàtyry'ym heremiruze'eg a'e pe a'e wà, a'e wi wamuhem kar pà a'e wà. A'e rupi naheta kwaw 'zygwar hereimaw wanupe kury, i'i Àmàrààw Amimerek pe.

²⁶ Uze'eg Amimerek izupe. — Nakwaw kwaw a'e ma'e iapo arer ihe wà. Neremume'u pixik kwaw a'e ma'e ihewe. Xo kutàri zo ainu imume'u haw kwez ihe kury, i'i izupe.

²⁷ Na'e Àmàrààw wexaexak amo àràpuhàràì a'e wà kury, wexaexak amo tapi'ak a'e wà no. Omono Amimerek pe wà kury. Uzapokatu uze'egaw uzehezehe wà kury.

²⁸ Àmàrààw umunyryk amo 7 àràpuhàràna'yr amogwer weimaw wanuwi wà kury. ²⁹ Amimerek upuranu hehe kury. — Màràzàwe tuwe eremono'og a'e 7 àràpuhàràna'yr amogwer nereimaw wanuwi ne wà kury, i'i izupe.

³⁰ Uze'eg Àmàrààw izupe. — Ma'e newe heremimono e ràmm romo wanekon a'e wà. Aze erepyhyk a'e 7 àràpuhàràna'yr ne wà nehe, — Ereiko 'aw 'yzygwar iapo arer romo ne, ere iko ihewe. Ko àràpuhàràna'yr wexak kar 'àg 'yzygwar izar romo hereko haw purupe a'e wà kury, i'i izupe. — He'e ty, i'i Amimerek Àmàrààw pe.

³¹ A'e rupi — Merexewa, za'e a'e ywy pehegwer pe zane, a'e ma'e izeapo awer pe zane. — 'Yzygwar ze'egaw iapo katu awer, i'i her zaneze'eg rupi. Ta'e a'e mokoz awa umume'uahy tuwe wemiapo ràmm uzeupeupe a'e pe a'e wà xe.

³² Merexewa pe uze'egaw iapo katu re Amimerek a'e, Piko a'e no, uzewyr oho weko haw Piri ywy her ma'e pe a'e wà kury. ³³ Àmàrààw uzutym amo ywyr a'e pe Merexewa pe. Umuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e tuweharupi heko haw izar a'e pe. ³⁴ Umumaw Àmàrààw kwarahy tetea'u Piri ywy rehe wiko pà.

22

Tupàn wagaw Àmàrààw

¹ Amo 'ar pawire Tupàn wagaw Àmàrààw a'e. — Àmàrààw, i'i izupe. Uwazar Àmàrààw ize'eg izupe. — Aiko xe ihe, i'i izupe.

² Uze'eg wi Tupàn izupe. — Epyhyk Izak nera'yr tàrityka'i kury. Xo a'e zo nera'yrete romo hekon a'e, neremiamutar romo hekon a'e. Eraha Moria ywy rehe nehe kury. A'e ywy rehe aexak kar putar amo ywytyr newe nehe. Ezeupir a'e ywytyr rehe nehe. Ezuka nera'yr

herenataromo a'e pe nehe. Emunyk tata hetekwer iwyy pe nehe, hany pà nehe, i'i Àmàrààw pe ha'agaw pà.

³ Iku'egwer pe upu'àm Àmàrààw izi'itahy. Omono ikupe pe har weimaw zumen ikupe pe. Omonohok zepe'aw tata ma'ea'yr hany haw pàrààm no. Oho ywytyr Tupàn hemixak karer pe. Izak a'e, mokoz uma'ereko ma'e a'e wà no, oho hupi a'e wà. ⁴ 'Ar na'iruz haw mehe wexak Àmàrààw wa'yr izuka àwàm kury. Muite wi wexak. ⁵ Na'e uze'eg uma'ereko ma'e wanupe. — Pepyta xe zumen huwake nehe. Ihe ihe, kwarer a'e no, oroho putar pepa'i ure nehe, Tupàn imuwete katu pà ure nehe. Nan kwehe tete uruzewyr putar xe nehe, i'i wanupe.

⁶ Upyhyk zepe'aw Tupàn henataromo ukaz ma'e rààm kury. Weraha kar Izak pe iaxi'i rehe imono pà. Upyhyk takihe. Upyhyk tata. Wata oho wa'yr rupi. ⁷ Nan kwehe tete kwarer uze'eg izupe. — Papaz, i'i izupe. — Ma'e, hera'yr, i'i izupe. — Heta zepe'aw zanewe. Heta tata zanewe. Ma'e pe àràpuhàràna'yr zaneremizuka rààm hekon a'e, i'i izupe.

⁸ Uze'eg wi Àmàrààw izupe. — Aze nuhyk kwaw ma'e zanewe nehe, Tupàn umur putar a'e ma'e zanewe nehe. Umur putar amo àràpuhàràna'yr izuka pyràm zanewe nehe, hera'yr, i'i izupe. Wata wi oho waiko uzeupi wà. ⁹ Tupàn hemixak kwer pe wahem mehe Àmàrààw uzapo ma'ea'yr hany haw Tupàn henataromo har kury. Omonokatu zepe'aw i'aromo. Na'e uzàpixi wa'yr kyhàhàm pupe kury. Omono ma'ea'yr hany haw rehe zepe'aw i'aromo. ¹⁰ A'e re upyhyk takihe wa'yr izuka àwàm kury. ¹¹ A'e 'ar mehe we tàrityka'i Tupàn heko haw pe har uhapukaz izupe kury. — Àmàrààw, Àmàrààw, i'i izupe. — Aiko xe, i'i Àmàrààw izupe.

¹² — Emuahy kar zo kwarer nehe, ezapo zo ikatu 'ym

ma'e izupe nehe, i'i izupe. — Akwaw Tupàn imuwete katu har romo nereko haw ihe kury, ta'e nanerekyty'ym kwaw nera'yr rehe kwez ihewe ne xe. Xo pitài nera'yr zo heta newe. Nezewe rehe we nanerekyty'ym kwaw ihewe. ¹³ Uzareko Àmàrààw kury. Wexak àràpuhàràn a'e pe kury, i'ak izepokok mehe ywyrà rehe kury. Upyhyk Àmàrààw oho kury. Uzuka Tupàn pe imono pyr romo wa'yr hekuzaromo kury. ¹⁴ Omono her a'e ma'ea'yr hapy haw pe. — Tupàn umur putar zanepo pe zaneremipyhyk 'ym zanewe nehe, i'i her imono pyrer. A'e rupi te ko 'ar rehe teko i'i nezewe izupe wà. — Weko haw rehe ywytyr rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur heta 'ym ma'e zanewe, i'i izupe wà.

¹⁵ Uze'eg wi Tupàn heko haw pe har ywate har Àmàrààw pe kury. ¹⁶ — Nanerekyty'ym kwaw nera'yr rehe ihewe. Xo pitài nera'yr zo heta newe. A'e rupi herer rehe amume'uahy ko heze'eg newe kury, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Azeharomoete amono putar heze'egatu nerehe ihe nehe. ¹⁷ Amueta tetea'u kar putar nezuapyapyr ihe wà nehe. Waneta àwàm nuzawy kwaw zahytata ywak rehe har waneta haw nehe. Nuzawy kwaw ywyxig yryhu izywyr har waneta haw nehe. Weityk putar waàmàtyry'ymar wà nehe no. ¹⁸ Erezapo heremiapo kar, a'e rupi amono putar heze'egatu teko ywy nàànar wanehe ihe nehe, nezuapyapyr wanupi ihe nehe, i'i izupe.

¹⁹ Uzewyr Àmàrààw izupe uma'ereko ma'e waneko awer pe kury. Paw rupi oho Merexewa pe wà. Umumaw Àmàrààw amo kwarahy a'e pe wiko pà kury.

Naor zuapyapyr wà

²⁰ Amo 'ar pawire amo umume'u ma'e oho Àmàrààw pe wà. — Nerywyr Naor a'e, heta 8 ta'yr izupe wà, wemireko Miwka rehe we wà. ²¹ Ta'yr ipy Uz her ma'e uzexak

kar a'e. A'e re uzexak kar tywyr wà. Muz, Kemuew waner romo wà. (Kemuew wiko Àrà tu romo.) ²² A'e re uzexak kar amo wà: Kezez, Hazo, Piwnaz, Zিরiraw, Metuwew. ²³ Metuwew wiko kuzà Hemek her ma'e tu romo a'e. Amume'u a'e 8 Mìwka imemyr waner kwez xe ihe kury, Naor ipurumuzàmuzàg waner kwez xe ihe kury. Naor Àmàrààw tywyr romo hekon a'e. ²⁴ Heum a'e, Naor hemirekoagaw a'e, omono 4 ta'yr izupe a'e wà. Na'aw waner xe wà: Tema, Gàà, Taaz, Maaka.

23

Xar imàno awer

¹ Xar umumaw 127 kwarahy wiko pà. ² Umàno Emerom tawhu pe wiko mehe. Kiriati-Arama tawhu her inugwer romo a'e. Kànàà ywy rehe tuz. Uzai'o Àmàrààw imàno awer rehe. ³ A'e re uhem hetekwer ipyta haw wi kury, Etew izuapyapyr wanupe uze'eg pà kury.

⁴ — Aiko amo ae ywy rehe arer romo peinuinuromo ihe. A'e rupi peme'eg amo peywy pehegwer ihewe nehe. A'e mehe apuner putar heremireko hetekwer itymaw rehe ihe nehe, i'i wanupe. ⁵ Etew izuapyapyr uwazar ize'eg izupe wà.

⁶ — Einu katu ureze'eg nehe. Ereiko tuwihawete ikàg ma'e romo urerenataromo ne. Ezutym neremireko hetekwer itakwar xe har ikatu wera'u ma'e pupe nehe. Ni amo xe har nahekyty'ym kwaw hetekwer itymaw rehe newe wà nehe. Wyzài teko uzutym kar putar hetekwer newe wà nehe, i'i izupe wà.

⁷ Na'e Àmàrààw upu'àm kury, uzemumew a'e Etew izuapyapyr wanenataromo kury. ⁸ — Aze pezutym kar hetekwer xe ihewe nehe, peze'eg Eperom Zoar ta'yr pe herekuzaromo nehe. ⁹ A'e mehe ume'eg putar itakwar

Makepera her ma'e ihewe nehe. A'e itakwar upyta izi-wyzaw rehe. Ame'eg kar putar tuwe ihe nehe, hekuzar paw imono pà izupe nehe. Nezewe mehe aiko putar itakwar purutymaw ko ywy rehe har izar romo ihe nehe, i'i wanupe.

¹⁰ Eperom wapyk in a'e pe wamyter pe a'e, waze-mono'ogaw pe tawhu huken ruwake a'e. Uze'eg wahy haw rupi a'e pe har nànnàn kury. Upaw rupi upuner ize'eg henu haw rehe wà.

¹¹ — Nan kwaw ty, hezar. Einu katu heze'eg nehe. Amono e a'e ywy pehegwer newe. Amono e itakwar a'e ywy rehe har newe no. Heremiruze'eg wenu heze'eg wà kury. A'e rupi ukwaw ywy imono e awer neremireko hetekwer itym àwàm romo wà, i'i izupe.

¹² Àmàrààw uzemumew wi Etew izuapyapyr wane-nataromo kury. ¹³ Uze'eg wi Eperom pe. Upaw rupi wenu ize'eg mehe wà. — Einu katu heze'eg, ty. Hepurume'eg kar wer a'e ywy pehegwer rehe ihe. Emume'u hekuzar ihewe. Amono putar newe nehe. A'e re azutym putar heremireko hetekwer ipupe nehe, i'i izupe.

¹⁴ Eperom uze'eg izupe.

¹⁵ — Einu katu heze'eg, hezar. A'e ywy pehegwer hekuzar a'e, 4 kir parat ku'aw har a'e. Aze eremur ihewe nehe, aze neremur kwaw ihewe nehe, zuawygatu ihewe nehe. Ereiko hemyrypar romo. A'e rupi nazekaiw kwaw hekuzar rehe. Eho neremireko hetekwer itym pà ipupe nehe ty, i'i Àmàrààw pe.

¹⁶ — He'e, i'i Àmàrààw izupe. Upapar ita parat a'e hekuzar Eperom hemimume'u kwer amogwer wanenataromo kury. 4 kir ku'aw har ipuhuz taw a'e. Ma'eme'egar a'e wà, ma'eme'eg kar har a'e wà no, heta amo puhuz taw ha'agaw paw wanupe. Àmàrààw upyhyk a'e puhuz taw ha'agaw paw kury, hekuzar ipapar pà kury.

¹⁷ Nezewe Àmàrààw wiko ywy pehegwer Makepera pe har izar romo kury, Eperom iziwy izar romo kury. Manire tawhu ruwake kwarahy ihemaw kutyr tuz a'e. Àmàrààw wiko ywy izar romo, ywyrà paw izar romo no, ate ywyzaw pe. ¹⁸ Etew izuapyapyr a'e zemono'ogaw pe wiko ma'e kwer upaw rupi a'e wà, wexak a'e ywy pehegwer ime'eg kar awer a'e wà.

¹⁹ A'e re Àmàrààw uzutym wemireko Xar hetekwer a'e kury, itakwar Makepera iziwy rehe har pupe a'e kury, kwarahy ihemaw kutyr Manire tawhu ruwake a'e kury. Emerom tawhu her inugwer a'e. Kànàà ywy rehe tuz.

²⁰ Nezewe a'e ywy pehegwer Etew izuapyapyr wama'e kwer a'e, itakwar a'e pe har a'e no, Àmàrààw upyhyk uma'e romo kury, purutymaw romo uzeupe kury.

24

Àmàrààw wekar hemireko ràw Izak pe

¹ Itua'uhez tuwe Àmàrààw kury. Tuweharupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ikatu ma'e iko izupe uze'egatu kwehe arer rupi a'e. ² Amo 'ar mehe Àmàrààw wenz uma'ereko ma'e itua'u wera'u ma'e imuwà uzeupe kury. A'e awa uzekaiw katu ima'e rehe upaw rupi a'e. Aze a'e teko umume'uahy kar iapo pyràm amo pe wà, omono imume'u har ipo wenugupy iwype wà. Na'e Àmàrààw uze'eg uma'ereko ma'e pe. — Emur nepo xe herenugupy wy pe kury. Emume'uahy neremiapo ràw ihewe nehe. ³ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko ywak izar romo a'e, wiko ywy izar romo a'e no. Emume'uahy neremiapo ràw henataromo kury. Eze'egahy nezewe ihewe. — Nera'yr Izak nuwereko pixik kwaw kuzà xe hereko haw pe har Kànàà ywy rehe har a'e nehe, ereahy ihewe Tupàn henataromo nehe kury, i'i izupe. ⁴ — Eho ywy hereko

awer kwehe arer pe nehe, exaexak amo kuzà heànàm wainuromo har nehe, hera'yr Izak hemireko rà m romo nehe, i'i izupe.

⁵ Na'e a'e uma'ereko mà'e upuranu Àmàrààw rehe kury. — Aze aexak amo kuzàwaza nehe, aze natur wer kwaw xe herupi nehe, ma'e azapo putar nehe, i'i izupe. — Aipo araha wi putar nera'yr neiwy pe nereko awer pe nehe, i'i izupe.

⁶ Uze'eg wi Àmàrààw izupe. — Nan. Emuzewyr kar zo hera'yr a'e pe nehe. Eraha zo a'e pe nehe. ⁷ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, ywak izar a'e, heru hàpuz wi heànàm waiwy wi hepyro a'e. Umume'uahy ko ywy hezuapyapyr wanupe imono e àwàm a'e. Neata mehe Tupàn umur putar weko haw pe har newe nehe, nerupi wata ma'e romo nehe. Wexak kar putar nerape rà m newe nehe. Wexak kar putar neremiapo rà m newe nehe no. Nezewe mehe erepuner amo kuzàwaza herur haw rehe hera'yr pe nehe. ⁸ Aze kuzàwaza natur wer kwaw xe nerupi nehe, urupyro putar ko ma'e neremimume'uahy kwer wi ihe nehe. Nazapo kar kwaw ma'e newe nehe. Emuzewyr kar zo hera'yr a'e pe nehe. Eraha zo a'e pe nehe, i'i Àmàrààw wemiruze'eg pe.

⁹ Na'e hemiruze'eg omono opo Àmàrààw henugupy wy pe kury, hemiapo putar haw iapo àwàm imume'uahy pà kury. — Azapo putar tuwe neremimutar ihe nehe, i'iahz izupe. ¹⁰ A'e re upyhyk 10 kawaru kupewa'a kamer her ma'e a'e wà kury, Àmàrààw heimaw a'e wà kury. Upyhyk ma'e Àmàrààw iànàm wanupe imono pyràm a'e no. Wata oho tawhu Naor heko awer pe kury, Mezopotàm ywy rehe har pe kury. ¹¹ A'e pe uhem mehe umuapyk kar weimaw kamer wapenàràg rehe wà, 'yzygwar ruwake tawhu ruwake wà. Karuketea'i kury. Kuzàgwer a'e pe har ur 'y ipiaromo a'e mehe a'e wà. ¹² Na'e Àmàrààw

hemiruze'eg uze'eg Tupàn pe nezewe kury. — O Tupàn, hezar Àmàrààw izar romo ereiko ne. Emuzeapo kar ikat-uahy ma'e hezar pe nehe, nekatu izupe nehe. ¹³ Kuzàwaza tawhu pe har ur xe 'àg 'yzygwar pupe 'y henuhem pà a'e wà. Aiko xe ihe. ¹⁴ Aze'eg putar amo kuzàwaza pe nehe. — Aze ikatu newe nehe, emuezyw kar 'yryru izupe nehe, ihewe nehe. Nezewe apuner hei'u haw rehe ihe nehe, a'e putar izupe nehe. — Ei'u 'y, amono putar 'y nereimaw kamer wanupe ihe nehe no 'y, aze i'i ihewe nehe, tuwe a'e kuzàwaza wiko Izak hemireko ràm romo a'e nehe. Aze uzeapo ma'e nezewe nehe, akwaw putar ikatu ma'e hezar Àmàrààw pe neremiapo kwer ihe nehe, i'i Tupàn pe.

¹⁵ Tupàn pe ize'eg mehe we uhem amo kuzà Hemek her ma'e a'e pe y'a herur pà waxi'i rehe kury. Metuwew tazyr romo a'e. Metuwew a'e, Naor ta'yr romo Miwka imemyr romo hekon a'e. Naor a'e, Àmàrààw tywyr romo hekon a'e. ¹⁶ Hemek wiko kuzàwaza ipuràg eteahy ma'e romo. Awa puhe oho pixik 'ym ma'e romo hekon. Ni amo awa nopokok pixik kwaw hehe wà. Wezyw 'yzygwar pe kury. Umynehem y'a. Uzeupir wi a'e wi. ¹⁷ Na'e Àmàrààw hemiruze'eg uzàn oho huwàxi pà kury. Uze'eg izupe. — Aze ikatu newe, tuwe a'u 'y pixik ney'a pupe har ihe nehe, i'i izupe.

¹⁸ — Ei'u 'y, i'i kuzà izupe. Tàrityka'i umuezyw y'a izupe. Upyhyk y'a izi'u mehe izupe. ¹⁹ Imui'u kar pawire uze'eg izupe. — Anuhem putar 'y nereimaw kamer wanupe nehe no. Amui'u kar putar wà nehe. Wai'u pawire wanupe ihyk pawire apytu'u putar imono re nehe, i'i izupe.

²⁰ Tàrityka'i uzakook 'y wai'u haw pupe. Uzàn màmàn haw katu 'yzygwar pe 'y henuhem pà kamer wanupe. ²¹ Izàn mehe a'e awa ume'e hehe uze'eg 'ym pà. — Aze ru'u Tupàn uzapo putar ikatu ma'e hezar Àmàrààw pe kury, heata haw rupi kury, i'i in uzeupe.

²² Kamer wai'u pawire a'e awa upyhyk amo poapyw har ita or iapo pyrer a'e kury. 6 kàrààm ipuhuz taw. Omono a'e kuzà iapygwar rehe kury. Omono amo mokoz zywaku'aw har or iapo pyrer izupe no. 100 kàrààm ipuhuz haw. Hekuzar katu a'e. ²³ A'e re upuranu kuzà rehe. — Aze ikatu newe, emume'u neru her ihewe nehe. — Aipo heta ker haw hàpuz me ihewe nehe, heremiruze'eg wanupe nehe. Uruekar pyhaw ureker àwàm ure, i'i izupe.

²⁴ — Metuwew tazyr romo aiko ihe. Heru a'e, Naor ta'yr romo Miwka imemyr romo hekon a'e. ²⁵ Heta ker haw ureràpuz me. Heta temi'u nereimaw kamer wanupe. Heta ka'api'i wanupe no, i'i izupe.

²⁶ Na'e a'e awa wapyk upenàràg rehe Tupàn imuwete katu pà a'e pe. ²⁷ — Ikatuahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, hezar Àmàrààw izar a'e, ta'e naheharaz kwaw izuwi a'e xe, ta'e ikatuahy ihewe a'e xe. Ta'e hererur kwez iànàm wanàpuz me kutàri a'e xe, i'i Tupàn pe imuwete katu pà.

²⁸ Uzàn kuzàwaza uhy hàpuz me. Umume'u ma'e uzeapo romo ma'e kwer izupe. ²⁹⁻³⁰ Heta amo ikywyr Àràràw her ma'e a'e pe no. Wexak a'e iapygwar rehe har a'e. Wexak ipoapyw har weinyr pe imono e pyrer no. Wenu ma'e uzeapo ma'e kwer imume'u mehe a'e no. Uzàn oho Àmàrààw hemiruze'eg ipiaromo kury. Àmàrààw hemiruze'eg upy rehe u'àm katu pe weimaw kamer wanuwake, 'zygwar huwake. ³¹ Àràràw uze'eg izupe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono uze'egatu nerehe a'e. Ezur herupi kury. Màràzàwe tuwe ereiko xe katu pe. Amuàgà'ym heràpuz newe. Amuàgà'ym kamer waker àwàm kwez ihe no, i'i izupe.

³² Na'e wixe tàpuz me kury. Àràràw wiko katu pe. Wenuhem ma'e kamer wakupe wi. Omono ka'api'i waker àwàm romo, wanemi'u ràràw romo no. A'e re werur 'y

Àmàrààw hemiruze'eg pe no, hupi wata ma'e wanupe no. A'e rupi upuner uzepyez taw rehe wà. ³³ Temi'u herur mehe a'e Àmàrààw hemimono kar uze'eg a'e pe har wanupe kury. — Heta amo ma'e peme heremimume'u rà m ihe. Namai'u kwaw imume'u 'ym mehe we ihe, i'i wanupe. — Emume'u ty, i'i Àrà m à w izupe.

³⁴ A'e rupi uze'eg nezewe kury. — Àmàrààw pe uma'ereko ma'e romo aiko ihe. ³⁵ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono uze'egatu iko hezar pe azeharomoete a'e. A'e rupi hemetarer katu ma'e romo hekon a'e kury. Umur ma'ea'yr tetea'u izupe wà: àrà puhà r à n hawitu ma'e wà, àrà puhà r à nete wà, tapi'ak wà. Umur ita hekuzar katu ma'e izupe no: parat, or no. Umur uma'ereko e ma'e tetea'u izupe wà no: kuzà wà, awa wà. Umur kamer izupe wà no. Umur zumen izupe wà no. ³⁶ Hemireko Xar a'e no, ihya'uhez mehe tuwe umur amo ta'yr hezar pe no. Ta'yr a'e nehe, tu imàno re wiko putar ima'e kwer paw wazar romo a'e nehe. ³⁷ Hezar umume'uahy kar heremiapo rà m ihewe a'e. Uzapo kar wemimutar ihewe. — Nera'yr Izak nuwereko pixik kwaw kuzà xe hereko haw pe har Kànàà ywy rehe har a'e nehe, ereahy ihewe Tupàn henataromo nehe kury, i'i ihewe. ³⁸ — Eho heru iànàm waneko haw pe nehe. Exaexak amo kuzà heànàm wainuromo har nehe, hera'yr hemireko rà m romo nehe, i'i ihewe. ³⁹ A'e rupi apuranu hehe ihe. — Aze kuzàwaza heremixak rà m natur wer kwaw xe herupi nehe, ma'e azapo putar nehe, a'e izupe. ⁴⁰ Uwazar heze'eg ihewe. — Tuweharupi aruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg aha iteko ihe. Omono kar putar weko haw pe har nerupi nehe, a'e rupi xo ikatuahy ma'e zo uzeapo putar newe nehe, i'i ihewe. — Heànàm wainuromo, heru iànàm wainuromo erexak putar amo kuzà hera'yr pe nehe, hemireko rà m romo nehe, i'i ihewe. ⁴¹ — Aze ereze'eg heànàm wanupe nehe,

aze na'ipurumur wer kwaw kuzàwaza rehe hera'yr pe wà nehe, a'e mehe urupyro putar neremimume'uahy kwer wi ihe nehe, i'i ihewe, i'i Àmàrààw hemiruze'eg a'e pe har wanupe.

⁴² — Nezewe mehe kutàri ahem tuwà 'yzygwar pe kury. A'e pe hehem mehe aze'eg nezewe Tupàn pe ihe. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ne, Àmàrààw hezar izar ne, tuwe heremiapo rà m kutàri àràm ikatu nehe. ⁴³ Aiko xe 'yzygwar huwake. Amo kuzàwaza xe tur mehe nehe, 'y henuhem mehe nehe, ainoz putar 'y izupe nehe, izy'a wi hei'u àwàm romo izupe nehe. ⁴⁴ — He'e, aze i'i ihewe nehe, — Arur putar 'y nereimaw kamer wanupe ihe nehe no, aze i'i ihewe nehe, tuwe wiko hezar ta'yr hemireko rà m neremixak rà m romo nehe, a'e Tupàn pe. ⁴⁵ Izupe heze'eg paw etea'i mehe ur Hemek a'e pe y'a herur pà waxi'i rehe. Wezyw 'yzygwar pupe. Na'e aze'eg izupe. — Aze ikatu newe emur 'y pixik ihewe nehe, a'e izupe. ⁴⁶ Tàrityka'i umuezyw y'a ihewe uze'eg pà kury. — Ei'u 'y, amono putar 'y nereimaw kamer wanupe ihe nehe no 'y, i'i ihewe. A'e rupi ai'u ihe. Omono 'y kamer wanupe no. ⁴⁷ A'e re apuranu hehe. — Mo wiko neru romo a'e, a'e izupe. — Metuwew tazyr romo aiko ihe. Heru a'e, Miwka imemyr Naor ta'yr romo hekon a'e, i'i ihewe. A'e rupi amono iapu'a ma'e iapygwar rehe. Amono mokoz poapyw har ipoapyw no. ⁴⁸ Apyk hepenàràg rehe Tupàn imuwete katu pà. Amume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw izupe. Hezar Àmàrààw izar romo hekon a'e. Hererur tuwe herereko iànàm wanupe. Nezewe apuner hezar tywyr tazyr heraha haw rehe ta'yr pe ihe nehe. ⁴⁹ Aipo peiko putar ikatu ma'e romo hezar pe nehe kury. Aipo napenemu'em pixik kwaw hezar pe nehe. Aze napepurupytywà wer kwaw hehe nehe, pemume'u penemiapo rà m tàrityka'i ihewe nehe. Nezewe mehe

apuner heremiapo rà m rehe hema'enukwaw paw rehe ihe nehe, i'i wanupe.

⁵⁰ Àrà m à w a'e, Metuwew a'e no, uwazar ize'eg izupe a'e wà kury. — A'e uzeapo ma'e kwer paw a'e, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo a'e. A'e rupi nurupuner kwaw ma'e imume'u haw rehe ure kury. — He'e, nurupuner kwaw ure'e haw rehe ure. — Nan, nurupuner kwaw ure'e haw rehe ure no. ⁵¹ Aiko Hemek. Eraha nerupi nehe. Tuwe wiko nezar ta'yr hemireko romo nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kwer rupi nehe, i'i izupe wà. ⁵² A'e ze'eg henu mehe À m à r à à w hemiruze'eg wapyk upenà r à g rehe kury. Umuhyk uwa ywy rehe. Umuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury. ⁵³ A'e re wenuhem ma'e tetea'u parat iapo pyrer uma'eryru wi kury. Wenuhem ma'e tetea'u or iapo pyrer no. Wenuhem topoz izuwi no. Omono e Hemek pe kury. Omono ma'e hekuzar katu ma'e ikywyr pe, ihy pe no. ⁵⁴ A'e hupi wata ma'e a'e wà no, umai'u a'e wà, ui'u pà a'e wà. Uker a'e pe wà. Iku'egwer pe, wapu'à m mehe À m à r à à w hemiruze'eg uze'eg a'e pe har wanupe kury. — Tuwe aha hezar heko haw pe nehe kury, i'i wanupe.

⁵⁵ Hemek ikywyr a'e, ihy a'e no, uze'eg À m à r à à w hemiruze'eg pe a'e wà. — Aze mo umumaw amo 'ar urepyr, ikatu wera'u mo. Aze ru'u 10 'ar nehe. A'e re upuner oho haw rehe nerupi nehe, i'i izupe wà.

⁵⁶ À m à r à à w hemiruze'eg uwazar waze'eg wanupe. — Hemupytu'u kar zo pe xe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapokatu xe hezur awer a'e. Tuwe azewyr hezar heko haw pe tà rityka'i nehe, i'i wanupe.

⁵⁷ Uwazar ize'eg izupe wà. — Xinoz Hemek xe nehe. Xinu ize'eg à w à m nehe, i'i izupe wà.

⁵⁸ Wenzoz kuzàwaza oho imuwà wà. — Aipo neho wer ko awa rupi nehe, i'i izupe wà. — He'e, i'i wanupe.

⁵⁹ A'e rupi omono kar Hemek a'e wà kury, hehe uzekaiw katu ma'e ikuzàtài mehe arer imono kar pà hupi a'e wà no. — Tuwe oho Àmàrààw hemiruze'eg rupi a'e wà nehe, i'i wà. ⁶⁰ Omono uze'egatu Hemek rehe wà no.

Ne urereinyr ne, tuwe teko tetea'u wahy romo ereiko nehe.

Nezuapyapyr wà nehe,
tuwe weityk waàmàtyry'yamar waneko haw tawhu wà
nehe,
i'i izupe wà.

⁶¹ Na'e Hemek a'e, izupe uma'ereko ma'e a'e wà no, uzemuàgà'ym a'e wà kury. Uzeupir kamer wakupepe wà, Àmàrààw hemiruze'eg rupi wata pà wà. Nezewe mehe oho a'e wi wà kury.

⁶² A'e 'ar rehe Izak uhem oho ywyxiguhu pe a'e kury. Uhem 'zygwar pe kury. Wikuwe ma'e herex-akar a'e 'zygwar her romo a'e. Wiko Izak Kànàà ywy rehe kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rehe a'e. ⁶³ Karuketea'i mehe uzekytyr oho iko kaiwer pe. Wexak kamer wanur mehe wà. ⁶⁴ Hemek ume'e hehe a'e no. Hexak mehe wezyw kamer wi kury. ⁶⁵ Upuranu uma'ereko ma'e rehe. — A'e awa kaiwer rehe har zanekutyur ur ma'e a'e, mo romo wiko aipo a'e, i'i izupe. — Hezar a'e, i'i Hemek pe. Na'e upyk uwa pàn pupe kury.

⁶⁶ Uma'ereko ma'e umume'u wemiapo kwer paw Izak pe kury. ⁶⁷ Na'e Izak weraha Hemek kury, tàpuzràn uhy Xar heko awer pe kury. Wiko hemireko romo a'e pe kury. Izak uzamutar katu tuwe Hemek. A'e rupi upytu'u uhy imàno awer rehe uzai'o re kury.

25

Amogwer Àmàrààw izuapyapyr wà

¹ Àmàrààw wereko amo kuzà wemireko romo a'e kury. Ketur her romo a'e. ² Omono amo ta'yr izupe wà. Na'aw waner xe wà: Zinihà, Zokizà, Menà, Mimà, Izimak, Xu. ³ Zokizà wiko Xewa tu romo a'e, Nenà tu romo a'e no. Nenà izuapyapyr a'e wà, Axurew, Eretuzew, Ereumew waner romo a'e wà. ⁴ Na'aw Minià ta'yr waner xe wà: Epa, Eper, Enok, Amina, Ewna. Ketur izuapyapyr romo wanekon upaw rupi wà.

⁵ Àmàrààw omono uma'e paw Izak pe. ⁶ Omono amo imono pyr wemirekoagaw wamemyr wanupe no. Umàno 'ym mehe we umunyryk amogwer wa'yr Izak wi a'e wà, wamono kar pà ywy kwarahy ihemaw kutyr har pe a'e wà.

Àmàrààw imàno awer

⁷ Àmàrààw umumaw 175 kwarahy wiko pà. ⁸ Itua'uhez mehe tuwe umàno a'e. Oho uwipy wainuromo uze-mono'og pà, umàno ma'e kwer wapyta haw pe. ⁹ Ta'yr Izak a'e, ta'yr Izimaew a'e no, uzutym hetekwer itakwar Makepera her ma'e pupe wà. Manire huwake kwarahy heixe haw kutyr tuz. Eperom Zoar Etew izuapyapyr ta'yr a'e, a'e ywy izarer romo hekon a'e. ¹⁰ A'e 'ym mehe we Àmàrààw ume'eg kar a'e ywy Etew izuapyapyr wanuwi a'e. Uzutym Àmàrààw hetekwer a'e pe hemireko ipy Xar itym awer huwake wà. ¹¹ Àmàrààw imàno re Tupàn omono uze'egatu ta'yr Izak rehe. Wiko 'yzygwar wikuwe ma'e herexakar her ma'e huwake a'e.

Izimaew izuapyapyr wà

¹² Amume'u putar Izimaew izuapyapyr waner xe ihe wà nehe kury. Àmàrààw wereko wemirekoete Xar pe uma'ereko ma'e a'e, wemirekoagaw romo a'e. Agar her romo a'e. Wiko Ezit ywy rehe arer romo. Agar umur

ta'yr Izimaew her ma'e Àmàrààw pe. ¹³ Na'aw izuapyapyr waner xe wà: Nemaïot ta'yr ipy her romo a'e. A'e re umuzàg Kenar, Amineew, Miwizàw, ¹⁴ Mizima, Numa, Maxa, ¹⁵ Anaz, Tema, Zetur, Napi, Kenema. ¹⁶ Amume'u a'e 12 Izimaew ta'yr waner xe wà kury. Pitàitàigatu uzapo weko haw amo ywy rehe wà. Omono uwer uivy pe pitàitàigatu wà no. Pitàitàigatu wiko uzuapyapyr wanuwihawete romo wà no. ¹⁷ Izimaew wereko 137 kwarahy umàno mehe. Hekwe oho uwipy wainuromo uzemono'og pà umàno ma'e kwer wapyta haw pe. ¹⁸ Izuapyapyr wiko Hawira ywy Xur ywy wamytepe wà, Ezit ywy izywyr kwarahy ihemaw kutyr wà. Heta amo pe Axir piar her ma'e a'e pe. Uzypyrog Ezit ywy wi oho pà. Izuapyapyr uzapo weko haw a'e pe iwyr pitàitàigatu wà. Utyryk oho amogwer Àmàrààw izuapyapyr wanuwi wà.

Ezau Zako wazexak kar awer

¹⁹ Amume'u putar inugwer Àmàrààw ta'yr Izak her ma'e heko awer xe ihe nehe kury. ²⁰ Izak wereko 40 kwarahy Hemek hereko mehe. (Metuwew tazyr romo Àràràw heinyr romo hekon a'e.) Hemek iànàm wiko Àràràw izuapyapyr romo wà. Wiko Mezopotàm ywy rehe wà. — Yrykaw wamyter pe har, i'i a'e ywy her zaneze'eg rupi. ²¹ Hemek nupuner kwaw umemyr haw rehe. A'e rupi Izak uze'eg Tupàn pe wemireko ipytywà àwàm henoz tà. Tupàn wenu ize'eg mehe. Ipuru'a Hemek kury. ²² Mokok imemyr a'e wà. Uzeàmàtry'ym hie pe wiko mehe we wà. Uze'eg wahy uzeupe. — Màrààwe tuwe uzeapo nezewe haw ihewe, i'i uzeupe. A'e rupi upuranu Tupàn rehe. ²³ Uwazar Tupàn ize'eg izupe.

Heta mokoz teko heta tetea'u ma'e wanu nerie pe wà.
Uzexak kar putar mokoz teko uzeàmàtry'ym ma'e ràmm
nerie wi a'e wà nehe.

Amo ikàg werà'u putar inugwer wi wà nehe.
 Tywyr wiko putar wyky'yr izar romo a'e nehe,
 i'i izupe.

²⁴ Uhem Hemek imemyrzexak kar haw kury. Uzexak kar mokoz awa wà. ²⁵ Uzexak kar ma'e kwer ipy a'e, ipiràg a'e. Hawku a'e, miar ipirer kamir romo iapo pyrer ài a'e. A'e rupi omono Ezau her romo wà. — Hawku ma'e, i'i her zaneze'eg rupi. ²⁶ Tywyr a'e, uzexak kar mehe upyhyk wyky'yr ipyakaza rehe opo pupe a'e. A'e rupi omono Zako izupe her romo wà. — Ipyakaza, i'i her zaneze'eg rupi. Izak wereko 60 kwarahy Hemek imemyr wazexak kar mehe a'e.

Ezau um'e'eg ta'yr ipy romo weko haw uwywyr pe

²⁷ Itua'u kwarera'i wà. Ezau a'e, ikatu ka'a pe heko haw izupe a'e. Wiko uzemi'i kar ma'e ikatu ma'e romo a'e. Zako nuiko kwaw wyky'yr zàwe. Nahehaite kwaw. Nuata tetea'u kwaw. Wàpuz me upyta haw ikatu izupe. ²⁸ Izak a'e, uzamutar katu werà'u Ezau a'e, ta'e hemizuka kwer ho'o kwer i'u haw ikatu izupe a'e xe. Hemek uzamutar katu werà'u Zako.

²⁹ Amo 'ar mehe Zako umupupur amo temi'u 'y inuromo har iko a'e. Uhem Ezau ka'a wi kury. Ikene'o. ³⁰ — Emur amo temi'u neremimupupur ipiràg ma'e tàrityka'i ihewe ty, ta'e hema'uhez katu aipo xe, i'i uwywyr pe. A'e rupi omono amo her Ezau pe wà. — Enom, i'i izupe wà. — Ipiràg, i'i her zaneze'eg rupi.

³¹ Uze'eg Zako izupe. — He'e ty. A'u kar putar newe ty. Amo 'ar mehe ereiko putar zaneru Izak heimaw wazar romo nehe, ta'e ta'yr ipy romo ereiko ne xe. Aze eremur wazar romo nereko haw ihewe nehe, aze hemuigo kar pe wazar rà m romo ne nehe, xo a'e mehe zo amono putar ko temi'u neremi'u rà m romo newe ihe nehe, i'i wyky'yr pe.

³² — Ikatu ty, i'i Ezau uwywyr pe. — Amàno etea'i kury. Aze amàno nehe, naiko pixik kwaw heru heimaw wazar romo ihe nehe, i'i izupe.

³³ — Emume'uahy neze'eg ihewe kury, i'i tywyr izupe. Umume'uahy uze'eg izupe. A'e rupi Zako wiko Izak heimaw wazar rà m romo a'e kury. Wiko Zako ta'yr ipy zàwenugar romo, ta'yr ipy hekuzaromo kury. ³⁴ Na'e omono Zako typy'ak wyky'yr pe kury. Omono a'e temi'u 'y pupe imupupur pyrer izupe no. Umai'u pawire ui'u pawire upu'à m kury, a'e wi oho pà kury. Nezewe umuaiw ta'yr ipy romo weko haw.

26

Izak oho Piri waiwy pe

¹ Amo kwarahy rehe heta ma'uhez taw uhua'u ma'e a'e ywy rehe kury. Nuhyk kwaw temi'u teko wanupe. Pema'enukwaw ma'uhez taw Àmàrààw heko mehe arer rehe. Nezewegatete Izak 'ar mehe no. A'e rupi Izak oho Zerar tawhu pe kury, Amimerek heko haw pe kury. Piri ywy rehe har wanuwihawete romo hekon a'e. ² A'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak kar wà Izak pe a'e kury. Uze'eg izupe. — Eho zo Ezit ywy rehe nehe. Aexak kar putar amo ywy newe nehe. Epyta a'e ywy newe heremixak kàrà m rehe nehe. ³ Ko 'ar rehe we epyta xe ko ywy rehe kury. Aiko putar nepyr ihe nehe, amono putar heze'egatu nerehe nehe. Amono putar ko ywy paw nezuapyapyr wanupe nehe. Nezewe amuhyk putar heremimume'uahy kwer neru Àmàrààw pe arer ihe nehe. ⁴ Amueta tetea'u kar putar nezuapyapyr ihe wà nehe. Waneta àwàm nuzawy kwaw zahytata waneta haw wà nehe. Ko ywy paw amono putar wanupe nehe. Nezuapyapyr wanupe azapo putar ikatuahy ma'e ywy rehe har nà nà n ihe nehe. ⁵ Ta'e Àmàrààw weruzar heze'eg

a'e xe. Uzapo ma'e heze'eg rupi katete. Uzapo heremimutar. Wata oho iko heze'eg rupi. Wiko heremimu'e romo, i'i Tupàn Izak pe.

⁶ Na'e Izak upyta Zerar ywy rehe wiko pà kury. ⁷ Awa a'e ywy rehe har upuranu oho hehe wà kury, hemireko rehe uze'eg pà wà kury. — Hereinyr romo hekon a'e, i'i mua'u wanupe. Ipuràg eteahy Hemek a'e. Ukyze Izak awa wanuwi. A'e rupi, — Heremireko a'e, ni'i kwaw wanupe. — Aze ru'u awa xe har hezuka putar wà nehe, heremireko ipyhyk pà uzeupe wà nehe, i'i uzeupe.

⁸ Umumaw Izak 'ar tetea'u a'e pe wiko pà. Amo 'ar mehe Amimerek Piri ywy rehe har wanuwihawete a'e, ume'e uken wi a'e. Wexak Izak hemireko rehe we heko haw a'e. Izak umumuràg wemireko Hemek hereko. ⁹ Na'e Amimerek wenez Izak heruwà wenataromo kury. Upuranu hehe. — Neremireko romo hekon tuwe a'e. Emume'u ze'eg azeharomoete har ihewe kury. Màràzàwe tuwe — Hereinyr romo hekon, ere urewe ne, i'i izupe. — Aze'eg hezeupe ihe. — Aze — Heremireko, a'e wanupe nehe, hezuka putar wà nehe, a'e hezeupe, i'i izupe.

¹⁰ — Màràzàwe tuwe erezapo agwer ma'e urewe. Aze mo amo xe har oho ipuhe, a'e mehe eremur kar mo zepykaw urewe ne, i'i izupe.

¹¹ Na'e Amimerek umume'u kar uze'eg oho wemiruze'eg paw wanupe kury. — Aze amo teko uzapo ikatu 'ym ma'e ko awa pe wà nehe, hemireko pe wà nehe, azuka kar putar a'e teko ihe wà nehe, i'i wanupe.

¹² A'e kwarahy mehe, Izak uzutym ma'eà'yz tetea'u a'e ywy rehe. Pitài ma'eà'yz itym pyrer rehe opo'o 100 a'e kury. Umueta tetea'u kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ima'e izupe a'e pe. ¹³ Tuweharupi upyhyk amo temetarer oho iko. Hemetarer katu ma'e azeharomoete har romo hekon kury. Ikàg ma'e romo hekon no.

¹⁴ Heta tetea'u ma'ea'yr izupe wà: àràpuhàràn hawitu ma'e wà, àràpuhàrànete wà, tapi'ak wà. Heta tetea'u uma'ereko ma'e izupe wà no. A'e rupi Piri ywy rehe har hewyrowyroahy hehe wà kury. ¹⁵ A'e 'ym mehe tu Àmàrààw a'e, wiko mehe we a'e, uhàwykàz kar 'zygwar tetea'u wemiruze'eg wanupe a'e. Izak heimaw waneta tetea'u haw hexak mehe a'e ywy rehe har umynehem a'e 'zygwar oho ywy pupe a'e wà kury. ¹⁶ Amo 'ar mehe Amimerek uze'eg Izak pe kury. — Eho ureiwy wi nehe ty, ta'e ereiko ikàg wera'u ma'e romo urewi ne xe, i'i izupe.

¹⁷ Uhem Izak a'e wi kury. Umuapyk wàpuzràn oho ywy Zerar ywyàpyznaw rehe kury. Umumaw amo kwarahy a'e pe wiko pà. ¹⁸ Uwàpytymawok wi a'e 'zygwar Àmàrààw 'ar rehe iapo pyrer Piri ywy rehe har wanemimuaiw kwer. Omono wi her kwehe arer a'e 'zygwar wanupe. Tu Àmàrààw omono her a'e 'zygwar wanupe a'e 'ym mehe. Izak ima'enukwaw waner wanehe. Omono wiwi wanupe no.

¹⁹ Amo 'ar mehe Izak pe uma'ereko ma'e wiko ywyàpyznaw rehe wà kury, amo 'zygwar ihàwykàz pà wà kury. Wexak 'zygwar ipyahu ma'e ikatuahy ma'e a'e pe wà.

²⁰ Àràpuhàràn wamono'ogar Zerar ywy rehe har wà, uzàmàtyry'ym Izak hemiruze'eg oho wà. — Uruiko 'aw 'zygwar izar romo ure, i'i Zerar rehe har Izak hemiruze'eg wanupe wà. A'e rupi Izak omono her a'e 'zygwar pe. — Zeàmàtyry'ymaw, i'i her zaneze'eg rupi.

²¹ A'e re Izak pe uma'ereko ma'e uzapo amo 'zygwar a'e wà kury. Uzàmàtyry'ym wi a'e ywy rehe har wà a'e wà no. A'e rupi — Zaneàmàtyry'ymar, i'i Zako izupe, her romo imono pà izupe.

²² Uhem Izak a'e wi. Uzapo amo 'zygwar. A'e ywy rehe har nur kwaw waàmàtyry'ym pà wà kury. A'e rupi Izak omono amo her a'e 'zygwar pe kury. — Zanewe ywy heta

tete haw, i'i izupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur ywy tetea'u zanewe kury, zanereko àwàm romo kury. A'e rupi zaiko katu putar xe zane nehe, i'i wemiailhu wanupe. ²³ A'e wi oho Izak Merexewa tawhu pe kury. ²⁴ Pyhaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak kar wà izupe uze'eg pà kury. — Aiko neru Àmàrààw izar romo ihe. Ekyze zo ihewi nehe, ta'e aiko nerehe we ihe xe. Amume'u izuapyapyr tetea'u heremiruze'eg Àmàrààw pe ihe wà. A'e rupi amono putar heze'egatu nerehe ihe nehe kury. Amueta tetea'u kar putar nezuapyapyr ihe wà nehe, i'i izupe.

²⁵ Izak uzapo ma'ea'yr hapy haw a'e pe Tupàn henataromo. Umuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e pe. Umuapyk wàpuzràn a'e pe. Hemiruze'eg uhàwykàz amo 'zygwar a'e pe wà.

Izak umume'uahy uze'eg Amimerek pe

²⁶ Amo 'ar mehe Amimerek uhem Zerar tawhu wi a'e kury, Izak pe uze'eg pà a'e kury. Imyrypar Awzat a'e, imyrypar Piko zauxiapekwer wanuwihaw a'e no, oho hupi a'e wà no. ²⁷ Upuranu Izak wanehe a'e pe wahem mehe. — Màràzàwe tuwe pezur xe ihewe peze'eg pà. Napeakatuwawahy kwaw herehe pe. Hemuhem kar pe peywy wi.

²⁸ Uze'eg izupe wà. — Ko 'ar rehe urukwaw katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nerehe we heko haw ure. A'e rupi uruzapokatu putar ureze'egaw nerehe we nehe. Urepurumume'uahy wer ureremiapo rà m ikatu ma'e rehe newe ure kury. Urepurenu wer neremiapo rà m ikatu ma'e neremimume'uahy rehe ure no. ²⁹ — Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e peme nehe, ere urewe nehe. — Nuruzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e newe ure nehe, uru'e putar newe nehe no. Uruereko katu ure. Urumuhem kar ure-reko haw wi nezuka 'ym pà ure. A'e re Tupàn Tuweharupi

Wiko Ma'e uzapo xo ikatuahy ma'e zo newe a'e. Uruexak hemiapo kwer ikatu haw ure, i'i izupe wà.

³⁰ Na'e Izak uzapo kar mynykaw kury, mai'u haw uhua'u ma'e iapo kar pà kury. Paw rupi umai'u katu wà, ui'u pà wà. ³¹ Iku'egwer pe upu'àm izi'itahy wà. Uzapokatu uze'egaw uzehezehe wà. Pitàitàigatu umume'uahy wemiapo ràm ikatu ma'e uzeupeupe wà. — Zazur rihi, i'i Izak wanupe a'e re. Oho a'e wi wà, umyrypar rupi wà.

³² A'e 'ar mehe we Izak pe uma'ereko ma'e uhem wà uzar pe uze'eg pà wà. — Uruexak 'y ywykwar ipyahu ma'e pupe ure kury, ureremiapo romo kwer pe ure kury, i'i izupe wà. ³³ Izak omono her 'yzygwar pe. — Xewa, i'i izupe. — Ma'e zaneremimume'uahy kwer, i'i her zaneze'eg rupi. Te ko 'ar rehe teko ukwaw a'e tawhu her kwehe arer wà. — Merexewa, i'i izupe ko 'ar rehe wà. — 'Yzygwar ma'emume'uahy awer, i'i tawhu her zaneze'eg rupi.

Ezau hemireko wà

³⁴ 40 kwarahy hereko mehe Ezau wereko Zuzit Meeri tazyr wemireko romo. Wereko Mazemat Erom tazyr wemireko romo no. Etew izuapyapyr romo wanekon wà.

³⁵ A'e mokoz kuzà umuiro kar Izak heko awer a'e wà, umuaiw kar Hemek heko awer a'e wà no.

27

Izak umume'u uze'egatu Zako pe

¹ Itua'uhez Izak kury. Nahehàpyhà kwaw kury. Amo 'ar mehe wenz wa'yr ipy Ezau uzeupe kury. — Hera'yr, i'i izupe. — Aiko xe, heru, i'i ta'yr u pe. Uze'eg wi tu izupe.

² — Erexak hetua'uhez taw ne. Nan kwehe tete amàno putar nehe. ³ A'e rupi epyhyk newyrapar nehe, neru'yw nehe. Eho ka'a pe amo miar izuka pà ihewe nehe.

⁴ Emuhyk amo temi'u hete katu ma'e nehe, heremimutar rupi nehe. I'u pawire amono putar heze'egatu nerehe nehe, hemàno 'ym mehe we nehe, i'i izupe.

⁵ Hemek wenu a'e ma'e imume'u mehe a'e, Ezau pe Izak ize'eg mehe a'e. A'e rupi izemi'ikar mehe ⁶ uze'eg oho Zako pe kury. — Aenu neru kwez neryky'yr Ezau pe ize'eg mehe ihe. Nezewe i'i kwez izupe. ⁷ — Eho ka'a pe amo miar izuka pà ihewe nehe, i'i kwez izupe. — Emuhyk amo temi'u hete katu ma'e ihewe nehe, i'i kwez izupe. — I'u pawire amono putar heze'egatu nerehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ihe nehe, hemàno 'ym mehe we ihe nehe, i'i kwez izupe, i'i umemyr Zako pe. ⁸ — A'e rupi, hememyr, ezeapyaka katu heze'eg rehe nehe. Ezapo ma'e heze'eg rupi katete nehe, i'i Hemek. ⁹ Eho zanereimaw wamono'ogaw pe nehe. Erur mokoz àràpuhàràna'yr ikatu wera'u ma'e ne wà nehe. Amuhyk putar amo temi'u hete katu ma'e ihe nehe, neru hemimutar rupi ihe nehe. ¹⁰ E'u kar heraha izupe nehe. I'u re neru omono putar uze'egatu nerehe nehe, umàno 'ym mehe we nehe, i'i umemyr pe.

¹¹ — Heryky'yr haw katu a'e. Ihe naheraw katu kwaw ihe. ¹² Aze heru opokok herehe nehe, aze hekwaw nehe, ukwaw putar heremu'emaw nehe. — A, erezeagaw neremu'em pà ihewe, i'i putar ihewe nehe. A'e mehe omono putar uze'egaiw herehe nehe, nomono kwaw uze'egatu herehe nehe, i'i uhy pe. ¹³ Uze'eg wi ihy izupe. — Aze nezewe haw uzeapo nehe, tuwe ize'egaiw u'ar herehe nehe, hememyr. Ezapo ma'e heze'eg rupi katete nehe. Erur àràpuhàràna'yr eho ihewe wà nehe, i'i Hemek umemyr Zako pe.

¹⁴ Oho Zako àràpuhàràna'yr wapyhyk pà. Werur uhy pe wà. Umuhyk temi'u hete katu ma'e Izak hemimutar zàwenugar. ¹⁵ A'e re Hemek upyhyk Ezau ikamir ikatu

wera'u ma'e tàpuz me imonokatu pyrer oho. Umunehew kar Zako pe kury. ¹⁶ Uzàpixipixi àràpuhàràna'yr ipirer Zako ipo rehe iazu'yw rehe, ta'e Zako nahaw katu kwaw a'e xe. ¹⁷ A'e re omono a'e wemiapo kwer temi'u hete katu ma'e Zako pe. Omono typy'ak wemiapo kwer izupe no.

¹⁸ Na'e Zako oho u henaw pe izupe uze'eg pà kury. — Papaz, i'i izupe. — Aiko xe ihe, i'i tu izupe. — Mo romo ereiko ne, hera'yr, i'i izupe.

¹⁹ — Ezau nera'yr ipy romo aiko ihe, i'i mua'u Zako. — Azapo ma'e kwez neze'eg rupi katete ihe. Epu'àm kury. Eapyk pe pe kury. E'u miar heremizuka kwer ho'o kwer nehe. A'e re emono neze'egatu herehe nehe, i'i izupe.

²⁰ Upuranu Izak hehe. — Màràzàwe erexak miar izuka pyr na'arewahy aipo ne. Ma'e pe erexak ra'e, i'i izupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar a'e, hepytywà hexak mehe a'e, i'i mua'u u pe.

²¹ Na'e uze'eg wi Izak Zako pe. — Ezur xe heruwakea'i ty. Hepokok wer nerehe. Nezewe mehe akwaw putar tuwe Ezau romo nereko haw, u akwaw putar Ezau romo nereko 'ymaw, i'i izupe.

²² Uhem Zako Izak huwakea'i. Opokok Izak wa'yr rehe. — Neze'eg nuzawy kwaw Zako ze'eg. Nepo nuzawy kwaw Ezau ipo.

²³ Nukwaw kwaw Zako romo heko haw, ta'e ipo haw katu a'e xe, Ezau ipo zàwegatete a'e xe. A'e rupi omono uze'egatu hehe kury. ²⁴ Imume'u 'ym mehe we upuranu wi hehe. — Aipo hera'yr Ezau romo ereiko azeharomoete ne, i'i izupe. — He'e ty, aiko ihe ty, i'i mua'u Zako izupe.

²⁵ Na'e i'i tu izupe. — Erur a'e miar ho'o kwer ihewe kury, i'u kar pà ihewe kury. A'e re amono putar heze'egatu nerehe nehe, i'i izupe. U'u kar Zako temi'u u pe. U'u kar ma'e'a tykwer win her ma'e izupe no. Umai'u Izak. Ui'u

win pupe no. ²⁶ A'e re i'i wa'yr pe. — Ezur xe, hera'yr. Hezurupyter pe kury, i'i izupe.

²⁷ Uhem Zako u huwakea'i kury. Uzurupyter kury. Wetun ikamir kury, Ezau ikamir Zako hemimunehew kwer kury. A'e rupi omono uze'egatu hehe. Na'aw ize'eg awer xe:

A, aitun hera'yr. Nuzawy kwaw ka'a pe har hyàkwenaw
a'e,

Ka'a Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimukatu
kwer ài a'e.

²⁸ Hera'yr, tuwe Tupàn umur zuwiri ywate har nerehe
nehe,

tuwe neremitygwer hezuz katu nehe,
tuwe heta tetea'u arozràn newe nehe, tuwe heta
tetea'u win newe nehe no.

²⁹ Tuwe ereiko teko tetea'u wazar romo nehe,
waneruze'egar romo nehe,

tuwe teko tetea'u nemuwete katu wà nehe.

Tuwe erezapo kar ma'e neànàm wanupe nehe.

Tuwe amogwer nehy izuapyapyr nemuwete katu wà nehe.

Aze amo omono uze'egaiw nerehe wà nehe,

tuwe iaiw ma'e uzeapo wanupe nehe.

Aze amo omono uze'egatu nerehe wà nehe,

tuwe ikatu ma'e uzeapo wanupe nehe,

i'i Izak wa'yr Zako pe kury.

Ezau ipurumur kar wer ze'egatu rehe u pe

³⁰ Umumaw Izak uze'egatu imono haw a'e kury. Ta'yr Zako uhem oho a'e wi. A'e 'ar mehe we uhem Ezau wà a'e pe kury, uzemi'i kar ire kury. ³¹ A'e a'e no, uzapo temi'u hete katu ma'e u pe heraha pà a'e no. Uze'eg izupe. — Epu'àm ty, e'u miar ho'o kwer heremizuka kwer nehe ty. A'e re emono neze'egatu herehe nehe, i'i izupe.

³² Na'e Izak upuranu hehe kury. — Mo romo ereiko ne, i'i izupe. — Ezau ihe, nera'yr ipy romo aiko ihe, i'i ta'yr izupe.

³³ Uzemumikahy Izak uryryryryz tà kury. Upuranu hehe. — Amo uzuka miar kwez a'e. Mo romo a'e. Werur temi'u kwez ihewe. Nehem 'ym mehe we a'u kwez ihe. Amono heze'egatu kwez hehe kury. A'e ae wiko putar heze'egatu hereko har romo a'e nehe, i'i izupe.

³⁴ Ize'eg henu mehe Ezau uhapukaz kury, ta'e iro tuwe ize'eg awer izupe a'e xe. — Heru, emono neze'egatu herehe nehe no, i'i u pe.

³⁵ Uze'eg Izak izupe. — Nerywyr ur kwez xe a'e, hemu'em kwez ihewe a'e. A'e rupi amono heze'egatu kwez hehe. A'e rupi napuner kwaw nerehe imono haw rehe nehe, i'i izupe.

³⁶ I'i Ezau izupe. — Mokoze haw hemu'em a'e. A'e rupi azeharomoete her a'e. Zako her romo a'e. (— Hemu'em ma'e, i'i her zaneze'eg rupi.) Izypy mehe weraha nera'yr ipy romo hereko haw ihewi. Kutàri weraha ze'egatu herehe imur pyrer kwez ihewi no. Papaz, aipo naheta we kwaw amo neze'egatu herehe neremimur rà, i'i izupe.

³⁷ Uwazar ize'eg izupe. — Amuigo kar Zako kwez nezar romo ihe. Amuigo kar iànàm paw hemiruze'eg romo ihe wà no. Amume'u temi'u tetea'u ipyhyk àwàm kwez izupe ihe no. Amume'u win tetea'u ipyhyk àwàm kwez izupe ihe no. A'e rupi, hera'yr, napuner kwaw ni pitài ma'e iapo haw rehe newe ihe kury, i'i Ezau pe.

³⁸ Nezewe rehe we uze'eg wi Ezau izupe. — Aipo xo pitài neze'egatu zo heta newe. Emono a'e neze'egatupixik ihewe nehe no, i'i izupe. Uzypyrog uzai'oahy pà.

³⁹ I'i Izak izupe.

Ereiko putar multe ywy ikatu ma'e wi nehe.

Ereiko putar multe zuwiri ywak wi u'ar ma'e wi nehe.

⁴⁰ Takihepuku pupe puruzuka ma'e romo ereiko putar nehe.

Nerywyr pe uma'ereko ma'e romo ereiko putar nehe.

Amo 'ar mehe nereko haw iro putar newe nehe.

A'e mehe erehem putar izuwi nehe,

izupe uma'ereko ma'e romo nereko re nepytu'u pà
nehe,

i'i izupe.

Zako oho Mezopotàm ywy pe

⁴¹ Na'iakatuwawahy kwaw Ezau Zako rehe, ta'e tu omono uze'egatu Zako pe a'e xe. A'e rupi uze'eg uzeupe kury. — Heru umàno putar tàrityka'i nehe. Imàno haw rehe zanezai'o pawire azuka putar herywyr ihe nehe, i'i uzeupe upy'a pe.

⁴² Amo umume'u Ezau hemiapo ràmm Hemek pe. A'e rupi wenz kar Zako imuwà. A'e pe ihem mehe uze'eg izupe. — Ezeapyaka katu heze'eg rehe nehe. Neryky'yr Ezau umume'u nerehe uzepyk àwàm a'e. Ipuruzuka wer nerehe a'e. ⁴³ A'e rupi, hememyr, einu katu heze'eg kury. Kutàri eho hekywyr Àràmmàw heko haw Àrà ywy rehe har pe nehe. ⁴⁴ Emumaw amo 'ar a'e pe nereko pà nehe. Amo 'ar mehe upaw putar neryky'yr nerehe iakatuwawahy 'ymaw nehe. ⁴⁵ Heharaz putar neremiapo kwer wi nehe. A'e mehe erepuner nezewyr haw rehe xe nehe. Amono kar putar amo teko newe ihe nehe, nereruzewyr pà a'e wi a'e 'ar mehe ihe nehe. Naputar kwaw mokoz hememyr wazuka haw pitài 'ar mehe àràmm ihe, i'i Zako pe.

⁴⁶ A'e re oho Hemek Izak pe uze'eg pà. — A'e mokoz kuzà nera'ytaty Etew izuapyapyr a'e wà, Ezau hemireko a'e wà, iro ihewe a'e wà, i'i izupe. — Aze Zako wereko amo xe har Etew izuapyapyr wemireko romo nehe, àmmàno putar ihe nehe. Ikatu wera'u mo nezewe haw, i'i izupe.

28

¹ Na'e Izak wenzako imuwà kury. Omono uze'egatu hehe. Uzapo kar ma'e izupe no. — Ereko zo amo kuzàwaza ko ywy rehe har Kànàà ywy rehe har neremireko romo nehe. ² Ezemuàgà'ym nehe, eho ywy Mezopotàm her ma'e pe nehe. Epyta neràmuz Metuwew hàpuz me nehe. Ereko amo kuzà netutyr Àràràw tazyr neremireko romo nehe. ³ Tuwe Tupàn ikàg wera'u ma'e omono uze'egatu nerehe nehe, tuwe umueta tetea'u kar nezuapyapyr wà nehe. Tuwe nezuapyapyr uzemono'og ma'e ràw wiko teko ikàg ma'e romo wà nehe. Nezewe mehe ereiko putar teko tetea'u wanu romo ne nehe. ⁴ Tuwe omono uze'egatu nerehe nehe, nezuapyapyr wanehe nehe no, neràmuz Àràràw rehe uze'egatu imono awer zàwegatete nehe no. Nezewe mehe nezuapyapyr wiko putar ko ywy izar romo wà nehe. Izypy mehe Tupàn umur ko ywy Àràràw pe. A'e ae a'e, zane ae zane no, zaiko ko ywy rehe amo ae ywy rehe har ài zane. A'e 'ar mehe nezuapyapyr wiko putar ko ywy izarete romo a'e wà nehe, i'i izupe.

⁵ Nezewe Izak omono kar wa'yr Zako Mezopotàm ywy rehe a'e. Wiko oho Àràràw heko haw pe. Àràràw a'e, Metuwew Àràw ywy rehe har ta'yr romo Hemek ikywyr romo hekon a'e. Hemek wiko Ezau ihy romo, Zako ihy romo.

Ezau wereko amo ae kuzà wemireko romo

⁶ Ezau ukwaw Izak Zako rehe uze'egatu hemimono kwer a'e. Ukwaw Mezopotàm pe imono kar awer no. — Exaexak amo kuzàwaza neremireko ràw romo a'e pe nehe, i'i Izak Zako pe. Ize'egatu imono mehe uzapo kar amo ma'e izupe. — Ereko zo amo kuzà xe har Kànàà ywy rehe har neremireko romo nehe, i'i izupe. Ezau ukwaw a'e ma'e paw rupi a'e no. ⁷ Zako weruzar u ze'eg uhy ze'eg a'e. A'e rupi oho Mezopotàm ywy rehe. Ezau ukwaw uwywyr

hemiapo kwer a'e, ukwaw waze'eg heruzar awer. Ukwaw a'e ywy rehe iho awer no. ⁸ Ukwaw Ezau u ima'enukwaw paw a'e. — Kuzà xe har Kànàà ywy rehe har iro heru pe a'e wà, i'i uzeupe. ⁹ A'e rupi oho Ezau Àmàrààw ta'yr Izimaew her ma'e heko haw pe kury. Wereko Izimaew tazyr Marat her ma'e uzeupe wemireko romo kury. Nemaïot ikypy'yr romo hekon.

Upuahu Zako Metew pe

¹⁰ Uhem Zako oho Merexewa tawhu wi. Àrà pe iho wer. ¹¹ Karuketea'i mehe uhem amo ywy pehegwer Tupàn pe imonokatu pyrer pe. Uker a'e pe. Upyhyk amo ita a'e pe har wàkàg iwy pe har uker mehe har romo. Uzepàriràg a'e pe uker pà. ¹² Upuahu kury. Wexak amo myràmyràgaw a'e pe upuahu mehe. Myràmyràgaw uzypyrog ywy rehe ywak rehe oho pà. Tupàn heko haw pe har uzeupir oho hehe wà. Wezyw wà hehe wà no. ¹³ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko huwake. Uze'eg Zako pe. — Aiko tuweharupi wiko ma'e romo ihe. Neràmuz Àmàrààw izar romo aiko. Neru Izak izar romo aiko. Ko ywy neker haw amono putar newe nereko haw romo ihe nehe. Nezuapyapyr wanupe amono putar waneko haw romo ihe nehe no. ¹⁴ Nezuapyapyr waneta àwàm nuzawy kwaw ywy imuku'i pyrer heta haw wà nehe. Uhàuhàz putar ywy rehe wà nehe: kwarahy ihemaw awyze har kutyr, kwarahy heixe haw awyze har kutyr, kwarahy ihemaw kutyr, kwarahy heixe haw kutyr. Amono putar heze'egatu teko ywy rehe har uzeànàànàm ma'e nààn ihe nehe. Ta'e ereiko heremiruze'eg romo ne xe. Ta'e nezuapyapyr wiko heremiruze'eg romo a'e wà no xe. ¹⁵ Aiko putar nerehe we ihe nehe. Wyzài ywy rehe neho mehe urupyro putar ikatu 'ymaw wi ihe nehe. Urumuzewyr kar putar ko ywy rehe ihe nehe no. Azapo putar ma'e ko heze'eg

rupi tuweharupi ihe nehe. Azapo putar ko heremimume'u kwer upaw rupi nehe, i'i izupe.

¹⁶ Ume'e upuahu re kury. Uze'eg uzeupe. — Azeharomoete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e xe hekon a'e. Karumehe nakwaw kwaw xe heko haw ihe, i'i uzeupe.

¹⁷ A'e rupi ukyze kury. — 'Aw ywy hemukyze kar a'e. Tupàn hàpuz xe hin a'e. Ywak pupe teixe haw xe hin a'e, i'i uzeupe.

¹⁸ Izi'itahy upu'àm. Upyhyk a'e ita wàkàg iwype har. Umupu'àm a'e ita a'e pe kury, Tupàn imuwete katu haw romo kury. A'e re uzakook uri kawer ita rehe, imonokatu pà Tupàn pe imuwete katu haw romo. ¹⁹ Amo tawhu a'e ywy rehe tuz. Iruz her romo a'e. Zako omono amo ae her izupe kury. — Metew, i'i her ipyahu ma'e kury. — Tupàn hàpuz, i'i her zaneze'eg rupi. ²⁰ A'e pe Zako umume'uahy wemiapo ràm Tupàn pe kury. — Aze ereata eho herupi nehe, aze hepyro pe ikatu 'ym ma'e wi heata mehe ko 'ar rehe nehe, aze eremur hema'e ràm ihewe nehe, aze eremur heremi'u ràm ihewe nehe, ²¹ aze azewyr heru heko haw pe hemàno 'ym pà nehe, a'e mehe ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ereiko putar hezar romo nehe. ²² 'Àg ita nemuwete katu haw a'e nehe, neràpuz romo upyta putar a'e nehe, Tupàn. Aze eremur 10 ma'e ihewe nehe, amuzewyr putar pitài ma'e newe nehe. Nezewegatete hema'e nànnàn nehe: àràpuhàràn, tapi'ak, heremetarer. Amono putar hema'e ikurer newe nehe, i'i izupe.

29

Zako uwàxi Hakew

¹ Wata Zako oho iko. Uhem ywy kwarahy ihemaw kutyr har pe kury. ² A'e ywy rehe ume'e mehe wexak amo a'e pe kury. Heta na'iruz awa àràpuhàràn imono'ogar 'yzygwar

huwake a'e wà. Pitàitàigatu uzekaiw waiko weimaw àràpuhàràn hawitu ma'e wanehe wà, àràpuhàrànete wanehe wà no. Waneimaw waiwez mehe wenuhem 'y a'e 'zyygwar wi wanupe wà. Uwàpytym 'zyygwar itahu pupe tuweharupi wà. ³ Aze àràpuhàràn mono'ogaw paw uze-mono'ogaw a'e pe wà, weimaw wanehe we wà, umunyryk kar itahu 'zyygwar wi wà, 'y imono pà weimaw wanupe wà. A'e re omono wi itahu 'zyygwar ikwar rehe wà, iwàpytym wi pà wà. ⁴ Upuranu Zako ma'ea'yr wamono'ogaw wanehe kury. — Ma'e wi pezur, hemyrypar wà, i'i wanupe. — Àrà ywy rehe har romo uruiko ure, i'i izupe wà. ⁵ Upuranu wi wanehe. — Aipo pekwaw Àràràw Naor ta'yr, i'i wanupe. — Urukaw ure, i'i izupe wà.

⁶ — Aipo ikatu a'e, i'i wanupe. — He'e, ikatu a'e. Eme'e pe pe ty. Tazyr Hakew ur iko weimaw àràpuhàràn wanerur pà.

⁷ — Nuixe kwaw kwarahy a'e rihi. Aze mo pemono 'y peneimaw wanupe, pepuner mo waneraha wi haw rehe ka'api'i heta haw pe nehe. Nuhem kwaw penàpuz huwake wamono'ogaw 'ar a'e rihi, i'i wanupe.

⁸ — Nurupuner kwaw ure. Àràpuhàràn paw xe waneko mehe urupuner itahu imunyryk kar haw rehe 'zyygwar ikwar wi. A'e mehe oromono 'y wanupe, i'i izupe wà.

⁹ Uze'eg Zako iko wanupe. Ize'eg mehe we uhem Hakew a'e pe. Àràpuhàràn mono'ogaw romo hekon a'e. Uhem a'e pe u heimaw wanerur pà. ¹⁰ Wexak Zako ututyr Àràràw heimaw wanehe we tur mehe. Umunyryk kar itahu oho 'zyygwar ikwar wi kury. Omono 'y ma'ea'yr wanupe. ¹¹ A'e re uzurupyter Zako Hakew kury. Hurywete a'e. A'e rupi uzypyrog uzai'oahy pà. ¹² — Neru iànàm romo aiko ihe. Hemek imemyr ihe. Uzàn Hakew oho a'e ma'e paw imume'u pà u pe kury. ¹³ Wenu weinyr imemyr heko

haw imume'u haw. Uzàn oho a'e wi. Zako huwàxi mehe uzàzuwàzuwàn izurupyter pà kury. Weraha wàpuz me. Zako umume'u ma'e uzeapo ma'e kwer paw izupe. ¹⁴ A'e ma'e henu re — Azeharomoete ereiko hero'o romo ne, ereiko heruwy romo ne. Ereiko heànàmete romo, i'i izupe.

Zako wereko Erez wemireko romo, wereko Hakew wemireko romo no

Umumaw Zako pitài zahy a'e pe ututyr heko haw pe wiko pà. ¹⁵ Amo 'ar mehe Àràràw uze'eg Zako pe kury. — Erema'ereko iko ihewe hekuzar 'ym pà ne, ta'e ereiko heànàm romo ne xe. Na'ikatu kwaw nezewe haw ihewe. Màràn amono putar newe nema'ereko haw hekuzaromo nehe, i'i izupe.

¹⁶ Heta mokoz tazyr Àràràw pe wà. — Erez, tyker her romo a'e. — Hakew, ikypy'yr her romo a'e. ¹⁷ Ipuràg eteahy Erez heha. Hakew ipuràg eteahy tuwe a'e. Huwa ipuràg eteahy, hetekwer ipuràg eteahy no. ¹⁸ Uzamutar katu Zako Hakew. A'e rupi uze'eg nezewe tu pe. — Amumaw putar 7 kwarahy newe hema'ereko pà nehe, aze eremur nerazyr Hakew heremireko ràw romo nehe, i'i izupe.

¹⁹ — Àràràw uze'eg izupe. Ikatu wera'u newe imono haw heremigwaw 'ym pe imono haw wi a'e. Epyta xe hepyr nehe, i'i izupe.

²⁰ A'e rupi Zako umumaw 7 kwarahy izupe uma'ereko pà Hakew hereko àwàm hekuzaromo. Uzamutar katu a'e, a'e rupi a'e 7 kwarahy nuzawy kwaw 7 'ar izupe. ²¹ A'e 7 kwarahy imumaw ire uze'eg Zako Àràràw pe. — Emur Hakew ihewe heremireko romo kury ty. A'e 7 kwarahy zaneremimume'u kwer upaw kwez kury. Hepurereko wer tuwe hehe heremireko romo ihe kury, i'i izupe.

²² Uzapo Àràràw mynykawhu izupe izereko haw rehe. Wenz teko a'e ywy rehe har paw wamuwà wà. ²³ Pyhaw

Àràmàw upyhyk wazyr ipy Erez kury, imono pà Zako pe kury. Uker Zako ipuhe. ²⁴ A'e 'ym mehe we Àràmàw omono amo kuzà uma'ereko e ma'e Ziwpà her ma'e a'e, wazyr Erez pe a'e, izupe uma'ereko e ma'e romo a'e. ²⁵ Xo iku'egwer pe zo Zako ukwaw Erez puhe uker awer. Uze'egahy oho Àràmàw pe. — Màràzàwe tuwe erezapo agwer iaiw ma'e ihewe. Ama'ereko tetea'u Hakew hereko àwàm hekuzaromo. Màràzàwe tuwe eremur nerazyr inugwer ihewe. Neremu'em ihewe, i'i izupe.

²⁶ Uze'eg Àràmàw izupe. — Xe ko ywy rehe uruzapo nezewe haw ure. Tazyr ipy imen a'e. Xo a'e re zo ikypy'yr upuner umenaw rehe. ²⁷ Ximumaw 7 'ar nezereko haw rehe zanepynyk pà. A'e re aze eremume'u amo 7 kwarahy imumaw pàwàm ihewe nema'ereko àwàm nehe, a'e mehe amono putar Hakew newe nehe, i'i izupe.

²⁸ — He'e, i'i Zako izupe. A'e rupi umumaw 7 'ar Erez rehe we uzereko haw rehe upynyk pà. A'e 'ar pawire Àràmàw omono wazyr Hakew Zako pe hemireko romo kury. ²⁹ (A'e 'ym mehe we Àràmàw omono uma'ereko e ma'e Mira her ma'e Hakew pe a'e, izupe uma'ereko e ma'e romo a'e.) ³⁰ Uker Zako oho Hakew puhe kury. Uzamutar katu Erez. Uzamutar katu wera'u Hakew. Umumaw amo 7 kwarahy Àràmàw pe uma'ereko pà.

Zako ta'yr wà

³¹ Zako nuwereko katu kwaw Erez. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak Zako ima'enukwaw paw ipy'a pe har. A'e rupi umumemyr kar Erez kury. Hakew nupuner kwaw umemyr haw rehe. ³² Ipuru'a Erez kury. Imemyrzexak kar kury. Awa a'e. Humen, her romo a'e. — Exak hememyr, i'i her zaneze'eg rupi. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak hezemumikahy awer a'e. A'e rupi hemumemyr kar

kwez kury. A'e rupi hemen heamutar katu putar a'e nehe, i'i uzeupe.

³³ Ipuru'a wi kury. Imemyrzexak kar wi. Awa a'e. — Ximeàw, her romo a'e. — Herenu, i'i her zaneze'eg rupi. — Azemumikahy ihe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenu heze'eg. A'e rupi umur amo kwarer ihewe hememyr romo.

³⁴ Ipuru'a wi Erez kury. Imemyrzexak kar wi. Awa a'e. — Erewi, her romo. — Zanemono'ogaw, i'i zaneze'eg rupi. — Hemen uzemono'og wera'u putar herehe we a'e nehe kury, ta'e amono na'iruz ta'yr izupe ihe wà, i'i uzeupe.

³⁵ Ipuru'a wi kury. Imemyrzexak kar wi. Awa a'e. — Zuta, her romo. (—Muwete katu haw, i'i her zaneze'eg rupi.) — Amuwete katu putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe nehe, i'i Erez uzeupe. A'e re na'imemyr wi kwaw a'e kury.

30

¹ Hakew ukwaw umemyr haw rehe upuner 'ymaw. A'e rupi hewyrowyroahy wyker rehe kury. Uze'eg umen pe. — Aze neremur kwaw hememyr ihewe amàno putar nehe, i'i izupe. ² Wikwahy Zako Hakew pe. — Aipo Tupàn romo aiko ihe. A'e ae nanemumemyr kar kwaw a'e, i'i izupe. ³ — Nako ihewe uma'ereko ma'e Mira her ma'e a'e 'y. Eho ipuhe nehe. Imemyr mehe imemyr wiko putar hememyragaw romo nehe. Nezewe mehe aiko putar ihy uma'ereko e ma'e inuromo nehe, i'i izupe.

⁴ A'e rupi Hakew omono uma'ereko e ma'e Mira her ma'e Zako pe hemirekoagaw romo a'e. Uker oho ipuhe. ⁵ Ipuru'a Mira kury. Omono amo ta'yr Zako pe. ⁶ Uze'eg Hakew kury. — Ko kwarer a'e, — Nà, her romo a'e, ta'e Tupàn ikatu ihewe a'e, i'i. (—Ikatu haw iapo haw, i'i her zaneze'eg rupi.) — Wenu heze'eg a'e, umur amo kwarer

ihewe hememyr romo a'e, i'i. ⁷ Ipuru'a wi Mira. Omono amo ta'yr Zako pe. ⁸ Uze'eg Hakew nezewe kury. — Ko kwarer a'e, — Napitari, her romo a'e. (-Zeàmàtyry'ymaw, i'i her zaneze'eg rupi.) — Ta'e azàmàtyry'ym heryker ihe. Aityk ihe, i'i uzeupe.

⁹ Erez ukwaw weko haw. — Nahememyr wi kwaw ihe nehe, i'i uzeupe. A'e rupi omono uma'ereko ma'e Ziwpà her ma'e Zako pe kury, hemirekoagaw romo kury.

¹⁰ Ziwpà omono amo ta'yr Zako pe. ¹¹ Na'e Erez uze'eg nezewe kury. — Ikatuahy ma'e uzeapo ihewe, i'i. A'e rupi — Kaz, amono putar izupe her romo. (-Ikatuahy ma'e uzeapo haw, i'i her zaneze'eg rupi.)

¹² A'e re Ziwpà omono amo ta'yr Zako pe. ¹³ — Herurywete tuwe ihe. Amogwer kuzà umume'u putar herurywete haw a'e wà nehe. A'e rupi — Azer, kwarer her romo a'e nehe, i'i Erez uzeupe. (-Hurywete ma'e, i'i her zaneze'eg rupi.)

¹⁴ Amo 'ar mehe arozhàn po'o haw 'ar mehe Humen oho ko pe a'e kury. A'e pe wiko mehe wexak amo ka'a manarak her ma'e a'e. (Kuzà imupuru'a kar har a'e, i'i teko izupe wà.) Weraha Humen a'e ka'a uhy Erez pe. Hakew wexak herur mehe. Uze'eg Erez pe. — Emur amo manarak nememyr hemirur kwer ihewe nehe, i'i izupe.

¹⁵ Uze'eg Erez izupe. — Erepyro hemen ihewi ne. Aipo nuhyk kwaw newe, i'iahy izupe. — Aipo nepurupyro wer manarak hememyr hemimur kwer rehe ihewi no, i'iahy izupe. Na'e uze'eg Hakew izupe. — Aze eremur amo manarak ihewe nehe, amuger kar putar Zako nepuhe kutàri pyhaw ihe nehe, i'i izupe.

¹⁶ Karuketea'i mehe ko wi Zako ihem mehe Erez oho huwàxi mà. Uze'eg izupe. — Kutàri pyhaw ereker putar hepuhe nehe. Hepuhe neker haw amekuzar kwez ihe, manarak hememyr hemimur kwer pupe ihe, i'i izupe. A'e

'ar mehe pyhaw uker Zako oho ipuhe. ¹⁷ Wenu Tupàn Erez ize'eg awer a'e. Ipuru'a wi kury. Omono amo ta'yr Zako pe. ⁵ haw imemyr haw kury. ¹⁸ Uze'eg Erez kury. — Ko kwarer a'e, Ixakar her romo a'e, ta'e Tupàn umekuzar uma'ereko ma'e hemen pe heremimono kwer ihewe a'e, i'i uzeupe. (-Hekuzar, i'i her zaneze'eg rupi.)

¹⁹ A'e re ipuru'a wi Erez no. ⁶ haw ipuru'a haw kury. Omono amo ta'yr Zako pe. ²⁰ — Tupàn umur ma'e ipuràg eteahy ma'e kwez ihewe a'e. Hemen upyta putar hepyr a'e nehe kury, ta'e amono ⁶ ta'yr izupe ihe wà 'y, i'i Erez uzeupe. A'e rupi omono Zemurom her romo. (— Ipuràg eteahy ma'e imur awer, i'i her zaneze'eg rupi.)

²¹ Iahykaw rehe ipuru'a wi no. Uzexak kar imemyr kury. Kuzà a'e. Omono Zina her romo kury.

²² Na'e Tupàn ima'enukwaw Hakew rehe kury. Wenu ize'eg mehe. Umupuru'a kar kury. ²³ Ipuru'a a'e. Uzexak kar imemyr kury. Awa a'e. Uze'eg nezewe kury. — Tupàn a'e, nahemumaranugar wi kar kwaw hememyr 'ymaw rehe a'e, i'i uzeupe. ²⁴ — Tuwe Tupàn umur amo hememyr awa ihewe nehe. A'e rupi izexak kar mehe omono Zuze her romo kury. (— Amo ae imur awer, i'i her zaneze'eg rupi.)

Zako uzapokatu uze'egaw Àràràw rehe we

²⁵ Zuze izexak kar ire Zako uze'eg Àràràw pe. — Tuwe azewyr heywy rehe nehe, i'i izupe. ²⁶ — Emur hera'yr ihewe wà nehe. Emur heremireko ihewe ne wà nehe, ta'e ama'ereko newe wamekuzar pà ihe xe. Heho wer xe wi ihe. Erekwaw katu newe hema'ereko katu awer ne, i'i izupe.

²⁷ — Epyta hepyr nehe ty. Hezar tupàn a'ua'u a'e wà, uze'eg kwez ihewe a'e wà. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono uze'egatu iko nerehe a'e, ta'e Zako wiko xe

nepyr a'e xe, i'i ihewe wà. ²⁸ Mâràn ereputar xe nepyta àwàm hekuzaromo. Wyzài ma'e amono putar newe nehe, i'i Zako pe.

²⁹ Na'e Zako uze'eg izupe. — Erekwaw hema'ereko katu awer. Azekaiw katu nereimaw wanehe ihe no. Erekwaw wanehe hezekaiw awer ne no. ³⁰ Xe hezur 'ym mehe we naheta tetea'u kwaw ma'e newe. Hezur ire eremono'og ma'e tetea'u ne. Heta tetea'u nereimaw newe wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono tuwe uze'egatu nerehe, ta'e aiko xe nepyr ihe xe. Uhyk kury. Azekaiw katu putar heànàm wanehe ihe nehe kury, i'i izupe.

³¹ — Mâràn temetarer ereputar, i'i wi Àràràw izupe. Uze'eg wi Zako izupe. — Naputar kwaw temetarer. Aze erezapo ma'e heremimume'u ràrà rupi nehe, azekaiw wiwi putar nereimaw àràpuhàrà wanehe ihe nehe. ³² Kutàri ame'e putar nereimaw wanehe upaw rupi ihe nehe. Aze amo àràpuhàrà ipihun wà nehe, apyhyk putar hezeupe ihe wà nehe. Aze amo àràpuhàrànete ipinipinim wà nehe, apyhyk putar ihewe ihe wà nehe. Xo a'e ma'e zo aputar heremiapo kwer hekuzaromo nehe. ³³ A'e rupi erekwaw putar nerereko katu awer nehe. Aze ereme'e hereimaw wanehe nehe, aze heta ipihun 'ym ma'e wainuromo wà nehe, aze heta ipinipinim 'ym ma'e wainuromo wà nehe, erekwaw putar wanehe hemunar awer nehe, i'i izupe.

³⁴ Ikatu ize'eg Àràràw pe. Uze'eg Zako pe kury. — He'e ty. Neremimume'u kwer ikatu ihewe, i'i izupe. ³⁵ Na'e Àràràw uhaw wemimume'u kwer kury. A'e 'ar mehe we omono'og àràpuhàrà ipihun ma'e oho a'e wà kury, ipinipinim ma'e oho a'e wà no. Omono wa'yr wanupe wà, wamono'og kar pà wanupe wà. Umuzekaiw kar wanehe wà. ³⁶ Umumaw na'iruz 'ar wata pà Zako wi utyryk pà

kury. Upyta Zako amogwer Àràmàw heimaw wanehe uzekaiw pà kury.

³⁷ Na'e Zako wekar na'iruz ma'e'yw oho kury. Wexak xopu 'yw. Wexak amen 'yw no. Wexak pàràtà 'yw no. Omonohok hàkàgwer a'e na'iruz ma'e'yw wanuwi. Nezewe umupu'ypu'yw a'e na'iruz ywyrà wà. ³⁸ Omono a'e hàkàgwer imupu'yw pyrer àràpuhàràn wanenataromo kury, wai'u haw pe no. Uzapo nezewe haw a'e, ta'e àràpuhàràn awa uzeupir àràpuhàràn kuzà wanehe wà, ui'u haw pe wà. ³⁹ Uzeupir nezewe a'e hàkàgwer huwake waneko mehe wà, a'e rupi wamemyr uzexak kar ipinip-inim ma'e romo wà, iparaparaw ma'e wà no.

⁴⁰ Omono'og Zako àràpuhàràn hawitu ma'e xe wà, omono'og àràpuhàrànete pe pe wà. Umume'e kar Àràmàw heimaw weimaw ipinim ma'e wanehe wà, ipihun ma'e wanehe wà. Omono'og ipinim ma'e ipihun ma'e wanehe wà, wapyro pà amogwer Àràmàw heimaw wanuwi wà.

⁴¹ Ume'e àràpuhàràn wanehe. Aze ikàg wà, omono a'e ma'e'yw hàkàgwer wai'u haw huwake wanenataromo awa kuzà wanehe we waho mehe. ⁴² Aze na'ikàg kwaw wà, nomono kwaw a'e ma'e'yw hàkàgwer wanenataromo wai'u haw huwake. Ma'ea'yr awa kuzà wanehe we waho mehe wamemyr na'ikàg kwaw wà. Àràpuhàràna'yr ikàg 'ym ma'e upyta Àràmàw pe wà. Ikàg wera'u ma'e upyta Zako pe wà. ⁴³ A'e rupi Zako hemetarar katu kury. Heta tetea'u ma'e izupe wà: àràpuhàràn hawitu ma'e wà, àràpuhàrànete wà, uma'ereko ma'e kuzà wà, awa wà no, kamer wà, zumen wà no. Heta tetea'u izupe wà.

¹ Amo 'ar rehe Àràmàw ta'yr uzypyrog uze'eg pà Zako rehe wà. — Zako upyro zaneru ima'e paw iko uzeupe a'e. Hemetarer katu ma'e romo wiko a'e, zaneru ima'e imono'og pà a'e, i'i uzeupeupe wà. Ukwaw Zako waze'eg awer a'e kury.

² Izypy mehe Zako ikatuahy Àràmàw pe. Ko 'ar rehe, — Hemyrypar, ni'i kwaw Zako pe kury. ³ A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Zako pe. — Ezewyr eho neru iziwy pe nehe, nehy iziwy pe nehe, neànàm waneko haw pe nehe. Ata putar nerupi nehe, i'i izupe.

⁴ Zako omono kar amo uma'ereko ma'e wemireko waneko haw pe kury. — Peho ko pe Zako heko haw pe nehe. Wiko ko pe àràpuhàràn wapyr a'e, i'i uma'ereko ma'e hemireko wanupe. Oho ipyr wà. ⁵ A'e pe wahem mehe uze'eg Zako wanupe. — Penu nuiko kwaw hemyrypar romo ko 'ar rehe izypy mehe arer zàwe a'e. Tupàn heru izar wiko herehe we tuweharupi a'e. ⁶ Amumaw kwarahy tetea'u penu pe hema'ereko tetea'u pà ihe. Pekwaw hema'ereko awer. ⁷ Imunar hema'e rehe a'e. ¹⁰ haw uzapo hema'ereko haw hekuzar amo ae ma'e romo a'e. Nezewe rehe we Tupàn nuzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e izupe a'e. A'e rupi nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihewe. Àràmàw nahemuigo kar kwaw hemetarer 'ym ma'e romo a'e. ⁸ — Àràpuhàràn ipinim ma'e wiko putar nema'ereko awer hekuzaromo nehe, i'i ihewe. A'e re heta imemyr ipinim ma'e àràpuhàràn wanupe a'e wà. Na'e, — Àràpuhàràn ipu'ypu'yw ma'e wiko putar nema'ereko awer hekuzaromo nehe, i'i ihewe. A'e re heta imemyr ipu'ypu'yw ma'e àràpuhàràn wanupe a'e wà. ⁹ Nezewe Tupàn upyro neru heimaw wamono'ogaw wi a'e wà, ihewe wamur kar pà a'e wà, i'i wemireko wanupe.

¹⁰ Amo 'ar mehe ma'ea'yr uzehezehe uzeupir mehe apuahu heker mehe ihe. Àràpuhàràn awa kuzà rehe

uzeupir ma'e a'e wà, ipu'ypu'yw ma'e romo wanekon a'e wà, ipinipinim ma'e romo wà no, iparaparaw ma'e romo wà no. ¹¹ Tupàn heko haw pe har herenoz herer imume'u pà a'e. — Aiko xe, a'e izupe. ¹² Na'e uze'eg wi ihewe. — Eme'egatu wanehe ty, i'i ihewe. — Àràpuhàràn zehezehe uzeupir ma'e a'e wà, ipu'ypu'yw ma'e romo iparaparaw ma'e romo ipinipinim ma'e romo wanekon a'e wà. Azapo kar nezewe haw wanupe ihe, ta'e aexak Àràràw newe hemiapo kwer ihe xe. ¹³ Aiko Tupàn Metew pe newe uzexak kar ma'e kwer romo ihe. Eremonokatu ita ihewe. Erezakook uri kawer hehe herenataromo. Ezemuàgà'ym nehe kury. Ehem eho ko ywy wi nehe kury. Ezewyr eho ywy nezexak kar awer pe nehe kury, i'i Tupàn ihewe, i'i Zako wemireko wanupe.

¹⁴ Na'e Hakew a'e, Erez a'e no, uze'eg umen pe a'e wà kury. — Naheta kwaw ureru ima'e kwer urewe. Aze umàno nehe, nurupyhyk kwaw ima'e kwer ure nehe. ¹⁵ Urerereko amo ae ywy rehe har zàwe a'e. Kwehe mehe ureme'eg a'e. Upyhyk temetarer tetea'u urerekuzar romo. Umumaw a'e wemetarer paw rupi. ¹⁶ Tupàn upyro ureru hemetarer izuwi a'e. Hemetarer kwer upyta putar urewe nehe kury, urememyr wanupe nehe no. A'e rupi, — Ezapo Tupàn hemiapo kar paw rupi nehe, uru'e newe kury, i'i umen pe wà.

¹⁷⁻¹⁸ Uzemuàgà'ym Zako Kànàà ywy kutyr wata àwàm rehe kury. Tu Izak wikuwe a'e ywy rehe a'e rihi. Umuzeupir kar wa'yr wemireko kamer wakupepe wà. Omono'og uma'e paw. Uhem oho a'e wi. Weraha weimaw ma'ea'yr Mezopotàm ywy rehe uma'ereko haw pupe imono'og pyrer uzeupi wà no. ¹⁹ A'e 'ar mehe Àràràw Hakew tu a'e, nuiko kwaw a'e pe a'e, ta'e oho amo me àràpuhàràn hawitu ma'e hawer imonohok pà a'e xe. Muite heko mehe Hakew wixe hàpuz me ima'e tupàn a'ua'u wanehe imunar

pà. ²⁰ Nezewe Zako hemu'em Àràmàw Àràm ywy rehe har pe. Numume'u kwaw oho àwàm izupe. Oho zàmim izuwi. Heko 'ym mehe uhem zàmim heko haw wi. ²¹ Uzàn a'e wi uma'e paw heraha pà. Wahaw yrykaw Ewparat her ma'e oho wà. Wata oho waiko Zireaz ywy ywytyr heta haw kutyr wà kury.

Àràmàw oho Zako haikweromo

²² Na'iruz 'ar pawire Àràmàw ukwaw Zako waho awer a'e kury. ²³ Omono'og wànàm Zako haikweromo oho pà wà. Umumaw 7 'ar haikweromo wata pà wà. Uhem huwake wà, ywytyr Zireaz ywy rehe har pe wà. Uker huwake wà. ²⁴ A'e 'ar mehe pyhaw uzexak kar Tupàn oho Àràmàw Àràm ywy rehe har pe a'e, ipuahu mehe a'e. Uze'eg izupe. — Nema'enukwaw katu neremiapo ràm rehe nehe. Ezapo zo ikatu 'ym ma'e Zako pe nehe, i'i izupe ipuahu pe.

²⁵ A'e 'ar mehe Zako upytu'u Zireaz ywy ywytyr heta haw rehe a'e. Uhem Àràmàw huwake kury. A'e ae a'e, iànàm a'e wà, upytu'u uker haw iapo pà a'e pe a'e wà no. ²⁶ Uze'eg Àràmàw oho Zako pe kury. — Màràzàwe tuwe neremu'em ihewe. Ereraha herazyr nerupi ne wà, newe uma'ereko e ma'e wazàwe ne wà, zeàmàtyry'ymawhu pe neremipyhyk kwèr wazàwe ne wà. ²⁷ Màràzàwe tuwe neremu'em nezàn pà ihewi, ihewe neze'eg 'ym pà nezewe. Aze mo ereze'eg ihewe, a'e mehe mo azapo mo amo mynykaw purumurywete kar ma'e neho haw rehe ihe. Zazegar mo maraka pupe zane, wioràwiràn pupe zane. ²⁸ Nerezurupyter kar kwaw heremimino ihewe wà. Nerezurupyter kar kwaw herazyr ihewe wà. Xo teko he'o ma'e zo uzapo agwer ma'e a'e wà. ²⁹ Hepurapo wer zepe ikatu 'ym ma'e rehe peme. Nazapo kwaw. Ta'e pyhaw Tupàn neru izar uze'eg wà ihewe a'e xe. —

Nema'enukwaw neremiapo ràm rehe nehe. Ezapo zo ikatu 'ym ma'e Zako pe nehe, i'i Tupàn ihewe. ³⁰ Erehem eho hereko haw wi, ta'e eremonokatu nereha nereko awer pe ne xe. Akwaw neho wer haw ihe. Nereiko kwaw imunar ma'e romo. A'e rupi, màràzàwe tuwe nemunar tupàn a'ua'u heràpuz me har wanehe, i'i izupe.

³¹ Uwazar Zako ize'eg izupe. — Akyze newi ihe. — Upyhyk putar ru'u wazyr ihewi wapyro pà a'e wà nehe, a'e hezeupe. ³² Herupi wata ma'e nuwereko kwaw tupàn a'ua'u neràpuz marer a'e wà. Aze amo wereko nehe, azuka putar a'e teko ihe nehe. Heànàm a'e wà, neànàm a'e wà no, tuwe wenu ko heze'eg heremimume'uahy ràm a'e wà nehe. Aze erexak wызàì nema'e xe urepyr nehe, erepuner heraha haw rehe nehe, i'i izupe. Nukwaw kwaw Hakew a'e tupàn a'ua'u waneraha awer a'e.

³³ Àràràw wixe Zako hàpuzràn pupe. A'e re wixe Erez hàpuzràn pupe. A'e re wixe uma'ereko e ma'e wanàpuz pupe. Nezewe rehe we nuexak kwaw uma'e tupàn a'ua'u wà. Na'e oho Hakew hàpuzràn pupe. ³⁴ A'e pe wekar ko rupi, wekar kwe rupi no. Nuexak kwaw. Ta'e Hakew omonokatu a'e tupàn a'ua'u amo kamer kupepaw wype a'e wà xe. Wapyk Hakew in hehe kury. ³⁵ Uze'eg u pe kury. — Eikwahy zo ihewe nehe. Napu'àm kwaw ta'e aiko he'ar heruwy haw rehe har rehe ihe 'y, i'i u pe. Nezewe Àràràw wekar zepe uma'e tupàn a'ua'u wà. Nuexak kwaw wà.

³⁶ Na'e Zako wikwahy kury. Uze'eg Àràràw pe. — Ma'e azapo newe. Aipo azapo ikatu 'ym ma'e. Màràzàwe tuwe erezur heraikweromo neikwahy pà nezewe. ³⁷ Tàrityka'i erema'ema'e hema'e kwez ne. Aipo erexak amo nema'e hema'e inuromo. Emur ma'e neremixak kwer xe neànàm wanenataromo heànàm wanenataromo nehe. A'e ae umume'u putar ze'eg azeharomoete har. ³⁸ Amumaw 20 kwarahy hema'ereko pà newe. Nereimaw àràpuhàràn

hawitu ma'e a'e wà, àràpuhàrànete a'e wà no, naheta pixik kwaw wamemyr uzexak kar mehe umàno ma'e kwer a'e wà. Ni pitài nereimaw àràpuhàràn ho'o kwer na'u pixik kwaw ihe. ³⁹ Aze zàwàruhu uzuka amo nereimaw, narur pixik kwaw newe. Ihe amono amo àràpuhàràn hereimaw a'e nereimaw hekuzaromo ihe. Aze amo imunar amo nereimaw rehe wà, tuweharupi erezur ihewe hekuzar henoz tà ihewe. ⁴⁰ Nezewe hereko awer. 'Aromo hakuahy kwarahy ihewe. Pyhaw tuwixàgaw hezuka taria'i. Amumaw pytun tetea'u heker 'ym pà ihe. ⁴¹ Amumaw 20 kwarahy nereko haw pe hepyta pà. Amumaw 14 kwarahy nerazyr wamekuzar pà. Amo 6 kwarahy amumaw nereimaw ma'ea'yr wamono'og pà. 10 haw erezapò amo ae hema'ereko haw hekuzar ihewe. ⁴² Tupàn heipy wazar a'e, Àmàrààw izar Izak izar a'e, aze mo nuiko iwer herehe we, hemuhem kar pe mo xe wi ma'e hereko 'ym pà ne. Tupàn wexak ma'erahy heremipuraraw kwer. Wexak hema'ereko awer. A'e rupi karumehe uze'egahy newe, i'i Zako Àràràw pe.

Zako uzapokatu uze'egaw Àràràw rehe we

⁴³ Uwazar Àràràw Zako ize'eg izupe kury. — Ko kuzà a'e wà, herazyr romo wanekon a'e wà. Imemyr heremimino romo wanekon a'e wà no. Ko ma'ea'yr paw ko ma'e neremixak paw hema'e romo wanekon a'e wà no. Tupàn nupyhyk kar kwaw herazyr heremimino ihewe wà. ⁴⁴ A'e rupi hepurapo katu wer heze'egaw rehe nerehe we ihe kury. Xiapo ywytyra'i ita pupe xe nehe. Nezewe zanema'enukwaw putar ko zaneremimume'u ràw rehe zane nehe, i'i izupe.

⁴⁵ Na'e Zako upyhyk amo ita kury, imupu'àm kar pà ywya ài a'e pe kury. ⁴⁶ A'e re omono'og kar ita tetea'u wànàm wanupe. — Pezapò ywytyra'i ita pupe

nehe, i'i wanupe. Uzapo ma'e ize'eg rupi katete wà. A'e re umai'u a'e ywytyra'i huwake wà. ⁴⁷ — Àràmàw omono her izupe uze'eg rupi. — Zegar-Xanuta, i'i izupe. (Ywytyr zanemuma'enukwaw kar har, i'i her zaneze'eg rupi.) Zako omono amo her izupe uze'eg rupi a'e no. — Kareez, i'i izupe. (Ywytyr zanemuma'enukwaw kar har, i'i her zaneze'eg rupi a'e no.) ⁴⁸ A'e re Àràmàw uze'eg Zako pe kury. — 'Àg ita ywytyra'i iapo pyrer a'e nehe, zanemuma'enukwaw kar putar zaneremimume'u kwer rehe a'e nehe, i'i izupe. (A'e rupi, — Kareez, i'i Zako a'e ywytyra'i pe.) ⁴⁹ Àràmàw omono Mipa izupe amo her romo a'e. (— Purehe ime'egatu haw, i'i zaneze'eg rupi.) — Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ume'egatu zanerehe a'e nehe, multe zanezewizewi zanereko mehe a'e nehe. ⁵⁰ Aze erezapo ikatu 'ym ma'e herazyr wanupe nehe, aze erereko amo ae kuzà ne wà nehe, aze nakwaw kwaw a'e ma'e neremiapo kwer nehe, Tupàn ume'egatu putar zanerehe a'e nehe. Nema'enukwaw katu zanerehe ime'egatu àwàm rehe nehe. ⁵¹ Ai'àg itapuku imupu'àm pyrer a'e, ai'àg ita ywytyra'i romo iapo pyrer a'e no. Upyta putar xe zanemyter pe nehe. ⁵² Ita ywytyra'i iapo pyrer a'e, ita puku imupu'àm pyrer a'e no, zane-muma'enukwaw kar putar ko zaneremimume'u kwer rehe a'e wà nehe. Naha pixik kwaw 'àg ita imupu'àm pyrer pemutyryr ihe nehe, neàmàtyry'ym pà ihe nehe. Nerezur pixik kwaw 'àg ita ywytyra'i iapo pyrer xe kutyr nehe, 'àg ita imupu'àm pyrer xe kutyr nehe, heàmàtyry'ym pà ne nehe. ⁵³ Tupàn neru Àmàrààw izar a'e, heru Naor izar a'e, wiko putar zaneremiapo hexakar romo nehe. Aze ikatu nehe, umume'u putar ikatu haw nehe, aze na'ikatu kwaw nehe, umume'u putar ikatu 'ymaw nehe, i'i Àràmàw. Na'e Zako umume'uahy wemiapo ràm Tupàn her rehe a'e kury, u Izak hemimuwete kwer her rehe a'e

kury. ⁵⁴ Uzuka amo ma'ea'yr Tupàn henataromo a'e pe, a'e ywytyr rehe. Wenož wànàm wamuwà mai'u haw pe wà. A'e 'ar mehe pyhaw umai'u a'e ywytyr rehe wà. Uker a'e pe wà no.

⁵⁵ Iku'egwer pe Àràmàw upu'àm izi'itahy. Uzurupyter wazyr wà. Uzurupyter wemimino wà no. Omono uze'egatu wanehe no. A'e re uzewyr oho a'e wi uivy kutyr.

32

Zako ima'enukwaw Ezau huwàxi àwàm rehe

¹ Wata Zako oho iko kury. Amo Tupàn heko haw pe har uwàxi oho wà. ² Wanexak mehe Zako uze'eg wanupe. — Kwa, zauxiapekwer Tupàn hemiruze'eg wà, i'i wanupe. A'e rupi omono Mânài a'e ywy rehe her romo a'e. — Zauxiapekwer tetea'u, i'i her zaneze'eg rupi.

³ Omono Zako awa uze'eg heraha har ywy Xeir her ma'e pe wà. Enom amo ae a'e ywy her romo a'e no. — Pekar heryky'yr Ezau peho nehe, i'i wanupe. ⁴ Umume'u kar uze'eg heraha Ezau pe. — Ihe Zako ihe. Aiko xe newe uma'ereko ma'e ài ihe. Amumaw kwarahy tetea'u Àràmàw ipyr hereko pà ihe. ⁵ Heta tetea'u ma'ea'yr ihewe wà: tapi'ak, zumen, àràpuhàràn hawitu ma'e, àràpuhàrànete. Heta uma'ereko ma'e ihewe wà no: awa wà, kuzà wà no. Amono kar ko heze'eg newe ihe, ta'e aputar nepyr hemuixe katu kar àwàm ihe xe, peze Ezau pe nehe, i'i wemiruze'eg wanupe.

⁶ Weraha a'e awa ize'eg Ezau pe wà. Uzewyr Zako pe wà kury. — Uruiko neryky'yr Ezau ipyr ure. Ur iko xe kutyr neruwàxi pà a'e kury. Werur 400 awa wà, i'i izupe wà.

⁷ Wanenu mehe Zako ukyze katu. Na'ipy'apy'a katu kwaw no. — Ma'e uzeapo putar ihewe nehe, i'i uzeupe. A'e rupi umuza'aza'ak wemiaihu mokoz imono'og pyr

romo wà. Umuza'aza'ak weimaw wà no: àràpuhàràn hawitu ma'e wà, àràpuhàrànete wà, tapi'ak wà, kamer wà. ⁸ Nezewe uze'eg uzeupe. — Aze Ezau uzàmàtyry'yim amo imono'og pyrer wà wà nehe, imono'og pyrer inugwer upuner uzànw rehe izuwi wà nehe, i'i uzeupe.

⁹ Na'e uze'eg Zako Tupàn pe kury. — Einu katu heze'eg nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Heràmuz izar romo ereiko ne. Heru izar romo ereiko ne. Hemono kar pe heànàm wapyr ne, heywy rehe ne. — Nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e newe nehe, ere ihewe. ¹⁰ Ihe neremiruze'eg ihe, naiko kwaw ikatu ma'e romo. Nezewe rehe we erezapo kar xo ikatuahy ma'e zo ihewe. Izypy mehe yrykaw Zotàw her ma'e hahaw mehe xo ywya àràpuhàràn mono'ogar pokokaw zo heta ihewe. Ko 'ar rehe azewyr tuwà iteko teko tetea'u waneraha pà ihe kury, ma'ea'yr tetea'u waneraha pà ihe no. Heta tetea'u wà, a'e rupi amuza'aza'ak mokoz imono'og pyrer romo ihe wà. ¹¹ O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ne, hepyro pe heryky'yr Ezau wi ne nehe. Akyze izuwi. Aze ru'u ur putar hezuka pà nehe, aze ru'u uzuka putar heremireko wà nehe, hera'yr herazyr wà nehe no. ¹² Izypy mehe eremume'uahy neremiapo ràw ihewe ne. — Xo ikatuahy ma'e zo uzeapo putar newe nehe, ere ihewe. — Nezuapyapyr waneta àwàm nuzawy kwaw ywyxig yryhu huwake har waneta haw wà nehe. Teko nupuner kwaw wapapar haw rehe wà nehe, ere ihewe kwehe mehe, i'i izupe.

¹³ A'e 'ar mehe pyhaw Zako uker a'e pe. Iku'egwer pe wexaexak amo weimaw Ezau pe imono e pyràm romo wà. ¹⁴ Omono'og 200 àràpuhàrànete kuzà wà, 20 àràpuhàrànete awa wanehe we wà. Omono'og 200 àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà wà, 20 àràpuhàràn hawitu ma'e awa wanehe we wà no. ¹⁵ Omono'og 30 kamer wà, wamemyr ukamu ma'e wanehe we wà no. Omono'og

40 tapi'ak kuzà wà, 10 tapi'ak awa wanehe we wà no. Omono'og 20 zumen kuzà wà, 10 zumen awa wanehe we wà no. ¹⁶ Umuza'aza'ak a'e ma'ea'yr wà kury. Amo imono'og pyrer upyta xe, amo upyta pe pe, amo upyta 'a pe. Umuata kar uma'ereko ma'e wanupi wà, wanehe uzekaiw ma'e romo pitàitàigatu wà. — Peho urerenataromo nehe. Amo imono'og pyrer oho. A'e re amogwer upytu'u wà. A'e re amo oho no. Nezewe pitàitàigatu uzemuza'aza'ak putar amogwer wanuwi wà nehe, i'i wanupe.

¹⁷ Uze'eg Zako uma'ereko ma'e ipy pe. — Heryky'yr Ezau neruwàxi mehe upuranu putar nerehe nehe. — Mo wiko nezar romo a'e, i'i putar newe nehe. — Ma'e pe ereho putar nehe, i'i putar newe nehe. — Mo wiko ko ma'ea'yr wazar romo, i'i putar newe nehe. ¹⁸ A'e mehe eze'eg izupe nezewe nehe. — Ko ma'ea'yr wiko neremiruze'eg Zako waneimaw romo a'e wà, ere izupe nehe. — Umur kar e iko uzar Ezau pe a'e wà. A'e ur iko xe kutyr a'e no, ere izupe nehe, i'i izupe.

¹⁹ Uze'eg nezewegatete imono'og pyrer mokoz haw rehe uzekaiw ma'e pe no. Uze'eg nezewegatete imono'og pyrer na'iruz haw rehe uzekaiw ma'e pe no. Uze'eg nezewegatete amogwer uzekaiw ma'e wanupe no. — Ezau huwàxi mehe peze'eg nezewegatete izupe nehe. ²⁰ Peneharaz zo ko ze'eg penemimume'u rà m wi nehe. — Neremiruze'eg Zako ur iko xe kutyr a'e no, peze izupe nehe, i'i wanupe. Ima'enukwaw Zako upy'a pe nezewe. — Heremimono wapyhyk mehe nuikwahy kwaw ihewe nehe. Herexak mehe ru'u, heharaz putar heremiapo kwer wi ru'u nehe, i'i uzeupe, upy'a pe. ²¹ Nezewe Zako omono kar a'e ma'e paw uzenataromo wà. Uker upytu'u haw pe.

Zako Peniew pe heko awer

²² A'e 'ar mehe pyhaw Zako upu'àm kury. Wahaw yrykaw Zamok her ma'e oho. Weraha a'e mokoze wemireko wà. Weraha a'e mokoze wemirekoagaw wà no. Weraha a'e 11 wa'yr wà no. ²³ Ukwaw a'e teko huwake wà. A'e re umugwaw kar weimaw paw uzeake wà no. ²⁴ A'e ae upyta wanaikweromo. Nupyta kwaw amo hehe we wà. Na'e ur amo awa iku'apyhyk pà kury. Uzyppyrog iku'apyhyk pà pyhaw a'e. Xo kwarahy ihem etea'i mehe zo upytu'u uku'apyhyk ire. ²⁵ A'e awa nupuner kwaw Zako heitykaw rehe. A'e rupi ukwar Zako henugupy iàpytaro haw rehe kury. Henugupy uhem iàpytaro haw wi. Hahy tuwe izupe. ²⁶ Na'e a'e awa uze'eg izupe kury. — Epuir ihewi kury ty, kwarahy uhem etea'i ty, i'i izupe. — Napuir kwaw newi ihe rihi ty. Aze eremur neze'egatu herehe nehe, xo a'e mehe zo urumuhem kar putar ihe nehe, i'i Zako izupe.

²⁷ Upuranu awa hehe. — Ma'e nerer, i'i izupe. — Zako, i'i izupe.

²⁸ — Amo ae nerer amono putar newe ihe nehe kury. Nereiko kwaw Zako romo ko 'ar henataromo nehe kury. Ereku'apyhyk Tupàn ne. Ereku'apyhyk awa ne wà no, waneityk pà ne wà no. A'e rupi Izaew nerer pyahu romo kury, i'i izupe. (-Uku'apyhyk Tupàn a'e, i'i her zaneze'eg rupi.)

²⁹ — Emume'u nerer ihewe ty, i'i Zako izupe. — Màràzàwe tuwe nepurukwaw wer herer rehe, i'i izupe. A'e rupi omono uze'egatu Zako rehe kury. ³⁰ Na'e Zako uze'eg uzeupe. — Aexak Tupàn huwa kwez ihe. Aikuwe ihe rihi. Namàno kwaw ihe, i'i uzeupe. A'e rupi omono Peniew a'e ywy rehe her romo a'e. (-Tupàn huwa, i'i her zaneze'eg rupi.) ³¹ Peniew ywy wi iho mehe kwarahy uhem. Iku'em kury. Iàte'ete'e oho iko, ta'e a'e awa ukwar henugupy rehe a'e xe. ³² Te ko 'ar rehe Izaew izuapyapyr

a'e wà, nu'u kwaw ma'ea'yr ho'o kwer henugupy huwake har a'e wà. Ta'e a'e awa ukwar Zako rehe a'e pe a'e xe.

33

Zako uwàxi Ezau oho

¹ Zako wexak Ezau 400 awa wanupi tur haw a'e kury. Umuza'aza'ak kar wa'yr na'iruz imono'og pyrer romo wà. Imono'og pyrer ipy upyta hemireko Erez huwake. Imono'og pyrer mokoz haw upyta hemireko Hakew huwake. Imono'og pyrer na'iruz haw upyta a'e mokoz hemirekoagaw wanuwake. ² Hemirekoagaw weraha umemyr amogwer wanenataromo wà. Erez wata umemyr wanupi wanaikweromo. Hakew wata umemyr Zuze rupi wanaikweromo. ³ Zako ukwaw wanuwake. Wata wanenataromo kury. ⁷ haw wapyk upenàràg rehe, uwa imuhyk pà ywy rehe. Te uhem Ezau huwake kury. ⁴ Ezau uzàn oho Zako huwàxi pà kury. Uzàzuwàn oho. Upyhyk uzywa pupe iazu'yw rehe. Uzurupyter. Uzai'o wà. ⁵ Kuzà wanexak mehe kwarearer wanexak mehe upuranu Zako rehe. — Ko teko nerupi wata ma'e a'e wà, mo romo wanekon a'e wà, i'i izupe. — Tupàn ikatuahy ihewe a'e, a'e rupi umur ko hera'yr ihewe neremiruze'eg pe a'e wà, i'i Zako izupe.

⁶ Na'e a'e kuzà hemirekoagaw a'e wà, wamemyr a'e wà no, uhem Ezau huwake a'e wà kury. Uzemumew henataromo wà. ⁷ A'e re ur Erez umemyr wanupi. Uzemumew henataromo a'e wà no. Iahykaw rehe ur Hakew umemyr Zuze rupi. Uzemumew henataromo wà no.

⁸ Na'e upuranu Ezau hehe kury. — Àwàxi amo teko kwez pe rupi heata mehe ihe wà. Mo romo wiko a'e wà, i'i izupe. — Amuata kar kwez herenataromo ihe wà, ta'e azemukatu kar newe nezewe ihe xe, i'i izupe. — Aze amono ma'e

tetea'u izupe nehe, a'e mehe ru'u nahezuka kwaw a'e nehe, a'e kwez hezeupe, i'i izupe.

⁹ Uze'eg Ezau Zako pe kury. — Heta tetea'u ma'e ihewe, herywyr. Naputar kwaw nema'e ihe. Epyhyk wi nezeupe nehe, i'i Ezau izupe.

¹⁰ — Heporomono wer a'e ma'e paw rehe newe. Epyhyk nehe. Aze ru'u hekatu newe. Aexak neruwa kwez kury. Neruwa hexakaw nuzawy kwaw Tupàn huwa hexakaw ihewe. Ta'e hemuawyze pe katu haw rupi kwez ne xe, i'i Zako izupe. ¹¹ — Arur ma'ea'yr newe wà, arur ma'e newe no. Epyhyk ne wà nehe ty. Tupàn uzapo ikatu ma'e tetea'u ihewe tuweharupi a'e. Aze nuhyk kwaw ma'e ihewe, Tupàn umur a'e ma'e ihewe. Epyhyk tuwe ne wà nehe, i'i wyky'yr pe.

¹² — Ikatu ty. Zaha ty. Ata putar aha nerenataromo ihe nehe kury, i'i uwywyr pe.

¹³ Uze'eg wi Zako izupe. — Hezar, kwarearer kuzàtàig-wer na'ikàg kwaw a'e wà. Heta àràpuhàràn imemyr ma'e a'e wà no. Heta tapi'ak imemyr ma'e a'e wà no. Aze ximuatahy kar zane wà nehe, aze ximumaw te pitài 'ar wamuatahy kar pà zane nehe, umàno putar wà nehe.

¹⁴ Neremiruze'eg romo aiko. Hezar romo ereiko. Ikatu wera'u putar herenataromo neata àwàm nehe. Ata putar aha mewe katu neraikwerupi ihe nehe. Ma'ea'yr a'e wà, kwarearer kuzàtàigwer a'e wà no, mewe katu wata a'e wà. Ata putar wazàwe ihe nehe. Amo 'ar mehe uruhem putar oroho nereko haw Enom her ma'e pe ure nehe. Urupyту'u putar a'e pe nehe, i'i wyky'yr pe.

¹⁵ — Tuwe amo ihewe uma'ereko ma'e upyta nerehe we a'e wà nehe, nerupi wata pà a'e wà nehe, i'i uwywyr pe. — Mâràzàwe tuwe eremuata kar amo herupi wà nehe. Naputar kwaw ihe wà. Aze hekatu newe nehe, herurywete nehe. Xo heamutar haw aputar ihe, i'i wyky'yr pe.

¹⁶ A'e 'ar mehe uzewyr Ezau oho waikwerupi Enom ywy kutyr kury. ¹⁷ Zako oho Xukot ywy rehe. Uzapo wàpuz a'e pe. Uzapo àmàn wi wamonokatu haw weimaw wanupe no. A'e rupi, — Xukot, i'i a'e ywy rehe wà. (— Àmàn wi zanemimaw, i'i zaneze'eg rupi.)

¹⁸ Uzewyr Zako oho Mezopotàm ywy wi Kànàà ywy rehe. Numàno kwaw wata mehe. Na'ima'eahy kwaw a'e pe uhem mehe. Ikàg a'e. Uhem Xikez tawhu pe. Uzapo weko haw a'e tawhu huwake kury. ¹⁹ Hamor a'e, Xikez tu a'e, heta amo ta'yr izupe a'e wà. A'e ywy izar romo wanekon wà. Zako ume'eg kar amo ywy pehegwer wanuwi 100 temetarer tâtà parat iapo pyrer pupe. Uzapo weko haw a'e pe. ²⁰ Uzapo amo ma'ea'yr hapu haw Tupàn henataromo a'e pe. — Ewà, i'i izupe. (— Izaew izar, i'i her zaneze'eg rupi.)

34

Amo uzapo purumumaranager kar haw Zina pe

¹ Heta amo Zako tazyr Zina her ma'e izupe a'e. Erez wiko ihy romo. Amo 'ar mehe uzepyriko oho amo kuzàwaza a'e ywy rehe har waneko haw pe. ² Hamor Ewe izuapyr a'e ywy rehe har wanuwihaw romo hekon a'e. Xikez ta'yr her romo a'e. Xikez wexak Zina tur mehe. Upyhyk kury. Umuger kar zepuhe kury. ³ Ipuràg eteahy Zina izupe. Uzamutar katu. Ipuruamutar kar wer uzehe Zina pe. ⁴ A'e rupi uze'eg oho tu pe kury. — Emur kuzàwaza nerazyr ihewe heremireko ràm romo nehe, i'i izupe.

⁵ A'e 'ym mehe, — Xikez uzapo iaiw ma'e nerazyr Zina pe a'e, i'i amo Zako pe wà. A'e rupi ukwaw hemiapo kwer. Zako ta'yr wiko ka'api'i rupaw pe tapi'ak wanehe uzekaiw pà wà. A'e rupi Zako nuze'eg kwaw Xikez pe. — Tuwe hera'yr uzewyr ka'api'i rupaw wi wà rihi. A'e mehe

amume'u putar ma'e uzeapo ma'e kwer paw wanupe nehe, i'i uzeupe. ⁶ A'e 'ar mehe we Hamor Xikez tu uze'eg oho Zako pe kury. ⁷ Uhem Zako ta'yr wà ka'api'i rupaw wi wà. Wenu uzeapo ma'e kwer imume'u haw wà. Wikwahy tuwe wà. — Uzapo Izaew izuapyapyr wamuwete 'ymaw iaiw ma'e kwez a'e, i'i uzeupeupe wà. — Uzapo Zako tazyr imuwete 'ymaw iaiw ma'e kwez a'e, i'i uzeupeupe wà. — Na'ikatu kwaw agwer ma'e iapo haw wà, i'i uzeupeupe wà. ⁸ Hamor uze'eg wanupe. — Hera'yr Xikez uzamutar katu nerazyr a'e. Tuwe upyhyk wemirekoete romo nehe, i'i wanupe. ⁹ — Nezewe mehe zazeànàànàm putar zane nehe. Urera'yr wereko putar penazyr wà nehe. Pena'yr wereko putar urerazyr wà nehe no. ¹⁰ Peiko xe ko ywy rehe nehe, urereko haw pe nehe. Peme'eg kar wyzài ywy pehegwer pezeupe penemimutar rupi nehe. Peme'eg ma'e xe nehe, peme'eg kar ma'e xe nehe, i'i wanupe.

¹¹ A'e re Xikez uze'eg Zina tu pe kury, ikywyr wanupe no. — Aze pemur Zina heremireko rà̀m romo nehe, amono putar wyzài ma'e penemimutar peme ihe nehe, i'i wanupe. ¹² — Penoz wyzài ma'e ihewe nehe, pemume'u wyzài ma'e nehe, kuzàwaza hekuzaromo nehe. Tuwe hekon heremireko romo nehe, i'i wanupe.

¹³ Zako ta'yr ukwaw iaiw ma'e iapo awer weinyr pe wà. A'e rupi hemu'em Xikez pe wà kury, tu pe wà no. ¹⁴ Uze'eg mua'u nezewe wanupe wà. — Neremonohok kar pixik kwaw nepirera'i ne. A'e rupi nurupuner kwaw urereinyr imono haw rehe newe neremireko romo. Nezewe mehe a'e nezewe haw uremumaranager kar a'e. ¹⁵ Aze awakwer pepyr har paw omonohok kar upirera'i wà nehe, xo a'e mehe zo erepuner urereinyr ipyhykaw rehe neremireko romo nehe, i'i izupe wà. ¹⁶ A'e mehe pepuner urerazyr wanereko haw rehe penemireko romo nehe. Ure urereko putar penazyr ureremireko romo ure wà nehe no. Uruiko

putar peinuromo ure nehe. Zaiko putar pitài teko romo zane nehe, i'i mua'u wanupe wà. ¹⁷ — Aze napezapo kwaw ko ureremimume'u kwer nehe, oroho putar xe wi ure nehe, urereinyr heraha pà ure nehe, i'i wanupe wà.

¹⁸ — He'e, uruzapo putar penemimume'u kwer ure nehe, i'i Hamor wanupe wa'yr Xikez rehe we. ¹⁹ Na'arewahy omonohok kar kwàkwàmo upirera'i, ta'e uputar tuwe Zako tazyr a'e xe. Teko a'e ywy rehe har umuwete katu wera'u Xikez a'e wà, tu iànàm nànnàn a'e wà.

²⁰ A'e re Hamor a'e, ta'yr Xikez a'e no, oho tawhu huken huwake wà. Teko uma'eme'eme'eg a'e pe tuweharupi wà. A'e pe uhem mehe uze'eg tawhu pe har wanupe wà.

²¹ — 'Aw teko wiko zanemyrypar romo a'e wà. Tuwe wiko xe zaneinuromo wà nehe. Tuwe uma'eme'eme'eg xe wà nehe no. Ta'e heta tetea'u ywy xe zanewe upaw rupi xe. Zapuner wanazyr wanereko haw rehe zaneremireko romo nehe, upuner zanerazyr wanereko haw rehe wà nehe no. ²² Xo pitài ma'e zo uzapo kar zanewe wà. Aze xiapo a'e ma'e nehe, upyta putar xe zaneinuromo wà nehe. Awakwer paw omonohok kar putar upirera'i wà nehe. Xo a'e ma'e zo uzapo kar zanewe. Nezewe zaiko putar wazàwe nehe, i'i wanupe wà. ²³ — Xipyhyk putar waneimaw tapi'ak paw zane wà nehe. Xipyhyk putar wama'e paw zane nehe no. Aze xiapo a'e ma'e wanemimume'u kwer nehe, wiko putar xe zaneinuromo wà nehe, i'i wanupe wà.

²⁴ A'e rupi awakwer tua'u ma'e paw uze'eg Hamor pe ta'yr Xikez pe wà kury. — He'e, i'i wanupe wà. Omonohok kar upirera'i oho wà. ²⁵ Na'iruz 'ar pawire hahy we awakwer wanupe rihi. MokoZ Zako ta'yr Ximeàw her ma'e Erewi her ma'e a'e wà, Zina ikywyr a'e wà, upyhyk utakihepuku a'e wà. Wixe tawhu pe wà, uzexak kar 'ym

pà teko wanupe wà. Uzuka awakwer paw wà. ²⁶ Uzuka Hamor wà, uzuka ta'yr Xikez wà no. A'e re Ximeàw a'e, Erewi a'e no, weraha Zina Xikez hàpuz wi a'e wà kury. Uhem oho a'e wi wà. ²⁷ Wazuka re amogwer Zako ta'yr imunar ma'e hekuzar katu ma'e tawhu pe har nànnà a'e wà, a'e pe har wanehe uzepyk pà a'e wà. Nezewe umekuzar weinyr imuwete 'ymaw iaiw ma'e a'e wà.

²⁸ Weraha waneimaw wà: àràpuhàrànn hawitu ma'e wà, àràpuhàrànnete wà, tapi'ak wà, zumen wà. Weraha wama'e tawhu pe har paw wà. Weraha wama'e ko pe har paw wà no. ²⁹ Upyro ma'e hekuzar ma'e paw wanàpuz wi wà. Weraha kuzà paw wà, weraha kwarearer kuzàtàigwer paw wà no. Umuigo kar uma'ereko e ma'e romo uzeupe wà. ³⁰ Na'e uze'eg Zako Ximeàw pe Erewi pe kury. — Zawaiw katu putar hereko àwàm ihewe nehe kury, ta'e pezuka a'e teko paw pe wà xe, wama'e paw heraha pà pe wà xe. Kànàà pe har a'e wà nehe, Perize izuapyapyr ywy rehe har a'e wà nehe no, ko ywy rehe har paw a'e wà nehe no, na'iakatuwawahy kwaw herehe a'e wà nehe. Naheta tete kwaw awa zauxiapekwer romo ihewe wà. Aze ko ywy rehe har uzemono'og wà heàmàtyry'ym pà wà nehe, uzuka putar heànàm paw wà nehe, i'i wanupe.

³¹ Uwazar ize'eg izupe wà. — A'e teko wereko urereinyr kuzàwyzài ài a'e wà. Nazapuner kwaw nezewe haw iapo kar haw rehe wanupe, i'i ta'yr u pe wà.

35

Oho Zako Metew pe

¹ Uze'eg Tupàn Zako pe kury. — Ezemuàgà'ym nehe, eho Metew pe nehe. Eiko a'e pe nehe. A'e pe nehem mehe ezapo amo ma'ea'yr hapu haw herenataromo nehe. Ta'e neryky'yr Ezau wi nezàn mehe azexak kar newe ihe xe, i'i izupe.

² Na'e uze'eg Zako wànàm wanupe kury, wemiaihu wanupe no. — Pereko tupàn a'ua'u amo ae ywy rehe arer pepo pe pe wà. Peityk upaw rupi pe wà nehe kury. Pezemukatu a'e iaiw paw wi nehe. Pemunehew kamir izipiw 'ym ma'e nehe, topoz izipiw 'ym ma'e nehe. ³ Pezemuàgà'ym nehe, ta'e zaha putar Metew pe zane kury xe. A'e pe zanehem mehe azapo putar amo Tupàn henataromo ma'ea'yr hapy haw ihe nehe. Ta'e a'e ae hep-tywà ma'erahy ipuraraw mehe a'e xe. Ta'e tuweharupi heata mehe wiko herehe we a'e xe, i'i wanupe.

⁴ A'e rupi Zako iànàm umur utupàn a'ua'u paw izupe a'e wà kury. Umur unamipor izupe a'e wà no. Uzutym tupàn a'ua'u paw ywyrà kawar her ma'e iwy pe kury. Xikez tawhu huwake i'àz a'e ywyrà. ⁵ A'e mehe oho a'e wi wà. Heta amo tawhu a'e ywy rehe. A'e wi wahem ire Tupàn umukyze kar tuwe a'e tawhu nànar a'e wà kury. A'e rupi noho kwaw Zako haikweromo wà.

⁶ Nezewe mehe Zako a'e, hupi wata ma'e paw a'e wà no, uhem Iruz tawhu pe a'e wà kury. Metew, her inugwer a'e. Kànàà ywy rehe tuz. ⁷ A'e pe uzapo Tupàn henataromo ma'ea'yr hapy haw. Omono her izupe. — Tupàn Metew izar, her ipyahu romo a'e kury. Ta'e Tupàn uzexak kar izupe a'e pe a'e 'ym mehe a'e xe, wyk'y'r wi uzàn mehe a'e xe. ⁸ Amo kuzà Nemora her ma'e umàno a'e pe. A'e 'ym mehe Hemek ikuzàtài mehe Nemora uzekaiw Hemek rehe. Heta amo ywyrà kawar her ma'e Metew huwake kwarahy ihemaw awyze har kutyr a'e. Uzutym Zako Nemora hetekwer a'e ywyrà iwy pe. Omono amo her a'e ywyrà pe. — Kawar zanerehaykwer heta haw, i'i izupe.

⁹ Zako Mezopotàm ywy wi izewyr mehe amo 'ar mehe uzexak kar wi Tupàn wà izupe kury. Omono uze'egatu hehe.

¹⁰ Zako nerer ne,
 Amo ae nerer amono putar newe ihe nehe kury.
 Kutàri, — Izaew, nerer romo kury,
 i'i izupe.

Nezewe Tupàn omono Izaew her romo a'e. ¹¹ Umume'u
 amo ae ma'e izupe no.

Aiko Tupàn ikàg wera'u ma'e romo ihe.
 Heta tetea'u putar nera'yr newe wà nehe.
 Tuwe heta tetea'u nezuapyapyr newe wà nehe.
 Amo teko pitài teko romo wamono'og pyràm uhua'u ma'e
 uhem putar newi wà nehe.
 Teko tetea'u uhem putar newi wà nehe no.
 Amo nepurumuzàmuzàg wiko putar tuwihawete romo a'e
 wà nehe no.

¹² Kwehe mehe amono amo ywy Àmàrààw pe ihe.
 Amono wi a'e ywy Izak pe ihe no.
 Amono wi putar a'e ywy newe ihe nehe no.
 Amono wi putar a'e ywy nezuapyapyr wanupe ihe nehe
 no,
 i'i izupe.

¹³ Upytu'u Tupàn Zako pe uze'eg ire kury. Oho a'e wi.
¹⁴ A'e mehe Zako upyhyk amo itapuku kury. Umupu'àm
 a'e pe Tupàn ize'eg awer pe. Omonokatu a'e ita Tupàn
 pe. Uzakook win hehe, uzakook uri kawer hehe no. ¹⁵ —
 Metew, i'i izupe. (—Tupàn hàpuz, i'i her zaneze'eg rupi.)

Hakew imàno awer

¹⁶ Zako a'e, iànàm a'e wà no, uhem oho Metew wi a'e
 wà kury. Eparat tawhu huwake wahem mehe Hakew ime-
 myrahy a'e kury. Zawaiw katu imemyr izexak kar awer.
 Hahy tuwe izupe. ¹⁷ Hahy wera'u mehe kuzà ipytywà har

uze'eg izupe. — Ekyze zo nehe kyn. Nememyr wi putar kury. Awa a'e, i'i izupe.

¹⁸ Zawaiw katu ihy pe. Umàno putar. Imàno etea'i mehe ipytuhemaw iahtkaw rehe har rehe omono her umemyr pe. — Menoni, i'i izupe. Tu omono amo her izupe. — Mezàmi, i'i tu izupe. — Hera'yr ikàg ma'e rà'm, i'i her tu hemimono kwer zaneze'eg rupi. — Hezimumikahy haw imemyr, i'i her ihy hemimono kwer zaneze'eg rupi.

¹⁹ Nezewe umàno Hakew kury. Uzutym hetekwer pe Eparat kutyr har her ma'e izywyr wà. Ko 'ar rehe, — Merez, i'i teko a'e tawhu pe wà. ²⁰ Zako umupu'àm amo itapuku wemireko kwer itym awer i'aromo. A'e ita wexak kar itym awer purupe te ko 'ar rehe. ²¹ A'e re uhem Zako a'e wi. Uzapo weko haw oho tàpuzaiha Ener her ma'e ikupe kutyr.

Zako ta'yr wà

²² Amo 'ar mehe a'e pe heko mehe Zako ta'yr Humen her ma'e a'e kury, uker oho Zako hemirekoagaw Mira her ma'e puhe a'e kury. A'e ma'e ikwaw mehe wikwahy tuwe Zako. Heta 12 ta'yr Zako pe wà. ²³ Heta amo ta'yr Zako pe Erez rehe we a'e wà. Na'aw waner xe wà: Humen (ta'yr ipy), Ximeàw, Erewi, Zuta, Ixakar, Zemurom. ²⁴ Heta amo ta'yr izupe Hakew rehe we a'e wà. Na'aw waner xe wà: Zuze, Mezàmi. ²⁵ Heta amo ta'yr izupe Mira Hakew pe uma'ereko ma'e rehe we a'e wà. Na'aw waner xe wà: Nà, Napitari. ²⁶ Heta amo ta'yr izupe Ziwpà Erez pe uma'ereko ma'e rehe we a'e wà. Na'aw waner xe wà: Kaz, Azer. Zako ta'yr paw uzexak kar Mezopotàm ywy rehe wà.

Izak imàno awer

²⁷ Oho Zako u pe Manire tawhu pe kury. Uzapo weko haw a'e pe. Arama tawhu her inugwer a'e. Namuite kwaw Emerom tawhu wi. A'e 'ym mehe Àmàrààw wiko Emerom

tawhu pe wa'yr Izak rehe we. ²⁸ 180 kwarahy hereko mehe ²⁹ tua'uhez mehe umàno Izak, uwipy umàno ma'e kwer wapyr oho pà umàno ma'e kwer wapyta haw pe. Ta'yr Ezau a'e, ta'yr Zako a'e no, uzutym hetekwer a'e wà kury.

36

Ezau izuapyapyr wà

¹ Amume'u putar Ezau izuapyapyr waner xe ihe wà nehe kury. (Enom Ezau her inugwer a'e.) ² Ezau wereko mokoz kuzà Kànàà ywy rehe har a'e wà. Ana wiko hemireko ipy romo a'e. Erom Etew ywy rehe har tazyr romo hekon a'e. Wereko Oorimam inugwer wemireko romo. Ana imemyr romo, Zimeàw Ewe ywy rehe har hemimino romo hekon a'e. ³ Ezau wereko amo ae kuzà Mazemat her ma'e wemireko romo no. Izimaew tazyr romo Nemaïot heinyr romo hekon a'e. ⁴ Heta pitài imemyr Ana pe. Awa a'e. Eripaz her romo a'e. Heta pitài imemyr awa Mazemat pe. Hewew imemyr her romo a'e. ⁵ Heta na'iruz imemyr awa Oorimam pe wà. Zeuz, Zàrà, Kora, waner romo wà. A'e ta'yr uzexak kar Ezau Kànàà ywy rehe heko mehe a'e wà.

⁶ A'e re Ezau oho amo ywy rehe wànàm waneraha pà: wemireko wà, wa'yr wà, wazyr wà. Weraha wàpuz me har paw uzeupi wà. Nezewe uzemuza'ak uwywyr Zako wi. Weraha weimaw paw uzeupi wà no: àràpuhàrànete wà, tapi'ak wà, uma'e Kànàà ywy rehe hemipyhyk kwer paw wà. ⁷ Uhem Ezau oho a'e wi, ta'e heta tetea'u heimaw izupe a'e xe, ta'e Zako heimaw heta tetea'u a'e wà no xe. Ywy pixika'i wera'i wanupe. Heta tetea'u tapi'ak wanupe wà, a'e rupi nupuner kwaw uzeakea'i weko haw rehe wà. ⁸ A'e rupi oho Ezau ywy wwytyr hereko har Enom her ma'e pe, weko haw iapo pà a'e pe.

⁹ Na'aw Ezau izuapyapyr waner xe wà: (Enom ywy rehe har wanàmuz romo wwytyr huwake wiko ma'e wanàmuz romo hekon a'e.) Xeir (Enom ywy her inugwer romo a'e.)
¹⁰⁻¹³ Heta pitài imemyr awa Ana Ezau hemireko pe a'e. Eripaz her romo a'e. Heta 5 ta'yr Eripaz pe wà. Na'aw waner xe wà: Temà, Omar, Zepo, Kàetà, Kenaz. Heta pitài ta'yr Eripaz pe hemirekoagaw Ximina her ma'e rehe we a'e. Amarek her romo a'e. Mazemat Ezau hemireko inugwer a'e, omono umemyr awa Hewew her ma'e Ezau pe a'e. Heta 4 ta'yr Hewew pe wà. Na'aw waner xe wà: Naat, Zera, Xama, Miza.

¹⁴ Ezau wereko amo kuzà Oorimam her ma'e wemireko romo. Ana imemyr romo Zimeàw hemimino romo hekon a'e. Heta na'iruz ta'yr izupe wemireko Oorimam rehe we a'e wà. Zeuz, Zàrà, Kora waner romo wà.

¹⁵ Na'aw teko Ezau izuapyapyr waner xe wà: Ta'yr ipy Eripaz wiko 7 teko wanu romo, 7 wa'yr wanupe. Na'aw ta'yr waner xe wà: Temà, Omar, Zepo, Kenaz, ¹⁶ Kora, Kàetà, Amarek. Pitàitàigatu wiko teko tetea'u wanu romo wà. Ana Ezau hemireko izuapyapyr romo wanekon wà.

¹⁷ Na'aw teko Hewew izuapyapyr waner xe wà: Naat, Zera, Xama, Miza. A'e awa wiko Mazemat amo Ezau hemireko izuapyapyr romo wà. ¹⁸ Ezau wiko amo teko wanu romo wemireko Ana imemyr Oorimam her ma'e rehe we a'e wà. Na'aw waner xe wà: Zeuz, Zàrà, Kora.
¹⁹ A'e teko paw Ezau izuapyapyr romo wanekon wà.

Xeir izuapyapyr wà

²⁰⁻²¹ Teko Enom ywy rehe har ipy a'e wà, wiko 'aw awa izuapyapyr romo a'e wà: Irotà, Xomaw, Zimeàw, Ana, Nizom, Ezer, Zizà. A'e paw wiko Xeir Ore ywy rehe har ta'yr romo wà.

²² Irotà wiko mokoz teko wanu romo. Na'aw waner wà: Ori, Omà. Heta amo heinyr Irotà pe no. Ximina heinyr her romo a'e.

²³ Xomaw wiko 5 teko wanu romo. Na'aw waner wà: Aruwà, Manat, Emaw, Xepo, Onà.

²⁴ Heta mokoz ta'yr Zimeàw pe wà. Aiaz, Ana waner romo wà. A'e Ana a'e, amo 'ar mehe wata oho ywyxiguhu rehe u heimaw zumen wamono'ono'og pà. A'e pe wata mehe wexak 'yzygwar ywyxiguhu mytepe. Haku 'y 'yzygwar pupe har. ²⁵⁻²⁶ Ana a'e, Nizom tu romo hekon a'e. Heta 4 ta'yr Nizom pe wà. Ta'yr wiko teko tetea'u wanu romo wà. Na'aw waner xe wà: Enà, Ezimà, Ixirà, Kerà. Heta pitài tazyr Oorimam her ma'e Ana pe no.

²⁷ Ezer wiko na'iruz teko wanu romo: Mirà, Zààwà, Àkà.
²⁸ Zizà wiko mokoz teko wanu romo. Na'aw waner xe wà: Uz, Àrà.

²⁹⁻³⁰ Na'aw teko Ore izuapyapyr Enom ywy rehe har waner xe a'e wà: Irotà, Xomaw, Zimeàw, Ana, Nizom, Ezer, Zizà.

Enom ywy rehe har wanuwihawete wà

³¹⁻³⁹ Heta tuwihawete Enom ywy rehe har wanupe wà. Amo wiko wanuwihawete romo. A'e re umàno. A'e re amo wiko wanuwihawete romo. Nezewegatete pitàitàigatu wiko tuwihawete romo a'e pe wà. Na'aw a'e tuwihawete waner xe wà: Mera, Meor ta'yr, Zinaw tawhu pe har wanuwihawete. Zoaw, Zera ta'yr, Mozira tawhu pe har wanuwihawete. Uzà, Temà ywy rehe har wanuwihawete. Hanaz, Menaz ta'yr, Awite tawhu pe har wanuwihawete. Anaz uzàmàtyry'ym Minià ywy rehe har oho Moaw ywy rehe a'e wà. (Weityk wà.) Xamira, Mazerek tawhu pe har wanuwihawete. Xau, Heomot Ewparat yrykaw izywyw har tawhu pe har wanuwihawete. Ma'aw-Hànà, Akamor ta'yr. Anaz, Pau tawhu pe har wanuwihawete. (Hemireko Meetamew her romo a'e. Meetamew wiko Materez imemyr romo. Wiko Me-Zaw hemimino romo no.)

⁴⁰⁻⁴³ Ezau wiko teko wamono'ogaw tetea'u wanu romo a'e. Na'aw waner xe wà: Ximina, Awiwa, Zetet, Oorimam, Era, Pinom, Kenaz, Temà, Mimzar, Maniew, Iràw. Pitàitài-gatu omono uwer uiwy pe weko haw pe wà.

37

Zuze wyky'yr wanehe we

¹ Zako upyta Kànàà ywy rehe weko haw iapo pà a'e pe u heko awer pe a'e. ² Amume'u putar Zako iànàm waneko awer xe ihe nehe kury. 16 kwarahy hereko mehe Zuze uzekaiw àràpuhàràn hawitu ma'e wanehe àràpuhàrànete wanehe a'e. Tyky'yr Mira imemyr Ziwpà imemyr uma'ereko hehe we a'e wà no. (Mira a'e, Ziwpà a'e no, tu hemirekoagaw romo wanekon a'e wà.) Zuze umume'u wyky'yr wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e oho u pe tuweharupi a'e.

³ Zako tua'uhez tuwe Zuze izexak kar mehe. A'e rupi uzamutar katu wera'u wa'yr Zuze amogwer wanuwi. A'e rupi amo 'ar mehe uzapo kar kamir puku izywapuku ma'e izupe. ⁴ Tyky'yr wexak a'e wà, a'e rupi uze'eg nezewe uzeupeupe wà. — Kwa, zaneru uzamutar katu wera'u Zuze zane'wi a'e, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi na'iakatuwawahy kwaw hehe wà. Numume'u kwaw ni pitài ze'egatu izupe wà.

⁵ Amo 'ar mehe Zuze upuahu uker mehe. A'e re umume'u upuahu awer oho wyky'yr wanupe. A'e rupi wikwahy wera'u tyky'yr izupe wà, ⁶ ta'e uze'eg nezewe wanupe a'e xe. — Peinu katu heze'eg nehe ty wà. Amume'u putar hepua'hu awer peme ihe nehe kury. ⁷ Hepua'hu pe zaiko ko pe zane, arozhàn ipo'o pyrer imono'og pà iàpìxìpìxì pà zane. Na'arewahy hema'e arozhàn imono'og pyrer iàpìxì pyrer upu'àm a'e kury.

Amogwer iàpixi pyrer a'e wà, pema'e a'e wà, uzemumew hema'e henataromo a'e wà, i'i izupe wà.

⁸ Na'e tyky'yr upuranu hehe wà. — A'e mehe, aipo ereiko putar ureruwihawete romo ne nehe, aipo erezapo kar putar ma'e urewe ne nehe, i'i izupe wà. A'e rupi na'iakatuwawahy kwaw hehe azeharomoete wà, ta'e wiko wanuwihawete romo upuahu pe a'e xe, ta'e umume'u upuahu awer wanupe a'e xe.

⁹ A'e re amo 'ar mehe upuahu wi Zuze. Umume'u wi upuahu awer wyky'yr wanupe. Uze'eg nezewe wanupe. — Apuahu wi kwez ihe. Hepuahu pe kwarahy a'e, zahy a'e no, 11 zahytata a'e wà no, uzemumew herenataromo upaw rupi a'e wà, i'i wanupe.

¹⁰ U pe wyky'yr wanupe umume'u oho. Henu mehe tu uze'egahy izupe. — Ma'in nepuahu awer. Nehy a'e, neryky'yr a'e wà no, ihe ihe no, aipo ure paw uruzemumew putar nerenataromo ure nehe, ureruwa wamuhyk pà ywy rehe nerenataromo ure nehe, i'i izupe.

¹¹ Hewyrowyroahy tyky'yr hehe wà. Tu uzemupy'a iko ipuahu awer rehe.

Tyky'yr ume'eg Zuze wata ma'e wanupe wà

¹² Amo 'ar mehe tyky'yr weraha u heimaw wamai'u haw ka'api'i heta haw pe a'e wà kury: àràpuhàrà hawitu ma'e wà, àràpuhàrànete wà no. Xikez tawhu huwake tuz.

¹³ Na'e uze'eg Zako Zuze pe. — Ezur xe ty. Oromono kar putar Xikez pe ihe nehe kury. Neryky'yr uzekaiw waiko hereimaw àràpuhàrà hawitu ma'e wanehe a'e pe wà, àràpuhàrànete wanehe wà no, i'i izupe. — Ikatu. Heho wer tàrityka'i kury, i'i Zuze u pe.

¹⁴ I'i Zako wa'yr pe. — Eho a'e pe nehe. Ekar neryky'yr ne wà nehe. Aze ru'u ikatu paw rupi wà, aze ru'u ikatu hereimaw wà no. A'e re ezewyr xe waneko haw imume'u

pà ihewe nehe, i'i izupe. Nezewe ywyàpzyznaw Emerom yrykaw izywyr har wi Zako omono kar wa'yr Zuze Xikez tawhu pe kury. Oho Zuze a'e kury. ¹⁵ A'e pe uhem mehe wata oho iko amo kaiwer rupi. Amo awa a'e pe har wexak iata mehe a'e. Upuranu hehe. — Ma'e erekar iko ne, i'i izupe.

¹⁶ — Heryky'yr aekar wanereko ihe wà. Amo me wanekon wà, amo ka'api'i heta haw pe wà, heru heimaw àràpuhàràrà hawitu wanehe uzekaiw pà wà, àràpuhàràrànete wanehe uzekaiw pà wà. Aipo erekwaw waneko haw, aipo erekwaw waho awer, i'i izupe.

¹⁷ Uze'eg a'e awa Zuze pe kury. — Oho xe wi a'e wà. — Zaha Notà tawhu pe nehe, i'i uzeupeupe amo 'ar mehe a'e wà, i'i Zuze pe. Na'e oho Zuze wyky'yr wanekar pà. Wexak Notà pe wà. ¹⁸ Muite iata mehe we tyky'yr wexak Zuze a'e wà. Ithem 'ym mehe we uze'eg uzeupeupe wà, Zuze pe wemiapo ràrà inume'ume'u pà wà. — Xiuka nehe ty wà, i'i uzeupeupe wà. ¹⁹ — Aikwez upuahu ma'e ur iko a'e, i'i zemueteahy hehe wà. ²⁰ — Zaha ty wà, xiuka tàrityka'i nehe ty wà, i'i uzeupeupe wà. Izuka re xityk hetekwer amo ywykwar pupe nehe. — Amo miar hehaite ma'e u'u kwez a'e, za'e putar amogwer wanupe nehe. Nezewe mehe xixak putar ipuahu awer ikatu haw nehe, i'i uzeupeupe wà, hehe uze'eg zemueteahy pà wà.

²¹ Waze'eg henu mehe Humen ipurupyro wer Zuze rehe tyky'yr wanuwi a'e kury. — Naxiuka kwaw nehe, i'i wanupe. ²² — Naxiakook kwaw huwy kwer izuwi nehe. Peityk ywykwar pupe nehe, xe ywyxiguhu pe har pupe nehe. Pezuka zo nehe, pemugaz zo nehe, i'i wanupe. Uze'eg Humen nezewe a'e, ta'e ipurupyro wer hehe tyky'yr wanuwi a'e xe, ta'e iporomono wi wer hehe u pe a'e xe. ²³ Uhem Zuze wyky'yr wanuwake a'e kury. Upyhyk ikamir puku izywapuku ma'e izuwi henuhem pà

wà. ²⁴ A'e re upyhyk Zuze wà, heityk pà ywykwar pupe, 'zyygwar 'y heta 'ym ma'e pupe wà. ²⁵ A'e re wapyk tyky'yr umai'u pà wà. A'e 'ar mehe we wexak amo teko wata ma'e a'e pe wakwaw mehe wà. Izimaew izuapyapyr romo wanekon wà. Zireaz ywy wi wanur wà, Ezit ywy rehe oho pà wà. Weraha kàpuhàg tetea'u oho weimaw kamer wakupe pe wà. Weraha amo ma'e taz zàwenugar tetea'u uzeupi wà no. ²⁶ Na'e Zuta uze'eg wyky'yr wanupe uwywyr wanupe. — Aze xiuka zanerywyr zane nehe, aze a'e re xiumim izuka awer teko wanuwi nehe, naxipyhyk kwaw temetarer nezewe zane nehe. ²⁷ A'e rupi naxiuka kwaw nehe. Xime'eg ko Izimaew izuapyapyr wanupe nehe. Zanerywyr a'e. Zanneruwy romo hekon a'e. A'e rupi na'ikatu kwaw izuka haw, i'i wanupe. — Ikatu, i'i tyky'yr izupe wà, i'i tywyr izupe wà no. ²⁸ Amo ma'eme'egar Minià ywy rehe har wata oho waiko a'e ywy rehe a'e wà. Ukwaw a'e ma'eme'egar waiko Zuze tyky'yr waneko haw huwawe wà kury. Tyky'yr wenuhem Zuze ywykwar wi wà, a'e Izimaew izuapyapyr wanupe ime'eg pà wà. Upyhyk 230 kàrà m ita parat hekuzaromo wà. A'e Izimaew izuapyapyr weraha Zuze Ezit ywy rehe wà.

²⁹ Na'e Humen uzewyr a'e pe kury. Ume'e oho ywykwar rehe. Wexak Zuze a'e pe heko 'ymaw kury. Uzemumikahy tuwe kury, a'e rupi umu'i ukamir kury. ³⁰ Uzewyr oho wyky'yr waneko haw pe. Uze'eg wanupe. — Kwàkwàmo nuiko kwaw ywykwar pupe a'e, ma'e azapo putar ihe kury, i'i wanupe.

³¹ Na'e tyky'yr uzuka àràpuhàràna'yr wà. Omono huwykwer Zuze kamirpuku rehe. ³² A'e re weraha ikamirpuku u pe wà. Uze'eg izupe wà. — Uruexak ko kamirpuku kaiwer pe ure. Aze ru'u nera'yr ikamirpuku a'e, i'i mua'u izupe wà.

³³ Zako ukwaw hexak mehe. Uze'eg wanupe. —

Azehiramoete. Hera'yr ikamirpuku a'e. Azehiramoete amo miar hehaite ma'e upei'ài'àng i'u pà a'e, i'i wanupe.

³⁴ A'e rupi umu'i Zako ukamirpuku kury, uzemumikahy haw hexak kar pà kury. Umunehew amo ma'eryru pàn iànàm ma'e iapo pyrer ukamir romo. Umumaw 'ar tetea'u wa'yr rehe uzai'o pà uzemumikahy pà. ³⁵ Ta'yr paw a'e wà, tazyr paw a'e wà no, uzeagaw imurywete kar pà a'e wà. Nuzemurywete kar kwaw wanupe. Uze'eg wanupe. — Napytu'u kwaw hera'yr rehe hezai'o re nehe, hereko mehe ihe. Xo umàno ma'e kwer wapyta haw pe heho mehe, hera'yr huwàxi mehe apytu'u putar hezai'o re nehe, i'i wanupe. Uzai'o wiwi wa'yr rehe tuweharupi. ³⁶ A'e 'ar mehe we a'e Minià ywy rehe har ume'eg Zuze oho amo awa Poxiwar her ma'e pe wà kury. Tuwi-haw romo hekon a'e. Zauxiapekwer Ezit ywy rehe har wanuwihawete rehe uzekaiw katu ma'e wanuwihawete romo hekon a'e.

38

Zuta Tamar rehe we

¹ Amo 'ar mehe a'e kwarahy mehe Zuta wata oho wyky'yr uwywyr wanuwi a'e kury. Wiko oho amo awa Ira her ma'e Ànurà tawhu pe har hàpuz me. ² A'e pe wiko mehe Zuta ukwaw amo Kànàà ywy rehe har Xuwa her ma'e tazyr a'e. Wereko wemireko romo. ³ Omono amo ta'yr izupe. Omono Er her romo. ⁴ Ipuru'a wi. Uzexak kar amo imemyr awa izupe. Omono Onà her romo. ⁵ A'e re imemyr wi no. Awa a'e. Omono Xera her romo. Zuta a'e, Keziwe tawhu pe hekon Xera izexak kar mehe.

⁶ Itua'u mehe Zuta omono amo kuzà Tamar her ma'e wa'yr ipy pe hemireko romo. ⁷ Er uzapo iaiw ma'e oho iko a'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. A'e rupi Tupàn uzuka kury. ⁸ Na'e

Zuta uze'eg Onà pe. — Eker eho neryky'yr hemireko kwer ipuhe nehe. Nezewe eremono putar izuapyapyr neryky'yr umàno ma'e kwer pe ne wà nehe. (Nezewe waneko haw a'e 'ar rehe wà.)

⁹ Uzemupy'a Onà iko. — Aze ipuru'a hemireko herehe we nehe, imemyr nuiko kwaw hera'yr romo nehe. — Neryky'yr ta'yr a'e, i'i putar ihewe wà nehe, i'i uzeupe. A'e rupi wyky'yr hemireko kwer puhe oho mehe uzakook uma'e kwer ywy rehe. Ta'e na'iporomono wer kwaw ta'yr rehe wyky'yr pe a'e xe. ¹⁰ Nezewe iapo haw na'ikatu kwaw Tupàn pe. A'e rupi uzuka Onàn a'e no. ¹¹ A'e rupi Zuta uze'eg wa'ytaty Tamar her ma'e pe kury. — Ezewyr eho neru heko haw pe kury. Eiko wiwi imen umàno ma'e kwer romo nehe. Hera'yr Xera tua'u mehe eiko hemireko romo nehe, i'i izupe. Uze'eg nezewe ta'e ukyze Tupàn wi a'e xe. — Aze ru'u Tupàn uzuka putar hera'yr Xera a'e nehe no, amogwer hera'yr wazàwe a'e nehe no, i'i uzeupe. A'e rupi oho Tamar u hàpuz me wiko pà kury.

¹² Umumaw amo kwarahy wà. Amo 'ar mehe Zuta hemireko umàno a'e kury. Hehe wazai'o pawire oho Zuta Ximinat tawhu pe. A'e pe har omonohok àràpuhàràn wanawer waiko imono'og pà wà. Zuta imyrypar Ira Ànurà pe har oho hupi a'e no. ¹³ Amo uze'eg Tamar pe amo 'ar mehe. — Neru tywyr oho putar Ximinat pe weimaw àràpuhàràn hawer imonohok pà a'e nehe, i'i izupe. ¹⁴ A'e rupi Tamar umunehew amo wopoz oho kury, wopoz umen umàno ma'e kwer rehe uzai'o haw rehe har hezar pà imonokatu pà kury. Upyk uwa amo pàn pupe. Nezewe teko nukwaw kwaw a'e wà. A'e re wapyk oho Enaim tawhu pe heixe haw huwake kury. Ximinat piar rupi tuz. — Xera wiko awa tua'u ma'e romo a'e kury. — Ereko Tamar neremireko romo nehe, ni'i kwaw Zuta izupe rihi. Nuzapo kwaw ma'e uze'eg awer rupi a'e, i'i in uzeupe.

¹⁵ Na'e Zuta wexak Tamar a'e pe tawhu pe heixe haw huwaxe iapyk mehe a'e kury. — Kuzàwyzài, i'i uzeupe, ta'e umim uwa teko wanuwi a'e xe. ¹⁶ Uze'eg oho izupe pe iwyr heko mehe. Nukwaw kwaw uwa'ytaty kwer romo heko haw. — Aipo neho wer heker haw pe hepuhe ne'aw pà, i'i izupe, hehe upuranu pà. Upuranu kuzà Zuta rehe. — Mâràn temetarer eremur putar ihewe nehe, i'i izupe.

¹⁷ — Heremiruze'eg weraha putar amo àràpuhàrànetea'yr hereimaw wamono'ogaw pe har newe wà nehe, i'i izupe. — Ikatu, i'i kuzà izupe. — Emur amo ma'e ihewe kury, neremimur ràmm neremimume'u kwer hekuzaromo nehe, i'i izupe.

¹⁸ — Ma'e ereputar, ma'e aezar putar nepo pe hekuzaromo, i'i izupe. — Emur nepu'yr ihewe ihàm rehe we nehe. Ereiko àràpuhàrànn mono'ogar romo. Emur neiwyr nepokokaw ihewe nehe no, i'i izupe. A'e rupi Zuta omono a'e ma'e paw izupe. Uker oho ipuhe. Ipuru'a kury. ¹⁹ Uzewyr Tamar weko haw pe. Umunyryk uwa ipykaw uzewi. Umunehew wi wopoz umen umàno ma'e kwer rehe uzai'o haw no.

²⁰ Amo ae 'ar mehe uze'eg Zuta umyrypar Ira pe kury. — Erahà àràpuhàràna'yr a'e kuzàwyzài pe nehe. Erur wi hema'e izupe heremizarer ihewe nehe, i'i izupe. Oho Ira a'e pe. Nuexak kwaw kuzà. ²¹ Upuranu awakwer Enaim tawhu pe har wanehe. — A'e kuzàwyzài xe har pe iwyr har a'e, ma'e pe hekon a'e, i'i wanupe. — Naheta kwaw kuzàwyzài xe, i'i izupe wà.

²² Uzewyr Ira Zuta pe a'e ma'e imume'u pà. — Naexak kwaw kuzà ihe. — Ni amo kuzàwyzài nuiko kwaw xe a'e wà, i'i awakwer a'e pe har, i'i izupe.

²³ Na'e i'i Zuta izupe. — A'e mehe, tuwe wereko hema'e nehe. Nezewe mehe teko nupuka kwaw zanerehe wà

nehe. Araha kar àràpuhàràna'yr newe ihe. Nerexak kwaw kuzà, i'i izupe.

²⁴ Na'iruz zahy pawire amo uze'eg oho Zuta pe wà kury. — Nera'ytaty wiko kuzàwyzài romo a'e. Ipuru'a kury, i'i izupe wà. Uze'egahy Zuta wanupe. — Perur kuzà xe katu pe. Ximunyk tata hehe nehe, hapy pà nehe, i'i wanupe.

²⁵ Wenuhem oho hàpuz wi. Wahem mehe kuzà umume'u amo ma'e wanupe. — Peze'eg peho hemenu pe nehe. — Hemumuru'a arer romo hekon a'e, ko ma'e izar romo hekon a'e. Peme'egatu ko mu'yr rehe nehe, ihàm rehe nehe, ko ywyrà pokokaw rehe nehe. Mo wiko izar romo a'e, i'i wanupe, wanehe upuranu pà. Weraha a'e ma'e Zuta pe wà. ²⁶ Ukwaw Zuta uma'e hexak mehe. — Azeharomoete ize'eg a'e. Amume'u hera'yr Xera pe hemireko rà mromo ihe. Nazapo kwaw ma'e heze'eg awer rupi. A'e rupi uzepyk kwez herehe nezewe a'e kury, i'i a'e pe har wanupe. Nuker wi kwaw ipuhe.

²⁷ Tamar imemyrahy mehe a'e pe har wexak imemyr mokoz wà. ²⁸ Imemyr wazexak kar mehe we amo hie pe har omono opo katu pe. Ipytywà har kuzà a'e, uzàpixi amo pàn pehegwer ipiràg ma'e ipo rehe. — Ko imemyr ràgypy uhem inugwer henataromo a'e. Nememyr ipy a'e, i'i wahy pe.

²⁹ Tàrityka'i umuzewyr wi opo uhy ipupe no. Imemyr inugwer uzexak kar kury. Ipytywà har kuzà uze'eg izupe. — Azeharomoete erezapo tuwe nerape nezeupe ne, i'i kwarera'i pe. A'e rupi omono Perez her romo izupe. (— Pe iapo haw, i'i her zaneze'eg rupi.) Awa a'e.

³⁰ A'e re uzexak kar imemyr inugwer pàn pehegwer ipiràg ma'e opo pe hereko har a'e kury. Omono Zera her romo. (—Ipiràg, i'i her zaneze'eg rupi.)

39

Zuze Poxiwar hàpuz me heko awer

¹ Weraha Izimaew izuapyapyr Zuze Ezit ywy rehe wà. Ume'eg amo a'e ywy rehe har pe wà. Poxiwar izar her romo a'e. Poxiwar wiko Zauxiapekwer wanuwihawete ikàg wera'u ma'e wanehe uzekaiw ma'e wanuwihaw romo. ² Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko Zuze rehe we, hehe uzekaiw pà. Wiko Zuze uzar hàpuz me. Ikatuahy heko haw a'e pe. ³ Izar wexak heko haw ikatu haw. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko nerehe we a'e, umukatu neremiapo kwer upaw rupi a'e, omono uze'egatu nerehe a'e, i'i izar izupe. ⁴ Nezewe ikatu Zuze uzar pe. A'e rupi umuigo kar uzekaiw ma'e romo a'e kury. — Heràpuz rehe heràpuz pupe har nànnàn erezekaiw putar nehe, i'i izupe. ⁵ A'e 'ar henataromo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono uze'egatu a'e Ezit ywy rehe har heko haw rehe a'e no, ta'e Zuze ikatu izupe a'e xe. Hàpuz pupe har nànnàn, ma'etymaw pe har a'e pe har nànnàn Tupàn omono uze'egatu no. ⁶ Poxiwar omono uma'e paw Zuze ipo pe. Na'ima'enukwaw kwaw uma'e rehe a'e re. Xo wemi'u rehe ima'enukwaw. Ta'e Zuze uzekaiw katu ima'e rehe upaw rupi a'e xe. Zuze a'e, awa ipuràg eteahy ma'e romo hekon a'e. Ikatu teko nànnàn. ⁷ Umumaw amo zahy nezewe wà. Amo 'ar mehe izar hemireko uzypyrog Zuze rehe ume'e pà a'e kury. — Ipuràg eteahy aipo ma, i'i uzeupe. Uze'eg izupe. — Zaha ker haw pe 'y, i'i izupe.

⁸ — Nan, i'i Zuze izupe. — Hezar a'e, na'ima'enukwaw kwaw ni pitài ma'e wàpuz pupe har rehe a'e, ta'e aiko xe ihe xe. Hemuigo kar uma'e nànnàn uzekaiw ma'e romo a'e. ⁹ Hezar uzapo kar ma'e 'àg tàpuz me a'e. Azapo kar ma'e 'àg tàpuz me izàwegatete ihe no. Aze aputar ma'e, umur ihewe. Xo ne zo nurupyhyk kwaw. Napuner kwaw nepyhykaw rehe ihe, ta'e hemireko romo ereiko ne xe.

Napuner pixik kwaw agwer iaiw ma'e iapo haw rehe ihe. Napuner pixik kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe Tupàn henataromo, i'i izupe.

¹⁰ Tuweharupi uze'eg wi kuzà izupe. — Zaha ker haw pe 'y, i'i wiwi iko. — Nan, i'i Zuze izupe. Aze kuzà uhem huwake, utyryk Zuze izuwi. ¹¹ Amo 'ar mehe wixe tàpuz me uma'ereko haw iapo pà ta'e uzapo nezewe haw tuweharupi a'e xe. Ni amo uma'ereko ma'e nuiko kwaw a'e pe a'e 'ar mehe wà. ¹² A'e rupi Poxiwar hemireko upyhyk ikamir rehe. — Zaha 'y, zaha ker haw pe 'y, i'i izupe. Uhem izuwi uzàn pà katu pe. Ikamir upyta ipo pe. ¹³ — Wezar ukamir hepo pe uzàn mehe a'e, i'i uzeupe. ¹⁴ A'e rupi wenz wàpuz me uma'ereko ma'e uzeupe wà kury. — Pexak 'y wà. Hemen werur ko Emerew xe zaneràpuz me. Màràzàwe tuwe uzapo agwer purumumaranugar kar haw xe a'e. Wixe kwez heker haw pupe, ma'e iapo putar pà hepuhe a'e. Ahapukazahy kwez peme ihe. ¹⁵ Herehapukaz mehe uzàn oho a'e. Wezar ukamirpuku xe, i'i mua'u wanupe.

¹⁶ Omonokatu ikamir wàpuz me. ¹⁷ Umen izewyr mehe umume'u izupe. — Akwez Emerew a'e, newe uma'ereko e ma'e a'e, wixe heker haw pupe ikatu 'ym ma'e iapo pà ihewe a'e, i'i mua'u umen pe. ¹⁸ — Ihe ahapukazahy tuwe ihe. Uzàn oho katu pe a'e. Wezar ukamir puku xe heker haw pupe. ¹⁹ Nezewe newe uma'ereko ma'e herereko a'e, i'i mua'u izupe. A'e ma'e henu mehe Zuze izar wikwahy a'e. ²⁰ Upyhyk Zuze, zemunehew paw pe imono kar pà. Upyta Zuze a'e pe tuwihawete hemipyhyk kwer wainuromo. ²¹ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko hehe we a'e. Omono uze'egatu hehe. A'e rupi ikatu zemunehew paw rehe uzekaiw ma'e pe a'e. ²² A'e rupi uze'eg nezewe Zuze pe. — Nekatuahy ihewe. A'e rupi amogwer xe har wanuwihawete romo urumuigo kar putar ihe kury, i'i

izupe. A'e rupi Zuze uzapo kar ma'e amogwer zemunehew paw pe har wanupe a'e kury. ²³ A'e rupi zemunehew paw rehe uzekaiw ma'e na'ima'enukwaw kwaw ma'e rehe kury, ta'e Zuze uzekaiw a'e ma'e rehe hekuzaromo a'e xe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko hehe we a'e xe, omono uze'egatu hehe a'e xe.

40

Zuze umume'u mokoz puahu awer

¹ Umumaw amo zahy nezewe wà. Amo 'ar mehe mokoz uma'ereko ma'e uze'eg zemueteahy Ezit ywy rehe har wanuwihawete rehe a'e wà. Win rehe uzekaiw ma'e romo hekon amo. Inugwer wiko typy'ak iapo har wanuwihaw romo. ² Wikwahy tuwihawete a'e mokoz awa wanupe. ³ Omono kar zemunehew paw pe wà. Zemunehew paw a'e, zauxiapekwer wanuwihaw heko haw pe tuz a'e. Zuze wiko a'e zemunehew paw pe a'e no. ⁴ Umumaw zahy tetea'u a'e pe wiko pà wà. Tuwihaw umuzekaiw kar Zuze wanehe.

⁵ Amo 'ar mehe a'e pe zemunehew paw pe pyhaw a'e win rehe uzekaiw ma'e a'e, typy'ak iapo har a'e no, pitàitàigatu upuahu a'e wà kury. — Ma'in zanepuahu awer zanewe, i'i uzeupeupe wà. ⁶ Iku'em mehe Zuze wexak a'e mokoz awa a'e wà. Wexak wazemumikahy haw wà no. ⁷ A'e rupi upuranu wanehe. — Màràzàwe tuwe pezemumikahy kutàri, i'i wanupe.

⁸ — Ure pitàitàigatu urupuahu kwez ure kury. Naheta kwaw urepuahu awer imume'u har urewe, i'i izupe wà. — Tupàn a'e, a'e ae ukwaw kar agwer ma'e teko wanupe a'e. Pemume'u pepuahu awer ihewe nehe, i'i wanupe.

⁹ Na'e win rehe uzekaiw ma'e umume'u upuahu awer izupe. — Nezewe hepuahu awer ihe. Heta amo uwà 'yw herenataromo a'e. ¹⁰ Heta na'iruz hàkà hehe. Hezuz huwer. Tàrityka'i hezuz iputy. A'e re i'a kury. Na'e i'a

kwer ityàro kury. ¹¹ A'e 'ar mehe we apyhyk tuwihawete ikanek iwin hyru iteko ihe. Azàmi uwà heruwà ikanek pupe tuwihawete pe imono pà ihe, i'i izupe. ¹² I'i Zuze izupe. — Amume'u putar nepuahu awer hemimume'u newe nehe kury. A'e na'iruz hàkà a'e wà, na'iruz 'ar romo wanekon a'e wà. ¹³ Na'iruz 'ar pawire tuwihawete nepyro kar putar xe wi zemunehew paw wi a'e nehe. Erezewyr putar nema'ereko haw pe nehe, win imono pà tuwihawete pe nehe, izypy mehe arer zàwe nehe. ¹⁴ Ikatuahy putar nereko àwàm a'e pe nehe. A'e 'ar mehe nehe, nema'enukwaw herehe nehe. Eze'eg tuwihawete pe herehe nehe. Nezewe mehe hepytywà putar pe nehe, xe wi zemunehew paw wi hepyro pà nehe. ¹⁵ Ko heze'eg azeharomo a'e. Hepyhyk Emerew ywy rehe hereko mehe a'e wà, xe Ezit ywy rehe hererur pà a'e wà. Nahezur wer kwaw xe ihe. Xe Ezit ywy rehe hereko mehe nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e. Hemur kar e xe zemunehew paw pe wà, i'i Zuze izupe.

¹⁶ Typy'ak iapo har wanuwihaw wenu hemimume'u kwer a'e. — Kwa, ikatuahy ize'eg a'e pa, i'i uzeupe. A'e rupi uze'eg Zuze pe a'e no. — Apuahu kwez ihe no. Hepuahu mehe araha na'iruz kok typy'ak hyru heàkàg rehe ihe wà. ¹⁷ Kok iapyrete har heta typy'ak tetea'u ipupe a'e, iapo har hemiapo kwer tetea'u tuwihawete pàrà m a'e. Na'arewahy uhem wiràmiri a'e pe wà, a'e kok ipor i'u pà wà, i'i Zuze pe. ¹⁸ Umume'u Zuze ipuahu awer izupe. — Nezewe nepuahu awer ne. A'e na'iruz kok a'e wà, na'iruz 'ar a'e wà. ¹⁹ Na'iruz 'ar pawire tuwihawete nemuhem kar putar xe wi a'e nehe. Na'e omonohok kar putar neàkàg newi nehe. A'e re umuzaiko kar putar neretekwer amo wyyra rehe nehe. Wiràmiri u'u putar nero'o kwer a'e wà nehe, i'i izupe.

²⁰ Na'iruz 'ar pawire tuwihawete uzapo kar mynykawhu

uzexak kar awer 'ar rehe a'e kury, wàpuz me uma'ereko ma'e nànnàn a'e kury. Werur kar win rehe uzekaiw ma'e wanuwihawete zemunehew paw wi kury. Werur kar typy'ak iapo har wanuwihaw no. — Perur xe mynykaw pe nehe, i'i wemiruze'eg wanupe. ²¹⁻²² Uzeapo ma'e Zuze ize'eg awer rupi katete a'e. Umuzewyr kar win rehe uzekaiw ma'e ima'ereko awer kwehe arer pe. Uzuka kar typy'ak iapo har. ²³ Win rehe uzekaiw ma'e na'ima'enukwaw kwaw Zuze rehe. Heharaz tuwe izuwi.

41

Zuze umume'u tuwihawete ipuahu awer

¹ Umumaw mokoz kwarahy nezewe wà. Amo 'ar mehe Ezit ywy rehe har wanuwihawete upuahu a'e kury. Upuahu haw pe upu'àm Niru yrykawhu iwyr. ² Na'arewahy uhem 7 tapi'ak wà yrykawhu wi a'e wà kury. Ipuràgete wà. Ikyra katu wà. Uzypyrog ka'api'i yrykaw iwyr har i'u pà wà. ³ Na'arewahy uhem amo 7 tapi'ak wà yrykawhu wi wà no. Iroahy iagaiwahy pà wà. Oho amogwer 7 tapi'ak wanuwake wà, yrykawhu iwyr wà. ⁴ Tapi'ak iaiw ma'e ikyra 'ym ma'e u'u tapi'ak ipuràg eteahy ma'e ikyra katu ma'e a'e wà. A'e re ume'e tuwihawete kury. ⁵ Na'e uker wi upuahu pà kury. Wexak 7 arozràn haryw pitài romo hezuz ma'e kwer wà. Ikatu wà, tynehem arozràn pupe wà. ⁶ A'e re uhem amo 7 arozràn haryw a'e wà no. Uxinig wà, ta'e ywytu haku ma'e ywyxiguhu wi ur ma'e kwer umuxinig kar a'e wà xe. ⁷ Omokon a'e 7 arozràn haryw tynehem ma'e ikatu ma'e wà. Ume'e wi tuwihawete. — Apuahu kwez ihe kury, i'i uzeupe. ⁸ Iku'em mehe uzemupy'a a'e. A'e rupi wenz kar ma'e ikwaw pyr 'ym kwaw par paw wamuwà wàpuz me a'e wà kury. Werur kar ma'e kwaw par Ezit ywy rehe har paw a'e wà no. Umume'u upuahu awer wanupe. Ni amo ma'e kwaw par nukwaw

kwaw imume'u haw izupe wà. ⁹ Na'e win rehe uzekaiw ma'e wanuwihaw uze'eg oho tuwihawete pe a'e kury, (ta'e ima'enukwaw Zuze rehe a'e kury xe). — Ikatu 'ym ma'e azapo ihe, i'i izupe. — Amume'u putar a'e ma'e newe ihe kury. ¹⁰ Amo 'ar mehe erekwahy ihewe ne, typy'ak iapo har wanuwihaw pe ne no. Uremono kar pe zemunehew paw pe ne, zauxiapekwer wanuwihaw hàpuz pupe har pe ne. ¹¹ Amo 'ar mehe pyhaw urupuahu pitàitàigatu ure. A'e urepuahu awer ipurumume'u wer amo ma'e rehe urewe. ¹² Zemunehew paw pe uruiko amo kwàkwàmo Emerew rehe we ure. Zauxiapekwer wanuwihaw pe uma'ereko e ma'e romo hekon a'e. Urumume'u urepuahu awer a'e kwàkwàmo pe. A'e ae umume'u hemimume'u urewe. ¹³ Uzeapo ma'e ize'eg rupi katete. Azewyr xe hema'ereko haw pe ihe. Typy'ak iapo arer erezuka kar ne, i'i tuwihawete pe.

¹⁴ A'e rupi tuwihawete werur kar Zuze zauxiapekwer wanupe kury. Tàrityka'i oho zemunehew paw wi ipyro pà wà. Upin wamutaw. Umunehew amo kamir katu ma'e. A'e re oho uzexak kar pà tuwihawete pe kury. ¹⁵ Na'e tuwihawete uze'eg izupe. — Heta amo hepuahu haw ihe. Ni amo nukwaw kwaw hemimume'u imume'u haw rehe ihewe wà. Amo uze'eg kwez nerehe. — Zuze ukwaw puahu haw imume'u haw a'e, i'i kwez ihewe wà, i'i izupe.

¹⁶ — Nakwaw kwaw ihe, i'i Zuze izupe. — Tupàn ae umume'u putar nepuahu awer newe nehe. Ikatu putar newe nehe, i'i izupe.

¹⁷ — Nezewe hepuahu awer ihe, i'i Zuze pe. — Apu'àm Niru yrykawhu iwyr. ¹⁸ Na'arewahy 7 tapi'ak ipuràg eteahy ma'e ikyra katu ma'e uhem 'y wi wà. Uzyppyrog ka'api'i yrykawhu iwyr har i'u pà wà. ¹⁹ A'e re amo 7 tapi'ak uhem wà 'y wi wà no. Iaiw wà, iagaiwahy wà no. Naexak pixik kwaw tapi'ak iaiw ma'e a'e tapi'ak

zàwenugar Ezit ywy rehe ihe wà. ²⁰ Tapi'ak iaiw ma'e iagaiw ma'e omokon tapi'ak ipuràg ma'e ikyra katu ma'e wà. ²¹ Wa'u pawire na'ikatu wera'u kwaw tapi'ak iagaiw ma'e wà. Iaiw wiwi izypy mehe arer ài wà. A'e mehe ame'e kury. ²² A'e re apuahu wi. Aexak 7 arozhàn iapo kwer haryw ihe wà. Ikatu wà, tynehem arozhàn pupe wà. A'e 7 iapo kwer haryw heta pitài i'yw rehe wà. ²³ A'e re uhem amo 7 arozhàn iapo kwer uxinig ma'e wà. Ywytu ywyxiguhu wi ur ma'e kwer umuxinig kar a'e wà. ²⁴ A'e 7 arozhàn iapo kwer uxinig ma'e omokon inugwer 7 iapo kwer ikatu ma'e tynehem ma'e wà. Amume'u hepuahu awer ma'e temigwaw 'ym ikwaw par wanupe ihe. Ni amo nukwaw kwaw hemimume'u imume'u haw ihewe wà, i'i izupe.

²⁵ Na'e uze'eg Zuze tuwihawete pe. — A'e mokoz nepuahu awer a'e wà, zuawygatu wanemimume'u wà. Tupàn uze'eg iko newe nepuahu pe a'e, wemiapo ràmm imume'u pà newe a'e. ²⁶ A'e 7 tapi'ak ikatu ma'e a'e wà, 7 kwarahy romo wanekon a'e wà. A'e 7 arozhàn iapo kwer a'e wà no, nezewegatete a'e wà no. Mokoz nepuahu awer pitài ma'e umume'u newe wà. ²⁷ A'e 7 tapi'ak iagaiw ma'e iaiw ma'e a'e wà, 'y wi tapi'ak ikatu ma'e wanaikweromo uhem ma'e kwer a'e wà, a'e 7 arozhàn iapo kwer uxinig ma'e a'e wà no, 7 kwarahy romo wanekon a'e wà. A'e 7 kwarahy rehe nuhyk kwaw temi'u teko wanupe nehe. ²⁸ Tupàn wexak kar wemiapo ràmm newe a'e, heze'eg awer rupi katete a'e. ²⁹ Ximumaw putar 7 kwarahy nehe. Heta tetea'u putar temi'u Ezit ywy rehe har wanupe a'e kwarahy rehe nehe. ³⁰ A'e re ximumaw putar amo 7 kwarahy nehe. A'e kwarahy rehe nuhyk kwaw temi'u teko wanupe nehe. Ima'uhez putar wà nehe. ³¹ Wama'uhez tàwàm iaiw tuwe putar nehe. Ezit ywy rehe har na'ima'enukwaw kwaw kwarahy ikatu ma'e wanehe

temi'u tetea'u heta awer rehe a'e wà nehe. ³² Tupàn nemupuahu kar wi a'e, ta'e uzapo putar tuwe a'e ma'e a'e nehe xe. Uzapo putar tàrityka'i nehe kury, i'i izupe.

³³ Uze'eg wi Zuze tuwihawete pe. — A'e rupi, tuwihawete, exaexak amo awa ma'ekwaw katu har nehe, neiwy rehe har waneruze'egar romo imuigo kar pà nehe. Ikatuahy putar nezewe neremiapo ràm nehe. ³⁴ Exaexak amo awa ne wà nehe no. A'e awa wata putar oho tawhu nàn ko nàn wà nehe. Aze heta 5 temi'u hyrupor amo wanupe nehe, upyhyk putar pitài hyrupor wanuwì wà nehe, herur pà xe wà nehe, a'e 7 kwarahy ikatu ma'e imumaw 'ym mehe we wà nehe. ³⁵ A'e 7 kwarahy ikatu ma'e rehe a'e awa omono'og putar arozràn tetea'u wà nehe, tàpuzuhu uhua'u ma'e tawhu pe har nànnàn imonokatu pà wà nehe. Ne ereiko putar waneruze'egar romo nehe, agwer ma'e paw iapo kar pà wanupe nehe. ³⁶ Nezewe mehe a'e temi'u imono'og pyràm imonokatu pyràm uhyk putar Ezit ywy rehe har wanupe a'e 7 kwarahy iaiw ma'e rehe nehe. Nezewe mehe teko numàno kwaw ma'e i'u 'ym pà wà nehe, i'i Zuze tuwihawete pe.

Zuze wiko Ezit ywy rehe har paw wanuwihaw romo

³⁷ Zuze ize'eg awer ikatuahy tuwihawete pe. Ikatuahy hemiruze'eg nànnàn no. ³⁸ Na'e tuwihawete uze'eg a'e pe har wanupe a'e kury. — Tupàn Hekwe wiko ko awa rehe we a'e. A'e rupi a'e weruze'eg putar heywy rehe har upaw rupi a'e wà nehe. Ni amo awa na'ikatu wera'u kwaw Zuze wi a'e. Ni amo awa nukwaw wera'u kwaw ma'e izuwi, i'i wanupe.

³⁹ A'e re ume'e Zuze rehe izupe uze'eg pà kury. — A'e ma'e paw Tupàn wexak kar newe a'e. Ni amo nupuner wera'u kwaw newi wà, ni amo nukwaw wera'u kwaw ma'e newi wà. Ure paw uruexak nepuner haw ure.

⁴⁰ A'e rupi erepureruze'eg putar heràpuzuhu pupe nehe.

Heremiaihu paw weruzar putar neze'eg wà nehe. Xo ihe zo apuner wera'u putar newi ihe nehe, ta'e tuwihawete romo aiko ihe xe. ⁴¹ Ko 'ar rehe urumuigo kar Ezit ywy rehe har paw wanuwihaw romo ihe kury, i'i tuwihawete Zuze pe.

⁴² A'e 'ar mehe we wenuhem ukwàku'aw har uwer hereko har ukwà wi kury, Zuze ikwà rehe imono pà kury. A'e re uze'eg uma'ereko ma'e wanupe. — Pemunehew kar kamirpuku hekuzar katu ma'e irin iapo pyrer hehe nehe, ty wà, i'i wanupe. Omono mu'yr or iapo pyrer iazuromo wà no. ⁴³ A'e re umuzeupir kar ywyrāmawa rehe wà kury. Tuwihawete hekuzaromo har pe imonokatu pyr a'e ywyrāmawa a'e. A'e re uze'eg wi awakwer wanupe. — Peho izywyramawa henataromo nehe, teko wanupe penehapukaz pà nehe. — Tuwihaw ur iko ty wà, pehem hape ràm wi ty wà, peze peho peiko wanupe nehe, izywyramawa henataromo peata mehe nehe ty wà, i'i wanupe. Nezewe Zuze wiko Ezit ywy rehe har paw wanuwihaw romo a'e kury. ⁴⁴ Tuwihawete uze'eg Zuze pe kury. — Aiko tuwihawete romo ihe. Ereiko tuwihaw upuner ma'e romo ne no. Aze nerezapo kar kwaw ma'e nehe, ni amo Ezit ywy rehe har nupuner kwaw ma'e iapo haw rehe a'e wà nehe, i'i izupe.

⁴⁵⁻⁴⁶ Omono tuwihawete amo her Zuze pe. — Zapenat Panez her pyahu romo. Omono Poxiper tazyr Azenat her ma'e hemireko romo. Poxiper a'e, xaxeto Eriopori tawhu pe har romo hekon a'e. Zuze wereko 30 kwarahy tuwihawete pe uma'ereko pà uzypyrog mehe a'e. Uhem oho tuwihawete henatar wi a'e kury, Ezit ywy pehegwer nànnàn wata pà a'e kury. ⁴⁷ Umumaw 7 kwarahy arozràn tetea'u ipo'o pà a'e. ⁴⁸ Omono'og Zuze a'e arozràn upaw rupi a'e, tàpuzuhu arozràn hyru pupe a'e. Tawhu nànnàn heta agwer tàpuzuhu. Omonokatu arozràn tawhu huwake

har a'e tàpuzuhu pupe pitàitàigatu wà. ⁴⁹ Omono'ono'og tuwe temi'u tetea'u a'e. Ni nuexak kwaw ipuhuz taw kury, ta'e heta tetea'u a'e xe. Nuzawy kwaw ywyxig yryhu iwyr har a'e.

⁵⁰ A'e kwarahy rehe, kwarahy ma'uhez taw hereko har ihem 'ym mehe we uzexak kar mokoz ta'yr Zuze pe hemireko Azenat rehe we a'e wà. ⁵¹ Omono Manaxe her romo wa'yr ipy pe. — Ma'e wi purumueharaz kar haw, i'i her zaneze'eg rupi. Nezewe i'i Zuze. — Tupàn hemueharaz kar ma'erahy heremipuraraw kwer wi a'e, heru iànàm wanemipuraraw kwer wi a'e no, i'i amogwer wanupe. ⁵² Omono Eparai wa'yr inugwer pe her romo. — Ta'yr izexak kar haw, i'i her zaneze'eg rupi. — Tupàn umur hera'yr ihewe a'e wà, ywy ma'erahy ipuraraw pawer rehe a'e wà, i'i amogwer wanupe.

⁵³ Na'e upaw a'e 7 kwarahy temi'u tetea'u heta haw Ezit ywy rehe a'e kury. ⁵⁴ Uzyppyrog 7 kwarahy ma'uhez taw heta haw imumaw pà wà kury, Zuze ize'eg awer rupi katete wà kury. Amogwer ywy rehe teko ima'uhez wà. Ezit ywy rehe heta temi'u teko wanupe. ⁵⁵ Aze amo Ezit ywy rehe har uzyppyrog ima'uhez tà wà, oho tuwihawete pe temi'u henoz tà izupe wà. — Peze'eg peho Zuze pe nehe. Peruzar tuwe ize'eg nehe, i'i tuwihawete teko wanupe.

⁵⁶ Ma'uhez taw uhua'u mehe Zuze uwàpytymawok a'e tàpuzuhu arozràn hyruhu paw rupi a'e kury. Uzyppyrog arozràn ime'eg pà Ezit ywy rehe har wanupe kury. ⁵⁷ Ywy nànnànar ur Ezit pe temi'u ime'eg kar pà Zuze wi wà. Ta'e azeharomoete nuhyk kwaw temi'u ywy nànnà a'e xe.

¹ Amo 'ar mehe amo uze'eg wà Zako pe. — Heta temi'u Ezit ywy rehe, i'i izupe wà. A'e rupi uze'eg Zako wa'yr pe kury. — Màràzàwe tuwe peiko xe ma'e iapo 'ym pà, i'i wanupe. ² — Heta temi'u Ezit ywy rehe, i'i kwez ihewe wà. Peho a'e pe arozràn ime'eg kar pà nehe. Nezewe mehe nazamàno kwaw nehe, i'i wanupe.

³ A'e rupi a'e 10 Zuze tyky'yr Zako ta'yr oho Ezit ywy rehe temi'u ime'eg kar pà wà kury. ⁴ Zako nomono kar kwaw wa'yr Mezàmi Zuze tywyr amogwer wa'yr wanupi a'e. — Aze ru'u iaiw ma'e uzeapo putar Mezàmi pe iho mehe nehe, i'i uzeupe. ⁵ Zako ta'yr a'e wà, oho amo teko wanupi temi'u ime'eg kar pà Ezit ywy rehe a'e wà. Ta'e teko Kànàà ywy rehe har paw ima'uhez waiko a'e wà xe.

⁶ Zuze a'e, Ezit ywy rehe har wanuwihaw romo hekon a'e. A'e rupi a'e ae ume'eg arozràn teko amo ae ywy rehe har wanupe. Amo 'ar mehe tyky'yr uhem a'e pe wà. Wapyk upenàràg rehe henataromo wà. Umuhyk uwa ywy rehe imuawate pà wà. ⁷ Wyky'yr wanexak mehe a'e 'ar mehe we Zuze ukwaw a'e wà. Numume'u kwaw wakwaw pawer wanupe. Uze'egahy wanupe, wanehe upuranu pà. — Ma'e wi pezur, i'i wanupe. — Kànàà ywy wi uruzur ure, i'i izupe wà. — Urepurume'eg kar wer temi'u rehe, i'i izupe wà.

⁸ Ukwaw Zuze wyky'yr wà. Tyky'yr nukwaw kwaw uwywyr Zuze wà. ⁹ Na'e Zuze ima'enukwaw upuahu awer wyky'yr rehe arer rehe kury. Uze'eg wi wanupe. — Peiko ureàmàtyry'ymar romo. Pezur xe urekàg 'ymaw hexak pà, i'i wanupe.

¹⁰ — Nan kwaw nezewe, urezar. Nuruzapo pixik kwaw agwer ma'e, urezar. Ure neremiruze'eg ure, uruzur xe temi'u ime'eg kar pà ure. ¹¹ Ure paw pitài awa ta'yr romo uruiko ure. Nuruiko kwaw peàmàtyry'ymar romo, nuruzur kwaw xe pekàg 'ymaw hexak pà. Uruiko teko

ikatu ma'e romo, ma'e rehe imunar pixik 'ym ma'e romo ure, i'i izupe wà.

¹² — Nazeruzar kwaw peze'eg rehe ihe. Pezur xe ureiwy ikàg 'ymaw hexak pà, i'i wanupe.

¹³ — Uruiko Kànàà wyy rehe. Uruiko 12 awa romo ure pitài awa ta'yr romo ure. Pitài urerywyr ukàzym. Tywyr wiko ureru ipyr ko 'ar rehe, i'i izupe wà.

¹⁴ — Peiko heremimume'u kwere romo azeharomoete. Peiko ureàmàtyry'ymar romo urekàg 'ymaw rehe ume'e ma'e romo. ¹⁵ Aze pepuruexak kar wer ureàmàtyry'ymar romo peneko 'ymaw rehe ihewe nehe, pezapo ko heremimutar nehe. Aze penywyr nur kwaw xe nehe, napeho kwaw xe wi nehe. Amume'uahy peho 'ym àwàm heruwihawete heko haw rehe ihe kury. ¹⁶ Pexak pitài awa nehe. Pemono kar a'e awa penywyr ipiaromo nehe. Amogwer wiko putar xe zemunehew paw pe wà nehe, iho mehe wà nehe. Aze peze'eg azeharomo nehe, xo a'e mehe zo pehem putar zemunehew paw wi nehe. Aze naperur kwaw penywyr nehe, akwaw putar ureàmàtyry'ymar romo peneko haw ihe nehe. Amume'uahy ko heze'eg tuwihawete heko haw rehe ihe kury, i'i wanupe.

¹⁷ A'e rupi umunehew kar zemunehew paw pe a'e wà kury. Umumaw na'iruz 'ar a'e pe wiko pà wà. ¹⁸ Na'iruz haw 'ar mehe Zuze uze'eg wanupe. — Ihe aiko Tupàn wi ukyze ma'e romo ihe, imuwete katu har romo ihe. Napuzuka kar kwaw ihe nehe, aze pezapo amo ma'e heremimume'u ràm nehe. ¹⁹ Aze peiko teko imunar 'ym ma'e romo, a'e mehe pitài upyta xe zemunehew paw pe nehe. Amogwer upuner oho haw rehe peneko haw pe wà nehe, temi'u heraha pà peànàm wanupe wà nehe, wama'uhez taw imumaw pà wà nehe. ²⁰ A'e re perur penywyr ipyahu wera'u ma'e xe nehe. Nezewe mehe akwaw putar penemu'em 'ymaw ihe nehe. Aze peze'egaw

azeharomoete nehe, a'e mehe napuzuka kar kwaw ihe nehe, i'i wanupe. — He'e pa, i'i izupe wà. ²¹ Na'e uze'eze'eg uzeupeupe wà. — Azeharomoete xipuraraw ma'erahy zane kury, ta'e xiapo iaiw ma'e zanerywyr Zuze pe zane xe. — Hepuhareko pe nehe, i'i zanewe kwehe mehe, a'e ma'e iaiw ma'e iapo mehe. Nazazekaiw kwaw ize'eg rehe. A'e rupi ko 'ar rehe xipuraraw ma'erahy zane kury, i'i uzeupeupe wà.

²² Uze'eg Humen amogwer wanupe kury. — Xiapo zo iaiw ma'e izupe nehe, a'e peme a'e 'ar mehe. Napepure-ruzar wer kwaw heze'eg rehe. A'e rupi ko 'ar rehe xipuraraw ma'erahy imàno awer hekuzaromo zane kury, i'i wanupe.

²³ Zuze wenu katu waze'eg mehe wà. Tyky'yr nukwaw kwaw wà. Ta'e a'e 'ym mehe Zuze uze'eg wanupe amo ae ywy rehe har waze'eg rupi a'e xe. Hemiruze'eg umume'u ize'eg wanupe waze'eg rupi. A'e rupi ukwaw hemimume'u kwer wà. ²⁴ Uhem Zuze oho wyky'yr wanuwi kury. Uzai'o kury. Izai'o pawire uzewyr wanupe. Upyhyk kar Ximeàw zauxiapekwer wanupe, iàpixixixi kar pà, amogwer wanenataromo.

Zuze tyky'yr uzewyr Kàndà ywy rehe wà

²⁵ Tyky'yr werur ma'eryru uzeupi wà. A'e rupi Zuze uze'eg wemiruze'eg wanupe kury. — Pemynehem wama'eryru temi'u pupe nehe. — Pemuzewyr zàmim wanemetarer wanupe nehe, temi'u i'aromo imono pà nehe. Pemono temi'u wanupe nehe no, pe rupi wata mehe har romo wanemi'u ràm romo wanupe nehe no, i'i wanupe. Uzapo ma'e ize'eg awer rupi katete wà. ²⁶ Na'e Zuze tyky'yr upir temi'u wemime'eg karer imono zumen wakupepe wà kury. Oho a'e wi wà. ²⁷ Umumaw pitài 'ar wata pà wà. Uhem uker àwàm me wà. Amo uwàpytymawok temi'u hyru ta'e iporopoz wer weimaw

wanehe xe. Wexak wemetarer temi'u i'aromo imono pyrer a'e. ²⁸ Uze'eg uwywyr wanupe. — Peme'e ko ma'e rehe ty wà. Heremetarer xe tuz ty wà, heremi'u ràm hyru pupe ty wà. Umuzewyr heremetarer ihewe wà, i'i wanupe. Ipytuhegatu tywyr upaw rupi wà. Uryryryryz ukyze pà wà. Upuranu uzehezehe wà. — Ma'e Tupàn uzapo iko zanewe, i'i uzeupeupe wà.

²⁹ Kànàà pe uhem mehe uze'eg oho u Zako pe wà, ma'e uzeapo ma'e kwer paw imume'u pà izupe wà.

³⁰ — A'e awa a'e, Ezit ywy rehe har wanuwihaw upuner ma'e a'e, uzapo iaiw ma'e urewe a'e. — Peiko xe heywy rehe heàmàtyry'ymar romo urekàg 'ymaw hexak pà pe, i'i urewe. ³¹ — Awa ikatu ma'e romo uruiko ure. Nuruiko kwaw peàmàtyry'ymar romo pekàg 'ymaw hexakar romo ure, uru'e izupe. ³² — 12 tywyr romo uruiko, pitài awa ta'yr romo uruiko. Pitài urerywyr ukàzym a'e. Inugwer wiko ureru ipyr Kànàà ywy rehe a'e kury, uru'e izupe. ³³ Tuwihaw uze'eg nezewe urewe. — Azapo putar amo ma'e ihe nehe kury. Nezewe mehe akwaw putar awa ikatu ma'e romo peneko haw ihe nehe. U akwaw putar ikatu 'ym ma'e romo peneko haw nehe. Pitài upyta putar xe hepyr nehe. Pezewyr putar peneko haw pe nehe, temi'u pixik heraha pà peànàm wanupe nehe, ta'e ima'uhez waiko a'e wà xe. ³⁴ Perur penywyr ipyahu wera'u ma'e xe ihewe nehe. Aze napezapo kwaw heremiapo kar nehe, akwaw putar heàmàtyry'ymar romo peneko haw ihe nehe. Aze pezapo nehe, akwaw putar heàmàtyry'ymar romo peneko 'ymaw nehe. Nezewe mehe pepuner xe pezur haw rehe ma'e me'eg kar pà ihewi nehe, i'i urewe a'e, i'i u pe wà.

³⁵ Na'e wenuhem temi'u hyru wi wà kury. Pitàitàigatu wexak wemetarer wemi'u hyru pupe temi'u i'aromo wà, ma'eryru pixika'i ma'e pupe wà. Wanu a'e, ta'yr a'e wà

no, a'e temetarer hexak mehe ukyze katu tuwe a'e wà.
³⁶ Uze'eg Zako wa'yr wanupe kury. — Aipo peraha putar hera'yr paw ihewi wà nehe. Zuze nuiko kwaw xe zanepyr a'e. Ximeàw nuiko kwaw xe a'e no. Pepurueraha wer Mezàmi rehe ihewi no. Pepuraraw kar ma'erahy tetea'u peiko ihewe, i'i wa'yr wanupe.

³⁷ Na'e Humen uze'eg u pe kury. — Tuwe oroho nehe. Azekaiw katu Mezàmi rehe ihe nehe. Aruzewyr wi putar newe nehe. Heta mokoz hera'yr ihewe wà. Aze narur kwaw nehe, erepuner hera'yr wazuka haw rehe nehe, i'i u pe.

³⁸ — Hera'yr noho kwaw penupi nehe. Tyky'yr Zuze a'e, umàno a'e. Xo Mezàmi zo upyta ihewe kury. Aze amo iaiw ma'e uzeapo izupe peata mehe nehe, a'e mehe hezuka kar putar pe hezemumikahy haw pupe nehe, i'i Zako wanupe.

43

Zuze tyky'yr uzewyr Ezit ywy rehe wà

¹ Kànàà ywy rehe har ima'uhez wiwi waiko wà. ² Zako a'e, iànàm a'e wà, ta'yr iànàm a'e wà no, umumaw a'e temi'u Ezit ywy wi herur pyrer a'e wà kury. Na'e Zako uze'eg wa'yr wanupe kury. — Pezewyr Ezit pe nehe ty wà, amo temi'u ime'eg kar pà zanewe nehe ty wà, i'i izupe.

³ Zuta umuma'enukwaw kar u ma'e uzeapo ma'e kwer rehe kury. — A'e awa umume'uahy tuwe uze'eg urewe a'e. Aze urerywyr noho kwaw urerupi nehe, tuwihaw nuze'eg kwaw urewe nehe. ⁴ Aze eremono kar urerupi nehe, urume'eg kar putar temi'u oroho newe ure nehe. ⁵ Aze neremono kar kwaw nehe, noroho kwaw nehe. Nezewe uze'eg a'e awa. — Aze perur penywyr ipyahu wera'u ma'e nehe, xo a'e mehe zo aze'eg putar peme ihe nehe, i'i urewe, i'i u pe.

⁶ Zako uze'eg wanupe. — Màràzàwe tuwe pemu'ar kar agwer iaiw paw herehe. Màràzàwe tuwe pemume'u penywyr heko haw a'e tuwihaw pe, i'i wanupe.

⁷ Uze'eg u pe wà. — A'e awa upuranu tetea'u urerehe a'e, urereko haw ureànàm waneko haw imume'u kar pà urewe a'e. Upuranu nezewe urerehe. — Aipo penu wikuwe a'e rihi. Aipo heta amo penywyr, i'i urewe. Umume'u kar urereko haw urewe. Nurukwaw kwaw urerywyr rehe ipuruexak wer àwàm ure. Nurukwaw kwaw urerywyr heraha àwàm imume'u àwàm ure, i'i u pe wà.

⁸ Uze'eg Zuta u pe kury. — Tuwe azekaiw katu kwàkwàmò rehe nehe. Uruhem putar oroho tàrityka'i ure nehe kury. Ni amo numàno kwaw wà nehe. Ni ure, ni ne, ni urepurumuzàmuzàg wà, ni amo numàno kwaw wà nehe. ⁹ Azekaiw katu putar Mezàmi rehe nehe. Aze narur wi kwaw nehe, aze kwàkwàmò na'ikatu kwaw urezewyr mehe nehe, erepuner herehe nezepykaw rehe nehe. Izuka kar arer romo aiko putar neruwa rupi herekuwe mehe nehe. ¹⁰ Aze mo naximumaw iwer mo zahy tetea'u ureho 'ym pà, a'e mehe mo mokoz haw oroho mo Ezit pe ure, a'e wi uruzewyr pà mo mokoz haw ure, i'i u pe.

¹¹ Na'e tu uze'eg kury. — Naheta kwaw amo ae zaneremiapo ràm zanewe. A'e rupi peho mehe pemono ma'e imono e pyràm a'e tuwihaw pàrà m nehe. Pepyhyk ikatu wera'u ma'e ko ywy rehe har nehe, heraha pà izupe pema'eryru pupe nehe: kàpuhàg mawxàm her ma'e, hàir, temi'u inuromo imono pyr imuwe katu har. Peraha ma'e'yw hà'àzgwer i'u pyràm izupe nehe no. Peraha ma'e'yw hà'yzgwer amen her ma'e izupe nehe no. ¹² Peraha a'e hemetarer peme imur pyrer izupe nehe no, imuzewyr kar pà izupe nehe no. Ta'e pexak pema'eryru pupe pe xe, arozràn i'aromo imono pyrer pe

xe. Perur a'e temetarer xe. Aze ru'u amo hemiruze'eg uzawy a'e. Peraha amo temetarer izupe nehe no, amo temi'u ime'eg kar pà izuwi nehe no. ¹³ Peraha penywyr pezeupi nehe no. Na'arewahy peàwàxi wi a'e awa peho nehe. ¹⁴ Tuwe Tupàn ikàg wera'u ma'e pepuhareko kar izupe nehe. Nezewe mehe umuzewyr kar putar penywyr inugwer xe peneko haw pe Mezàmi rehe we nehe. Ihe ihe nehe, aze hera'yr ukàzym ihewi wà nehe, ma'e apuner iapo haw rehe nehe, i'i Zako wa'yr wanupe.

¹⁵ A'e rupi Zako ta'yr upyhyk a'e ma'e tuwihaw pe imono pyràm wà kury. Upyhyk wemetarer imuzewyr pyrer wà. Upyhyk amo wemetarer wà no. Weraha Mezàmi wà no. Ezit ywy rehe uhem mehe uze'eg na'arewahy Zuze pe wà. ¹⁶ Uhem henataromo wà. Mezàmi wiko wainuromo henataromo. Hexak mehe uze'eg Zuze wàpuz rehe uzekaiw ma'e wanuwihaw pe kury. — Eraha ko awa heràpuz me ne wà nehe. Ezuka amo ma'ea'yr nehe, emuhyk temi'uhu nehe. Umai'u putar hepyr a'e wà nehe, kwarahy wapytepe hin mehe a'e wà nehe, i'i izupe.

¹⁷ A'e tuwihaw weruzar ize'eg. Weraha tyky'yr hàpuz kutyr wà, tywyr heraha pà no. ¹⁸ A'e pe wahem mehe ukyze a'e wà. Uze'eg uzeupeupe wà. — Zanererur xe a'e wà, a'e temetarer zanema'eryru pupe imono pyrer rehe a'e wà. Azeharomoete zanepyhyk putar wà nehe, zanepetepetek pà wà nehe. Upyro putar zanereimaw zumen zanewi wà nehe. Zanemuma'ereko kar putar uma'ereko e ma'e romo wà nehe, i'i uzeupeupe wà.

¹⁹ Tàpuz hukenaw pe uhem mehe uze'eg a'e tuwihaw pe wà.

²⁰ — Ezeapyaka katu ureze'eg rehe, tuwihaw. Amo 'ar mehe uruzur xe temi'u ime'eg kar pà. ²¹ Xe wi ureata

mehe urupytu'u amo me ureker pà. Uruwàpytymawok ureremi'u hyru. Pitàitàigatu uruexak ureremetarer ma'eryru pupe arozràn i'aromo. Ureremetarer paw uruexak. Kutàri urerur wi a'e temetarer paw imuzewyr pà peme ure. ²² Urerur amo ae ureremetarer xe amo ae ureremi'u rà m ime'eg kar pà ure no. Nurukwaw kwaw a'e temetarer urema'eryru pupe imono arer ure, i'i izupe wà.

²³ Na'e a'e tuwihaw uze'eg wanupe. — Pezemumikahy zo nehe, pekyze zo nehe. Tupàn pezar a'e, penu izar a'e no, a'e ru'u omono a'e temetarer pema'eryru pupe peme a'e. Ta'e ihe apyhyk penemetarer penemi'u hekuzarer ihe xe, i'i wanupe. ²⁴ A'e re weraha tàpuz pupe wà. Omono 'y wanupe wazepuez taw romo. Omono temi'u waneimaw zumen wanupe no. ²⁵ Zuze tyky'yr umuhyk a'e ma'e herur pyrer wà kury, Zuze pe imono pyràm wà kury. — Ximono izupe kwarahy wapyter pe hin mehe tur mehe nehe, i'i uzeupeupe wà. Ta'e ukwaw a'e pe tur àwàm imai'u àwàm a'e wà xe. ²⁶ Na'e uhem Zuze wàpuz me kury. Tyky'yr omono a'e ma'e herur pyrer izupe wà. Wapyk upenàràg rehe henataromo wà. Umuhyk uwa ywy rehe wà. ²⁷ — Pekatu aipo. Aipo oho katu ma'e paw rupi, i'i Zuze wanupe. — Penu a'e, ihewe penemimume'u kwer a'e, aipo ikatu a'e. Aipo wikuwe a'e rihi, i'i wanupe, wanehe upuranu pà.

²⁸ — Ureru a'e, newe uma'ereko e ma'e ikàg 'ym ma'e a'e, wikuwe a'e rihi. Ikatu a'e, ikàg a'e, i'i izupe wà.

²⁹ Uzareko Zuze, a'e pe har wanehe ume'e pà. Wexak uwywyr Mezàmi a'e kury. (Tu ta'yr a'e, ihy imemyr a'e no.) Uze'eg amogwer wanupe. — Aipo kwez awa penywyr kurer romo hekon a'e, penemimume'u kwer romo a'e, i'i wanupe wanehe upuranu pà. (-He'e, i'i izupe wà.) — Tuwe Tupàn umur uze'egatu nerehe, hera'yr, i'i Mezàmi pe.

³⁰ Uwywyr hexak mehe iamutar katu haw uhua'u ipy'a pe. A'e rupi izai'o wer. A'e rupi uhem oho uker haw pe kury, a'e pe uzai'o pà kury. ³¹ Nan kwehe tete upytu'u uzai'o re kury. Uhez uwa no. Uhem wi uker haw wi amogwer wanupe oho pà. Uze'eg uma'ereko ma'e wanupe kury. — Pemuapyk ureremi'u ràm ywyrapewhu rehe kury ty wà, i'i wanupe.

³² Omono temi'u Zuze pe amo ywyrapewhu rehe wà. Omono temi'u tyky'yr wanupe amo ae ywyrapewhu rehe wà. Omono temi'u Ezit ywy rehe har a'e pe har wanupe amo ae ywyrapewhu rehe wà. Ta'e Emerew numuwete kwaw tupàn Ezit rehe har wazar a'e wà xe. A'e rupi Ezit ywy rehe har numai'u kwaw Emerew wanuwake wà. ³³ Tyky'yr wapyk Zuze henataromo wà. — Eapyk xe, i'i amo pe. — Eapyk pe pe, i'i amo pe. Pitàitàigatu Zuze umuapyk kar wyky'yr ywyrapewhu huwake wà. Wanyky'yr wapyk xe, tywyr ipy wapyk huwake. Nezewegatete watua'u haw rupi umuapyk kar Zuze wyky'yr wà. Utua'u haw kwaw paw hexak mehe tyky'yr ume'e uzehezehe wà. — Mâràzàwe tuwe ukwaw zanezexak kar awer 'ar a'e, i'i uzeupeupe wà, uzehezehe upuranu pà wà. ³⁴ Omono uma'ereko ma'e temi'u ikatu ma'e Zuze pe wà. Nezewegatete omono temi'u ikatu ma'e tyky'yr wanupe wà no. Omono pitài temi'u hyru ipor wanupe pitàitàigatu wà. Omono 5 temi'u hyru ipor Mezàmi pe wà. Ui'u win tetea'u pupe Zuze ipyr wà. Te hurywete paw wà.

44

Zuze kanek

¹ Na'e Zuze uze'eg wàpuz rehe uzekaiw ma'e pe a'e kury. — Emynehem wama'eryru wanemirurer temi'u pupe nehe. Emynehegatu nehe. Emono wanemetarer wama'eryru pupe pitàitàigatu nehe. ² Wanywyr

ima'eryru pupe emono hekanek parat iapo pyrer nehe, hemetarer temi'u hekuzarer rehe we nehe, i'i izupe. A'e uma'ereko ma'e weruzar ize'eg paw a'e kury. ³ Izi'itahy Zuze tyky'yr uhem oho a'e wi wata pà weimaw zumen rupi wà kury. ⁴ Tawhu wi wahem ire multe waho 'ym mehe we uze'eg wi Zuze wàpuz rehe uzekaiw ma'e pe kury. — Ezàn eho a'e awa wanaikweromo nehe. Wanuwake nehem mehe eze'eg nezewe wanupe. — Mâràzàwe tuwe pezapo ikatu 'ym ma'e ikatu ma'e hekuzaromo, ere wanupe nehe. ⁵ — Mâràzàwe tuwe pemunar hezar ikanek parat iapo pyrer rehe. Izi'u haw a'e kanek a'e. Uzeapo ma'e kwer imume'u haw romo a'e kanek wereko a'e. Iaiw ma'e pezapo kwez a'e kanek rehe pemunar mehe, ere mua'u wanupe nehe, i'i Zuze wemiruze'eg pe.

⁶ Oho hemiruze'eg wanaikweromo. Uhem wanuwake. Uze'eg wanupe Zuze hemimume'u kwer rupi katete. ⁷ — Mâràzàwe tuwe ereze'eg nezewe urewe. Nurupuner pixik kwaw agwer ma'e iapo haw rehe ure. ⁸ Urerur a'e temetarer urema'eryru pupe ureremixak kwer pitàitàigatu ure. A'e rupi, mâràzàwe tuwe mo uremunar ma'e nezar hàpuz me har rehe ure. ⁹ Aze erexak ikanek urema'e inuromo nehe, uruzuka putar hereko har ure nehe. Uruiko putar newe uma'ereko e ma'e romo tuweharupi ure nehe, i'i izupe wà.

¹⁰ Zuze hemiruze'eg uze'eg wi tyky'yr wanupe. — Peze'eg ikatu ihewe. Xo kanek hereko har zo wiko putar ihewe uma'ereko e ma'e romo tuweharupi nehe. Amogwer upuner oho haw rehe xe wi wà nehe.

¹¹ Na'e tàrityka'i umuezyw temi'u hyru ywy rehe wà. Uwàpytymawok uma'eryru pitàitàigatu wà. ¹² Zuze hemiruze'eg wekar kanek wama'eryru pupe pitàitàigatu a'e. Wekar wanyky'yr wama'eryru pupe. Nuexak kwaw. Pitàitàigatu wama'eryru pupe wekar. Iahykaw rehe

wekar Mezàmi ma'eryru pupe. Wexak kanek a'e pe temi'u i'aromo. ¹³ Tyky'yr umu'i ukamir puku wà, uzemumikahy haw hexak kar pà wà. Upir wi uma'e weimaw zumen wakupepe wà, tawhu pe uzewyr pà wà.

¹⁴ Zuta a'e, tyky'yr paw tywyr paw a'e wà no, uhem Zuze hàpuz me a'e wà. Zuze wikuwe a'e pe wahem mehe. Wapyk upenàràng rehe henataromo wà. Umuhyk uwa ywy rehe wà. ¹⁵ Na'e upuranu Zuze wanehe. — Màràzàwe tuwe pezapo agwer ma'e. Aiko ma'e ikwaw pyr 'ym kwaw par romo ihe. Aipo napekwaw kwaw hekàgaw, i'i wanupe.

¹⁶ Uze'eg Zuta izupe kury. — Ma'e urumume'u putar newe, tuwihaw, i'i izupe. — Ma'e urumume'u putar newe urekatu haw hexak kar pà newe nehe. Tupàn wexak ureremiapo kwer iaiw ma'e a'e. Uruiko xe kury. Newe uma'ereko e ma'e romo uruiko ure kury. Nekanek hereko har a'e no, newe uma'ereko e ma'e romo hekon a'e no, i'i Zuta Zuze pe.

¹⁷ — Nan kwaw pa, i'i Zuze izupe. — Nazapo pixik kwaw agwer ma'e ihe. Xo hekanek heraha arer wiko putar ihewe uma'ereko e ma'e romo a'e nehe. Amogwer upuner u heko haw pe uzewyr haw rehe a'e wà nehe, i'i izupe.

Zuta uze'eg uwywyr Zuze pe Mezàmi rehe

¹⁸ Na'e Zuta uhem Zuze huwake kury, uze'eg pà izupe kury. — Tuwihaw, i'i izupe. — Eikwahy zo ihewe, ta'e tuwihawete ài ereiko ne xe. ¹⁹ Erepuranu urerehe. — Aipo heta penu peme, ere urewe. — Aipo heta amo penywyr peme, ere urewe. ²⁰ — He'e pa, heta ureru urewe, itua'uhez tuwe a'e. Heta urerywyr kurer urewe no. Uzexak kar ureru itua'uhez mehe a'e, uru'e newe. — Tyky'yr a'e, umàno a'e. Xo a'e zo heta we uhy pe. Tu uzamutar katu a'e, uru'e ure. ²¹ A'e re ereze'eg urewe. — Perur penywyr xe nehe, ta'e hepuruexak wer hehe ihe xe, ere urewe. ²² — Nupuner kwaw uhemaw rehe u wi a'e,

uru'e newe. — Ta'e aze wezar u nehe, tu umàno putar nehe, uru'e newe. ²³ — Aze nur kwaw xe nehe, napumuixe kar kwaw xe herenataromo nehe, ere urewe.

²⁴ Urereko haw pe urehem mehe urumume'u neze'eg awer paw ureru pe. ²⁵ A'e re uremur kar wi xe. — Peme'eg kar wi temi'u nehe, i'i urewe. ²⁶ — Nurupuner kwaw ureho haw rehe, uru'e ureru pe. — A'e awa na'uremuixe kar kwaw wenataromo a'e nehe, aze urerywyr ipyahu wera'u ma'e noho kwaw urerupi a'e nehe. Aze urerywyr ipyahu wera'u ma'e oho urerupi nehe, xo a'e mehe zo oroho putar ure nehe, uru'e ureru pe. ²⁷ Na'e ureru uze'eg wi urewe. — Pekwaw ma'e uzeapo ma'e kwer pe. Heremireko Hakew umur mokoz hera'yr ihewe wà. ²⁸ Pitài uhem oho ihewi. Naexak pixik kwaw a'e re ihe. Aze ru'u miar uzuka wà, hetekwer ipei'ài'ag pà wà. ²⁹ Aze peraha tywyr ihewi nehe, aze amo iaiw ma'e uzeapo izupe nehe, hezuka kar putar pe hezemumikahy haw pupe nehe, i'i urewe.

³⁰⁻³¹ — A'e rupi, aze azewyr hereko haw pe herywyr heraha 'ym pà nehe, aze heru nuexak kwaw wa'yr nehe, a'e 'ar mehe we umàno putar nehe. Ta'e wikuwe wa'yr heko haw rehe a'e xe. Aze nureraha kwaw urerywyr urerupi nehe, ureru itua'uhez ma'e izuka àràm romo uruiko putar nehe. Ta'e izemumikahy haw uzuka putar a'e nehe xe. ³² — Azekaiw katu putar tuwe hehe nehe, a'e heru pe, heremiapo ràm imume'uahy pà izupe. — Aze narur wi kwaw kwàkwàmò xe nehe, herekuwe mehe aiko putar izuka arer ài neruwa rupi nehe, a'e heru pe. ³³ A'e rupi ainoz ko ma'e newe ihe kury, tuwihaw. Tuwe aiko xe kwàkwàmò hekuzaromo newe uma'ereko e ma'e romo ihe nehe. Tuwe uzewyr oho wyky'yr rupi weko haw pe nehe. ³⁴ Ta'e napuner kwaw hezewyr haw rehe hereko haw pe xe, aze kwàkwàmò noho kwaw herupi nehe. Nahepurexak wer kwaw heru rehe ihe nehe, ko ma'e iaiw ma'e rehe

uzemumikahy haw rehe imàno mehe ihe nehe, i'i tyky'yr
Zuze pe.

45

Zuze uzemume'u wyky'yr wanupe kury

¹ Izai'o wer tuwe Zuze a'e kury. Nupuner kwaw uzai'o 'ymaw rehe uma'ereko ma'e wanenataromo. A'e rupi uhapukaz wanupe. — Pehem peho xe wi upaw rupi ty wà, i'iahny wanupe. A'e rupi, wyky'yr wanupe weko haw imume'u mehe ni amo uma'ereko ma'e nuiko kwaw huwake wà. ² Uzai'oahy a'e. Ate Ezit ywy rehe har wenu izai'o mehe wà. Umume'u oho tuwihawete pe wà. ³ I'i Zuze wyky'yr wanupe. — Aiko Zuze romo ihe. Aipo heru wikuwe a'e rihi, i'i wanupe. Henu mehe tyky'yr ipytuhegatu tuwe wà. Nupuner kwaw ma'e imume'u haw rehe wà. ⁴ Na'e i'i Zuze wanupe. — Pezur xe heruwake nehe ty wà, i'i wanupe. Uhem huwake wà. Uze'eg wi wanupe. — Aiko penywyr Zuze romo ihe. Kwehe mehe heme'eg pe amo wata ma'e wanupe. Hererur xe Ezit ywy rehe wà. ⁵ Kwehe mehe heme'eg pe amo xe kutyr wata ma'e wanupe. Pezemumikahy zo nehe. Peikwahy zo pezeupeupe heme'eg awer rehe nehe, xe hemur kar awer rehe nehe. Tupàn hemur kar xe a'e, teko tetea'u wapyro pà ma'uhez taw wi a'e. ⁶ Ximumaw mokoz kwarahy temi'u ihyk 'ym mehe zane kury. Amo 5 kwarahy ximumaw putar nehe no. A'e kwarahy rehe teko numa'ereko kwaw ywy rehe wà nehe, nopo'o kwaw arozràn wà nehe. ⁷ Tupàn hemur kar penenataromo a'e. Nezewe mehe pepyro ma'uhez taw wi xe a'e, pemumàno kar 'ym pà a'e. Nezewe mehe heta putar pezuapyapyr a'e wà nehe kury, ta'e heta temi'u peme a'e xe. ⁸ Napeiko kwaw xe hemur kar arer romo. Tupàn ae hemur kar xe a'e. Hemuigo kar tuwihawete hemiruze'eg ikàg wera'u ma'e

romo a'e. Azekaiw katu hàpuzuhu rehe ihe. Aiko Ezit ywy rehe har paw wanuwihaw romo ihe.

⁹ Peho tàrityka'i penu heko haw pe nehe. Peze'eg nezewe izupe hexak mehe nehe. — Nera'yr Zuze uze'eg nezewe urewe a'e. — Emume'u ko ma'e penu pe nehe, i'i urewe. — Tupàn hemuigo kar Ezit ywy rehe har paw wanuwihaw romo a'e. Ezur tàrityka'i herexak pà nehe. Epyta zo a'e pe nereko haw pe nehe. ¹⁰ Ereiko putar Kozem ywy pehegwer rehe nehe. Nezewe mehe ereiko putar xe heruwake nehe. Ne nehe, nera'yr a'e wà nehe no, neremimino wà nehe no, nereimaw àràpuhàràn hawitu ma'e a'e wà nehe no, nereimaw àràpuhàrànete a'e wà nehe no, nereimaw tapi'ak a'e wà nehe no, nema'e paw a'e wà nehe no, upaw rupi katete wiko putar xe heruwake a'e wà nehe. ¹¹ Ma'uhez taw umumaw putar amo 5 kwarahy nehe. Aze peiko Kozem ywy pehegwer rehe nehe, heruwake nehe, amono putar temi'u newe nehe, neànàm wanupe nehe no, nereimaw wanupe nehe no. Nezewe mehe uhyk putar ma'e peme nehe, i'i u pe, a'e ma'e imume'u kar pà wyky'yr wanupe.

¹² Uze'eg wi wanupe. — Pe paw rupi, herywyr Mezàmi a'e no, herexak pe kury. Aiko ihe romo azeharomoete ihe. Zuze romo tuwe aiko ihe, peme uze'eg ma'e romo ihe. ¹³ Pekwaw hekàgaw xe Ezit ywy rehe har. Pemume'u peho penu pe nehe. Pemume'u penemixak kwer paw izupe nehe. Peho tàrityka'i heru herur pà xe nehe kury, i'i wanupe.

¹⁴ Zuze uzàzuwàn uwywyr. Uzai'o kury. Wyky'yr Zuze iàzuwàn mehe uzai'o Mezàmi a'e no. ¹⁵ Na'e uzai'o wiwi mehe Zuze uzàzuwàn wyky'yr pitàitàigatu a'e wà no. A'e re tyky'yr uze'eg izupe wà.

¹⁶ Amo umume'u uzeapo ma'e kwer tuwihawete hàpuzuhu pe wà. — Zuze tyky'yr uhem xe a'e wà, i'i

teko oho Ezit ywy rehe har wanuwihawete hàpuz me har wanupe wà. Hurywete tuwihawete a'e ma'e henu mehe. Hurywete hemiruze'eg wà no. ¹⁷ Uze'eg tuwihawete oho Zuze pe kury. — Eze'eg nezewe neryky'yr wanupe nehe, i'i izupe. — Peupir temi'u hyru peneimaw waku'az nehe, Kànàà ywy rehe pezewyr pà nehe, ere wanupe nehe. ¹⁸ — Perur penu xe nehe, perur peànàm xe wà nehe no. Amono putar ywy pehegwer Ezit rehe har ikatu wera'u ma'e peme nehe. Pe'u putar temi'u ko ywy rehe har ikatu wera'u ma'e nehe no, ere wanupe nehe, i'i tuwihawete Zuze pe. ¹⁹ — Emono ywyramawa wanupe nehe. Nezewe mehe upuner wemireko wanerur haw rehe wà nehe. Upuner wa'yr wazyr wanerur haw rehe wà nehe no. Upuner u herur haw rehe ywyramawa pupe wà nehe no, i'i izupe. ²⁰ Upuner uma'e paw hezar haw rehe a'e pe wà nehe, ta'e amono putar ma'e Ezit ywy rehe har ko ywy rehe har ikatu wera'u ma'e wanupe xe wahem mehe ihe nehe xe, i'i tuwihawete Zuze pe.

²¹ A'e rupi Zako ta'yr weruzar ize'eg wà. Zuze omono ywyramawa wanupe tuwihawete ze'eg rupi katete. Omono temi'u pe rupi i'u pyràm wanupe no. ²² Omono kamir ipyahu ma'e wanupe no. Omono 3,5 kir parat Mezàmi pe. Omono 5 kamir katu izupe no. ²³ Umynehem kar 5 ma'eryru zumen ikupe pe har ma'e Ezit ywy rehe har ikatuahy wera'u ma'e pupe a'e no, u pe imono kar pà a'e no. Umynehem kar 10 ma'eryru zumen kupe pe har arozràn pupe no. Omono typy'ak no, omono amo ae temi'u pe rupi i'u pyràm romo no. ²⁴ — Zazur rihi, i'i tyky'yr izupe wà. A'e wi wahem etea'i mehe uze'eg wi Zuze wanupe. — Pezeàmàtyry'yim zo pe rupi peata mehe nehe, i'i wanupe.

²⁵ Uhem oho Ezit ywy wi wà, wata pà wà. Uhem oho Kànàà ywy rehe wà, u Zako hàpuz me wà. ²⁶ Uze'eg

izupe wà. — Zuze wikuwe a'e. Ezit ywy rehe har paw wanuwihaw romo hekon a'e, i'i izupe wà. Iàkàzým tària'i Zako kury. Nupuner kwaw waze'eg rehe uzeruzar haw rehe. ²⁷ Umume'u Zuze ze'eg awer paw izupe wà. Wexak ywyramawa paw no. Ta'e tuwihawete werur kar iànàm Ezit pe a'e ywyramawa pupe a'e wà xe. A'e ma'e paw henu mehe a'e ma'e paw hexak mehe hurywete Zako a'e kury. ²⁸ Uze'eg wa'yr wanupe. — Azeharomoete peze'eg. Hera'yr Zuze wikuwe a'e rihi. Hepurexak wer tuwe hehe hemàno 'ym mehe we ihe, i'i wanupe.

46

Zako oho Ezit ywy rehe wànàm wanupi

¹ Na'e Zako a'e kury, oho weko haw wi a'e kury. Weraha uma'e paw wànàm paw weimaw paw uzeupi wà. Uhem Merexewa tawhu pe wà. Uzuka Zako ma'ea'yr Tupàn pe a'e pe a'e wà, u Àmàrààw izar pe a'e wà. ² Pyhaw Tupàn uze'eg izupe, ipuahu zàwenugar pupe. Uze'eg nezewe izupe. — Zako, Zako, i'i izupe. — Aiko xe ihe, i'i Zako izupe.

³ — Aiko Tupàn romo ihe, neru izar romo ihe. Ekyze zo Ezit ywy rehe neho àwàm wi nehe. Ta'e a'e pe nereko mehe amuigo kar putar nezuapyapyr teko tetea'u ikàg ma'e romo ihe wà nehe xe. ⁴ Aha putar Ezit pe nerupi nehe. Amo 'ar mehe arur wi putar nezuapyapyr xe ko ywy rehe ihe wà nehe. Nemàno mehe Zuze wiko putar nepyr a'e nehe, i'i Tupàn Zako pe.

⁵ Na'e uhem Zako oho Merexewa tawhu wi kury. Ta'yr omono u ywyramawa Ezit ywy rehe har wanuwihawete hemimur karer pupe a'e wà. Weraha wemireko a'e ywyramawa wapupe wà no. Weraha wa'yr pixika'i ma'e wapupe wà no, wazyr pixika'i ma'e waneraha pà wapupe wà no. ⁶ Nezewe Zako a'e, iànàm paw a'e wà no, oho Ezit ywy rehe a'e wà kury. Weraha weimaw tapi'ak paw uzeupi

wà no, uma'e paw heraha pà uzeupi wà no, Kànàà ywy rehe imono'og pyrer paw heraha pà wà no. ⁷ Weraha Zako uzuapyapyr paw wà: wa'yr wà, wazyr wà, wemimino wà.

⁸ Amume'u putar Izaew izuapyapyr waner paw xe ihe wà kury, Ezit ywy rehe oho ma'e kwer waner paw xe ihe wà kury. Humen, Zako ta'yr ipy her romo a'e. ⁹ Humen ta'yr wà no: Enok, Paru, Ezerom, Karimi. ¹⁰ Ximeàw. Ta'yr wà no: Zemuew, Zamim, Owaz, Zakim, Zoar, Xau. Xau a'e, amo kuzà Kànàà ywy rehe har imemyr romo hekon a'e. ¹¹ Erewi. Ta'yr wà no. Zeroxon, Koat, Merari. ¹² Zuta. Ta'yr wà no: Xera, Perez, Zera. (Ta'yr inugwer umàno Kànàà ywy rehe a'e 'ym mehe wà. Er, Onà umàno ma'e kwer waner romo wà.) Na'aw Perez ta'yr waner xe wà: Ezerom, Amu. ¹³ Ixakar. Ta'yr wà no: Tora, Puwa, Zazuwe, Xinirom. ¹⁴ Zemuum. Ta'yr wà no: Xerez, Erom, Zareew. ¹⁵ A'e Zako ta'yr a'e wà, hemireko Erez umur Zako pe Mezopotàm ywy rehe wiko mehe a'e wà. Umur pitài umemyr kuzà Zina her ma'e izupe a'e pe no. Zako izuapyapyr Erez rehe we har a'e wà, heta 33 a'e wà.

¹⁶ Kaz. Ta'yr wà no: Zipiàw, Agui, Xuni, Ezewom, Eri, Arozi, Areri. ¹⁷ Azer. Ta'yr wà no: Imina, Iziwa, Iziwi, Meri. Tazyr no: Xera. Heta mokoz ta'yr Meri pe wà no: Emer, Mawkiew waner romo wà. ¹⁸ Zako izuapyapyr hemireko Ziwpa rehe we har a'e wà, heta 16 a'e wà. Izypy mehe Àràràw umur Ziwpa wazyr Erez pe a'e, izupe uma'ereko e ma'e romo a'e.

¹⁹ Zako hemireko Hakew a'e, umur mokoz ta'yr izupe a'e wà: Zuze, Mezàmi waner wà. ²⁰ Zuze ta'yr hemireko Azenat rehe we har wà, mokoz wà: Manaxe, Eparai waner wà. Uzexak kar Ezit ywy rehe wà. Azenat a'e, Poxiper tazyr romo hekon a'e. Poxiper a'e, Heriopori tawhu pe har waxaxeto romo hekon a'e. ²¹ Na'aw Mezàmi ta'yr waner xe wà: Mera, Meker, Azimew, Zer, Màmàm, Ei, Oroz,

Mupim, Upim, Areze. ²² Zako izuapyapyr Hakew rehe we har a'e wà, heta 14 a'e wà.

²³ Nà. Ta'yr a'e: Huzim. ²⁴ Napitari. Ta'yr a'e wà: Zazeew, Kuni, Zezer, Xirem. ²⁵ Zako izuapyapyr Mira rehe we har a'e wà, heta 7 a'e wà. Izypy mehe Àràràw umur Mira wazyr Hakew pe uma'ereko e ma'e romo.

²⁶ Zako izuapyapyrete Ezit ywy rehe oho ma'e kwer a'e wà, 76 waneta haw a'e wà. Napapar kwaw ta'yr wanemireko xe ihe wà. ²⁷ Zuze ta'yr a'e wà, mokoz a'e wà, uzexak kar Ezit ywy rehe a'e wà. Nezewe Zako izuapyapyr Ezit ywy rehe oho ma'e kwer a'e wà, 70 waneta haw a'e wà.

Ezit ywy rehe wahem awer

²⁸ Uze'eg Zako Zuta pe kury. — Eho urerenataromo nehe. Erur Zuze urekutyr nehe, ureruwàxi kar pà Kozem ywy pehegwer rehe nehe. Uhem Zako Kozem ywy rehe wà kury. ²⁹ Umuàgà'ym kar Zuze ywyrāmawa wemiruze'eg wanupe kury. Na'e oho Kozem pe kury, u huwàxi pà kury. Uzeàwàxi a'e pe wà. Wa'yr Zuze hexak mehe Zako uzàzuwàn kury. Uzai'o kury. Uzàzuwàn kwehea'u kury. ³⁰ Na'e uze'eg Zako izupe. — Apuner hemàno haw rehe ihe nehe kury, ta'e uruexak kwez ihe xe, ta'e akwaw nerekuwe haw ihe xe, i'i izupe.

³¹ A'e re uze'eg Zuze wyky'yr wanupe kury, u iànàm wanupe no. — Aze'eg putar Ezit ywy rehe har wanuwihawete pe ihe nehe. — Heryky'yr a'e wà, heru iànàm a'e wà no, Kànàà ywy rehe wiko ma'e kwer a'e wà, ur kwez xe hepyr wiko pà a'e wà kury, a'e putar izupe nehe. ³² — Àràpuhàràw hawitu ma'e wanehe àràpuhàrànete wanehe uzekaiw ma'e romo wanekon a'e wà. Tapi'ak mono'ogar romo wanekon a'e wà, a'e putar izupe nehe. — Werur weimaw àràpuhàràw kwez uzeupi wà. Werur weimaw tapi'ak kwez uzeupi wà no, a'e putar izupe nehe, i'i u

pe. ³³ Aze ru'u tuwihawete upuranu putar penehe a'e nehe. — Ma'e iapo har romo peiko, aze ru'u i'i putar peme nehe. ³⁴ — Uruiko àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e romo ure, peze izupe nehe. — Nuruzapo pixik kwaw amo ae ma'e ure. Tuweharupi uruiko àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e romo. Ureràmuz a'e wà no, tuweharupi wiko àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e romo a'e mehe a'e wà no, peze tuwihawete pe nehe, aze upuranu penehe nehe, i'i wanupe. — Nezewe mehe pepuner ywy pehegwer Kozem her ma'e rehe peneko haw rehe nehe, ta'e Ezit ywy rehe har na'iakatuwawahy kwaw àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e wanehe a'e wà xe, i'i wyky'yr wanupe.

47

¹ Na'e Zuze oho tuwihawete pe a'e ma'e imume'u pà kury. — Heru a'e, heryky'yr a'e wà no, ywy pehegwer Kozem her ma'e rehe wanekon a'e wà kury. Uzekaiw waiko weimaw àràpuhàràn wanehe tapi'ak wanehe a'e pe wà. Weraha uma'e paw kwez a'e pe wà, i'i izupe.

² A'e re weraha 5 wyky'yr tuwihawete pe wanexak kar pà wà kury. ³ Upuranu tuwihawete wanehe. — Ma'e rehe pema'ereko, i'i wanupe. — Tuwihawete, i'i izupe wà. — Àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e romo uruiko ure, ureipy wazàwegatete ure. ⁴ Uruzur xe ko ywy rehe uruiko pà ta'e Kànàà ywy rehe naheta kwaw ka'api'i urereimaw wanupe xe. Ma'uhez haw a'e pe har uhua'u a'e, iaiw tuwe a'e. Tuwe uruiko xe ywy pehegwer Kozem her ma'e rehe nehe, uremuigo kar pe xe ne, i'i izupe wà.

⁵ Tuwihawete uze'eg Zuze pe kury. — Neru ur nepyr wiko pà kury. Neryky'yr nezewegatete wà no. ⁶ Exak wызàì ywy pehegwer waneko àwàm romo nehe. Upuner Ezit ywy rehe wiko pà wà nehe. Emono ywy pehegwer Kozem her ma'e wanupe nehe. Ywy Ezit ywy rehe har

ikatu wera'u ma'e a'e. Tuwe wiko a'e pe wà nehe. Aze upuner wà nehe, tuwe omono'og hereimaw tapi'ak wà nehe no, i'i tuwihawete Zuze pe.

⁷ A'e re Zuze weraha u Zako a'e pe no, tuwihawete pe hexak kar pà no. Zako omono uze'egatu tuwihawete rehe.

⁸ Tuwihawete upuranu Zako rehe. — Màràn kwarahy erereko, i'i izupe.

⁹ — Areko 130 kwarahy ihe kury. Amumaw kwarahy tetea'u heata pà ko rupi, kwe rupi no. Na'arewahy a'e hekwarahy upaw oho iko. Amumaw kwarahy tetea'u zawaiw katu haw rehe hereko pà. Heipy umumaw kwarahy tetea'u wera'u ihewi a'e wà. Waneko awer zawaiw katu hereko haw zàwe a'e wà, i'i Zako tuwihawete pe.

¹⁰ Omono uze'egatu tuwihawete rehe. A'e re oho a'e wi izuwi. ¹¹ Omono Zuze ywy pehegwer ikatu ma'e u pe, wyky'yr wanupe no, uwywyr pe no. A'e ywy ikatuahy a'e. Tawhu Hamexe her ma'e huwake tuz. Ta'e tuwihawete uzapo kar nezewe haw izupe a'e xe. Wiko a'e ywy izar romo wà. Wikuwe a'e pe wà. ¹² Omono Zuze temi'u u pe, wyky'yr wanupe no, wànàm wanupe no. Uhyk wanupe pitàitàigatu no.

Zuze Ezit ywy rehe har wanuwihaw romo heko haw

¹³ Naheta kwaw temi'u amo ae ywy rehe. Uhua'u wera'u ma'uhez taw tuweharupi. Ezit ywy rehe har a'e wà, Kànàà ywy rehe har a'e wà no, iagaiwahy oho waiko wà. Ta'e naheta kwaw temi'u wanupe xe. ¹⁴ Teko ume'eg kar temi'u waiko wà. Zuze omono'og hekuzarer temetarer paw tuwihawete hàpuzuhu pe heraha pà a'e. ¹⁵ Na'e upaw temetarer Ezit rehe har. Upaw temetarer Kànàà rehe har no. Oho teko Ezit rehe har Zuze pe uze'eg pà wà kury. — Emur temi'u urewe ty. Uremumàno kar zo pe ty. Ta'e upaw ureremetarer urewi kury xe, i'i izupe wà.

¹⁶ Uwazar Zuze waze'eg wanupe. — Aze naheta kwaw temetarer peme nehe, perur peneimaw tapi'ak ihewe nehe. Amono putar temi'u peme peneimaw wanekuzaromo ihe nehe, i'i wanupe.

¹⁷ A'e rupi Ezit ywy rehe har werur weimaw Zuze pe wà: kawaru wà, àràpuhàràrà hawitu ma'e wà, àràpuhàrànete wà, tapi'ak wà, zumen wà. Upaw rupi wanerur izupe wà. Omono Zuze temi'u wanupe waneimaw wanekuzaromo, a'e kwarahy rehe. ¹⁸ Upaw a'e kwarahy. Inugwer kwarahy mehe uze'eg wi oho izupe wà no.

¹⁹ — Upaw ureremetarer. Nurupuner kwaw ipaw pawer imimaw rehe newi. Urereimaw paw oromono newe. Upyta nepo pe upaw rupi wà. Naheta kwaw amo ma'e newe imono pyràrà kury. Xo ureretekwer zo, xo ureiwy zo heta we urewe kury. Uremumàno kar zo pe nehe ty. Epyhyk ureiwy tuwihawete pe nehe, uremuigo kar pe tuwihawete pe uma'ereko e ma'e romo nehe. Wiko putar ureiwy izar romo nehe. Emur temi'u urewe ureiwy hekuzaromo ureretekwer wanekuzaromo nehe. Emur temi'u urewe nehe. Nezewe mehe nurumàno kwaw nehe. Emur ma'eà'yz urewe nehe no. Uruzutym putar nehe. Nezewe mehe ywy nuzeapo kwaw ywyxiguhu romo nehe, i'i teko Zuze pe wà.

²⁰ Na'e Zuze ume'eg kar ywy Ezit rehe har upaw rupi a'e kury, tuwihawete pe imono pà a'e kury. Ezit ywy rehe har paw ume'eg uiwy izupe wà, ta'e ima'uhez tuwe a'e wà xe. Nezewe tuwihawete wiko ywy paw izar romo kury.

²¹ Zuze umuigo kar Ezit ywy rehe har paw tuwihawete pe uma'ereko e ma'e romo a'e wà no. ²² Xo xaxeto waiwy zo nume'eg kar kwaw. Nume'eg kwaw uiwy izupe wà, ta'e tuwihawete omono e amo temi'u wanupe a'e xe. A'e rupi heta temi'u wanupe. A'e rupi numekuzar kar kwaw temi'u uiwy pupe wà.

²³ Na'e uze'eg Zuze teko wanupe. — Tuwihawete wiko peiwy izar romo kury. Wiko pezar romo no. Ta'e apume'eg kar izupe ihe xe. Pepyhyk ma'eà'yz xe nehe, ko pe izutym pà nehe. ²⁴ Pepo'o putar i'a kwer nehe. Aze pepo'o 5 ma'e, pemono pitài tuwihawete pe nehe. Inugwer 4 ma'e'a upyta putar pepo pe nehe. Pezutym wi amo nehe, pe'u ikurer nehe. Nezewe heta putar temi'u peme nehe, pena'yr wanupe nehe no, pepyr wiko ma'e wanupe nehe no, i'i wanupe.

²⁵ Uwazar ize'eg izupe wà. — Ereiko ikatu ma'e romo urewe ne. Urepyro pe uremàno haw wi. Uruiko putar tuwihawete pe uma'ereko e ma'e romo ure nehe, i'i izupe wà.

²⁶ Nezewe Zuze weruzar kar tuwihawete ze'eg teko wanupe. Ate ko 'ar rehe teko weruzar a'e ze'eg wà. Nezewe i'i a'e ze'eg. — Ezit ywy nàn nehe, aze amo opo'o 5 arozràn wà nehe, omono putar pitài tuwihawete pe wà nehe. Xo xaxeto waiwy zo tuwihawete nupyhyk kwaw.

Zako umume'u kar ma'e Zuze pe

²⁷ Izaew izuapyapyr a'e wà, upyta Ezit ywy rehe a'e wà, ywy pehegwer Kozem her ma'e rehe wiko pà a'e wà. Ume'eg kar ywy a'e pe wà. Heta tetea'u ta'yr wanupe a'e pe wà. Heta tetea'u tazyr wanupe a'e pe wà no. ²⁸ Zako umumaw 17 kwarahy Ezit ywy rehe wiko pà. Umumaw 147 kwarahy wiko pà. ²⁹ Na'e ukwaw umàno àwàm 'ar ihem etea'i haw kury. Wenz wa'yr Zuze imuwà uzeupe. — Azapo kar putar ma'e newe. Emono nepo herenugupy iwype kury. Emume'uahy neremiapo ràm ihewe nehe. — Azapo putar heremimume'u azeharomoete ihe nehe, ere ihewe nehe. — Naheremu'em kwaw newe nehe, ere ihewe nehe. Heutym zo pe xe Ezit ywy rehe nehe. ³⁰ Hemàno mehe nehe, eraha heretekwer Ezit ywy wi nehe. Heutym heipy watym awer pe nehe. Tuwe apytu'u wanuwake

nehe, i'i Zako wa'yr Zuze pe. — Azapo putar tuwe a'e ma'e nereminozgwer ihe nehe, i'i tuwe Zuze u pe kury.

³¹ — Emume'uahy, i'i Zako izupe. Umume'uahy Zuze a'e ma'e iapo pyràm u pe. Na'e Zako uzeàpàrirog uker haw i'aromo. Uze'eg Tupàn pe kury.

48

Zako omono uze'egatu Zuze rehe, ta'yr wanehe

¹ Amo zahy pawire teko uze'eg oho Zuze pe wà. — Neru ima'eahy, i'i izupe wà. Wexak Zuze u oho. Weraha wa'yr uzeupi wà. Mokoż wà. Eparai, Manaxe waner romo wà. ² Amo uze'eg oho Zako pe. — Nera'yr Zuze ur kwez nerexak pà kury, i'i izupe wà. Zako uzeagaw wapyk pà uker haw rehe. Upuner wapykaw rehe. ³ Uze'eg Zuze pe. — Tupàn upuner wera'u ma'e uzexak kar ihewe Iruz tawhu pe Kànàà ywy rehe a'e. Umur uze'egatu herehe a'e pe. ⁴ Uze'eg nezewe ihewe. — Amueta tetea'u kar putar nera'yr ihe wà nehe. Heta tetea'u putar nezuapyapyr a'e wà nehe no. Wiko putar teko ikàg ma'e romo wà nehe. Amono putar ko ywy nezuapyapyr wanupe nehe. Wiko putar izar romo tuweharupi wà nehe, i'i ihewe.

⁵ Nera'yr Eparai a'e, nera'yr Manaxe a'e no, uzexak kar xe Ezit ywy rehe xe hezur 'ym mehe we a'e wà. Hepurumuzàg romo wanekon a'e wà. Humen a'e, Ximeàw a'e no, hepurumuzàg romo wanekon a'e wà no. Nezewegatete Eparai Manaxe rehe wà no. Heremiminoete romo hera'yr zàwenugar romo wanekon a'e wà no. ⁶ Aze heta amo nera'yr newe wà nehe, wiko putar nezuapyr romo wà nehe. Wiko putar Eparai tywyr romo Manaxe tywyr romo wà nehe. A'e rupi upyhyk putar ywy pehegwer uwyky'yr wazàwe a'e wà nehe no. ⁷ Ta'e nehy Hakew umàno mokoż umemyr wazexak kar ire a'e xe. Na'imemyr wi kwaw. Mezopotàm ywy wi urezewyr mehe umàno a'e, Kànàà

ywy rehe a'e, Eparat tawhu pe urehem etea'i mehe a'e. Azutym hetekwer a'e pe ihe, pe iwyr ihe, i'i izupe. (Ko 'ar rehe, — Merez, i'i teko Ewparat tawhu pe wà kury.)

⁸ Wexak Zako Zuze ta'yr a'e wà kury. Upuranu hehe. — Mo romo wiko kwez kwàkwàmo a'e wà, i'i izupe. ⁹ — Hera'yr Ezit ywy rehe ihewe Tupàn hemimur karer romo wanekon a'e wà, i'i Zuze u pe. — Emunyryk xe heruwake ne wà kury, ta'e heporomono wer heze'egatu rehe wanehe ihe xe, i'i Zuze pe.

¹⁰ Itua'uhez tuwe Zako, a'e rupi nahèhàpyhàgatu kwaw. Heha na'ikatu kwaw. Weraha Zuze a'e mokoz kwàkwàmo u huwakea'i wà kury. Zako uzàzuwàn wà, wazurupyter pà wà. ¹¹ I'i Zako Zuze pe. — Naexak wi kwaw hera'yr Zuze ihe nehe, a'e hezeupe. Nezewe rehe we uruexak kwez ihe. Te nera'yr aexak kutàri ihe wà no, i'i Zako wa'yr pe.

¹² Na'e Zuze umunyryk kar wa'yr u henugupy wi wà. Wapyk upenàrèg rehe, uwa imuhyk pà ywy rehe. ¹³ A'e re upyhyk Zuze Eparai opo awyze har pupe. Upyhyk Manaxe opo ahurehe har pupe. Umupu'àm Zako huwakea'i wà. Nezewe Eparai upyta Zako iahur rehe. Manaxe upyta iawyze har rehe. ¹⁴ Upir Zako uzywa imuzepynykwaw pà kury. Omono opo awyze har Eparai iàkàg rehe. Omono opo ahurehe har Manaxe iàkàg rehe. Eparai Manaxe tywyr romo hekon a'e. Nezewe rehe we wiko tyky'yr zàwe Zako ipo iwype kury. Manaxe wiko tyky'yr romo a'e. Wiko tywyr zàwe Zako ipo ahurehe har iwype kury. ¹⁵ A'e re omono Zako uze'egatu Zuze rehe kury, Tupàn pe uze'eg pà kury.

O Tupàn, heipy Àmàrààw a'e, Izak a'e no, weruzar neze'eg oho waiko a'e wà.

Ezapo ikatuahy ma'e ko kwàkwàmo wanupe nehe.

Emono neze'egatu wanehe nehe,

ta'e erezekaiw katu herehe àràpuhàràn ài ne xe,

herekuwe mehe tuweharupi te ko 'ar rehe.

¹⁶ Amo nereko haw pe har hepyro ikatu 'ymaw paw wi a'e. A'e ae nehe, tuwe uzapo ikatu ma'e wanupe nehe no. Tuwe hezuapyapyr umume'u herer uzeupeupe wà nehe. Tuwe ima'enukwaw heràmuz Àmàrààw her rehe wà nehe. Tuwe ima'enukwaw heru Izak her rehe wà nehe no. Tuwe heta tetea'u wana'yr wanupe wà nehe. Tuwe heta tetea'u wazuapyapyr wanupe wà nehe no, i'i Zako Tupàn pe.

¹⁷ Zuze wexak u ipo awyze har Eparai àkàg rehe imono awer. Na'ikatu kwaw izupe. A'e rupi upyhyk ipo kury, Eparai àkàg wi imunyryk kar pà kury, Manaxe iàkàg rehe imono pà kury. ¹⁸ Uze'eg u pe. — Nan kwaw nezewe, Papaz. Ko hera'yr a'e, tyky'yr romo hekon a'e. Emono nepo awyze har iàkàg rehe.

¹⁹ Zako na'iporomono wer kwaw hehe. — Akwaw heremiapo ty, hera'yr. Manaxe izuapyapyr wiko putar teko tetea'u ikàg ma'e romo a'e wà nehe. Nezewe rehe we tywyr wiko wera'u putar izuwi nehe. Izuapyapyr uzemuza'aza'ak putar teko tetea'u romo wiko pà a'e wà nehe, i'i Zuze pe.

²⁰ Nezewe Zako omono uze'egatu wanehe a'e 'ar mehe. — Ihe Izaew ihe, hezuapyapyr a'e wà nehe no, uze'egatu imume'u mehe umume'u putar nera'yr waner a'e wà nehe. — Tupàn uzapo ikatuahy ma'e Eparai pe a'e, Manaxe pe a'e. Tuwe uzapo ikatuahy ma'e newe nezewegatete a'e nehe no, i'i putar amo wanupe uze'egatu imono pà wà nehe, i'i Zako.

²¹ — Erexak hekàg 'ymaw. Amàno etea'i kury. Tupàn wiko putar penehe we a'e nehe, peneraha pà peipy waiwy pe a'e nehe. ²² Amono Xikez ywy newe kury. Namono kwaw neryky'yr wanupe, ni nerywyr pe. Kwehe

mehe apyro Xikez ywy Amohe ywy rehe har wanuwi ihe. Azàmàtyry'ym hetakihe puku pupe ihe wà, heywyrapar pupe ihe wà, a'e ywy pehegwer ipyro pà wanuwi ihe wà.

49

Zako omono uze'egatu wa'yr wanehe

¹ Wenz Zako wa'yr uzeupe wà, wanupe uze'eg pà wà. — Peiko xe heiwyra'i nehe ty wà. Amume'u putar peneko àwàm peme ihe nehe, ma'e peme uzeapo ma'e ràm imume'u pà ihe nehe.

² Ihe Zako ihe, pe hera'yr romo peiko pe. Pezemono'og heruwake heze'eg henu pà nehe. Pezeapyaka katu penu Izaew ze'eg rehe nehe kury.

³ Ne Humen ne. Hera'yr itua'u wera'u ma'e romo ereiko ne. Hekàgaw romo ereiko. Hekàgaw ta'yr ipy romo ereiko. Ereiko wera'u amogwer hera'yr wanuwi, nekàg wera'u amogwer hera'yr wanuwi.

⁴ Nerehaite ykotok ài. Nezewe rehe we nereiko kwaw amogwer wanuwihawete romo nehe. Ta'e ereker heremirekoagaw puhe ne xe. Maranugar haw ererur neru ker haw pe nezewe.

⁵ Ximeàw wiko Erewi tyky'yr romo a'e. Erewi wiko Ximeàw tywyr romo a'e. Uzàmàtyry'ym teko upuruzuka haw pupe wà. ⁶ Naiko kwaw wapyr iaiw ma'e iapo àwàm rehe waze'eg mehe ihe nehe. Naiko kwaw wanehe we wazemono'og mehe nehe. Ta'e wehaite haw rupi uzuka awa a'e wà xe. Ta'e uzemaraz tapi'ak wanehe wamupàri kar pà a'e wà xe.

⁷ Amono heze'egaiw wanehaite haw rehe.

Ta'e ipuruzukaiwahy a'e wà xe.

Amono heze'egaiw wakwahy haw rehe.

Ta'e upuraraw kar ma'erahy tetea'u purupe a'e wà xe,
 ma'ea'yr wanupe a'e wà no xe. Amuza'aza'ak putar
 wazuapyapyr Izaew ywy rehe ihe wà nehe.

Amuhàmuhàz putar wazuapyapyr waànàm wainuromo
 wamono kar pà ihe wà nehe.

⁸ Ne Zuta ne ty. Neryky'yr a'e wà nehe, nerywyr a'e wà
 nehe no,

nemuawate katu putar a'e wà nehe.

Uzemumew putar nerenataromo wà nehe.

Erepyhyk putar neàmàtyry'ymar wazu'yw rehe ne wà
 nehe.

⁹ Hera'yr Zuta a'e, nuzawy kwaw zàwàruhua'yr miar izuka
 mehe har a'e.

Uzeamumew u'aw pà zàwàruhu awa ài, zàwàruhu kuzà ài.

Aipo amo nukyze kwaw izuwi wà nehe,
 aipo amo uputupyk putar oho wà nehe.

¹⁰ Zuta upyhyk putar ywyr'a'i tuwihawete romo weko haw
 hexak kar haw a'e nehe.

Izuapyapyr wiko putar tuwihawete romo tuweharupi wà
 nehe.

Teko amo ae ywy rehe har werur putar imur pyràm izupe
 wà nehe. Weruzar putar ize'eg a'e wà nehe.

¹¹ Uzàpixi putar weimaw zumena'yr uwà 'yw rehe a'e
 nehe,

uwà 'yw ikatu wera'u ma'e rehe a'e nehe.

Uhez ukamir win pupe.

Uhez ukamirpuku win ma'eruwy kwer hexakaw hereko
 har pupe. q1 ¹² Heha ipiràg a'e, ta'e u'u win tetea'u
 a'e xe.

Hàz ixigatu a'e, ta'e u'u tapi'ak kamykwer tetea'u a'e no
 xe.

¹³ Zemurom wiko putar yryhu iwyr a'e nehe.

Heta putar kanuhu pytu'u haw a'e pe nehe.

Iziwy oho putar te Xitom tawhu pe nehe.

¹⁴ Ixakar nuzawy kwaw zumen ikàg ma'e ukupe pe àràm inuromo wemiraha rà m inuromo uzeàpàrirog ma'e.

¹⁵ Ywy ikatu haw wexak a'e.

— Ko ywy ikatuahy hepytu'u àwàm romo, i'i uzeupe.

A'e rupi uzemumew, wemiraha rà m imur kar pà ukupe pe.

Numume'u kwaw wemipuraraw.

Uma'ereko uma'ereko e ma'e ài.

¹⁶ Nà wiko putar uzuapyapyr wanuwihaw romo a'e nehe.

Wiko putar amogwer Izaew ta'yr wazuapyapyr wazàwe nehe.

¹⁷ Wiko putar moz ài nehe, moz pe iwyr uzeàmim ma'e ài nehe,

mozaïw puruzuka ma'e pe rupi wiko ma'e ài nehe.

Uxi'u kawaru ipy rehe, ikupe pe har haikwerupi ywy rehe imu'ar kar pà.

¹⁸ O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hepyro pe nehe. Àro hepyro àwàm iteko.

¹⁹ Kaz a'e nehe kury.

Amo ma'e rehe imunar ma'e uzàmàtyry'ym putar Kaz a'e wà nehe.

A'e re oho putar wanaikweromo nehe.

²⁰ Azer ywy umuezuz katu putar temi'u tetea'u a'e nehe.

Xo temi'u ikatuahy ma'e zo tuwihawete u'u a'e wà.

Azer ywy umuezuz putar agwer temi'u a'e nehe.

²¹ Napitari a'e, arapuha kazer her ma'e iàpxi pyr 'ym ài hekon a'e.

Memyr ipuràg eteahy ma'e hereko har ài a'e.

²² Zuze wiko ma'e'yw ytyzuzàmaw huwake izutym pyrer
àì a'e.

I'a katu. Hàkàgwer uzeupir pari rehe.

²³ Iàmàtyry'yymar uzàmàtyry'ym tuwe oho a'e wà.

Uzàn haikweromo u'yw heraha pà uwyrapar heraha pà
wà.

²⁴ Nezewe rehe we ywyrapar ikàg a'e. Izywa ikàg wiwi no.
Ta'e Tupàn ikàg ma'e Zako izar umukàg kar a'e xe.

Tupàn àràpuhàràn mono'ogàr zàwenugar a'e,

itahu Izaew wapyro har zàwenugar a'e, umukàg kar
putar a'e nehe.

²⁵ Tupàn Zuze tu izar a'e nehe, upytywà putar Zuze a'e
nehe.

Ma'e paw iapo har ikàg wera'u ma'e a'e nehe,
omono putar uze'egatu hehe a'e nehe.

Umur putar uze'egatu ywak rehe har nehe.

Umur putar uze'egatu 'y ywy wy pe har nehe no.

Umur putar ma'ea'yr tetea'u izupe heimaw romo wà
nehe.

Umur putar ta'yr tetea'u izupe wà nehe no.

²⁶ Umuezuz putar temi'u tetea'u izupe nehe,
umuezuz putar ma'eputyr tetea'u izupe nehe no.

Umur putar uze'egatu ywytyr kwehe arer rehe nehe,

umur putar temi'u hete katu ma'e ywytyr tuwe-
harupi har wi nehe no.

Tuwe a'e ze'egatu paw tuz Zuze iàkàg rehe nehe,

ta'e Tupàn wexaexak wera'u Zuze a'e xe, tyky'yr
wanuwi a'e xe.

Omono uze'egatu hehàpykàg rehe.

²⁷ Mezàmi nuzawy kwaw awarahu hehaite ma'e a'e.

Ku'em mehe u'u wemizuka kwer.

Karuk mehe umuza'aza'ak wemipyhyk kwer,
i'i Zako wa'yr wanupe.

²⁸ Nezewe Zako umume'u Izaew izuapyapyr waneko haw wà. Heta 12 ta'yr wà. Heta wazuapyapyr wanupe pitàitàigatu wà no. Umume'u a'e ze'eg wa'yr wanupe, uze'egatu imono mehe wanehe. Umume'u uze'egatu ikatuahy ma'e wanupe pitàitàigatu.

Zako imàno awer

²⁹ Na'e Zako uzapo kar wemimutar wa'yr wanupe kury. — Amàno etea'i ihe kury. Aha putar teko heànàm wapyr umàno ma'e kwer wapyta haw pe ihe nehe. Heutym pe heipy watym awer pupe itakwaruhu pupe nehe ty wà. Kwehe mehe teko uzutym heipy Eperom Etew izuapyapyr ywy rehe a'e wà. ³⁰ Kànàà ywy rehe tuz, Manire tawhu huwake. Itakwaruhu pupe uzutym wà. Kwehe mehe Àmàrààw ume'eg kar a'e itakwaruhu a'e. Ume'eg kar a'e ywy pehegwer a'e no, wànàm wazutym àwàm romo a'e. ³¹ Utym Àmàrààw hetekwer a'e pe wà. Utym hemireko Xar hetekwer a'e pe wà no. Utym Izak a'e pe wà, hemireko rehe we wà. Azutym heremireko Erez a'e pe ihe no. ³² Etew izuapyapyr ume'eg a'e itakwaruhu Àmàrààw pe wà. Ume'eg a'e ywy pehegwer izupe wà no, i'i Zako wa'yr wanupe.

³³ Wemiapo putar haw wa'yr wanupe imume'u re uzeàpàrirog wi Zako uker haw rehe umàno pà kury. Hekwe oho wànàm wapyr teko umàno ma'e kwer wapyta haw pe kury.

50

¹ Uzemomor Zuze u hetekwer rehe kury. Uzai'o. Uzurupyter huwa.

² Na'e uze'eg wemiruze'eg muhàg kwaw par wanupe. — Pemuàgà'ym hetekwer muhàg tetea'u pupe nehe, imunem kar 'ym pà nezewe nehe, iwàiwàn pà pàn tetea'u pupe nehe, i'i wanupe. Weruzar ize'eg wà. ³ Umumaw 40 'ar hetekwer umàno ma'e kwer imuàgà'ym pà wà, ta'e tuweharupi teko umumaw 40 'ar a'e ma'e iapo mehe a'e wà xe. Ezit ywy rehe umumaw 70 'ar uzai'o pà hehe wà.

⁴ Hehe wazai'o haw 'ar imumaw ire uze'eg Zuze oho tuwihaw tuwihawete hàpuzuhu pe uzemono'og ma'e wanupe a'e kury. — Peho tuwihawete henataromo nehe, ko ma'e imume'u pà izupe nehe. ⁵ Heru imàno etea'i mehe umume'uahy kar ma'e heremiapo rà m ihewe a'e. — Kwehe mehe azapo heutym àwàm hezeupe ihe, Kànàà ywy rehe ihe, i'i ihewe. — Ezutym heretekwer a'e pe nehe, a'e newe kury, i'i ihewe. — A'e rupi ainoz ma'e newe kury, tuwihawete. Tuwe azutym heru hetekwer heraha a'e pe nehe. Izutym pawire azewyr putar xe ihe nehe, peze tuwihawete pe nehe, i'i Zuze a'e tuwihaw wanupe.

⁶ (Werur kar tuwihawete Zuze uwa rupi kury.) — Eho izutym pà nehe ty, ta'e umume'uahy kar utym àwàm newe a'e xe, i'i tuwihawete Zuze pe.

⁷ A'e rupi Zuze weraha u hetekwer izutym pà Kànàà ywy rehe a'e kury. Tuwihaw tuwihawete hàpuz rehe uzemono'og ma'e oho hupi a'e wà no. Ezit ywy rehe har wanuwihaw paw oho hupi a'e wà no. ⁸ Zuze iànàm oho hupi a'e wà no. Tyky'yr iànàm oho hupi a'e wà no. Zako ta'yr waànàm oho hupi a'e wà no. Wezar kwarearer kuzàtàigwer Kozem ywy rehe wà. Wezar ma'ea'yr wà: àràpuhàrà n hawitu ma'e wà, àràpuhàrà nete wà, tapi'ak wà. ⁹ Awa kawaru ku'az har oho Zuze rupi wà no. Awa wyramawa rehe wata ma'e oho Zuze rupi wà no. A'e rupi hupi oho ma'e heta tetea'u wà. ¹⁰ Uhem Ataz tawhu pe wà kury. Zotàw yrykaw huwake kwarahy ihemaw kutyr

tuz. Uzemono'og upaw rupi amo ywy pehegwer arozràn izykyz taw rehe wà, purutymaw rehe zegar haw iapo pà a'e pe wà. Umumaw 7 'ar a'e pe wazai'oahy tetea'u pà hehe wà. ¹¹ Na'e Kànàà ywy rehe har wexak a'e teko tetea'u wà wazai'o mehe a'e wà kury. Wanexak mehe i'i uzeupeupe wà. — Azeharomoete uzemumikahy a'e wà, ta'e uzai'oahy tetea'u waiko a'e wà xe, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi omono Apew-Mixiraim her romo a'e ywy pehegwer rehe wà. (-Ezit ywy rehe har wazai'o haw, i'i her zaneze'eg rupi.)

¹² Nezewe Zako ta'yr weruzar u ze'eg awer paw a'e wà, hemimutar iapo pà a'e wà. ¹³ Weraha hetekwer Kànàà pe wà. Uzutym itakwaruhu Makepera her ma'e pupe wà. Manire tawhu huwake kwarahy ihemaw kutyr tuz. Kwehe mehe Àmàrààw ume'eg kar a'e ywy pehegwer a'e, Eperom Etew izuapyr wi a'e, wànàm wazutym àwàm romo a'e. ¹⁴ Itym pawire uzewyr Zuze Ezit ywy rehe wyky'yr uwywyr wanupi kury, hupi wata ma'e paw wanupi kury.

Zuze heko awer iahtkaw rehe arer

¹⁵ U imàno re Zuze tyky'yr a'e wà, uze'eg uzeupeupe wà. — Aze ru'u Zuze na'iakatuwawahy kwaw zanerehe. Aze ru'u uzepyk putar zanerehe zaneremiapo kwer kwehe arer nànnàn a'e nehe kury, i'i uzeupeupe wà.

¹⁶ A'e rupi omono kar amo Zuze pe ma'e imume'u kar pà izupe wà. — Neru imàno 'ym mehe we uze'eg nezewe urewe a'e. ¹⁷ — Nereharaz tuwe neryky'yr wanemiapo kwer wi nehe, nereharaz tuwe wazaiw paw wi nehe, nereharaz tuwe ma'erahy kwer newe wanemipuraraw karer wi nehe, i'i newe a'e. A'e rupi uruenoz ko ma'e newe ure kury. — Nereharaz tuwe ureaiw paw wi nehe, ta'e uruiko Tupàn neru izar hemiruze'eg romo ure xe, i'i izupe wà, uze'eg imume'u kar pà amo pe wà. Waze'eg

awer henu mehe uzai'o Zuze kury. ¹⁸ Na'e tyky'yr a'e ae ur izupe wà kury. Uzemumew henataromo wà, izupe uze'eg pà wà. — Uruiko xe ure. Newe uma'ereko ma'e romo, neremiruze'eg romo uruiko ure.

¹⁹ Uze'eg Zuze wanupe. — Pekyze zo ihewi nehe ty wà. Napuner pixik kwaw Tupàn hekuzaromo hereko haw rehe ihe nehe. ²⁰ Azeharomoete pemume'u iaiw ma'e ihewe penemiapo rà m kwehe mehe. Tupàn uzapo iaiw ma'e ikatu ma'e romo a'e. A'e rupi ko 'ar rehe upyro teko tetea'u iko wamàno haw wi a'e wà kury, a'e iaiw ma'e kwehe arer rupi a'e wà kury. ²¹ Pekyze zo nehe. Azekaiw katu putar penehe nehe, pena'yr wanehe nehe no, i'i Zuze wyky'yr wanupe. Nezewe umupytu'u kar ma'e wi wakyze re a'e wà. — Azeharomoete zaneamutar katu iko a'e, i'i uzeupe upy'a pe wà.

²² Upyta Zuze Ezit ywy rehe wiko pà a'e, u iànàm wanehe we a'e. Umumaw 110 kwarahy umàno 'ym mehe. ²³ Ate Eparai hemimino uzexak kar izupe imàno 'ym mehe we a'e wà. Upyhyk wemimino Makir ta'yr u'ubaromo wamuapyk pà wà, umàno 'ym mehe we wà. Makir wiko Manaxe ta'yr romo a'e.

²⁴ Amo 'ar mehe uze'eg Zuze wyky'yr wanupe. — Amàno putar tàrityka'i ihe nehe kury. Akwaw ko ma'e uzeapo ma'e rà m ihe. Tupàn ur putar ko ywy rehe pepytywà pà a'e nehe. Kwehe mehe umume'u amo ywy Àmàrààw pe, Izak pe no, Zako pe no. Peneraha putar a'e ywy rehe a'e nehe, i'i wanupe.

²⁵ — Pemume'uahy ko ma'e penemiapo rà m ihewe nehe ty wà, i'i wanupe. — Azeharomoete Tupàn ur putar pepytywà pà nehe. A'e 'ar mehe nehe, peraha heretekwer penupi nehe, a'e ywy rehe peho mehe nehe, i'i wanupe.

²⁶ Wereko Zuze 110 kwarahy umàno mehe. Uwàuwàn hetekwer pàn tetea'u pupe muhàg tetea'u inuromo wà,

IZYPY MEHE ARER 50:26 172 IZYPY MEHE ARER 50:26

hyru pupe imonokatu pà wà, Ezit ywy rehe imupyta kar
pà wà. Upaw.

Tupàn ze'eg

Bible without Deuterocanon in Guajajara (BR:gub:Guajajara)

copyright © 2007 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Guajajara

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Guajajara [gub], Brazil

Copyright Information

© 2007, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 9788531109713

The Bible without Deuterocanon

in Guajajara

© 2007, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2020-03-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 29 Jan 2022 from source files dated 30 Nov 2021

0aad8539-54cc-5543-91cd-25f61502645a